

VESZPRÉMI SZEMLE KÖNYVEK 7

MARÓTI REZSŐ

ELFELEJ/TE/TETT ÉVTIZED
1980–1990

Emlékek, tények, történések

Veszprém, 2013

VESZPRÉMI SZEMLE KÖNYVEK 7

Sorozatszerkesztő: dr. Csiszár Miklós

Technikai szerkesztő: Bucsy Balázs

A kötet megjelenését támogatta:
Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata

Kiadja: Veszprémi Szemle Vároستörténeti Közhasznú Alapítvány

8200 Veszprém, Május 1 utca 2/1.

Felelős kiadó: Faa Judit, a kuratórium elnöke

Szerkesztőség: 8200 Veszprém, Erzsébet liget 3.

Tel.: +36-20-25-33-078

E-mail: csiszar.miklos@invitel.hu

ISBN 978-963-89513-6-6

ISSN 2060-6109

Nyomda: OOK-Press, Veszprém, Pápai út 37/A

Felelős vezető: Szathmáry Attila

A borító képei:

A címlapon: Kádár F. Tibor: Vár alkonyi fényben

A borító 2. oldalán: Somogyi Győző: Veszprémi anziksz

A borító 3. oldalán: Szelényi Károly: Nyugati Panoráma

A hátlapon: Szelényi Károly: Vár panoráma

TARTALOMJEGYZÉK

1. PROLÓGUS	5
2. VESZPRÉM 1980.	9
2.1 Jellemzők, viták, következtetések	9
3. A 80-AS ÉVTIZED CÉLJAI – VÁROSSTRATÉGIA	17
3.1 Nem reális korábbi elképzelések, koncepciók – ami nem kell Veszprémnek	17
3.2 Városstratégiánk alapvető elemei, céljai – ami szükséges a városnak	18
4. A VÁROSSTRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK EREDMÉNYEI, TAPASZTALATAI	25
4.1 A város növekedése – amiben több, nagyobb lett	25
4.1.1 Népeség – a fő gerjesztő tényező	25
4.1.2 Racionális városszerkezet – a dinamikus városfejlesztéshez nélkülözhetetlen	27
4.1.3 Lakásgazdálkodás – az otthonteremtés fő eszköze	28
4.1.4 Beruházások – a fejlődés hordozói	35
4.1.5 Veszprém Megyei Állami Építőipari Vállalat – mint növekedést mérészlő tényező	36
4.2 A település arculat alakítása, rekonstrukciók – mint értékmentés, értékteremtés	38
4.2.1 Belvárosi rehabilitáció – a régi és az új összehangolása	39
4.2.2 Várrekonstrukció – nagy kincsünk mentése	48
4.2.3 Műemlékek városa – műemlékek megóvása	55
4.2.4 Parkok, zöldterületek – szebbé formáló terek	59
4.2.5 Köztéri alkotások – képzőművészet iránti igényesség	60
4.3 A város komforthelyzetének alakulása	63
4.3.1 Közműhálózat – közműellátás	63
4.3.2 Hírközlés – mielőbbi kapcsolat a külvilággal	65
4.3.3 Úthálózat, közlekedés – gyorsabb, könnyebb célélérés	66
4.3.4 Helyi televízió – a helyi tájékoztatás, műsorszórás eszköze	69

4.3.5	Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom, szolgáltatás – itt élőknek, ide látogatóknak	70
4.3.5.1	Kereskedelem, vendéglátás – az ellátás fő letéteményese	70
4.3.5.2	Szolgáltatások – a lakosság kényelméért	73
4.3.5.3	Idegenforgalom – melyet megérdemel a város	73
4.3.6.	Intézményfejlesztés – a lakosság jobb kiszolgálásáért	77
4.3.7	Környezetvédelem – az élhetőbb városért	77
4.3.8	Közbiztonság – a jobb közérzetért	79
4.4	A humán infrastruktúra és a humán értékek bővítése – a műveltség emeléséért	80
4.4.1	Általános iskolai oktatás – nagy fejlesztéseket igénylő	80
4.4.2	Az óvodai ellátottság – egyensúlyi helyzetben	83
4.4.3	Középfokú oktatás – széles skálán fokozódó igények, átalakult szerkezet	84
4.4.4	Felsőfokú oktatás, tudományos, kutatási tevékenység – zászlós hajónk	95
4.4.5	Gyermek- és ifjúságvédelem – folyamatos átalakulás	107
4.4.6	Pedagógus élet- és munkakörülmények – részben jobbak	109
4.4.7	Egészségügy, szociális ellátás – késedelmesen, de fokozatosan javuló	110
4.4.7.1	Kórház, alapellátás, egyéb szolgáltatások - lassú bővülés	110
5.	A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK ALAPJAI, FORRÁSAI, ESZKÖZEI	136
5.1	A közigazgatási környezet és alakulása – közeg, amelyben dolgozunk	136
5.2.	Társadalmi összefogás - a fejlesztésért és a jobb működtetésért	138
5.3	Gazdaság , gazdálkodás – a fejlődés alapjai	140
5.4	Nemzetközi kapcsolatok – túl a határokon	153
5.5	A nyílt várospolitikai egyes módszerei, eszközei – mindenkivel együtt	158
5.5.1	Lakossági kapcsolatok – e nélkül nem ment	159
5.5.2	Kapcsolatok a városban működő szervezetekkel, szervezetekkel – erős háttér	165
5.5.3	A tradíciók ápolása, helyreállítása – az értékes múltért	171
5.5.4	Úton az önkormányzatiság felé – jövőkéért	173
6.	EPILOGUS	177

1. PROLÓGUS

1980. március 5. Napkelte után. Kilépek a szabadba. Halk kattanással becsukódik mögöttem lakásom ajtaja. Záródása életem egy szakaszának végét is jelenti. Új periódusa új feladatokat, nemes célok megvalósítását tartalmazza. Elindulok hát teljesítésükre, úti célom a városháza. Már elkezdődött a tavasz, de még télben járok. Körülöttem ömlik a hó, a pelyhek úgy kavarnak a légtérben, mint fejemben a gondolatok. Látszólag minden rend nélkül. Szállnak a házakra, a fák ágaira, a járművekre és a járókelőkre, belepik a kerteket, az utakat és a földeket. Minden vakítóan, csillogóan hófehérbe öltözik. Tehát mégis van rend: a természet csodás megújulása, a gravitáció ereje cselekszi ezt. Agyamat a kavargó gondolatok ugyanúgy terítik be, mint a hó a földet. Látszólag azt is különösebb rendezettség nélkül, és mégsem. Ahogy a sok-sokalakú hópelyhek mozgása mind egy irányba, a föld felé történik, ezernyi féle gondolataim iránya is egyfelé rendeződik, mint az ember sorsa, az élet folyása, a múltból a jelenen át a jövő felé. A helyszín viszont mindig ugyanaz: Veszprém. Még ropog a hó lépteim alatt, amint a városközpont felé tartok, feltámadnak bennem e városhoz fűződő múltbeli emlékek.

1955 júniusának egy ragyogó, napsütéses délutánján érkeztem meg először ide. Egyetemi felvételi vizsgára jöttem. Első élményem nem volt éppen sikeres, míg rácsodálkoztam a külsői vasútállomásra, az ott pöfögő vicinális vonatcskára, az kigördült a pályaudvarról, és az én első veszprémi utam több kilométeres sétává alakult. Az akkori Felszabadulás (ma Jutasi) úton ballagtam felfelé a városközpont irányába. Sok időm maradt arra, hogy a számomra ismeretlen település látnivalóival madártávlatból ismerkedjek. A panoráma lenyűgöző, a vár sziluettje csodálatos, a sok templomtorony áhítatot parancsoló volt és a dombra fel, majd azokról lefutó utcácskák nagyszerű hangulatot keltettek bennem. Az ódon házak is romantikus élményt jelentettek számomra. A szállásom is – amely egyik egyetemi kollégiumban jelöltetett ki –, egy történelmi, műemlék épületben, a Rosos-kúriában volt a város akkori főterén. Hová is érkeztem? Talán Korompay Györgynek Veszprémről szóló könyvéből vett idézet e kérdésre az igazán jó válasz:

„A Dunántúl peremén kialakult régebbi városok gyűrűjén belül Veszprém az egyetlen város, amelynek múltja a népi vándorlás korára vezethető vissza. Fekvését a víz és a védelem, kedvező települési feltételei szabták meg abban a táji keretben, amelyet a Bakony és a Balaton közötti helyzete jelölt ki számára. A város a Bakonytól leereszkedő Nagymező természetlen dolomitpusztasága és a Balaton szintje fölé kimagasodó veszprémi fennsík termékeny lankája közé

bevágodott vízgyűjtő törésvonal mentén alakult ki. Azon a helyen, ahol a Herend felől érkező Séd folyó és vízrendszere a felszínt völgyekkel erősen felszabdalta, és ahol a Várhegy és környéke a Séd folyását kettős S kanyarulatra kényszeríti”. Bár az Alpok aljáról érkeztem, a Bakony alját is megcsodáltam.

Az első veszprémi szereplésem sikeres volt. Néhány hét múlva hivatalos értesítést kaptam, amelyből kitűnt, hogy felvételt nyertem a város legújabb kori nagy büszkeségének, a Veszprémi Vegyipari Egyetemnek I. évfolyamára harmincheted magammal. Ez volt az egyetem történetében a legkisebb létszámú évfolyam. Az első találkozás és az első szereplés egy életre meg szeretettette velem Veszprémet, ahol e sorok írásakor már 58 éve élek. Munkám és tevékenységem is – 10 éves pétfürdői kitérő kivételével – mindig idekötött.

1970 júniusában további életutamra vonatozóan, az olajfeldolgozás péti leépítése miatt, választanom kellett Százhalombatta és Veszprém között. Előbbi helyszínen az eredeti szakmámban maradhatok, az utóbbi helyen a megyei pártbizottság gazdaságpolitikai osztályán dolgozhatom. Végül Veszprém szeretete, kialakult kötődéseim, baráti és emberi kapcsolataim a megyeszékhelyen marasztaltak. Újabb 10 esztendő tölthettem el ezen a pályán, talán nem kevés eredménnyel. Tanítottam, hirdettem és elkerülhetetlennek tartottam a gazdasági korszakváltást, elemzéseimmel alátámasztottam azt. Sürgettem a megye gazdasági exportjának átalakítását, mert annak 80%-a szocialista országokba irányult, próbáltam a nyugati (tőkés) export dinamikus növelésére ösztönözni, a termelőszövetkezetekben a melléküzemágak erősítését, kialakításuk gyorsítását szorgalmaztam. Meglehetősen eretnek gondolatokat fogalmaztam meg a 70-es évtizedben, amelyek a párt hivatalos vonalára is megosztóan hatottak.

Mire merengésemben idáig eljutottam, már a Színházkert fái alatt jártam. Hirtelen az egyik ágról hó zúdult az arcomra, amelynek hideg érintése visszazökkentett a jelembe, elhessegette a múlttal foglalkozó gondolataimat, frissessége elindította a mára vonatkozó elmélkedéseimet. Még néhány lépés, és megérkezek a városházára, villant fel bennem. Számomra a múlt tanulság, és figyelmeztetés, a jelen a cselekvés. Most ennek jött el az ideje. Egy-két óra múlva erre kapok megbízást: cselekedni Veszprémért, segíteni mindenkit, mindent, aki és ami e város fejlődését, történelmi és szellemi rangjának növelését szolgálja. Megérkeztem, a kapu kitárult előttem.

Veszprém Város Tanácsának és Végrehajtó Bizottságának tagjai 1980. március 05-én a megyei tanács végrehajtó bizottságának kezdeményezésére rendkívüli ülést tartottak, amelyen személyi ügyeket tárgyaltak meg. A tanácsülés munkájában részt vettek a megye és a város első számú vezetői. Gyuricza László, a megyei tanács elnöke ismertette a megyei tanács végrehajtó bizottságának állásfoglalását és javaslatát: „a végrehajtó bizottság egyetért azzal, hogy érdemei

elismerése mellett felmentsék Berei Ferencet tanácselnöki tisztsége alól, ugyanakkor kéri a város tanácsát, hogy a megüresedett tanácselnöki tisztség betöltésével Maróti Rezsőt bízzák meg”. Veszprém Város Tanácsa egyhangúlag jóváhagyta a megyei tanács végrehajtó bizottságának előterjesztését.

Negyedszázada jöttem Veszprémbe, és most megkaptam életem legszebb feladatát, ma is így gondolom. Már kialakítottam az elmúlt napok vívódásai alapján azt az ars poétikát, amely cselekvéseimet vezérelni fogja. Ez legáltalában Korompay György szavaival így hangzik:

„Veszprém sok újjáépülést ért már meg... Jelenleg olyan széles körű tervezési feladatoknak kell kiérlelődniük, amelyek lehetővé teszik a város sajátos hivatásának megfelelő fejlődését. Az ehhez szükséges beavatkozások során maradéktalanul meg kell őrizni a múlt minden történeti értékét. E feladatokat a hagyomány felismerésén és tiszteletén nevelődött szemlélettel, oly felfogás alapján kell megoldani, hogy a város jövője ne csak múltjával szerves összhangban, hanem városképi értékének művészi szintű egységbe foglalása és feltárása révén bontakozhassék ki.”

Veszprém valóban szinte mérhetetlen történelmi, kulturális, építészeti értékeket kapott a múltból, amelyeknek megőrzése hatalmas, szép feladat, s organikus átmentésük, az adottságok sok-sok korlátot jelentő terhe, azonban igen nagy gond és nehézség egyben. A vezetői feladat és szándék lényege csak az lehet, hogy a város fejlődésének folyamata töretlen legyen, a fejlesztés irányai, a rendezési elhatározások, a működtetés gyakorlata változatlanul következetesen maradjanak, dinamizmusukban fokozódjanak, s a történelmi örökségre épülő korszerű város múltjával összhangolt egységben fejezze ki a mát, legyen biztos és határozott alapja a jövőnek.

Kádár F. Tibor: Óvárosi részlet

2. VESZPRÉM 1980.

2.1 Jellemzők, viták, következtetések

Veszprém megőrizte tradicionális funkcióit: közigazgatási centrum, egyházi központ, közlekedési gócpont, iskolaváros, katonai központ, egyre markánsabban jelentkező kulturális szerepköre, idegenforgalmi célponttá kezdett válni. A felsorolt funkciók mindegyike erősödött a korábbi időszakok folyamán, hiszen közigazgatási feladatai önmagában is bővültek, egyes területeken regionális tevékenységgel egészültek ki, erős egyházi központtá lett, két püspökség is működött a városban, a kelet-nyugati közlekedés fejlesztése fokozta gócpont jellegét, nagyot fejlődött iskolaváros jellege az egyetem létrejöttével, katonai központ jellegét a honvédelmi – ezen belül is a honi légvédelmi – feladatainak növekedése erősítette, kulturális élete egyre izmosodott, a turisták és az idegenforgalmi attrakciók száma egyre gyarapodott. Új tendenciaként jelent meg a városban és az agglomerációjában lévő üzemek extenzív fejlődése következtében a munkások nagy létszámának kialakulása.

Veszprém a Bakony és a Balaton-felvidék szervező-ellátó településévé vált. Tudományos- és kutató intézetei, múzeumi és kiállító helyei a Dunántúl egyik szellemi centrumává emelték. Mindez az urbanizáció óriási növekedése mellett ment végbe. A lakosok száma 1980-ban a háború utáninak közel négyszerese /57,2 ezer/, 1960. évinek két és félszerese, az 1970-esnek 1,7-szerese. A 70-es évtizedben 26 ezer fővel gyarapodott a lakosság.

Bándi László helytörténész, a korszak egyik kutatója, 1964-ben költözött Pápáról Veszprémbe. A 60-as és 70-es évek egyes változásaira így emlékezik vissza:

„Ifjúsági területen dolgoztam, így főleg a fiatalok sportjának, szabadidejének szervezésében vettem részt. Szükségesnek tartottam, hogy mindenekelőtt megismerjem Veszprém városrészeit és történelmét. A munkám során is közelebb kerültem a veszprémi iskolákhoz, illetve az egyetemhez. Sokat sétáltam az akkor még a város tengelyét képező Kossuth utcán és a középkor levegőjét, lehelő Cserhátan. Így utólag elmondhatom, hogy belecsoporttem Veszprém történelmének legnagyobb változásokat hozó időszakába!

Az 1960-as évek közepén az ősi városnak mindössze 28 ezer lakosa volt. Akkor született a megye és a város vezetésében az az elhatározás, hogy Veszprémből egy 60 ezer lakosú közép-várost alakítanak ki. Ennek az elérésének rendelték alá a központi és helyi fejlesztésekre fordítandó anyagiakat is. Természetesen tudnunk kell azt is, hogy ebben az időszakban éltük

meg a városiasodást, mely azt jelentette, hogy a falvakból főleg a fiatalok a városokban kerestek megélhetést és lakást. Akkor olyan nagyüzemek adtak munkát Veszprémben, mint a több ezer munkást foglalkoztató Bakony Művek, a VIDEOTON, a Faárugyár és a VÁÉV. A fűzfőgyártelepi Nitrokémia nagyüzem is elsősorban Veszprémben építtette fel dolgozóinak a lakásokat. A modernizálás égisze alatt akkor bontották le a Kossuth utca jobb oldalát és építették helyére a Bástya Áruházat, az azóta sem szeretett 20 emeletest, a volt búzapiac helyén a Hotel Veszprémet, elkészült a ‚zöldház‘, az MSZMP székháza. A régi Cserhát lebontása után gyors ütemben épült fel a lakótelep, kialakították a Jutasi út jelenlegi útvonalát, mellette a vásárcsarnokkal és az autóbusz pályaudvarral. A volt Bajcsy-Zsilinszky utca elején ennek a nagyfokú modernizálásnak az áldozatává vált a nagyon szép ELIT kávéház épülete, amely a Városi Művelődési Ház és a Tiszti Klub szerepét is betöltötte. Ezen házak helyére került a napjainkban átalakított Séd Filmszínház, illetve az utca bal oldalán lévő lakóházak, valamint a 2. számú, volt ‚zsidó‘ iskola helyén építették ki a pénzügyek modern épületeit és ezen a nyomvonalon alakult ki a város fő útvonala, a Budapest út. 1969–1972 között megszüntették a Veszprém–Alsóörs vasútvonalat.

A jogos lakásigénylők száma 5 ezer volt akkor Veszprémben! Előnyös anyagi feltételekkel és a fiatalok „társadalmi” munkájával a 70-es évtizedben épült a megyeszékhelyen – országosan a legtöbb – 800, úgynevezett KISZ-lakás. 1969-től 1986-ig tanácsstagként tudtam figyelemmel kísérni a jelenlegi Jutasi úti-, az Egry- és a Cholnoky-lakótelepek kialakulását. Közben Kádárta és Gyulafirátót községek is Veszprém szervezés részeivé váltak. Mivel építés alatt volt a Városi Művelődési Központ, így a fiatalok önkéntes munkájával épültek ki az úgynevezett pinceklubok és 1971/72-ben a Várban lévő Ifjúsági Park, a jelenlegi Művészetek Háza.”

Nyilvánvaló, mindezek nagyfokú módosulást idéztek elő a város szerkezetében, belterületének felhasználásában, településfunkcióiban, azok elhelyezkedésében is. Az ilyen nagymértékű és szerteágazó változások mellett ellentmondások, feszültségek keletkeztek a településszerkezetben, zavarok jelentkeztek a városi funkciók ellátásában. Mindezeket csak tetézte az országosan végbement motorizáció, annak városi és településközi terhelése. A nemzetközileg is fellendült üdülő- és idegenforgalom a Balaton közelsége miatt fokozottan – részben tranzit-, részben célforgalma – időnként már szinte elviselhetetlen jelenségeket indukált a városban, a közlekedésben, a intézményellátásban, a kereskedelemben, a helyi lakosság városi szintű ellátásában.

Városrendezési, építészeti szempontból is problematikus város Veszprém. Sok műemlékét és műemlék jellegű épületét kötelesség védeni. Megőrzésüket,

átmentésüket korszerű, a városi élet megkövetelte tartalommal, minden átfogó és részletfeladat megoldásánál szem előtt kell tartani.

Igen, de mindezt hogyan? Próbáltam továbbgondolni. Felálltam dolgozóasztalomtól és az irodám egyik ablakához léptem, éppen ahhoz, amelyből legjobban tárult fel a belváros központi része. Mementóként tolakodott szemembe a felkiáltó jel, a Dunántúl ekkor még legmagasabb épülete, a 20 emeletes toronyház. Emlékeztetni akart: így kell-e? Sokunk számára nem felkiáltójel, hanem kérdőjel. Környezete is részben beépült új, középmagas lakóházakkal. Részben szanált területek, részben a régi Veszprém még élő kultúráját, tradícióit képviselő ódon házak voltak környezetében, főleg a Kossuth Lajos utca északi, a Bajcsy-Zsilinszky utca nyugati oldalán és a Szabadság téren. Közvetlen közelében helyezkedtek el, szinte körülölelték a város egyes nagyon is értékes műemlékei: a Megyeháza, a Kapuvári-ház, a Korona szálló, a Medgyaszay tervezte színház, háttérében a Regina Mundi-plébániatemplom. Innen indult a Várba vezető út barokk épületkísérőkkel. Mi ez, vetődött fel bennem? Disszonancia? Az! Hogyan lesz itt harmónia? Már pedig kell az összhang, az egyensúly, oldani kell a városközpontban már létrejött összehangolatlanságot. Hogyan kell? Mit kell? Hol kell? Tódultak a megválaszolatlan kérdések az agyamba. Beletúrtam ujjaimmal a hajamba, mire újabb problémásor jutott eszembe! Ebben is a diszszonancia és a harmónia jelentették a hamleti kérdést: „lenni, vagy nem lenni”. Nőni, vagy nem nőni, mekkorára és merre, építeni vagy bontani, lakni csak vagy élni is itt, Veszprém városa hogyan tovább? Mindezek óriási vitát kiváltó kérdések. 1980 áprilisa és májusa van, alig két hónapja dolgoztam még csak ebben a közegben.

Leültem a tárgyalóasztalhoz, ahol egymás után két újságíró is – Györffy Lajos és Baróti Szabolcs – is rákényszerítettek kérdéseikkel, véleményformálásaikkal, hogy szembesüljek mindezekkel.

A polémiák, amelyek nemcsak városi köreinkben, hanem országos szakmai körökben is folytak, álltak beszélgetésünk középpontjában. A királynék városa viták közép- és célpontja: a különböző fórumokon zajlott összecsapásoknak lényegesen több szokatlan vonásuk volt, mint a hasonló témájú, az intenzív fejlődéssel együtt járó városfejlesztési, városrendezési kérdés komplexumoknak általában. A hozzászólók egy részre olykor éles, sőt indulatos kirohanásokba bocsátkozott, míg mások egymásra mutogatva bizonyították a központi akarat, a „rendező elv” veszélyes hiányát. Az álláspontok nagy része tagadás. Nem elegendő azonban megmenteni akarni, de megvalósítható javaslatokra, s megfelelő támogatásra is szükség van. Sok a „nem így kellett volna” vélemény és kevés a „de hogyan”-ra adott, a rendelkezésre álló gazdasági keretekbe illeszkedő válasz.

Koncepció, anyagi eszközök, jó szándék, szakértelem. Ezekre várt Veszprém évtizedek óta – írta Thiery Árpád 1981-ben megjelent, a városról szóló könyvében. Megemlítette, hogy a 60-as évekig általában úgy osztották el a megye rendelkezésére álló anyagi erőket, ahogy a gyerekek között az almát szokás – egyenlően négy, vagy hatfelé vágják –, megfélemlítve Veszprém elmaradottságáról, megyeszékhelyi, tudományos, oktatásbeli, kultúr- és építészettörténeti jelentőségéről. A kormány a hatvanas években elismerte a város megyei helyzetének neveléses, sőt megalázó voltát, ezért a városfejlesztéshez szerény, ám a korábbi időkhöz képest nagymértékű anyagi erőt biztosított. A város ugrás-szerű fejlesztés előtt állt. Azonban a hogyanról fellángolt viták, az ennek kapcsán kialakult bizalmatlanság a lakosság és a helyi vezetés között, a kivitelezői kapacitás- elégtelenség miatt a kormánytól és a megyétől kapott pénznek csak egy részét tudta felhasználni. A 70-es évtized éveire nagymértékű pénzmaradványok voltak jellemzőek.

A vitatott és vitatható tartalmú rekonstrukciós feladatok azonban elindultak. Az archívum mélyén található a megyei újság 1968. augusztus 15-i példánya. A veszprémiek előtt is elmosódott már az a néhány hét, amely idő alatt összedöntötték a város közepét. A riporter így írt erről: *„Igaz századok maradványa volt, de nem sokat ért az egész. A legirodalmibb emlék, ami ehhez a városrészhez fűződik az, hogy itt állt a múlt század végén Mikhelini terménykereskedő uzsorás poros irodája, ahová füredi irodájából két rossz ló húzta fiákeren néha bekocogott némi kölcsönért Jókai Mór. Ahogy Krúdy írta. Vagy álmodta. A veszprémiek jókedvűn nézték, ahogyan a munkások végrehajtották az, ítéletet’.* Eltelt néhány év (5-6) és már állt a 20 emeletes, a párt irodaháza (a zöldház), a Bástyá Áruház, a Dimitrov Művelődési Központ, készültek a cserháti (fekete) lakóházak is, mind-mind Márton István Ybl-díjas, a Lakóterv építésze tervei szerint. A megvalósultak és a további Márton-tervek csak még szenvedélyesebbé gerjesztették a vitákat. A régi vasúti pályaudvar környékének 16 hektáros területén a százszobás garzonházat és szállodát, új mozit, 2000 adagos vendéglátó kombinátot, üzletek, áruházak, hatemeletes lakóházak sorát, mögöttük új buszpályaudvart, a szállodától délre hatalmas irodaházat, átépített Kossuth utcát, Bajcsy-Zsilinszky utcát tartalmaztak a koncepciók.

Voltak, akik mereven elutasították a városközpont hatvanas-hetvenes években történt rekonstrukcióját, a további terveket, a művesség durva megbontását, a hely szellemiségének elsikkadását, a jellegtelenséget és ötlettelenséget, műemlék és műemlék jellegű házsorok, sőt negyedek leborotválását. Rámutattak az urbanisztika és a műemlékvédelem terméketlen vitáira, a gyakori koncepcióváltás bénító hatására. Az ilyen támadásokkal szemben állók is sok ponton igazat adtak a bírálóknak. De amit ellenérvként felsorakoztattak, azt is figyelembe

kell venni. A védők szerint elhibázott dolog, hogy ami a város központjában létrejött, azt pusztán a műemlékek sorsának szemszögéből bírálják. Az élet új követelményeket állított az építészek elé. Rossz állagú és minden szempontból elértéktelenedett állomány helyén azért lehet korszerű épületegyütteseket létesíteni, s ami elkészült, nem tartozik a teljesen elvetendők közé.

A múlt (amely ehhez a szép és fenséges tájhoz átlagon felül volt kegyes) megőrzése egyszerűen erkölcsi kötelességünk, e fölött vitát nyitni körülbelül olyan színvonalú dolog, mint azon meditatálni: nem kéne-e a nyári Balaton kékes-zöld színét, mondjuk betonszürkére változtatni. Mind a közöny, mind a markáns koncepció hiánya veszélyes, mert ritka és nagy értékekről volt szó. Lehetett vitatkozni azon, hogy a leghelyesebb út és mód-e ahogyan a város központjának rekonstrukciójához hozzáfogott, de ma már el kell fogadni azt, ami eddig elkészült, s azt kompromisszumok árán ugyan, de be kell fejezni úgy, hogy a város illeszkedjen a múlthoz, és egyben teremtsen meg a maga jövőnek épülő városközpontját.

A tanácsháza alatt láttam a város egyik legforgalmasabb csomópontját, körülötte az elmúlt évtizedek alatt létrejött újat, a meghagyott maradékot, a rendezést, kívánó ürességet, az oldandó feszültséget. Néhány hetet töltöttem még csak itt, de már megismertem az előző évek alkotásait és hagyatékát, meg kell tudni fogalmazni a következő évek, évtized városfejlesztési céljait, teendőit.

Mindezt úgy, hogy megmaradjon az a hangulata, szépsége, amelyet Géczy János, Veszprém jelentős humanistája, művészetek művelője, pártfogója és oktatója így öntött költői szavakba:

*„átmegy a madárbirsek házán
az óváros térre aztán jobbra
a francsics lépcsőn le
a püspöki nyaralóig
az egyiptomi királynő
a sédnél napozik
a vágóhíd korlátján
befonja a haját
kibontja a szél
hallgatja a borvidék történetét
épp csak megérinti az eseményt*

*hagyja hogy átlépje
a csonkolt kőrísfába
közelít eltaszít
enged az ellenőrzésnek
nem tud
nem tudsz
nofretu halat eszik
szopogatja az uszonyokat
és ellenőrzi
hogyan bontja-építi magát
a Séd tüikörén a város”*

Veszprém – zenei nyelven – olyan befejezetlen szimfónia, amelynek egy tétele sem volt kész. Minden városrész az új építés, átépítés, vagy a fokozódó leromlás alatti várakozás folyamatában volt. Ez természetes is, mert a városépí-

tés soha be nem fejezett tevékenység, hanem folyamatosan tartó, meg-megújuló folyamat. Az erők, eszközök koncentrálásával azonban arra kell törekedni, hogy e folyamatban – egészségben és részleteiben is – a város állandóan a kort és az igényeket kifejező, s kielégítő egész legyen, a rá rótt funkciókat magas szinten ellássa, megfelelő élet- és munkakörülményeket biztosítson, ugyanakkor megjelenésével is harmonikus képet nyújtson. A fentiekből egyértelmű, hogy Veszprém a nyolcvanas évtized elejére fejlődésének azon pontjához érkezett, amikor a városfejlesztés mennyiségi elemei minőségi változásokat kényszerítettek ki. Ezek új városnagyságra váltást, új terület felhasználási, településszerkezeti és infrastruktúra rendszert jelentettek.

A megvalósítás rendkívül összetett, sokirányú kapcsolatokkal végzendő feladatok megoldását követelte, így például:

- a város településszerkezeti rendszerének, elsősorban közlekedéshálózatának átalakítását,

Szelényi Károly: Szerelem sziget

- a város beépített területének növelését, új lakásépítési területek létrehozását,
- a városi intézmények funkciói bővítését, a központ-alközpont rendszer létesítését,
- a belvárosnak, mint a város eszmei sűrítményének átformálását,
- a városnövekedés és a történelmi hagyományörzés összehangolását, a szellemi infrastruktúra városon belüli megfelelő szintjének megteremtését.

A korábbi öt éves terveket tekintve a most lezárult ötödik öt éves tervciklusban fejlődött legtöbbet Veszprém. Megvalósult a veszprémi házgyár bázisán a tömeges lakásépítés, 1976–80 között 4200 lakás épült meg. Az átlagon felüli népszaporulat következménye miatt kiemelten kellett kezelni a gyermekintézmények fejlesztését. Kétszer annyi óvodai férőhely létesült, mint amennyit 1976-ban terveztek. Az új általános iskolai tantermek száma pedig két és félszer több lett az eredeti tervnél. Felgyorsult a fejlődés az egészségügy területén is, bővült a körzeti orvosi ellátás, megkezdődött a kórház rekonstrukciója. Elindult a város intézményrendszerének fejlesztése is, miután a megelőző 30 évben szinte alig épült ilyen jellegű objektum. Ebben a középtávú periódusban készült el a megyei rendőrkapitányság, a munkásörség, az SZTK székháza, az úttörőház, a művelődési központ.

A városfejlesztésben elért kiemelkedő eredmények mellett továbbra is számos feszültség, hiányosság maradt meg Veszprémben. Ezek közül kiemelkedett a lakásellátottság gyenge színvonala, hiszen 1980 elején öt és félezer lakásigénylőt tartottak nyilván. A demográfiai hullám elérte az iskolákat, évről-évre 5–600-zal több első osztályos iratkozott be, mint ahány nyolcadikos végzett, a tanteremhiány akuttá vált. Évenként közel 20 új tanulócsoporthoz kellett az elhelyezését megoldani. Napközis ellátást csak az első három osztályban tudtak biztosítani, a kétműszakos tanítás is egyre bővült. A városból vagy teljesen hiányoztak, vagy rendkívül elavultak a művelődési és a sport-létesítmények. A műszaki infrastrukturális ellátottság, különösen a víz-, a csatorna- és a gázhálózat vonatkozásában nem volt kielégítő.

A kereskedelem, a vendéglátás és a szolgáltatások terén a reális igényektől jelentős volt az elmaradás. Az új lakótelepek komfortosítása nem történt meg. Objektumhiány jellemezte az idősek, nyugdíjasok szociális ellátottságát. A rekonstrukció egyes városrészek, intézmények, műemlékek, zöld területek esetében még nem megoldott. A fejlesztési és a rekonstrukciós célok, tervek megvalósítását jelentős mértékben akadályozta az állandósult építőipari kapacitás-elégtelenség, amelyet még a veszprémi házgyár megépítése sem tudott megoldani.

3. A 80-AS ÉVTIZED CÉLJAI – VÁROSSTRATÉGIA

A 70-es évek erőteljes növekedése, a meglévő feszültségek, a régi és az új kielégítetlen igények, az egyenlőtlen fejlődés okozta problémák, a város történelmi, építészettörténelmi, kulturális értékeinek megóvása, gazdasági erejének fokozása, a helyi társadalom, a városi szintű közösség kialakítása, erősítése, a komfortosítás magasabb szintre emelése mind azt igényelték, hogy kerüljön kidolgozásra reális, forrásokkal rendelkező, a lakosság által is támogatott városstratégia. Az fogalmazza meg mindazon célokat, amelyek rövid és hosszú távon is egyaránt biztosítják Veszprém dinamikus, sokoldalú, kiegyensúlyozott fejlődését. Ehhez felül kell vizsgálni a városfejlesztés eddig követett irányait, stratégiai céljait, a hosszú távú elképzeléseket, s le kell zárni azokat a vitákat, amelyek irreális megközelítéseket tartalmaznak, új városrendezési terveket szükséges készíteni, elfogadni.

Alapvető követelményként kell érvényesíteni, hogy a város az ez ideig extenzív, mennyiségi fejlődési szakaszából intenzív, minőségi fejlődés szakaszába lépjen át.

3.1 Nem reális korábbi elképzelések, koncepciók – ami nem kell Veszprémnek

El kell vetni az úgynevezett „Nagy-Veszprém” célt. Még az ötödik öt éves tervidőszakra is azzal számoltak, hogy Veszprém lakossága az ezredfordulóra megközelíti a 100 ezer főt. 1990-ig 30 ezer bevándorlóval, és a természetes szaporodásból további 10 ezer fővel kalkuláltak. Teljesen irreális elképzelés volt, amelyet az élet sem igazolt. Ma kb. ugyanannyian laknak itt, mint 1980-ban.

Nem valós alapokra támaszkodott az a célkitűzés, hogy Veszprém legyen a Balaton fővárosa, ezért a földrajzi terjeszkedési irányai Litér-Balatonfüzfő és Szentkirályszabadja-Balatonalmádi legyenek.

Az előbbihez igazodó cél volt Veszprém munkásvárossá történő fejlesztése, meghatározóan úgy, hogy a balatonfüzfői üzemek munkásait Veszprémbe telepítik. Ez részben teljesült is, mert a fűzfői dolgozók több száz lakáshoz jutottak a városban, de így sem érte el az itt dolgozók közül a munkások részaránya a 30%-ot.

Talán éppen az előbbiekből következően fogalmazódott meg az az elképzelés, hogy meg kellene valósítani a trolibuszra alapozódó tömegközlekedést.

Városszerkezeti abszurdum volt az a javaslat, hogy a belváros közlekedésének alapvető javítása céljából a 8-as számú főutat a városközpont felett megépítendő viadukton vezessék keresztül.

A házgyár megépítése kapcsán egyes városvezetők már arról beszéltek, hogy a városban akár évente 2500 lakást is meg lehetne építeni.

Részben meg is valósult, hogy az új városközpontban magas és középmagas épületek legyenek, de továbbiakat is terveztek: a Kossuth utca északi oldalán 6 emeletest, a Bajcsy-Zsilinszky utca jobb oldalán 6 emeletest, a toronyház körül 3 db 10 emeletest. Ezt a városközpontban mindent átépíteni elméletet ki kellett zárni, meg kellett fogalmazni, hogy Veszprémben nem építünk Kis New Yorkot. Megalapozatlan volt az előbbiekkal összekapcsoló azon célkitűzés, hogy a városközpontban több száz lakás épüljön fel. Létrejött már korábban is itt egy kisebb lakótelep.

Az irrealitások között szerepelt még egy Sédre épülő fürdő- és vízisportlétesítményeket tartalmazó objektum. Az uszoda ugyanakkor a politikai döntésnek megfelelően Balatonfüzfőn épült meg.

Nem volt elfogadható, hogy a nagymértékű műemlékvédelem-ellenesség és a rekonstrukciók elodázása teret kapjon, tovább éljen. Márton István, a város főépítésze „túlzott műemlék-centrikusság”-ról panaszkodott. A következőket is ő mondta: *„ma ott tartunk, hogy a sétáló utca folytatásában a tömbösített beépítési forma (lásd lordok háza) helyett visszaállítják azt a régit, amely kiszakítva a teljes beépülésből, szervesen fog élni, és ténylegesen nem biztosítja azt az alapvető építészeti igényt, hogy a múlthoz befejezetten a ma eszközével kapcsolódjon. A város dinamikus fejlődése az elkövetkező időben szét fogja feszíteni azt a keretet, amelybe ez a szemlélet juttatta”*. Látjuk, ez nem történt meg!

Ezek után várható volt, hogy az első nagy összeütközésem a városfejlesztés jövőbeni irányai kapcsán Márton Istvánnal történik. Miután álláspontom, továbbá a „Kis New York” hasonlatom 1980 áprilisában és júliusában két újságban is megjelent, telefonon megkeresett, kifogásolta és badarságnak minősítette új koncepcióinkat. Kifejtette, hogy ha ezeket fenntartom, nem kíván tovább a városban tevékenykedni, erre vonatkozó feladatairól lemond. Mindezt tudomásul vettem, de még hozzátette, hogy a korábban Veszprém városától kapott kitüntetését visszaadja. Nem küldte vissza. A továbbiakban nem dolgoztunk együtt.

3.2 Városstratégiánk alapvető elemei, céljai – ami szükséges a városnak

Városstratégiánk legalapvetőbb részének, feladatának a város további növekedésének, a népesség gyarapodásának a helyzetünkhöz, a lehetőségeinkhez és az adottságainkhoz való igazítását tekintette a városi tanács, azaz, a növekedési

ütem érdekeinkkel és értékeinkkel való szinkronba hozatalát. Nyilvánvaló volt ugyanis, hogy a korábbi óriási mértékű és ütemű növekedés mellett a kialakult helyi közösség támasztotta olyan minőségi tényezőknek, mint a városhoz való kötődés, a várossal való elégedettség, a városért való kooperációkban, a közéletben való részvétel, a kiegyensúlyozott és elérhető perspektíva biztosításának nem tudunk eleget tenni sem a pénzügyi eszközök korlátai miatt, sem a város sajátosságai s régi értékeinek védelme, megőrzése miatt. A mindezekről folytatott viták középpontjában a fejlesztés léptéke állt: indokolt volt-e ilyen nagy volumenű munkálatokat folytatni Veszprémben? Szükséges volt-e az urbanizáció ilyen nagyfokú dinamikájának produkálása? Elég egyetlen figyelmes pillantást vetni az erősödött megyére, a munkaerő-vándorlás, -áramlás irányaira, a társadalmi összetételben az értelmiség magas arányára, az oktató-nevelő bázis felerősödésére, mindarra, amit ez a folyamat összesűrített a városban, s az urbanizáció mértéke máris indokolt volt. Magas igényszintek alakultak ki, a Balaton, a Bakony közelsége pedig mintha valami varázsléplet borított volna ránk: egyedülálló, felfokozott vonzóerőt érzékeltünk már hosszú ideje. A demográfiai robbanás évek óta nem csökkent: 1970-től számítva 1100–1300 gyermek született évente Veszprémben (szerencsére).

Valamiképpen vissza kell fogni ezt a szinte zabolátlan fejlődést a jelen helyzetben, ugyanis ennek volt jó és rossz oldala. A jó hatás: a felfokozott tempó felvillanyozta és magával ragadta a régieket, a csontosodásra hajlamosak rétegét is. Felfedezték az új perspektíva lehetőségeit, ezeket már össze tudták egyeztetni a régi értékrenddel, már kialakultak bennük is az új városszintézis körvonalai. Ami a nagy dinamikában rossz: a tömegek tömegmegoldásokat követeltek. Mindent azonnal, gyorsan. A régivel való törődést ez a szellem már nem tűri, nem igényli. Gondok voltak a kivitelezői kapacitással, nem igen lehetett elkerülni a lakáscentrikus tervezést, de hát még így is több ezer a kielégítetlen lakásigény. A már letelepedett városlakók komfortérzésére vonatkozóan a "hiányossági térkép" sűrűn jelezte a problémákat. Amit meg lehetett valósítani tömegesen, azzal haladt a város. Amit nem, az maradt. A rohanásban lemaradások keletkeztek, a lakótelepek parkosítása, komfortosítása, a kereskedelmi- és úthálózat, az intézmény ellátottság területein.

A városon belüli anyagi, szellemi, tudományos, ellátási, szerkezeti, területi és más fontos tényezők közötti összhang, egyensúly megteremtése és a harmonikus fejlődés biztosítása érdekében tehát azt a célt kellett kitűzni, hogy a növekedés erőteljesen mérséklődjön.

A hirtelen nagyra, többszörösére nőtt város szétfeszítette saját szerkezetét. A kialakult helyzet jelentősen rontotta az itt lakás minőségét, a város és intézményei, a városban lévő vállalatok működési feltételeit, gátolta a szervezett

sokoldalú ellátást, az egyes városrészek kapcsolódását és kapcsolatait, lehetetlen helyzetbe hozta a közlekedést. A város stratégiájában ezért kiemelt szerepet kapott a városszerkezet racionális átalakítása.

Veszprém ősi város, gazdag történelmi, építészeti értékekkel, sok-sok felújításra, rendbetételre váró részlettel. Rendkívül fontos mindezek megóvása úgy, hogy a ma emberének igényeit korszerű módon elégítse ki, a város ellátását gazdagítsa, színesítse. Az értékmentésnek és az értékteremtésnek a városközpontra, műemlékegyüttesekre, ellátó intézményekre, közművekre való széles körű kiterjesztése, a környezet kulturáltságának, a környezetvédelemnek a növelésével együtt, kibővítve a város esztétika elemeinek alkalmazásával eredményezik majd azt, hogy városunk arculata egyre inkább az itt lakók igényeihez igazodik, vonzza az idelátogatókat, az idegenforgalmat. A szebbé válás és korszerűsödés, a régi értékek védelme azt erősítse, ami sajátosan veszprémi, ami csak városunkra jellemző. Rendkívül fontos cél kell, hogy legyen a településarculat kedvező irányú alakítása, a sokoldalú városi rekonstrukciók – vár, belváros, műemlékek, intézmények – megvalósítása.

A lakosság közérzetét, a lakhatás minőségét döntő mértékben határozza meg lakóhelyének, városrészének, lakótelepének komfortszintje. Már a fentiekben is szó volt róla, hogy a nagy dinamikájú növekedés mellett nem jutott elég erő, forrás és figyelem az arányos fejlesztésre a közművek, a kereskedelem, a vendéglátás, a szolgáltatások, az intézményrendszer lépést tartó, arányos fejlesztésére, a lakókörnyezet kedvező alakítására. A műszaki infrastruktúra igényektől való elmaradása, a kapacitás elégtelenségei a város gazdaságának fejlődését lassították. Az említettek az idegenforgalmat is kedvezőtlenül befolyásolták. Stratégiánkban ezért nagyon fontos feladat a komfortérzetet növelő fejlesztések növelése, gyorsítása.

Városunkban a betelepülők miatt is, és a természetes szaporodás átlagosnál lényegesen magasabb mértéke miatt is, kiemelkedően magas a fiatalok részaránya. A lakosság 62%-a 35 év alatti, egyharmada 20 évnél fiatalabb. E miatt nagy fontosságú a fiatalok helyzetével való foglalkozás, speciális igényeik kielégítésének javítása. Így a lakáshoz jutásuk minél jobb biztosítása, támogatási rendszerének kialakítása, a gyermekintézmények jelentős bővítése, az oktatás kiemelt fejlesztése, a fiatalok munkába állításával való rendszeres foglalkozás, a szabadidős lehetőségek gyarapítása, a közeleti tevékenységbe történő erőteljes bevonásuk. A fiatalok közérzetének javítása, közömbösségük tapasztalható növekedése további fontos intézkedéseket kíván. A fenti okok miatt vált stratégiai célunkká a fiatalok életkörülményeivel való foglalkozás, azok javítása.

Városunk nem nélkülözhetette a fejlett gazdaságot, a korszerű, adottságainkhoz igazodó foglalkoztatási szerkezetet. Bár ebben való tanácsí érdekeltségünk

csak áttételeken keresztül volt érzékelhető. Mégis célunkká vált a vállalatokkal való szoros együttműködés, fejlesztő munkájuk támogatása, ehhez lehetőségeink szerint esetenként anyagiakkal való hozzájárulás, a foglalkoztatási szerkezet igények és követelmények szerinti alakításában való részvétel, a munkára jelentkezők teljes körű munkába állításának segítése. Az adott helyzetben nem a munkaerő leépítése, hanem annak hatékony foglalkoztatása lett a meghatározó cél, ezért szükséges volt az ipar és a szolgáltató ágazatok erőteljes fejlesztése. Veszprém korábban sem rendelkezett erős gazdasági bázissal, az ipar és más termelő ágazatok részaránya a jövedelem termelésében is, a foglalkoztatásban is a város egyéb irányú fejlettségéhez viszonyítva kisebb volt. Fontos stratégiai cél lett tehát a város gazdaságának erősítése, bővítése, az azzal történő együttműködés fokozása.

A történelmi városok – közöttük Veszprém is – a huszadik század urbanizációs hullámverésében világszerte sérülésveszélybe kerültek. Urbánus adottságaik révén még inkább vonzóik az emberi le- és áttelepülésnek. Ennek következtében műszaki állományukban és eszmei tartalmukban is felhígulnak, a települési funkciók között az anyagi termelés aránya megnövekszik, a szellemi produktum aránya – sok esetben jelentősége – mérséklődik. Ez napjainkban rendkívül veszélyes helyzetet teremtett, mert a társadalom – és a települések – létkérdésévé vált a korszerű technológiák letelepítésével, működtetésével kapcsolatos verseny- és piacképesség. Ennek viszont elengedhetetlen velejárója a szellemi infrastruktúra városon belüli, megfelelő magas szintje. Ez az előfeltétele a szellemi munkaerő bővített újratermelésének is, továbbá az új technológiák működtetésének, továbbfejlesztésének, a jövő megalapozásának is. Városunk, amelyben mindig nagy súllyal volt jelen a humán szféra, egyre gyarapodóan voltak jelen a humán értékek, magas az értelmiség részaránya, gazdag szellemi, tudományos és művészi produktumokban, ezért kiemelten kell kezelje a humán infrastruktúra bővítését, a humán értékek és teljesítmények növelését.

Veszprém történelmi város, éppen ezért a nemzetközi kapcsolatok nagy jelentőséggel bírtak számára már történelmének régmúlt időszakától kezdve. Legjobb példa erre Gizella, bajor hercegnő itteni tevékenysége, amellyel érkezése után bekapcsolta a várost az európai szövetségek láncolatába. Már akkor jöttek Bizáncból apácák a Veszprém-völgyi kolostorba, később Boriszló személyében Dalmáciából került püspök az itteni egyház élére. Veszprém barokk-kori újjáépítésében kiváló osztrák építészek, szobrászok, festők vettek rész. A Tummler-család, amely a város műszaki életében alkotott, Németországból érkezett. Szlovák zenész, Ruzitska Ignác alapozta meg Veszprém zenekultúráját. A nyomdászatot az osztrák Striebig-család teremtette meg, munkájuk folytatója a német Szommer család. Morvaországból is érkezett egy kiváló püspök,

Rott Nándor. Veszprém jelenkori nemzetközi kapcsolataiban a testvérvárosi kapcsolatok meghatározóak, amelyeket a 70-es években kezdtek kialakítani (Tartu 1970, Gladsaxe 1973, Rovaniemi 1974, Haszkovo 1976). A nemzetközi kapcsolatokban rejlő kulturális, sport, gazdasági lehetőségek kihasználása, dinamizálása nagy fontosságú. Ennek érdekében stratégiai célkitűzés, a tevékenységek tartalmi körének és mélységének bővítésén túl, a testvérvárosok számának növelése, a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése.

A városstratégiai célok eredményes megvalósításának igen kemény gazdasági feltételei vannak. Szükséges egy viszonylagos, de jelentős gazdasági önállóság a célból, hogy a település maga rendelkezzen azok felett a fejlesztési források felett, amelyek saját fejlődéséhez szükségesek. Az önállóság kellő szintű érvényre juttatásához biztosított források szűkösek, elégtelenek. Gazdasági bázist jelentene az önkormányzati tulajdon létjogosultságának megteremtése, majd nagyságának bővítése. A meglévő pénzügyi eszközökkel és erőforrásokkal, hatékonyabb gazdálkodással több eredmény érhető el. A társadalmi összefogás fokozása, a társadalmi munka erőteljes növelése, a lokálpatriotizmus erősítése, a hagyományörzés kiterjesztése mind-mind többlet anyagi és szellemi erőforrásokat jelentenek. Céljaink mind nagyobb mértékű megvalósítása érdekében elengedhetetlen a többlet pénzügyi források megszerzésére való törekvés, a saját tulajdon növelése, a vállalkozási tevékenység megteremtése, kiterjesztése.

A várospolitikai korszerű, a változásokhoz igazodó helyes megfogalmazása és gyakorlata szolgálja, teszi elérhetővé a városfejlesztést és működtetést jól biztosító célok, stratégia meghatározását, majd megvalósítását. A várospolitikai egyik kiemelt célja a helyi társadalom, a városi szintű közösség kialakítása, erősítése, működtetése. Miért kapott e célkitűzés primátust Veszprémben? Miért fűződött ehhez alapvető érdek?

Több ok miatt is:

- Veszprém korábbi önmagához képest túl gyorsan, túl nagyra nőtt.
- A városfejlesztés stratégiája hosszú ideig nem az itt élők jobb életkörülményei megteremtésének adott elsőbbséget, hanem a gyors mennyiségi növekedésnek, a betelepülők vonzásának.
- Korábbi hagyományai nem voltak alkalmasak a lakosságnál a városi szintű kohézióra, a patriotizmus kialakítására.
- A lakosság nagy hányada betelepülés révén került ide, semmilyen érzelmi szál nem kötötte új lakóhelyéhez.
- A város hosszú ideig torz és aránytalanságokat tükröző gazdasági szerkezete, kinőtt infrastruktúrája, nem kielégítő ellátási színvonala nem volt alkalmas közösségteremtő közérzet kialakítására.

- A Balaton közelsége, az ottani üdülőhelyek megszerzésének lehetősége a szabadidő-eltöltés, a szórakozás színtereit nagymértékben távolabb vitte a várostól.
- A veszprémi történelmi, építészettörténelmi, kultúrtörténelmi értékek ápolására sokáig nem fordítottak kellő gondot, az ilyen értékek pusztultak és vele együtt a lakóhely megszerettetésének esélyei is.
- A várospolitika céljainak alakítása területén hosszú időn át nem volt kellő önállósága a helyi szervezeteknek, testületeknek. Kívülről megfogalmazott koncepciók valósultak meg, így ezekkel a helyi lakosság nem tudott kellő mértékben azonosulni.

A felsoroltak okozták a városi közösség kialakulásának hiányát, elégtelenségeit, és kellően alátámasztják, hogy miért vált kiemelt célunkká a helyi társadalom kialakítása. Különösen akkor, amikor a gazdasági lehetőségeink beszűkültek, amikor makro méretekben elbizonytalanodás és bizalmatlanság tapasztalható. A helyi társadalom, a helyi közösségek kellő szintű kialakulása, megerősödése nélkül nem teremthetők meg a városfejlesztés előre vivő gazdasági és eszmei forrásai, nem bontakoznak ki kellő intenzitású kollektív érzések, s a közösségi cselekedni akarás tettei. A következő stabilizációs, kibontakozási időszak hosszú éveinek nehéz gazdasági és társadalmi körülményei különösen fontossá teszik, hogy létrehozzuk elért életkörülményeink megtartásának, későbbi javításának olyan feltételeit, mint a mozgósítás, a társadalmi tartalékok, a sokoldalú együttműködés és összefogás, a tervszerűség s a szervezethez. Vagyis azokat a feltételeket, amelyek nem igénylik a gazdasági terhek fokozását, a nélkül is hozzájárulhatnak életminőségünk, életmódunk, életkörülményeink további fejlődéséhez, ezáltal is igazodva a kibontakozó világgazdasági korszakváltás követelte körülményekhez, feltételekhez. Mindezek a helyi közösségek kialakulásában meglévő értékek, erők, szellemi és anyagi erőforrások felszínre hozatala nélkül nem lehetnek igazán eredményesek. A helyi társadalom működése innovációs, tartalékmozgósító, dinamizmust biztosító erővé válik.

Kádár F. Tibor: Veszprémi életkép

4. A VÁROSSTRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK EREDMÉNYEI, TAPASZTALATAI

A fentiekben vázolt városstratégiát, városfejlesztési és várospolitikai célkitűzéseket Veszprém Város Tanácsa kidolgozta, megvitatta és elfogadta 1980-ban. Ezzel 10 esztendőre meghatározta a koncepciókat, a kapcsolódó feladatokat, a valóra váltaáshoz szükséges szellemi, anyagi és politikai eszközöket, teendőket. A hosszú távú munka végrehajtása két ötéves (a hatodik és hetedik) tervidőszak alatt ment végbe. Hová jutott el, milyen lett Veszprém e tíz esztendő alatt?

4.1 A város növekedése – amiben több, nagyobb lett

Veszprém a korábbi évtizedekben óriási dinamizmussal fejlődött, amely azonban egyre több és növekvő feszültséget és egyensúlytalanságot generált a város életében. Jellemző volt ez a lakosság sokoldalú ellátottságára (szociális, kommunális, kulturális, oktatási, egészségügyi, kereskedelmi, szolgáltatási, környezeti, intézményi vonatkozásokban). Nem kívánt, kedvezőtlen hatásokkal volt a város arculatára, gazdaságának fejlődésére is. E negatív következmények alapvető csökkentésére, egyes területeken megszüntetésére tűztük ki célul, hogy a növekedés üteme mérséklődjön. Nem a növekedés leállítását, hanem ütemének és volumenének kisebbé tétele vált a stratégia meghatározó részévé. A növekedést meghatározó négy alapvető területre terjedt ki ez a koncepciónk, de nem azonos mértékben. A népesség és a lakásépítés bővülését jelentősebben, a városépítésbe vonandó területét kisebb mértékben csökkenően, a beruházásokat továbbra is gyarapodóan terveztük megvalósítani.

4.1.1 Népesség – a fő gerjesztő tényező

Nagysága 1960-ban 26 ezer, 1970-ben 37,6 ezer, 1975-ben 50 ezer, 1980-ban 57,2 ezer volt, 1985-ben már meghaladta a 64 ezret. Ezzel az ország 15. legnépesebb városa volt. 1970-ben – e tekintetben – még a 23., 1980-ban már a 16. helyet foglalta el. A korösszetétel kedvező volt, a 40 év alattiak aránya 69,6%, a 60 év felettieké 9,6%. A lakónépesség 63,9 ezer 1990-ben, 11,7%-kal több mint 1980-ban. A tett intézkedések hatása 1985 és 1990 között már jelentkezett,

a város lakossága csekély mértékben csökkent. Amennyiben figyelembe vesszük, hogy 1984. január 1-től Gyulafirátótot Veszprémhez csatolták, akkor a népességszám mérséklődése még erőteljesebb. A növekedés két komponense közül a természetes szaporodás 3,9 ezerrel, a vándorlási különbözet 2,8 ezerrel gyarapította a lakosság számát. A két ötéves időszak közül a természetes szaporodás mértéke változatlan, a vándorlási különbözet viszont nagymértékben csökkent. Párhuzamosan a városkörnyéki települések egy részén – Herend, Bánd, Márkó, Nemesvámos, Tótvázsony, Nagyvázsony, Veszprémfajsz – jelentősen nőtt a lakónépesség száma a vándorlási különbözet révén is. Ez bizonyítja, hogy a bevándorlás mérséklése érdekében végrehajtott intézkedések – mint például a nem veszprémi lakásigénylők lakáselosztás során történő hátrébb sorolása, a nem itt dolgozók igényeinek nem kielégítése, a városkörnyéki településekkel való együttműködés az ottani lakásépítkezésekben, lakótelkek kialakításában, azok támogatása, a vállalatokkal való egyetértés a pénzügyi támogatások elosztása terén – a kívánt eredményeket elérték.

Népesség, népmozgalom főbb adatai				
1980	1985	1990	1990/80	1990/85
57249	64071	63867	11.6	-0.30%

Összetevők	Élve-születések	Halálozások	Természetes szaporodás	Vándorlási különbözet	Tényleges szaporodás
1980–1990 között: fő	8587	4923	3664	2977	6641
1990/80 %	15	8.6	6.4	5.2	11.6
Megyeszékhelyek átlaga %	13.2	11.3	1.9	0.7	2.5

Nem és kor megoszlás, gazdasági aktivitás							
Megnevezés	1000 férfira jutó nők száma	0–14 15–39 40–59 60 és idősebb évek aránya				100 aktív keresőre jutó aktív eltartott	
		1980	1028	27.5	42.1	20.8	9.6
1990	1047	23.7	40.8	23.9	11.5	38	68
Megyeszékhelyek							
1980	1074	23.2	39.7	23.5	13.6	37	70
1990	1101	21.3	38.4	24.7	15.6	50	70

4.1.2 Racionális városszerkezet – a dinamikus városfejlesztéshez nélkülözhetetlen

Meghatározó stratégiai cél volt a túlzott dinamika, a keletkezett feszültségek és aránytalanságok által szétfeszített városszerkezet helyreállítása, célszerű, gazdaságos átalakítása. Ennek fontos elve volt, hogy Veszprém építésbe, fejlesztésbe bevont földrajzi területe ne nőjön tovább. Így szemben az általános rendezési tervvel, először a déli városrész, majd a nyugati városrész kiépítése került le a napirendről. A város terjeszkedését legalább 10 esztendeig a külső útgűrű által körülzárt területen terveztük tartani, és ez így is történt. Folytatódtak, illetve megindultak a Cholnoky városrészben, a Siófoki-Almádi úti, az Egry, a Kádárta-Dobi, a Muskátli utcai, a gyulafirátóti területeken, majd a Pajtakertben az építkezések. Ennek érdekében felgyorsítottuk a terület-előkészítést.

A város sugaras szerkezetét gyűrűs sugarassá alakítottuk: útgűrűk építésével. A város körül a külső útgűrű már a 80-as évtized elején elkészült, a belső útgűrű – a Vámosi úttól a Haszkovó útig – is megvalósult. Új közlekedési tengelyek alakultak ki. A célkitűzések között már akkor szerepelt a Jutasi út és az Almádi út közötti új összekötő út kiépítése is. Magyarországon Veszprém volt az első olyan város, amely körül teljes útgűrű létesült.

A városszerkezet racionalizálása terén fontos eredmény volt, hogy a városközpont mellett létrejöttek az egyes városrészek decentrumai, amelyeken keresztül a sokoldalú ellátás szervezését jobban lehetett megvalósítani. Az egyközpontú városszerkezet policentrikussá változott.

Nagy jelentőséggel bírt, hogy elkezdődött az egyes városterületi profilok homogenizálása. Ennek keretén belül kijelölésre kerültek a tisztán ipari és más vállalkozási területek. Új, nagyobb fejlesztések már csak e helyeken történhettek. Ezek rendelkezésre állását részben tanácsi, részben vállalati beruházásokkal lehetett biztosítani. Erre lehetőségek nagy számban rendelkezésre álltak Veszprém északi részén, a 8. számú főút és a Tüzér utca meghosszabbított útvonala között, valamint a külső útgűrű két oldalán. A nagymértékű ipari beruházások, a városban újonnan letelepedő cégek üzemei már ezeken a területeken valósultak meg (BRAMAC, BALLUFF, LASSELSBERGER, később CONTINENTAL, VALEO stb.).

Fontos volt az is a fentebbi cél érdekében, hogy a város belső területéről egyes nagyobb gazdasági üzemek, telepek az említett övezetbe kitelepültek, illetve kitelepülésüket ebben az időszakban kezdték (Balaton Bútorgyár, Városgazdálkodási Üzem, TÜZÉP, PIÉRT, FERROVILL, Centriköt stb.). Ez jelentős környezetvédelmi célokat is szolgált. Megkezdődött az autóbusz pályaudvar

áthelyezésének előkészítése, a kapcsolódó alternatívák kidolgozása, a tervmunka előkészítése.

A város szerkezetének racionalizálása, átalakítása terén – de az egész településfejlesztési tevékenységben is – az elért eredmények erőteljes forrása a tervszerűség, a szervezettség, a tudatosság fokozása volt. A célkitűzések megvalósítására feladatterveket fogadott el a városi tanács. A munkavégzés, a teendők végrehajtása ezek alapján történt (pl. a VI. és a VII. ötéves terv, a város területfelhasználása, a környezetvédelem javítása, a lakásgazdálkodás, a település arculat jobbítása, stb.). Hosszú távú városfejlesztési célkitűzéseink ismeretében – széles körű szakmai, lakossági egyeztetés alapján – a városi tanács a városkörnyék tanácsaival közösen, együttes ülésen hagyta jóvá 1982-ben a Veszprémi Településcsoport Általános Rendezési Tervét, amelynek javaslata Baráth Etele felelős tervező irányításával jött létre. Ennek alapján fontossági sorrendben, ütemezetten készültek el a városközpont és a városrészek részletes rendezési tervei, beépítési tervei: Cholnoky VI. ütemre, az Egry úti területre, a Pajtakertre, a városközpont egyes részeire, az Almádi-Siófoki útra (Kalmár tér) és a Kádártai-Dobi területre, majd a nyugati városrész, a Sallai (Tummler) utcai, a jeruzsálemhegyi, a dózsavárosi és az északi ipartelepi tervek kerültek kidolgozásra és elfogadásra.

A nagyobb városi térségeket érintő fejlesztések jobb megalapozása érdekében országos tervpályázatok lebonyolításának módszerét alkalmaztuk. A rendezési, a beépítési, a beruházási és a kivitelezési tervek, programok megvitatására, adottságaink álláspontjaink érvényesítésére a tervező, a bonyolító, az üzemeltető s más szakértők bevonásával házi tervtanácsot hoztunk létre, amely a tervek készítés időszakában minden jelentősebb tervjavaslatot elemzett, értékelt. A tervtervek elé, amennyiben lehetséges volt, alternatív tervjavaslatok kerültek. Javult a tervellátottság is. A városfejlesztési, de a fenntartási feladatok kialakítása és végrehajtása is komplex, átfogó szemlélettel történt. Így például nemcsak a lakásépítésre koncentráltunk, hanem a lakásgazdálkodás egészét fejlesztettük, nemcsak lakóházakat újítottunk fel, hanem azok környezetének teljes rehabilitációját valósítottuk meg. Mindezek érdekében a végrehajtásban résztvevő szervezetekkel, szervezetekkel az együttműködés hatékonyabbá vált, az egyes érintett szakigazgatási szervek együttműködése jobban kibontakozott, az össztanácsai szemléletű tevékenység tartalmában gyarapodott.

4.1.3 Lakásgazdálkodás – az otthonteremtés fő eszköze

A város növekedésének meghatározó tényezője a lakásépítés. Ennek túldimenzionálása feszültségeket, egyensúlytalanságokat, a minőségi területek

háttérbe szorulását okozták, amelyek a korábbi részekben már bemutatásra kerültek. Az ez irányú erőteljes növekedés szorgalmazása és megvalósítása nem volt indokolatlan. Veszprém a hetvenes évek elején a száz lakásra jutó százharmincegy családdal a megye városai között az utolsó helyen állt. Természetesen a dunántúli megyeszékhelyek között is. A lakosság 11%-a albérletben élt. A városközpont helytelen átalakításának következtében jelentős számú lakás került szanalásra, amely tovább fokozta a lakáshiányt.

A város a IV. ötéves terv időszakában hiába kapott váratlanul nagyobb pénzügyi forrásokat, nem tudott felkészülni a tervezett beruházásokra. Így történhetett meg, hogy az építőipar – több ezer jogos lakásigénylő mellett – az első tervévben, 1971-ben összesen 24 lakást adott át Veszprémben. A második tervévre ígért lakásokból 200 nem épült fel. Berei Ferenc, a város korábbi tanácselnöke mondta Thiery Árpádnak adott interjújában: *„A lakáshelyzet jelenleg is olyan súlyos, hogy a régi tervezési ütem alapján, csak a jelenlegi igények kielégítéséhez is, három középtávú tervidőszakra van szükség. A megyei pártbizottság a negyedik ötéves terv indításakor elhatározta, hogy Veszprémet kiemelten kell kezelni. Az ötödik ötéves tervre ugyanezt mondta ki. Reméljük, a jövőben is így lesz, és ezzel majd a kormányzat is egyetért”*. Az interjújában az is elhangzott, hogy a városfejlesztést az Almádi út mellett kell folytatni, mert az elképzelés az, hogy Veszprém balatoni város legyen!

A lakásállomány növekedési indexe 1960 és 1980 között jóval meghaladta a 200-at, ugyanakkor azonban az egy szobára jutó lakónépesség, vagy az egy lakásra jutó háztartás számai alapján a kiemelt városok (pl.: Eger, Sopron, Nagykanizsa, Zalaegerszeg, Salgótarján) között a legrosszabb. 1975 és 1980 között az igények állandó bővülése mellett is javult a lakáshelyzet. 1976-ban a 100 lakásra jutó családok száma 126 volt (1970-ben 130), 1981-re ez 117-re csökkent. Célcsoportos beruházás keretében százalékosan több lakás épült a városban, mint az országban bárhol. A lakásellátottság eddigi és további javítása óriási erőfeszítéseket követelt a lakásépítés előkészítése, szervezése, lebonyolítása terén. A lakásigénylések száma az ötödik ötéves tervidőszakban megépített 4193 (ebből állami 2667 – 64%) lakás ellenére tovább emelkedett és 1980 év végén meghaladta az ötezret. Az átlagos várakozási idő 5 év felett volt. További gondot okozott, hogy a lakásállomány 31%-a egy- és másfél szobás volt.

Ilyen helyzetben és ilyen tények mellett kellett döntenie az 1980-as évtized küszöbén a lakásépítkezés dinamizmusának jelentős mérséklése mellett. Ez a koncepció a városban óriási vitákat váltott ki. A városfejlesztési és a gazdasági érvek, érdekek ilyen érvényesítése ellen megmozdultak politikai erők, szakmai, civil csoportosulások, egyes építőipari cégek és a lakosság különböző rétegei.

Az építendő célcsoportos lakások számának növelése mellett fejtett ki erős lobbitevékenységet a VÁÉV, mert alapvető gazdasági érdekei a házgyár kapacitásának minél nagyobb mértékű kihasználására ösztönözték. Ez a törekvés azonban nem volt összhangban egyrészt a meglévő lakáskivitelezői kapacitással, másrészt a minőségi lakások létesítésére irányuló növekvő igényekkel. Ezen viták mind a VI., mind a VII. ötéves terv készítésének időszakában felerősödtek. Még a városi tanács szerveiben, de közvetlen vezetésében, sőt a város és a megye pártvezetésében is ellenezték ezt a célkitűzést, és a célcsoportos lakásépítkezés primátusa mellett foglaltak állást. Pedig nem azt terveztük, hogy a lakásépítkezések száma csökkenjen, vagy ne növekedjen, hanem azt, hogy továbbra is emelkedjen – bár kissé alacsonyabb ütemben – az épített lakások száma, de azon belül a tanácsi forrásokból létesítettek száma mérséklődjön, a magánereőből elkészítettek száma pedig bővüljön. Indokolta ezt az is, hogy 1975–1980 között a tervezett célcsoportos lakásnál több épült meg, ugyanakkor a létesítésre tervezett magánereős lakások számához képest 694-gyel, közel egyharmadával kevesebb került átadásra. A tapasztalt elmaradás egyrészt az előkészítő munka hiányosságaira volt visszavezethető, másrészt arra, hogy a tanácsi lakásépítés magas aránya csökkentette a magánereős lakások iránti igényeket. Az volt a feladat tehát, hogy a célcsoportos lakásberuházások mérséklése mellett, a magánereős lakások létesítését jelentősen növeljük, ezáltal továbbra is biztosítsuk a lakásépítkezések és lakásellátottság javításának kiemelt célként való kezelését.

A lakásigénylések és városba költözni akarók számának mérséklését szolgálta az is, hogy a városi tanács szorosan együttműködött a városkörnyéki települések tanácsaival a magánereős lakásépítések ottani növelése érdekében a lakótelkek előkészítése, kialakítása céljából, és ezt a tevékenységet anyagilag is támogatta.

A 80-as évtizedben a kiemelt célok között szerepeltettük a hatékony lakásgazdálkodást. Annak ellenére, hogy a középtávú tervek elfogadásakor meghatározott pénzügyi források folyamatosan csökkentek, mégis az 1981–85 közötti tervidőszakban a fenti koncepciók alapján kitűzött lakásépítési céljainkat nagyrészt teljesíteni tudtuk. Elkészült összesen 3373 lakás, ebből 1484 db állami erőforrásból. Ez utóbbi közel 1200-zal (44%-kal) kevesebb, mint 1976-80 között volt. Ugyanakkor magánereőből került átadásra 1889 lakás, közel 400-zal (24%-kal) több, mint az ötödik ötéves időszakban. A tervezett arányokat sikerült a koncepcionális elképzelések szerint alakítani, de az állami lakásépítés nagyságát már nem, mert az ez irányú források mérséklődtek, az állami erőforrásból épült lakások részaránya 61%-ról 44%-ra csökkent. A lakásállomány 1985-re 1980-hoz képest 17,9%-kal, a népesség számát meghaladóan nőtt. Ennek eredményeképpen javult is a lakásellátottság.

A lakásépítkezések csökkenése – a korábbi tervidőszakhoz képest – országosan is jellemző volt. Ez a tendencia a 80-as évek közepétől alakult ki. Ezt követően számottevően felerősödött, emiatt az évtized egészére tervezett célkitűzéseink teljesíthetetlené váltak. Ezt a következő okok idézték elő. Az állami támogatást drasztikusan csökkentették. Például 1988-ban a tervezett 420 MFt-tal szemben az éves fedezet átadás már csak 295 MFt (70%). A személyi jövedelemadó nem a tervezett ütemben, hanem a ténylegesen befolyt összegnek megfelelően került átadásra. Mindezek nagymértékű forráshiányt idéztek elő a lakásépítés területén. További nagyon is negatív hatással járt a VÁÉV felszámolása, amely komoly kapacitáshiányt okozott a lakások kivitelezésében. Emiatt új kivitelezőket kellett keresni, és azok magas vállalási árai miatt, az 1986 évi nettó lakásárak 13 600 Ft/m²-ről 1988-ra 18 500 Ft/m²-re növekedtek.

Jelentősen drágultak az OTP lakások is. A 80-as évek közepén meghaladták a 21 EFt/m² nagyságot. A saját erő befizetés egyre növekvő összege és aránya megfizethetőségi gondokat, ezáltal keresletcsökkenést okozott.

Az 1985. évi földrengés is nehezítette a lakásgazdálkodás helyzetét, amelynek következményeképpen 250 család helyzetére kellett megoldást találni.

Az állami erőforrásból megvalósuló lakásépítések drasztikus csökkenése a lakosságot magánérés építkezésre ösztönözte. A növekvő telekárak, a közművesítés fokozódó költségei és az építőanyagok árának emelkedése azonban nemcsak az állami, hanem a magánérés építések számát is visszaszorította. A korábbinak többszörösét kitevő számú, építési kölcsönt igénybevevők jelentős része, (amennyiben műszakilag lehetséges volt), az új lakóegység kialakításának kevésbé költséges módját – toldaléképítés, emeletráépítés, tetőtér beépítés, lakásmegosztás – választotta, vagy korszerűsítette meglévő lakását. A magánérés lakások létesítésében legnagyobb szerepe az OTP beruházásoknak volt. E formában közel 1500 lakás készült el 10 év alatt. A felsoroltak következménye, hogy a VII. ötéves tervben meghatározott 2200 helyett, mindössze 1113 lakás készült el, és ennek már csak egynegyed része volt állami erőforrásból finanszírozott (megyei szinten csak 6%).

A 80-as évtizedben előbbieik ellenére a veszprémi lakásállomány 26%-kal gyarapodott. A 100 lakásra jutó családok száma 111-re csökkent. A 100 lakásra jutó népesség száma az 1980-as 331-ről 291-re mérséklődött, de 1990-ben még mindig közel háromezer lakásigénylő volt. Az új lakások építése, a korszerűsítések és egyéb minőségjavítást célzó építésszerelési tevékenység hatására a lakások komfortfokozatának összetétele számottevően javult. Nőtt a lakások alapterülete, szobaszáma is. A távfűtés is egyre nagyobb arányú lett. Mindez a lakásellátottság bővülése mellett arra is utalt, hogy a lakásviszonyokban jó irányú minőségi változások következtek be.

Új építési területeket alakítottunk ki, olcsóbb telkeket biztosítottunk. Lakótelkek létesítésére célcsoportos keretünkből csoportosítottunk át. A szervezett együttműködés alapján a veszprémi építkezni szándékozók egy része a város környéken jutott családi házas telekhez. Előkészítésre került a félkész-lakás és a tanácsi értékesítésű formák bevezetése is. Kísérleti házak építése indult el a Cholnoky-lakótelepen VELOX és LIFT-SLAB, az Almádi út melletti területen BETONYP technológiával. A kísérletként indított félkész-lakás akció új formát jelentett, amelyet a Veszprém Megyei Beruházási Vállalat és KOLÉPSZER BT. kezdeményezett (80 lakás). Ez utóbbi céget közös betéti társulásként több vállalattal közösen hoztuk létre, amelynek a magánérs lakásépítkezés szervezése, lebonyolítása, segítése volt a feladata. Az építőanyag-ellátást raktáruházak szervezése javította.

A lakásigények átmeneti és gyors kielégítése céljából otthonházak épültek. Elkészült a Fialok Háza, a megüresedő tanácsi bér- és OTP garzonlakásokat is fiatalok háza konstrukcióban juttattuk az igénylőknek. Terveket és módszereket dolgoztunk ki a fiatalok lakáshelyzetének javítására. Ezeket sikerült olyan eredményekkel megvalósítani, hogy a parlamentben az Állami Ifjúsági Bizottság is megtárgyalta intézkedéseinket, és dicséretben részesítette tanácsunkat. Tevékenységünk főbb tartalmi elemei e téren a következők voltak:

- a fiatal házások számarányuknál nagyobb mértékben, 70%-ban részesültek az elosztott lakásokból;
- a lakáselosztás alapját képező pontrendszer többletpontokat biztosított a fiataloknak;
- két vállalt gyermek figyelembevételre került az értékelésnél;
- határozott időre vagy valamely feltétel bekövetkeztéig fiatal házaspár a jövedelmi, vagyoni és szociális helyzetétől függetlenül is kaphatott tanácsi bérlakást;
- jogosultság vizsgálata nélkül kaphattak a fiatal házások alacsonyabb komfort fokozatú tanácsi bérlakást, vagy szükséglakást, vagy ha komfortosítást, helyreállítást vállaltak;
- az igénylési letét a fiatalok jövedelmi viszonyainak figyelembevételével került megállapításra, így az átlaghoz képest az a felére, de akár harmadára is csökkent;
- az egyedülálló fiataloknak lehetővé vált a megszabott jövedelemhatár 30%-os túllépése;
- az első lakás megszerzésének könnyítésére és gyorsítására a fiatalok háza konstrukció került kialakításra négy formában is. A szerényebb jövedelmű fiatalok részére a tanács hozott létre ilyen lakásokat, a tehetősebbek az OTP beruházásukat kapták. Megüresedő tanácsi bér

garzonlakások is e konstrukcióban kerültek elosztásra. A vállalatokkal közös beruházásban fiatalok háza létesült;

- az egészségügyben dolgozók részére 150 lakásos garzonház épült;
- számos anyagi, műszaki feltétel állt még rendelkezésre a különböző magánlakás építési formákban.

A Bakony Művekkel szerződést kötöttünk munkásszállójának a fenti formában történő átalakítására, hasznosítására. Országos viszonylatban is először fordult elő, s így példát mutatott, hogy egy vállalat és egy városi tanács együttműködése révén volt lehetőség a lakásra várás idejének lerövidítésére, a fiatal pályakezdők ily módon való segítésére. A Bakony Művek – a város legnagyobb munkáltatója, Sós Gyula vezérigazgató irányításával – mindig a legnagyobb együttműködési készségről, a város fejlesztésének, működtetésének a legnagyobb mértékű támogatásáról tett tanúbizonyságot, amelynek egyik szép példája volt a közösen létrehozott fiatalok háza.

Megépült a szobabérlők háza 24 és a nyugdíjasok háza 56 lakással. Elkészült a 36 lakásos színészház és egy 24 lakásos váltóház is tanácsi beruházásban. Közel 200 lakás létesítettünk a honvédség részére. Évi 80–100 lakás került felújításra.

A pedagógusokat és az egészségügyi dolgozókat számarányuknál nagyobb arányban juttattuk lakáshoz. A fiatalok és a fizikai dolgozók kapták az elosztott

Szelényi Károly: Városkép a viadukttal

lakások 70%-át. Feltártunk mintegy 200 tetőtér beépítési lehetőséget. A lakás-gazdálkodást a lépcsőzetes lakáselosztásban rejlő lehetőségek kihasználásával sikerült eredményesebbé tenni. Egy épített lakással 3 lakásigénylő gondját is megoldottuk. Elértük, hogy valamennyi egyszobás lakásban lakó családos, valamint minden nagycsaládos csereigénylő jogos igényét kielégítettük.

Az objektívebb lakáselosztást különböző társadalmi szervek, intézmények és vállalatok képviselőiből álló Lakásügyi Társadalmi Bizottság, reális rangsorolást biztosító pontrendszer, valamint számítógépes értékelés biztosította. A bizottság készítette el a lakáselosztási névjegyzékeket – a pontrendszer és a számítógép igénybevételén túl – saját maga által végzett helyszíni szemlék tapasztalatainak is megfelelően, s terjesztette elfogadásra a végrehajtó bizottság elé. A bizottság igénybevételével kerültek a lakásügyi panaszok kivizsgálásra, amelyek a tanácsi munka területén a legnagyobb hányadot képviselték. A kéthetente megtartott fogadóóráimon ezen panaszok aránya elérte a 95%-ot, éves szinten számuk megközelítette a 700-800-at.

Az évtized végére a lakásellátottsági helyzet jelentősen átalakult. A tanácsi bérlakás iránti igény csökkent. Erőteljesen mérséklődött az OTP lakások iránti kereslet is. Az építési területek előkészítése egyensúlyba került a lehetőségekkel. Céltámogatása minimálisra szűkült, és még a magánlakás építési terület előkészítésére is jelentősen csökkent.

A 80-as évtized utolsó éveiben kezdődött el az állami tulajdonú lakások elidegenítése. E folyamat megindulásakor ezen ingatlanok száma közel 6 ezer volt. 1990 év végéig ebből mintegy 1300 (21,5%) került privatizációra, átlagosan forgalmi értékük kb. 27%-áért. A város akkor még 4700 lakásbérleménnyel rendelkezett. 1990-ben az év utolsó hónapjaiban volt várható az újonnan választott tanácsi testület megalakulása. Azért, hogy e téren is kellő mozgástere és döntési lehetősége legyen: mindössze 146 lakás értékesítése történt meg.

A lakásállomány egyes jellemzői				
Megnevezés	Lakások száma	Épített lakások 1000 lakosra jutó évi átlagos száma	100 lakásra jutó népesség fő	
			Veszprém	Megyeszékhelyek
1980	17260	20.2	331	309
1985	20350	10.5	304	289
1990	21932	4.9	291	277
1985/80	117,9%	52%	-8%	-6%
1990/85	107,8%	47%	-4%	-4%
1990/80	127,1%	24%	-12%	-10%

Meg- nevezés	Lakások nagysága, 1 szobások, 3 és több szobások aránya %				Lakások közmű ellátottsága vízvezetékkel és csatornával ellátottak aránya %				Összkomfortos lakások aránya %	
	Vp.	Mszhely.	Vp.	Mszhely.	Vp.	Mszhely.	Vp.	Mszhely.	Vp.	Mszhely.
1980	15,2	23,4	30,9	23,8	95,1	82,7	96	86,1	-	-
1990	9,2	13,7	46,1	37,2	99	94,1	99	94,5	69	56,1
Változás	-6	-9,7	15,2	13,4	3,9	11,4	3	8,4		

4.1.4 Beruházások – a fejlődés hordozói

Egy város növekedésének alapvető tényezői a fejlesztésre, a feszültségek oldására, a működés harmonizálására, a sokoldalú ellátottság bővítésére megvalósított beruházások. Folyamatos, növekvő nagyságuk minden időszakban kívánatos. Igaz volt ez a 80-as évtizedben is. Ezt az elvet sikerült – ha az egyre csökkenő állami támogatások, bevételek, gazdasági eredmények azt egyre kisebb mértékben tették is lehetővé –, a város gyakorlatában megőrizni. A mérséklődő beruházási adottságok ellenére Veszprémben a beruházások ráfordításai meghaladták a korábbi középtávú tervek során elért nagyságot. A gazdálkodó szervezetek fejlesztéseinek értéke több mint 15 milliárd Ft volt. A veszprémi beruházások 60%-át az anyagi ágakban, elsősorban az iparban, 40%-át a nem anyagi ágakban valósították meg. Az összes megyei beruházás mintegy harmada itt került kivitelezésre. Jellemző volt, hogy a fejlesztések az évtized vége felé évről évre egyre visszafogottabbakká váltak. Az egy lakosra jutó teljesítményérték, ha lassuló mértékben is, a 10 év alatt folyamatosan emelkedett, a VI. ötéves időszakban meghaladta a 102 EFt-ot, a VII. ötévesben a 141 EFt-ot. A nem anyagi ágakban ugyanezen mutatók fajlagos értéke 42 EFt illetve 55 EFt.

A megyeszékhelyen elsősorban a lakásépítésekre és kapcsolódó létesítményeire, továbbá kommunális fejlesztésekre, a szennyvíztisztító telepre, a csatornahálózat bővítésére, egészségügyi célokra, (megyei kórház rekonstrukciójára), lakások és építési területek létesítésére, a kereskedelmi hálózat fejlesztésére, a közművelődésre (filmszínház építésére, a színház rekonstrukciójára), általános és középiskolák építésére, belvárosi és vár rekonstrukcióra fordították a rendelkezésre álló forrásokat. A városi tanács költségvetéséből 1986 és 1990 között 4,2 MdFt értékű beruházás valósult meg. A város sokoldalú ellátottságát, fejlesztését elősegítő nem anyagi jellegű beruházások egy lakosra jutó értéke országosan is kiemelkedően magas volt.

A beruházások alakulása							
Megnevezés	Beruházások összértéke MdFt	Ebből Md Ft-ban				1 lakosra jutó érték Ft-ban	
		anyagi ágakban		nem anyagi ágakban		összesen	nem anyagi ágakban
1981–1985	6270	3717	59%	2553	41%	102195	41579
1986–1991	9046	5536	61%	3510	39%	141344	54844

4.1.5 Veszprém Megyei Állami Építőipari Vállalat – mint növekedést mérséklő tényező

Lényegesen több és magasabb színvonalú beruházás valósulhatott volna meg, ha az egész évtizedet nem kísérik végig akadályozó tényezőként a kivitelezői kapacitás gondjai. Nem volt elegendő a területek előkészítésére, a lakások építésére, a különböző egyedi objektumok (iskolák, óvodák, kereskedelmi és kulturális építmények stb.) létesítésére rendelkezésre álló kapacitás, még úgy sem, hogy lengyel, keletnémet, más megyékből származó kivitelezőket is igénybe vettünk. A legnagyobb megyénkbeli építőipari cég – a VÁÉV – már a 70-es évtizedben sem tudta kielégíteni a vele szemben jelentkezett igényeket. E mellett rendre komoly gazdasági nehézségekkel, jövedelmezőségi problémákkal küzdött.

Az igazán nagy bajok a házgyárral kezdődtek. Az ötödik ötéves terv előkészítése idején már tarthatatlan volt a megyei építőipar helyzete. A terv Veszprém megyében 14 milliárd Ft-nak megfelelő kapacitást igényelt, ugyanakkor a VÁÉV kapacitása viszont csak félmilliárd volt. Összes erejével tehát még a lakásépítkezés beruházásait sem tudta megoldani, nemhogy az iskolák, óvodák és más középületek felépítését. Úgy vélték a megyei építőipar akkori irányítói, hogy a megoldást csak egy házgyár felépítése jelentheti, amely racionális üzem, benne az anyagszállítás koncentrált, az üzem nagy termelékenységgel dolgozik, a hagyományos mestermunkákat egyszerű fázisokra bontva betanított munkások végezhetik. A már működő magyar házgyarak mindezt ez ideig igazolták. A megye vezetői tárgyalásokat kezdtek a szakminiszterrel, javasolták, hogy a legközelebbi házgyárat regionális jelleggel Veszprém térségében építsék fel. A Szovjetunióban akkor már olyan házgyarakat is előállítottak, amelyeknek a fesztávja (4,8m) biztosította, hogy termékeikből iskolát, bölcsődét, szállodát, üzletet lehessen építeni. Így egy leendő veszprémi házgyár a megyei igényeken túl regionális méretekben is – a lakások építése mellett – ki tudta volna elégíteni a felsorolt objektumokra jelentkező igényeket. Ésszerűen és gazdaságosan ki lehetett volna használni a veszprémi házgyár kapacitását,

de hiányzott a régió belüli megyék közötti összhang. Ezt szervezni csak központi módon lehetett, de az ÉVM ezt nem tette, a megye nem kapott segítséget az együttműködés kialakításához, sőt a minisztérium részéről a szakmai segítség is elmaradt.

A vállalat már korábban is nehéz helyzetben volt. Az új igazgató, dr. Igaz Endre átszervezte a céget, új belső gazdálkodási rendet hozott létre, számos szervezési intézkedést hajtott végre, sikerült stabilizálnia a vállalatot. Az első házgyár volt az országban, amely nem központi beruházásban létesült. Ez elvitte a VÁÉV fejlesztési alapját. 1975-ben a működés megkezdése után derült ki, hogy a gyártott sablonok hetven-kilencven négyzetméteres lakások összeszerelésére alkalmasak, ezek meghaladják az országosan előírt átlagos ötvenhárom négyzetmétert. Így azok nem fértek bele az engedélyezett műszaki-gazdasági normatívákba, a lakás ára magasabb lett a tervezettnél. A kormány nem engedélyezte. A vállalat lakásonként 50 ezer Ft-ot ráfizetett. Az összes tervet át kellett dolgozni.

A cég a megyei párt- és állami vezetéstől minden segítséget megkapott. A megyében megvalósuló beruházásokat döntő mértékben a VÁÉV-től kellett megrendelni akár lakás, akár egyéb kivitelezés volt a tárgya. Elhíresültek a Bakony szívében, Odvaskőn, a VÁÉV üdülőjében a megyei vezetés által irányított, minden év elején megszervezett egyeztető tárgyalások a vállalat és a városi tanácsok vezetői között. Itt az utóbbiak minden problémájukat felvetették, de a kivitelezések szervezésével, határidőivel, minőségével kapcsolatosakat a vállalat igazgatója a jelenlévő megyei vezetés támogatásával asztal alá söpörte.

Közben a VÁÉV helyzete tovább súlyosbodott. A házgyár kapacitása nagymértékben kihasználatlan maradt, magas túlvállalás is jellemezte, a cég termelése és szervezete erősen dekoncentrált volt, fejlesztési alap híján elavult az ipari háttér, a géppark. Kidolgozott új stratégiája alapján előre igyekezett menekülni. Termelését rendkívül felfuttatta úgy, hogy kilépett a megye, sőt az ország határain kívülre: Budapestre (Káposztásmegyer, Békásmegyer), Líbiába, Irakba. Lakótelepeket, óvodákat, iskolákat, művelődési házat, filmszínházat, kórházat, Balaton-parti szállodákat készített el. 1984-ben közel négyezren dolgoztak a vállalatnál. Az említett külső vállalások azonban nagy költségekkel jártak: nem tudták a szükséges munkaerőt a környékről biztosítani, dolgozóik 60%-át utaztatták (versenytársaiknál ez 20% volt). 46 autóbust kellett üzemeltetniük, 1800 munkásszállói helyet kellett fenntartani. A házgyári kapacitás továbbra is kihasználatlan maradt. Négy évben is rekord nagyságú vesztesége volt. Mindezek megpecsételték sorsát. Az országban első nagyvállalatként felszámolták a Veszprémi Állami Építőipar Vállalatot, adóssága 1,1 milliárd Ft volt.

2300-an veszítették el állásukat. A felszámolás 11 esztendeig tartott. Az értéken aluli eladás és az elhagyott eszközök ellenére a vagyon értékesítéséből kifizették a hitelezőket. Ezen túlmenően maradt még közel másfélszáz millió forint. Ez arra utalt, hogy lett volna még a veszteségrendezésre más eljárás is, mint a felszámolás, de azt a politikai szándék kikényszerítette. A megmaradt összeg szerencsére jó célt szolgált, az épülő tetőfedő iskola költségeire biztosított jelentős fedezetet.

4.2 A település arculat alakítása, rekonstrukciók – mint értékmentés, értékteremtés

A tanácselnöki iroda ablakai a város központjára néztek. Mióta beköltöztem ide, gyakran és hosszasan nézegettem ki. Látszottak innen a rombolások, a lepusztulások, de már az építkezések is. Ezek az „ablakszemlék” gyakran váltak alapjává, ötletadóivá, a város arculatát jobbra, szebbé tevő feladatok meghatározásának. Ami eltűnt, már örökre elveszett. Ami új épült, olyan, amilyen, de lehet megjelenését formálni, funkcióit javítani, elfogadottabbá tenni. Ami pusztul, azt meg kell menteni, régi értékeit helyreállítani, illeszteni a mához, a város gazdagodásának, szebbé tételének szolgálatába állítani. Előttem magasodott a 20 emeletes és a hozzá kapcsolódó kereskedelmi-szolgáltató létesítmény hatalmas tömbje, amely uralkodóan hat a városon, a belvároson, de úgy véltem, lehet még javítani rajta környezetformálással, funkcióváltásokkal, új részlegekkel és tartalommal. Pillantásom e nagy monstrum tövéhez vándorolt, ahol a kis, több mint 100 éves értékes és szép evangélikus templom állt. Sikerült megmentenünk, pedig bontásra volt ítélve.

Amikor tanácsi irattárunk mélyére, kulcsra zártuk a városközpont addigi építésének, átalakításának tervdokumentációit és köszönet nélkül elváltunk annak szellemi atyjától, kidolgozójától, a fennmaradásáról és a szépítéséről is döntöttünk. Tekintetem azonban tovább haladt a Kossuth utcára, a Bruszniai Árpád útra, a Cserhát még meglévő kis utcácskáira, a Szabadság térre, a Rákóczi utcára, nagy lelki megnyugvással gondoltam arra, hogy a város ezen részeit és az itt lévő értékeit is megóvtuk.

Nemcsak az ablakból való látvány volt hasznos számomra, hanem a séták is. Még pedig azok, amikor a tanácsház kapuján kilépve balra fordultam, áthaladtam a város egykori piacterén, a mai Óváros téren, és felmentem a várba, egészen Szent István és Gizella szobráig. Érzékeltem én is mindazt, amit Kemény Géza egykori veszprémi költő és tanár „Veszprémi anziksz” című versében megörökített:

*„István, Gizella ősi vártán,
mögöttük völgyhid: kőszivárvány.
Bakony szeléből – álmodni se mernéd –
arany harangszó hímez misekelmét.
Itt domb a völgybe, völgy a dombra,
kis utcák szöknek kővadonba.
Tágas terek, síkátorok felett,
földszintbe fül hegymászó emelet.
Fűzsuttogás a locska Sédén,
Sziklák alatt, mohos mesében
nyikorgó záruk. Kapuboltok
íve alatt szomorú, boldog,
süllyed, kibukkan sok emberöltő.
Üzenj, öröklét! - A postásom költő.”*

Örömmel töltött el, hogy itt a régiek csak történelmi távlatokban romboltak. A barokk újjáépítés – Masolino da Penicale, Fellner Jakab és veszprémi építőmesterek Tiethart József, Petersdorfer András, Hausensteiner Vencel, Weidt Péter, Kerbler György tervei, munkái – alkotásai megmaradtak számunkra, a mindent modernizálás szelleme ide még nem tudott betörni. A várból egyedülálló körpanoráma nyílik a Séd völgyére és a szomszédos városrészekre, de ez a kilátás a csodálatos táji környezetben túlmenően a szemet már alig gyönyörködtette, hiszen körös-körül rossz állagú, felújításra, védelemre szoruló épületek, tömbök együttes látványa a jellemző. Csak keserűen lehetett beszélni a szép és értékes történelmi, városképi, városszerkezeti jelentőségű területek és épületek általános leromlásáról. Teljes körű, hatalmas ráfordításokat igénylő rehabilitációt kívánt itt minden. A feladatokat növelte, hogy Veszprém nagyon gazdag műemlékekben, ezek védelme, megőrzése további felújítások végrehajtását követelte, és az is, hogy a különböző városi igényeket kielégítő egyes intézmények rossz állapotban voltak. A városarculat kedvező irányú alakítása alapvetően az említett területeken várta a rekonstrukciókat. Ezt a célt szolgálta a városesztétika nagyobb szerephez juttatása, egyes elemeinek egyre nagyobb gazdagítása.

4.2.1 Belvárosi rehabilitáció – a régi és az új összehangolása

A 80-as évtized elején már folyamatban volt a belvárosi rekonstrukció. Megfogalmazódott, hogy tömb szemléletű rekonstrukció legyen, a tervek ennek megfelelően időben elkészültek. Az épületekben lakások és üzletek kaptak helyet. A korábbinál kevesebb lakás került kialakításra, de nagyobb alapterülettel,

és a komfort nélküli s komfortos lakások helyett összkomfortosak lettek. Itt építettük meg a központban – hogy városuk szívében éljenek tovább –, a Nyugdíjasok Házát egészségügyi és más ellátásokkal összekötve. Továbbá gyakorlat volt, hogy a kialakított üzletek szakboltok legyenek. A közművek – út, szennyvíz, csapadékvíz, gáz – is átépítésre kerültek. A tervezés során, de a megvalósításban is kiemelt szerepet kapott a környezetesztétika. Megnyilvánult ez a színvonalas parkosításban, a sziklafal helyén is park létesült, de abban is, hogy az üzletek feliratait, cégereit, a kirakatok kialakításait képzőművészek tervezték meg. A kivitelezésben helyi művészek is részt vettek. Az ötletek kidolgozásába képzőművészeti főiskolásokat is bevontunk. A Kossuth Lajos utcára az utcabútorokat, hirdetőoszlopokat, kandelábereket, falikarokat, guruló elárusító helyeket, vitrineket, cégereket a Képzőművészeti Alappal egyeztetettük, alkalmazásukhoz hozzájárult.

A területen számos szobor és egyéb alkotás került elhelyezésre. A rekonstrukció megvalósítása precíz ütemtervek, a tervező, a bonyolító, a leendő üzemeltetők, az irányító szervezetek jó együttműködése alapján történt. A finanszírozásba számos külső erőforrást – főként vállalatiakat – sikerült bevonni, az üzletek többsége a későbbi bérlők, tulajdonosok költségén készült el.

Debreczeny Zoltán festőművész, aki 1977 májusától 2011 decemberéig a Városi Tanács építési szakigazgatási szervének köztisztviselője volt, így emlékezik vissza a belvárosi rekonstrukcióra:

„A belváros építéshatósági ügyeit és a várrekonstrukció szervezésének részfeladatait vittem.

Pályakezdő voltam. Az a városi főmérnök vett fel a hivatalba, aki előtte a régi belváros lebontását intézte. A dózerek, a cserhádi lakótömbök és a húszemeletes már álltak. A nagy szemléletváltás idején érkeztem az ügyek közelébe. Akkoriban a Kossuth utcai épületek megmentése, a régi városkép megőrzése számított innovatívnak. Elkezdődött a főposta és a kórház építése, tervezés alatt volt a Séd mozi kockája. Nagy fővárosi cégek voltak a generáltervezők, helyi altervezőkkel a háttérben. A

Kossuth utca és a Szabadság tér házai által határolt ,tömbbelső’ ügye jó helyi tervezők kezében volt. A Magyar Televízió nagy városvédője által népszerűsített gondolatiság lengett a hely felett.

A '70-es évek tömbimádata után üdítő volt újra az emberibb léptékű házak kora. A belvárosi zezugosság, parkosítás, kockakő burkolatok mind, a jó példaként emlegetett osztrák és bajor kisvárosok szemléletét tükrözték. A tervismertetések során jó nevű szakemberektől hallottam nagy, kávéházas, teraszos, utcazenés (!) hangulatokról szőtt álmokat. Hogy ezekből mi valósult, illetve maradt meg napjainkra, azt mindenki döntse el maga. Az akkori

polgár-álmok és napjaink realitásai között húzóódo szakadék okai külön kötetbe kívánkoznak.

Egy település összképének fontos elemei az utcákon, tereken álló, vagy az onnan szemléllhető (jobb esetben élvezhető), valamint a középületekben megjelenő műalkotások. A szobrok, faliképek, utcabútorok és a növényzet együttese minden esetben lenyomata a műtárgyak odakerüléséről döntő hatalom által alakítani kívánt közlélsnek. Ez a nyolcvanas évek veszprémi belvárosában található műtárgy-együttesre is vonatkozik. A kor helyi vezetói, a mai lehetőségekkel összehasonlítva is sokat tettek új köztéri műalkotások megjelenése érdekében.

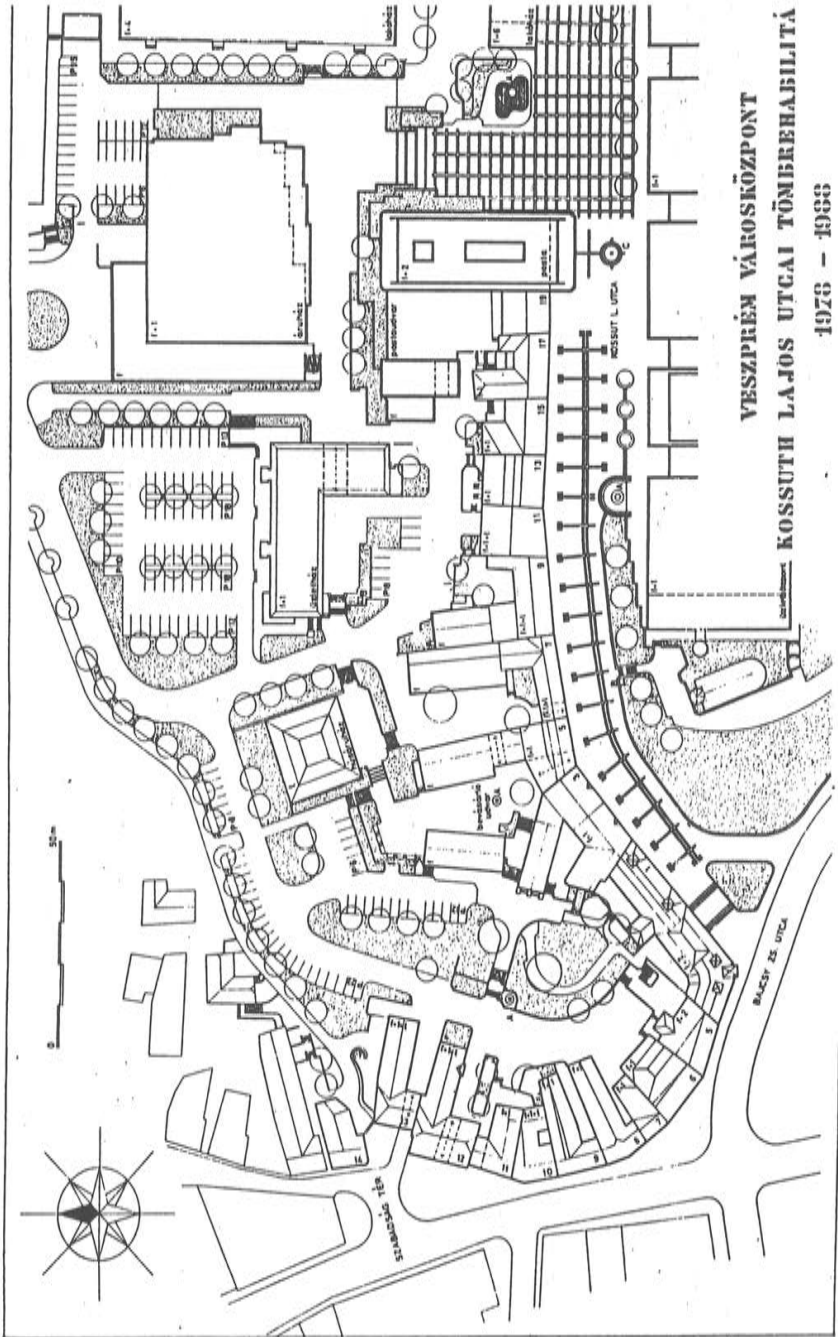
Több, ma is látható, iparművész által tervezett, kivitelezett cégér, portál, művészi kivitelű fogantyú, díszmű, kovács által készített egyedi védőrács, köztéri ivókút emlékeztet a művészek számára is fontos időszakra. A karbantartás hiánya, az amortizáció, illetve a belvárosi üzletek funkció változása, kiürülése sokat ártott ezeknek az értékeknek.

Művészetpártoló lépés volt a Malom utca kis házaira, telkeire álmódott művészkolónia. A jó szándékú döntések eredményeként ma is van itt néhány művészlakás, de a remek panorámájú utcák szövete sajnos soha nem vált turista-célként is jegyzett galériás övezetté.

A Kossuth utcai köztéri óra és kőcsobogó ma is megszokott városképi elemek. A posta előtt álló Három grácia szoborcsoportot is elfogadta, megkedvelte a közönség.

'84 nyarán Kölnben jártam. Egy konstruktív térplasztika alatt hullámos, lapos teknőként rakták a kiskocka kőburkolatot. Amikor kisütött a Nap, szenzor kapcsolta be a szobor' vízpermetét és zárta le a lefolyót. Hamar kialakult egy amőba alakú víztükör. Hívősben szobor, kánikulában szökőkút! Pár héttel később annál az asztalnál ülhettem, amelyikre kiterítették a felállításra váró Három grácia szoborcsoport medencéjének a terveit hagyományos medencével, fagyveszéllyel, napi takarítás igényével. Elmesélhettem kölni élményemet. A Kossuth-díjas szobrász, és az Ybl-díjas építész annyit mondott, miért ne, és az épült, amit látunk. Persze akkor nem volt szenzor és automatika, viszont vízforgató sajnos ma sincs."

1982 tavaszán a városi tanács döntése a tervezési és kivitelezési területet kiterjesztette a Rákóczi utca és az Óváros tér térségére. A rekonstrukció elvei, gyakorlata ugyanazok voltak, mint a Kossuth utcai tömbrehabilitációban. A lakások, az üzletek, a bevásárlóudvarok, a közművek, az esztétika elemek itt is azonosan kerültek kialakításra. Az Óváros térre a tervezés során két alternatívát dolgoztak ki. Az egyik szerint a XX. század elején lévő beépítéshez hasonlóan egy utca és három kis tér jött volna létre, a másik szerint nagy tér, zöld felületes megoldással. Döntés évtizedünkben már nem született.

Ruttkay M. Gyula: Ábra a tömbrehabilitációról

Érdekes változás ment végbe a rehabilitáció során az itt lakók vonatkozásában. A kivitelezés megkezdésekor a komfort nélküli és a komfortos lakásokat ki kellett üríteni, a lakótelepekre kerültek ki az ott lakók, majd az elkészült összkomfortos lakásokban – kevés kivétellel – már mások költöztek be, végbement egy egyfajta lakosságcsere is.

A tervezett rehabilitáció a nyolcvanas évek végére elkészült a már említett területeken. A tömbrehabilitáció tervezője Ruttkay M. Gyula Ybl-díjas építész, 1989-ben „Városépítészet Veszprémben az 1980-as években” címmel fogalmazta meg szakmai véleményét, gondolatait, tervező munkájának szempontjait és a történéseket.

„A városok életében, történetében egy-egy évtized építészeti, városépítési eseményei a nagy időben pillanatokot jelenthetnek. A városszerkezet, arculat folyamatos változáson megy át az idők során évtizedek, évszázadok alatt. Ez a természetes fejlődés velejárója. A változási folyamatot az esetben tekintjük urbanisztikailag pozitívnak, ha az a város szerves fejlődésébe illeszkedik, az egyes korszakok beavatkozásai egymásra épülve értelmes rendet alkotnak. Veszprém esetében az 1980–1990 közötti évtized a belváros egy kiragadott részében hozott olyan változásokat, amely a drasztikus, csapásszerű beavatkozások után és helyett, építészeti szemléletében visszakanyarodott a szerves városalakítás ösvényére.

Ma, 2013-ban is úgy gondolom, hogy az akkori tervezési koncepció helyes és időtálló volt, ezért aktuálisnak tartom az általam 1989-ben összefoglalt gondolatok változatlan közlését az alábbiakban:

Tömbrehabilitáció Veszprém belvárosában (1989)

A háború utáni tömeges lakásépítési program előrehaladtával az 1960-as években napirendre került történelmi városaink központjának fejlesztése, alvó, elhanyagolt állapotból való felélesztése. A veszprémi belváros rekonstrukciója több területi egységben és több tervezési szakasznak megfelelően haladt. A Kossuth Lajos utcai tömb a városközpont kisebb területi egysége, amely az átépítési törekvések után különösen exponálttá vált. Ez a terület a védett történelmi városmag és a korábban nagy bontások árán átépített, új együttes között helyezkedik el.

A tömbrehabilitációs munka közvetlen előzményei közé tartozik az az építési folyamat is, amely az 1960-as években teljes bontásos átépítéssel létrehozta a Kossuth utca déli oldalán álló kereskedelmi központ és húszemeletes lakóház épületegyüttesét, valamint az utca keleti szakaszát térré szélesítve a hotel mögötti teret és annak északi oldalán a többszintes sávházakból álló lakótelep ízű beépítést.

A 70-es évek végére érezhetően megváltozó városrehabilitációs szemlélet és a korábbi átépítési akció erőteljes szakmai kritikája talán együttesen eredményezte

azt, hogy a belváros további átépítésével kapcsolatosan új döntés született: a Kossuth Lajos utca északi oldalán álló, korábban bontásra ítélt öreg házakkal határolt tömböt, a régi épületeket lehetőség szerint megtartó, megújító átépítéssel kell rehabilitálni.

A tervezési munka indítását szűkszavú, a Kossuth Lajos utca 1–17 számú házak felújítási tervezetését megrendelő levél tette lehetővé. A megbízás értelmezése során alakult ki az a tervezői vélemény, hogy lehetőség nyílhat a város karakteréhez, múltjához, léptékéhez illő, az előző erőszakos beavatkozásoktól merőben eltérő építészeti szemlélet érvényesítésére a tömbrehabilitáció tervezése során. Ezt a szemléletet nem volt könnyű elfogadtatni abban az időben, amikor még élénken élt a korábbi túldimenzionált városépítés szelleme. Sok egyeztetés, koncepcióütköztetés során egyértelműen szakmai indíttatású tervezői kezdeményezésre kerekedett ki a tíz éve indult és ma már csaknem befejezett tömbrehabilitációs munka.

A tervezés fő koncepcionális szempontjai a következők voltak:

- elfogadni és továbbtervezésre, továbbfejlesztésre alkalmassá tenni azt a látszólag összeegyeztethetetlen állapotot, amelyben egy korábbi léptéktelen építészeti elképzelés félbemaradt torzója és a történelmi belváros véletlenszerűen megmaradt része egy utca két oldalán érintkezik. Ennek érdekében a közvetlen érintkezési felületen – a hotel mögötti térségen – vállalni kellett a korábbihoz hasonló építészeti eszköztár alkalmazását is. Ezt a gondolatot reprezentálja az új postaépület, amely anyagaiban, szerkezetében a közelmúltéhoz, szintszámában, tömegképzésében pedig a régi épületekhez alkalmazkodik.
- nem csak épületrehabilitációt tervezni, hanem a tömb teljes területét feltárva, az épített környezet konzekvens fejlesztésével alkalmassá tenni a területet annak az összetett funkciónak az ellátására, amely a védett történelmi városmag határán fekvő, elsősorban kereskedelmi-vendéglátó és kis mértékben lakóház tartalmú tömb jellegzetessége. Ezt szolgálta az alapvetően szükséges közmű-, útépités, tereprendezés mellett az igényes parkosítás, az utcaarchitektúra és köztéri alkotások tudatos alkalmazása;
- a korábbi tervekkel ellentétben – felismerve a térség kulcsszerepét a városközpont szerkezetében nem csak egy, a Kossuth utca vonalának megfelelő gyalogos tengelyt kell tervezni, hanem olyan gyalogos zónát, amely a kiszolgáló járműforgalom szükséges nyomainak biztosítása mellett sokirányú és értelmes gyalogos kapcsolatokat hoz létre az adott térségben. Ezzel összefüggésben jelentkezett a régebbi, közösség elöl elzárt belső udvarok kiszabadításával nyert új közterületek funkciójának és formálásának megkeresése;

- építészeti cél volt megmutatni, hogy a régi épületek léptékében is megoldható Veszprémben az életteli, változatos tartalmú és képi élményt nyújtó városközponti zóna kialakítása, lehet a mai építészet elemeivel átszőtt, természetes hatású együttest kialakítani, amely a védett történelmi városmag felé zökkenőmentes átmenetet biztosít.

A felsorolt fontosabb koncepcionális gondolatok megvalósítását több olyan részprobléma megoldása segítette, amelyekből néhányat – részletesebb taglalás nélkül is – érdemes kiemelni.

Ilyen volt a Kossuth Lajos utca gyalogos utca jellegű tervezése. A bontások miatt elvesztett eredeti utcavonalat és térarányokat a déli oldal kertépítészeti megoldása próbálja pótolni, egyidejűleg a növényzet csillapítja a kereskedelmi központ nyomasztó arányait.

Jelezni kellett azt, hogy a tömbrehabilitáció szellemében és építészeti hozzáállásában is eltér az előző fázistól. A lejtős utcaszakasz sajátos hangulatú terré alakult, a csuklópontba határozottan benyúló új postaépület tömegével is hangsúlyozva a váltást.

A tömbbelsőben a jellegzetes veszprémi domborzati viszonyoknak megfelelően teraszos platók, udvarok alakultak ki. Ezek és a Kossuth utca között, valamint egyik térségből a másikba, megfelelő átnyitásokat, kapcsolatokat terveztünk, így változatos, dinamikus térrendszer jött létre. A tervezés mélységét igyekeztünk komplex környezet esztétikai koncepcióval is fokozni. A koncepció kiterjedt az utca bútorozására, köztéri alkotásokra, reklámfeliratok, cégérek grafikai megoldására.

A tíz évvel ezelőtt indult és 1988-ban gyakorlatilag befejeződő munka során sikerült:

- olyan térbeli- építészeti lehetőségeket biztosítani, amelyen belül élénk, színes városi élet alakítható ki,
- az öreg házakat úgy rehabilitálni, hogy mind a földszinti intézményterületek, mind pedig az emeleti és tetőtéri lakások megfelelő komfort és esztétikai értékűek lehessenek,
- térben széthúzott gyalogos zónát, keletről nyugati irányban elhelyezkedő térsort kialakítani, amelyet a lakosság és az idegenforgalom természetesen és szívesen használ,
- a tömbbelső új épületeivel építészeti változatosságot, alkalmazkodó anyaghasználatot és részletképzést produkálni,
- a Kossuth utca északi térfalának megújításával, hangsúlyának növelésével, az utca részletmegoldásaival, növényzettel, lámpatestekkel tompítani és a gyalogos ember normális látómezejében csökkenteni az utca déli oldali beépítésének mindent uraló képét.

A tömbrehabilitáció tervezése befejeződött. A kész tervek alapján a terület egyes részein még csekély befejező munka folyik. Az átépítés utáni állapotban a térség élete kialakult, lakói és használói ,belakták', látogatói használják tereit, a funkciókkal kísért belső útvonalat és felfedezhetik a korábban zsúfolt beépítésű, járókelők elől elzárt terület mai, megnyitott állapotának emberi léptékű, barátságos arculatát.

A tömbrehabilitáció az 1980-as években a városközpont egy fontos területességét érintette, ami akkor megtervezhető volt, az meg is valósult. A ma embere az annak idején kialakított térbeli rendet, város környezetet már adott-ságként kezeli.

Akkoriban, és azóta is többször és több helyen felhívtam a figyelmet arra, hogy a megvalósult rehabilitáció fontos eleme ugyan a belvárosnak, de befejezettnek csak mint egy ütem tekinthető. Reméltem, hogy a rehabilitáció szemlélete, az alkalmazott építészeti eszközök és a levonható tanulságok ösztönzést adnak a mindenkori városvezetésnek a munka folytatására, térbeli kiterjesztésére. Sajnos a továbblépés – elsősorban az északi határoló területek vonatkozásában – napjainkig sem történt meg. Az eltelt több mint három évtized a város életében nem nagy idő, a további szerves városmegújítás és -fejlesztés igényét fenntartani és a szükséges lépéseket még időben megtenni ma sem késő”.

Ruttkay M. Gyula: Kossuth utcai rehabilitáció

A belvárosi rehabilitációhoz kapcsolódott és vele egy időben valósult meg a Bruszniai Árpád utca régi épületeinek rehabilitációja. Ennek munkálatai 1988 májusában kezdődtek. A város már említett egykori fő tervezője még megkísérelte ezt megakadályozni és az általa elképzelt hatszintes sorház megépítését elérni. Az egykori támogatói már nem tudták segíteni. Terveink szerint a meglévő házakban üzletek, irodák és lakások, a Kórház utcai oldalon alattuk parkolók létesültek volna. A városi tanács fejlesztési alapját nagymértékben csökkentő központi intézkedések és szabályozások miatt nem állt rendelkezésre a szükséges pénzügyi fedezet. E miatt a lakások nem kerültek kialakításra, helyettük is irodák, üzletek létesültek, elkészült a 72 állásos parkolóház. Ez utóbbiakat szervezésünkben hat cég, intézmény, a leendő használók építették meg saját pénzügyi forrásaikból. Így az alapvető cél megvalósult, de az épületek költségei nem terhelték a tanácsi költségvetést.

A belvárosi rehabilitáció egyik jelentős része volt az Óváros téren a városháza kialakítása, amely a volt járási hivatal épületének és a környezetében lévő három épületnek a rekonstrukcióját jelentette azzal a céllal, hogy az biztosítsa egy város színvonalához méltó, valamint a korszerű közigazgatás követelményeit kielégítő testületi és apparátusi elhelyezést. Az épületek tulajdonjogát a járási hivatal megszűnése (1983. jan. 1.) után a városi tanács megszerezte. A végrehajtó bizottság a városközpont részletes rendezési terve részeként elfogadta (1986. okt. 23.) a tervezett terület és a célzott objektumok ilyen célú felhasználását. Határozatot hozott (1988. jan. 28.) a már elkészített tervek alapján a veszprémi városháza rekonstrukciós munkáinak beruházási programjára 125 millió Ft költségelőirányzattal 3 ütemben, 1992. dec. 30-i üzembe helyezési határidővel, két Óváros téri és egy-egy Vár utcai és Ányos utcai épület átépítésével 4825,5 m² alapterületen, teljesen veszprémi cégek – Veszprémi Tervező Vállalat, Veszprém megyei Beruházási Vállalat, Városgazdálkodási Üzem – megvalósításában. A kivitelezési munkák az 1990. év végén az elfogadott ütemezésnél előbbre tartottak, elkészült a feladatok kétharmada és a pénzügyi fedezet felhasználása is ilyen arányú volt. Párhuzamosan sorra készültek el az Óváros tér műemlék épületeinek – köztük a Pósa-ház, az Elefántos-ház – felújításai, bennük az új célú hasznosítások lehetőségeivel.

Az egykori szakmai és laikus viták utóreggégei máig is kitartottak. Egyesekben most is él még a mesterkélt politikai sallangok ráaggatásából eredő megközelítése annak, hogy mi történt, mit kellett volna tenni Veszprém belvárosában. Egy „szakíró” Veszprémről szóló 2012-es írásában nem átállotta idézőjelben aposztrofálni a megvalósított „rekonstrukciót” és „rehabilitációt”. Bár hogy mi történt ennek jegyében a 80-as évtizedben, arról egy szava sem volt. A szakma, a lakosság, az idelátogatók döntő többsége pozitívnak, elismerésre méltónak,

igazi értékmentésnek és értékteremtésnek ítélte, ítéli azt a tevékenységet, amelyet a belváros, a vár és a műemlékek megújítása, hasznosítása, szebbé tévése érdekében történt.

4.2.2 Várrekonstrukció – nagy kincsünk mentése

Évtizedünk legnagyobb veszprémi vállalkozása és teljesítménye a várrekonstrukció megszervezése és végrehajtása volt. A produktum nagyságát még értékesebbnek minősíti, hogy az igazából nemcsak rekonstrukció, hanem rehabilitáció is volt. Csak az előbbi terminológiával épült be a köztudatba. Közhely, de hangsúlyozni kell, hogy a vár Veszprém város hatalmas kulturális, történelmi, építészettörténeti öröksége, országosan is egyedülálló. Emiatt fenn kell tartani, hasznosítani szükséges, értékeit közkinccsé kell tenni, és mert évszázadokon át sokszor pusztították, rombolták – Csák Péter, Miksa főherceg, Zápolya pártiak, Ferdinánd hívei, Török Bálint, Ali pasa, Szinán pasa, Lipót császár, Heister generális, az 1893-as nagy tűzvész, a II. világháború bombázásai, az 1956-os forradalom elleni szovjet tüzérségi és harcokosi támadások – meg is kell menteni, rendbe kell tenni. Talán e feladat nagysága, talán rossz állaga, állapota miatt erről folyt a legtöbb vita. Mint ahogy a belvárosi rehabilitációnál sem, a vár esetében sem a szükségességről. Ezt mindenki elfogadta. A belváros esetében arról szólt a nagy polémia, hogy hogyan, milyen formában, a vár esetében azt vitatták, hogy mikor és miből. Az 1980-as évtized kezdetén még nem tudta senki, hogy lesznek-e és milyen pénzügyi források a vár rendbetételére. Így annak kezdete és befejezése is meghatározhatatlan volt. Egy volt biztos: sem városi, sem megyei fedezete nincsen. Sőt a tartalom sem volt ismert, mert, ha rehabilitáció – márpedig az – akkor nemcsak a várfalak, támfalak, sziklafelületek, közművek megújítását kell elvégezni, hanem az épületek, építmények rendbetételét is a közművek mai követelményeknek megfelelő kiépítését is.

Lehetetlenné tette a tisztánlátást az is, hogy nem állt rendelkezésre semmilyen fizikai állapot felmérés. Így felbecsülhetetlen volt, hogy mennyibe is kerülne a rehabilitáció. Ez a helyzet okozta a széles körű és éles vitát arról, hogy egyáltalán szabad-e, időszerű-e a feladat végrehajtásával foglalkozni, azt tervezni és előkészíteni: Úgy látszott, hogy erőfölényben voltak azok, akik ugyan nem tagadták a szükségességét, de belátható időn belül nem tartották lehetségesnek még az előkészítést sem. Azt is határozottan állították, hogy központi, állami forrásokat nem lehet e célra elnyerni, igénybe venni. A szakemberek, műszaki, valamint gazdasági szervezetek ugyanakkor elengedhetetlennek tartották a munkálatok mielőbbi megkezdését. Gyakorlatilag patthelyzet alakult ki, és ez azt jelentette, hogy a rehabilitáció végrehajtása érdekében igazán konkrét

cselekvések nem történtek. Egy dolog eldőlni látszott: külön kell választani a vár állapotának, állagának rendbetételét az épületek felújításától, mert az utóbbira különböző szakmai területekről források bevonása elképzelhető volt, természetesen akkor, ha az előbbi céljából történnek intézkedések. A pathhelyzet azonban fennállt. Megszűnése érdekében ebbe az állóvízbe követ kellett hajtani, még hozzá jó nagy követ.

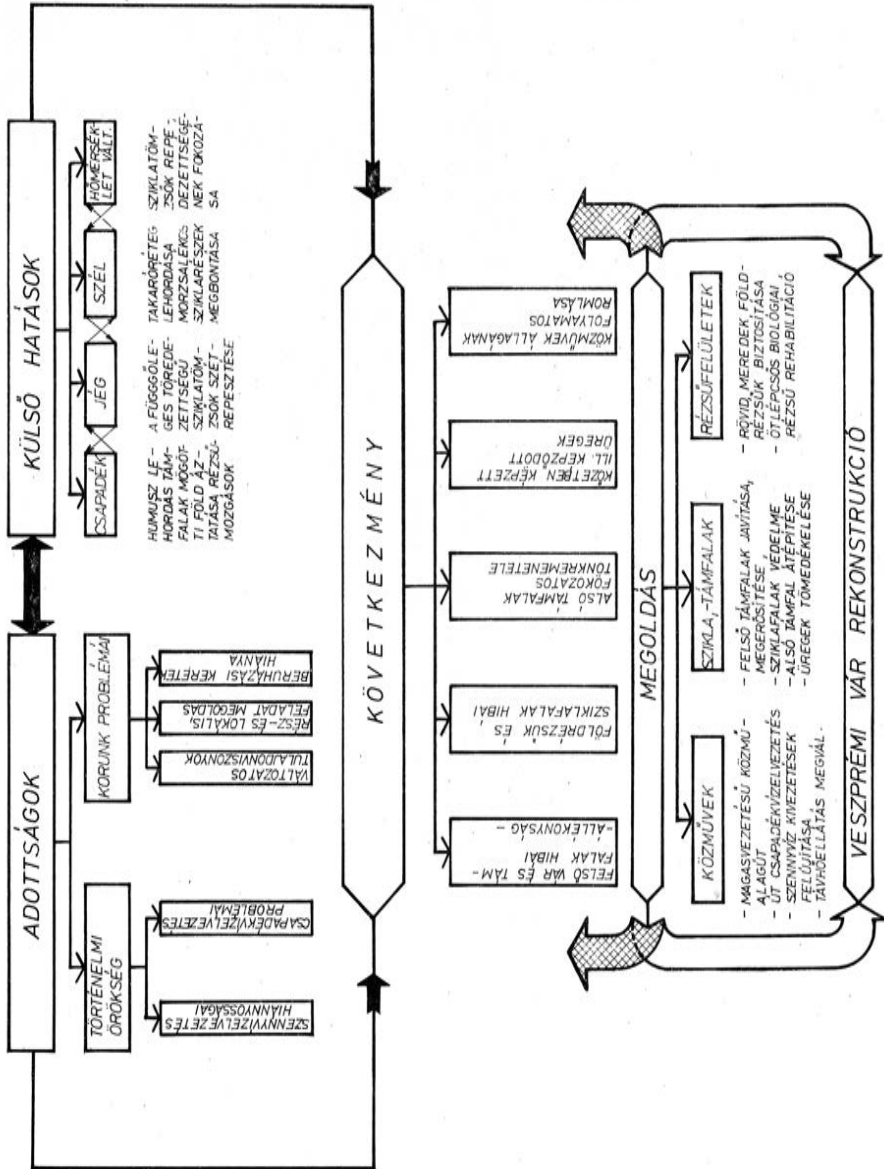
1980 áprilisában már meghatároztuk a várbeli épületek azon körét, amelyekre a rekonstrukciónak ki kell terjednie, és azt is, hogy hasznosításuk milyen célokra irányuljon. Az államosítások során a várbeli kanonoki házakból kialakított 90 lakás kiürítésre került. Ezeket és más várbeli épületeket kulturális, oktatási, vallási célokra kívántuk felhasználni. Így például: a szabadtéri művelődési rendezvények kiszolgálására, a Filmharmónia szervező bázisára, múzeum, koncertterem, képtár létesítésére, szállásférőhelyek kialakítására, Technika Háza létrehozatalára stb. Mindez azonban akkor hívható életre, ha a vár állapota ezt lehetővé teszi. A nagy követ azzal dobtuk az állóvízbe, hogy már 1980-ban kidolgoztuk egy szükséges program pénzügyi igényeit. Majd ennek birtokában 1981 elején – annak ellenére, hogy ilyen célra semmilyen forrás nem állt rendelkezésre és senki ilyet nem ígért – úgy döntöttünk, hogy megrendeljük a vár rekonstrukció végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges teljes állapot felmérést és tanulmánytervet.

Állítottuk ugyanis, hogy semmilyen központi forrást nem lehet igényelni és elnyerni a nélkül, hogy a célt nem tervezzük meg pontosan, ha csak azt tudjuk mondani, hogy a vár rossz állapotban van, de ezt nem tudjuk semmilyen konkrét vizsgálati adatokkal, eredményekkel alátámasztani.

A program készült, fedezete viszont nem volt. Az illetékes építésügyi és városfejlesztési miniszterhelyettes kijelentette, hogy csak katasztrófa elhárításra állhat rendelkezésre pénzügyi keret. A tervező cég a munka leállítását helyezte kilátásba. A munkálatok elkezdésének ellenzői támadásba lendültek, fegyelmi büntetést helyeztek kilátásba ellenem. Ezután dr. Ábrahám Kálmán építési és városfejlesztési miniszterhez fordultam segítségért, aki meghallgatta érveinket, megvizsgáltatta a kialakult helyzetet és a megyei tanács ülésén kijelentette, hogy nagyon is szükség van a veszprémi vár állapotának felmérésére, ahhoz kapcsolódó program elkészítésére, és ezt a munkát a minisztérium anyagilag, erkölcsileg támogatja. E bejelentést követően az ellenzők is átálltak táborunkba. A várrekonstrukció megvalósításában, és más fontos városfejlesztési célok elérésében, munkánk erkölcsi elismerése terén sok segítséget kapott a város a megyei tanács elnökétől, majd a megyei pártbizottság első titkárától, Gyuricza Lászlótól. A minisztérium és a megye hathatós támogatásával az előkészítő munkák jelentős ütemben folytak. Párhuzamosan elindultak a régészeti kutatások,

amelyek 1981 és 1985 között zajlottak le Kralovánszky Alán vezetésével, Dax Margit, Perényi Ágota, Rainer Pál régészek közreműködésével.

A veszprémi vár közmű-, út- és támfal-helyreállításának műszaki gazdasági programja 1984 szeptemberére készült el a Veszprémi Tervező Vállalat,

Marton Ferenc: Ábra a vár rekonstrukcióról

a Veszprém Megyei Beruházási Vállalat és a városi tanács műszaki osztály produktumaként, Marton Ferenc igazgató, Scher József igazgató és Kiss Tamás főépítész irányításával.

A felméréseket, a vizsgálatokat, az előtervezéseket a következő cégek végezték: VÁTI, BME Építészettörténeti és Elméleti Intézet, GYŐRI TERV, Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat, MÉLYÉPTERV.

A városi tanács ezt megelőzően 1983-ban 7,9 MFt-ot fordított helyreállítási munkákra, ebből 3,1 MFt-ot kiviteli tervekre, 4,8 MFt-ot a közvetlen veszélyhelyzetek megszüntetésére. 1984-ben megyei és városi tanácsi valamint központi pénzügyi forrásokból 28,5 MFt értékű munka került elvégzésre.

Az állapotfelmérés megállapította, hogy a veszprémi várat közvetlenül övező támfalak, illetve várfalak állapota oly mértékben leromlott, hogy nagy részüknél azonnali beavatkozás szükséges. A falak állékonyságának elégtelenségéből következő omlások kétféle következménnyel járhattak. Egyrészt a falakon belüli épületek károsodnak, másrészt a hegy lábánál lévő lakóépületek. Miután minden épület lakott, közvetlen életveszélyt jelentő helyzet alakulhat ki bármelyik pillanatban. Hasonlóan állandó veszélyhelyzetet teremtenek a szabad sziklafelületek is. Több esetben történt sziklaomlás. 1982 nyarán egy leomlott több tonnás szikla megrongálta az alatta lévő lakóépület sarkát, létükben fenyegette az épületben lakókat.

A várfalakon belüli területen a közművek állapota rendkívül rossz volt, sőt a felszíni vízelvezetés teljesen hiányzott. A keletkező szennyvizek csak a részben követhető nyomvonalú, elavult, egyesített rendszerű csatornába kötöttek. Ebből következőn a támfal több pontján bizonytalan eredetű vízkifolyások voltak láthatók, amelyek folyamatosan károsították a támfalakat, a szabad sziklafelületeket és a rézsüket. A támfalak mögötti feltöltéseket állandóan áztató felszíni és szennyvizek károsító hatása a helyzet kritikusságát szinte napról napra fokozta. Az a helyzet alakult ki, hogy a víz és a szennyvíz bejutott a várba, de nem lehetett tudni, hogy kifolyik-e, illetve hogyan jut ki onnan.

A meglévő és helyenként egyéni kezdeményezésre visszavezethető pincebővítések, illetve az alapkőzetbe történt bemélyítések tovább rontották a víz, a jég, a szél alakította sziklafelszín állagát. A vár keleti oldalán a püspöki palota és a gimnázium alatt a rézsű folyamatosan csúszott.

A várhegy villamos energia ellátását biztosító vezetékrendszer és a közvilágítás teljesen elavult, további terheléseket nem bírt el, valamint a nagy értékű műemlékegyüttes korszerű díszkivilágítását emiatt nem lehetett megoldani. A fűtés teljesen vegyes, a széntüzeléstartól a pb-gázon keresztül, a több helyen létesített kis teljesítményű olajtüzelésű központi fűtésig minden megtalálható volt. Egységesítése gazdaságossági szempontból is szükséges volt.

A veszprémi vár egyetlen közlekedési vonalát a Vár utca képezi. A közlekedési pálya burkolata elavult, előregedett. A burkolat szélébe helyezett víznyelők nem funkcionáltak, a csapadékvíz a kockakő burkolat hézagain keresztül szivárgott a talajba. Ennek hatása volt megfigyelhető az épületek falának nedvesedésében, a lábzatok károsodásában. A tetővizek szabad kiömlő levezetése tovább rontotta a már amúgy is rossz helyzetet. A várbeli szennyvíz-elhelyezés –még a korai emeletes épületek esetében is –, hosszú ideig az emésztőgödrökre korlátozódott.

A támfalak, lejtők, szabad kőzetfelületek általános állapotvizsgálata nyilvánvalóvá tette, hogy a veszélyhelyzetek csupán tüneti jelei egy többoldalú, sok összetevőből álló károsodást előidéző jelenségnek. A Várhegy geológiai és éghajlati viszonyai, a várfal és építményeinek történelmileg kialakult együttese, a folyamatos és általános karbantartás hiánya, a nem egyértelműen átgondolt funkcióváltások, a közművezetés módja, az építés kivitelezés minősége egyaránt nagymértékben hozzájárultak e súlyos állapotok kialakulásához.

A szerkezetek átlagos életkora meghaladta a száz évet. Ezzel magyarázható, hogy azok a megváltozott geotechnikai, statikai és kőzettani körülmények között rendeltetésüknek többnyire nem feleltek meg. A szerkezetek, valamint a szabad kőzetfelszínek és rézsűk állapotának további romlása és annak időbeli felgyorsulása várhatóan be fog következni, ha a folyamat feltartóztatására a szükséges műszaki beavatkozások minél sürgősebben nem kezdődnek meg és nem folytatódnak átgondolt s összefüggéseiben is kimunkált tervekre támaszkodva.

Összegezve meg kellett állapítani, hogy a veszprémi Várhegyen és környékén súlyos, bármikor közvetlen életveszélyt előidéző eseményekre lehet számítani. A romlási folyamat felgyorsulása törvényszerű, a mielőbbi beavatkozás szükségessé vált. A feladat nagysága meghaladja Veszprém város lehetőségeit, ezért az országos jelentőségű műemléki együttes megmentésében a város megsegítése elengedhetetlen.

A veszprémi Vár közmű-, út- és támfal-helyreállításainak teljes költségigényét a tervezők 588 MFt-ban határozták meg. A tervezés és a kivitelezés (a legveszélyeztetettebb területeken) ezután már gyorsított ütemben folyt. A teljes rekonstrukció tervezett időtartama 10 év (1983–1993). A közvetlen veszélyhelyzetek elhárításának elsődlegessége mellett soron kívül kellett megoldani a csapadékvíz- és szennyvízelvezetést, a közműalagút kiépítését, az útpálya rekonstrukcióját. A korszerű közműrendszer kialakítására a szakemberek nagyon jól kitalálták a megoldást, amely bátor ötlet volt: egy 2,5x2,5 méteres alagutat szükséges építeni a dolomit sziklába, régészeti szempontból pikáns helyen. A közműrendszer kialakításának alapvető műszaki megoldása tehát a közműalagút

kiépítése. Ebben kaptak helyet a következők: ivó- és tűzvíz-gerincvezetékek, szennyvízcsatorna, villamos energia ellátás kábele, távbeszélő kábel, földgáz gerincvezeték, központi tv-antenna kábel. Megvalósítása mintegy két évet vett igénybe. Ez a rendkívül innovatív megoldás szinte egyedülálló volt abban az időben, előtte az egész országban egyedül csak a budai Várban létesítettek ilyent.

Debreczeny Zoltán, a munkák egyik szervezője ma így gondol vissza azokra az időkre: *„A bajt egy spontán leszakadó szikla jelezte a Jókai utcai oldalon. Óriási feladat volt a támfalak, kertek, rézsűk, sziklák megerősítése, és a teljes közmű-rekonstrukció. Alapvető cél volt a várba jutó csapadékvíz és az ott keletkező szennyvíz korrekt kivezetése, a várhegy kiszáritása.*

Tervezők hada, hatóságok garmadája, beruházók légiója dugta össze a fejét a jó megoldásokat keresve. Az utca tengelyében épült közműalagúttal megelőztük a korunkat. Kíváncsi lennék, hogy a nyolcvanas évek vége óta volt-e egyáltalán üzemzavar.

Az útburkolat utolsó kövei a múlt rendszer utolsó óráiban kerültek a helyükre.”

A közműalagút mellett további innovatív megoldások kerültek alkalmazásra, olyanok, mint a sziklafelületek stabilizálására használt lőtt betonos technológia, máglyaelemek alkalmazása. A kivitelezők közül meg kell említeni a DUVIÉP-et, a Városgazdálkodási Üzemet, a Dorogi Szénbánya Vállalatot, ÉDÁSZ-t, KÖGÁZ-t, Vízműveket. Speciális munkák esetében sokszor okozott gondot a kapacitáshiány. A legnagyobb problémát a tervezett és ütemes kivitelezés megvalósítása jelentett, mert folyamatosan küzdöttünk a pénzügyi források elégtelenségével, vagy a nem kellő időben való rendelkezésre állással. Minden évben újra és újra harcolni kellett a központi fedezetek biztosításáért, de a megyei források sem voltak mindig kellő nagyságban és időben elérhetők. Nem egyszer fordultunk országos állami vezetőkhez – például miniszterhez, miniszterelnök-helyetteshez – segítségért. Az egykori Állami Tervbizottság által jóváhagyott keret felét kaptuk meg a VII. ötéves terv időszakában. Az állami támogatást nagymértékben meghaladó összeget fordítottunk a várrekonstrukcióra. Átcsoportosítottunk más célú pénzeszközöket, pl. lakóház javítási keretet e feladatra.

Támogatási akciókat szerveztünk, melynek keretében intézmények, szervezetek pénzügyi forrásokat adtak át. A rekonstrukcióban érintettek szintén anyagi hozzájárulást biztosítottak. Egyes cégek építési anyagokat ajánlottak fel, tervezők és közművállalatok munkákat részben saját költségük terhére végeztek el, bankok megkeresésünkre pénzügyi támogatást utaltak át. Sikerült beverekedni magunkat az országos pinceprogramba, és így újabb központi pénzforráshoz jutni. Mindezek lehetővé tették, hogy az 1983–1990 közötti időszakra ütemezett munkák elkészüljenek, a veszélyhelyzetek megszűnjenek, a közműrendszer és

a közműalagút kiépüljön, a várfalak, a támfalak megerősítésre, a sziklafelületek stabilizálásra kerüljenek, a régészeti kutatások eredményei láthatóvá, megismerhetővé váljanak. A Vár utca és a Szentháromság tér korhű burkolata is kész lett az utcabútorokkal, stílszerű közvilágítással együtt.

Jutott erőnk, találtunk szellemi és pénzügyi forrásokat a vár épületeinek és más speciális értékeinek rekonstrukciójára is. Elsőként a Dravecz-ház készült el a Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottsága székháza céljára. Ez a munka etalonná vált a műemlékfelújítások terén, nemcsak mi tekintettük annak a további ilyen jellegű munkákban, hanem országosan is példaként emlegették szakmai körökben is. Megtörtént a Tűztorony (Vigyázó-torony) felújítása, amelynek funkciója zenés órajátékkal bővült ki. Csermák Antal zeneszerző, hegedűművész egyik magyaros verbunkjának dallamrészlete csendül fel óránként, akinek veszprémi kötődését is megtisztelte ezzel a város. 1989. augusztus 20-án avatta fel Veszprém az eltávolított vörös csillag helyén, a Tűztorony csúcsára készült régi, aranszínű nemzeti címet. Városunk egykori szülöttje, Egei Sándor artista művész, sporttanár, aki Offenbachból tért haza, keresett meg javaslatával, hogy a koronás címet helyezzük fel a torony tetejére. Egyetértettem vele, a kivitelezés költségeinek fedezetére alapítványt hoztunk létre, felhívással fordultunk a külföldi magyarokhoz adományokért. Sikerült a finanszírozás és az aranyozott 200 kg-os kovácsoltvas címer méltó helyére került. Egei Sándor nyilatkozata erről: „1988-ban felkerült a 100 éves magyar címer a Tűztoronyra, ebben Maróti Rezső volt a cinkostársam, akivel megbundáztuk, hogy a vörös csillagot még a fordulat előtt levetettük, és elkészítettük az aranyozott régi címet.” Még a tekintélyes nyugatnémet újság, a Frankfurter Rundschau is egyoldalas cikket közölt az eseményről, többek között így méltatva a város nagy értékű szimbólumát: „A magyar szentkoronás címer szimbolikus értéke felér az aacheni bazilikáéval, a Brandenburi kapuéval. A királynék városának nagy öröme”.

Felújításra került a várat meghatározó hatalmas méretű műemlék, a püspöki palota. További egyházi célú épületek is megújultak: a Piarista rendház, a Nagyszeminárium, a Szent Imre-templom. Elkészült a Dubniczay-ház, a levéltár, a várgaléria rendbetétele illetve kialakítása. Megtörtént a Gizella-kápolna és a Szent György-kápolna teljes mértékű restaurálása is.

1981-ben Szent Imre halálának 950. évfordulóján II. János Pál pápa jóvoltából a Veszprémi Püspökség főtemploma „bazilika minor” rangra emelkedett. Hangversenyek gyakori színhelye is lett.

Nagy társadalmi összefogással, nemzetközi (bottropi) támogatással megvalósult a Szentháromság-szobor helyreállítása. Egyik bottropi látogatásom alkalmából fogadott az esseni érsek, akinek többek között a várrekonstrukciót is bemutatam. Nagyon sokra értékelt az ez irányú tevékenységet. Megemléltetem

a Szentháromság-szobor felújítását és azt is, hogy részben pénzügyi fedezet, részben a restaurálási anyagok beszerzése miatti gondok hátráltatják az elkezdett munkát. Felajánlotta, hogy ez utóbbiakat megvásárolják és térítésmentesen rendelkezésünkre bocsájtják. Ígéretét teljesítette, a beszerzett anyagokat személyesen Szendi József érsek úrnak átadták.

1986-ban megkezdjük a kezelésünkben lévő nagypréposti palota rekonstrukciójának előkészítését, azzal a céllal, hogy miután a város nem rendelkezett képtárral, felújítását követően képzőművészeti kiállításokat bemutató intézménynek adjon otthont. A palota egyes szintjein tematikusan rendezett időszakos kiállítási anyagok kerültek volna bemutatásra, amelyek kollektívait a város birtokában lévő és a közeljövőben tulajdonába kerülő szobrok, festmények, grafikák valamint régészeti kutatások során feltárt kőmaradványok adják. A beruházás 1988-ban elkezdődött 1990-re tervezett befejezéssel. A költségek finanszírozását az Országos Műemléki Bizottság és a városi tanács 50:50 %-ban vállalta. A rendszerváltást követően az épület az érsekség részére átadásra került.

Ebben az időszakban a várban két képzőművészeti alkotás kapott helyet. Az egyik – Kő Pál domborműve – Géza fejedelemnek és asszonyának, Saroltának állított emléket a Szent György-kápolna kertjében. A másik az 1956-os mártír, az ártatlanul kivégzett Brusznai Árpád megrendítő emlékjele: a Brusznai-fal és emléktábla.

A vár rekonstrukciója kapcsán megfogalmazódott, hogy indokolt lenne önálló szervezésben a Benedek-hegy rendbetétele is. Múlt század eleji képeslapokról sikerült megismerni egykori formáját. Négy fasor, három úttal helyezkedett el a hegytetőn. Ennek alapján készült tervezet a helyreállításra. Vallási tárgyú alkotások is helyet kaptak volna itt. A város nem talált partnereket a finanszírozáshoz, egyedül pedig nem rendelkezett e célra pénzügyi forrással. Így nem valósult meg.

4.2.3 Műemlékek városa – műemlékek megóvása

Egy város minősítésére, elfogadtatására meghatározó jelentőséggel bír a nagy jelentőségű és értékű műemlék-épületállomány állapota. Veszprém, mint már utaltam rá, nagyon gazdag műemlékekben, országosan is kiemelkedő mértékben. A műemlékek és a műemlék jellegű, városképi jelentőségű objektumok száma az 1984-es felmérés szerint 113 darab. 1986–87-ben újabb adatfelvételezések történtek, és ennek alapján, valamint a hivatalos – de már elavult – országos műemlék-lajstrom összevetésével újabb városi jegyzék készült, amely ideiglenesnek volt tekinthető, mert az Országos Műemléki Felügyelőség a számbavételre és a minősítésre nem dolgozta ki a megfelelő eljárást.

A helyi felmérésre mindenképpen szükség volt a műemlékvédelmi tevékenységek szervezése, tervezése és végrehajtása céljából. Ugyanis függetlenül, hogy kinek a tulajdonában vagy kezelésében vannak az ilyen minőségű építmények, a helyi tanács is kell, hogy gazdája legyen a műemlékvédelemnek.

Nagyon hátrányos helyzetből indultunk. A megyei tanács végrehajtó bizottsága 1982 elején megállapította, hogy a legnagyobb műemlékállománnyal rendelkező Veszprémben jellemző a legrosszabb állapot. A műemlékek helyreállítására, megóvására nagyon kevés pénzügyi fedezet volt elérhető, a feladatokhoz képest az messze elégtelen volt. A központi forrást normatíva alapján lehetett igénybe venni, amely 422 EFT/lakás volt. A műemlék-állomány heterogén

Szelényi Károly: Szentháromság tér

összetétele és állapota miatt az egységes norma meghatározása abszurd volt, nagysága pedig irreálisan kevés. Nem állt rendelkezésre a szükséges kutatási és tervezői kapacitás, hasonlóan elégtelennek bizonyult a kivitelezői is. Gondokat okozott az is, ha a helyreállított műemlék nem lakás, akkor hasznosítása milyen formában és célra történjen. Tanácsunk számos intézkedést tett mindezen negatívumok mérséklésére. Középtávú terv készült a felújításokra, a kivitelezések vonalas ütemtervek alapján folytak. A kiürítéseket – a munkák időtartamára – megfelelő szervezettséggel hajtottuk végre az Ingatlankezelő Vállalatunkkal együttműködésben. E célra váltóházat építettünk. Kivitelezői kapacitásokat kutattunk fel elsősorban a kisebb építőipari vállalkozások körében, felkészülésükhöz segítséget nyújtottunk. Kezdeményeztük a műemléki szakmunkásképzés indítását, és az ilyen jellegű szakmai átképzéseket. Társadalmi összefogást és munkavégzést szerveztünk egyes felújítások, állagmegóvások végrehajtására, főként a védett romok, falak, támfalak, régészeti feltárások körében.

Mindezek eredménye számos műemlék felújítása volt: a belvárosban, a Szabadság téren, a Rákóczi utcában, az Óváros téren, a Várban, a Vár környéki utcákban. Kiemelkedik az e területen végrehajtott rekonstrukciók közül a Pósa-ház, a 100 éves Megyeháza, az Elefántos ház. Kisebbségi állagjavítási munkák történtek a Kapuváry-házon, és a jószágkormányzósági palotán. Említésre méltó Csikász Imre szobrászművész születésének 100. évfordulójára helyreállított szülőháza is. A műemlék-felújítások komplex rekonstrukcióként valósultak meg, az épületek üzletekkel együtt újultak meg. Megoldásra került az energiaellátás, cserére kerültek az elhasználódott víz- és csatornavezetékek, az egyesített rendszerű szennyvízhálózatot szétválasztották, a járdák, az utak, a parkolók, a zöldterületek kiépítése megtörtént. Parkok létesültek, képzőművészeti alkotások kaptak helyet, az előzetes régészeti feltárásokat is elvégezték.

Nagyon is indokoltá vált a megyei könyvtár épületének helyrehozatala, amelynek előkészítését elindítottuk. A Jókai utca rekonstrukciójára tervpályázat került kiírásra. Elkezdődött a görög apácák kolostorának régészeti kutatása, a jezsuita templom felújításának tervezése.

Hét évvel a fenti elég negatív helyzetértékelés után 1989-ben a központi és a megyei szervek azt állapították meg, hogy a műemlékvédelem Veszprém-ben komoly szakmai igényességgel folyik, a kutatástól a funkciók gyakorlásáig komplexen történik, kiemelkedően széles körű összefogás jellemzi, színvonalra országosan is elismert.

Veszprém speciális értékei közé tartoznak a vízimalmok, amelyekről már a XI. századból is vannak adatok. Megbízható és részletes információkat történetükről a malmok nagy rajongója, Wöller István helytörténeti kutató gyűjtött össze. A 20. század első felében a Sédén, Veszprém környékén tizenhat,

Kádártán négy és Gyulafirátóton egy malom működött. Az államosításkor leállították őket. Közülük jó néhány romos állapotúvá vált, többségüket lakásnak, jó néhányat raktárnak, üzemnek használtak. Tulajdonviszonyaik is rendkívül vegyesek: állami, tanácsi, szövetkezeti, vállalati és magán. 1984-ben 18 egykori malomról készítettünk felmérést azzal a céllal, hogy megkezdjük megmentésüket, felújításukat, ha szükséges, funkcióváltásokkal. Közülük a Veszprémvölgy első malmát, amely már a XII. században létezett, a Pus-kás-malmot a városi tanács korhűen felújította, benne vendégház és konferen-ciatertem funkciókat alakított ki. Elkészült a magántulajdonban lévő középko-ri Éllő malom igényes rekonstrukciója nagy parkfelülettel, amely lakásként, vendégházként funkcionál.

Természetvédelmi és turisztikai megfontolásokból felmértük a Veszprém területén található barlangokat és kőfülkéket (Benedek-hegy, Csatárhegy, Jeru-zsálem-hegy, Séd-völgy, Tekerés-völgy, Betekints-völgy), szám szerint tizen-hármat.

Veszprém gazdag történelmi értékeink bemutatása nagyon fontos volt szá-munkra. Ennek érdekében végzett tevékenységről így vall Bándi László:

*„Az idegenforgalomban eltöltött négy éves munkám során közelebb kerül-
hettem Veszprém és a megye történelmi értékeihez. A volt veszprémi Püspöki
Nagyszeminárium (akkori Tanácsakadémia) épülete történetének feldolgozá-
sa kinyitotta számomra a könyvtárak, levéltárak világát. Akkor világosodott
meg előttem, hogy különösen a fiataloknak azzal tudunk a legnagyobb segít-
séget adni szülő- és lakóhelyük megismertetéséhez, ha írásban is bemutatjuk
számukra az ott található emlékhelyeket. Az köztudott, hogy általában azon
eseményeknek vagy személyeknek állítanak egy-egy településen emlékhelyet
(emlékmű, emléktábla, szobor, síremlék, emlékoszlop stb.), amelyek, vagy akik
országosan és helyben maradandó emléket képviselnek. Szerkesztésemben így
jelent meg 1980-ban a Történelmi emlékek Veszprém megyében című gyűjte-
mény, amelyben 67 emlékhely szerepel Veszprémből. Ennek a bővített kiadása
1996-ban, a rendszerváltás után készült el Emlékhelyek Veszprém megyében
címmel és 167 emlékhely leírását és fényképét tartalmazza. 1985-ben készítet-
tem el a több mint 1000 fényképet tartalmazó fénykép-térképet Veszprémről
és a környező településekről. Legalább két-két képet készítettem minden utcá-
ról. A Veszprém Megyei Levéltárban katalógussal elhelyezett gyűjteményben
,körbe lehet járni' a Várat is. 1989-ben jelent meg a Veszprémi nyomdászat
két évszázada című könyvem. Mindig alkotó részese kívántam lenni Veszprém
történelmi emlékei ápolásának, így került sor arra, hogy több évszázad után
irányítója lehettem 2002-ben a Kálvária-dombon a Szent Miklós-templom
romjai feltárásának és felújításának.”*

4.2.4 Parkok, zöldterületek – szebbé formáló terek

Egy település arculatát nagymértékben kedvezően képes befolyásolni, ha területén minél nagyobb a zöldfelület és minél több igényes, gondozott parkot tartanak fenn. Ezért mindig Irigyeltem az alföldi, kisalföldi városokat, ahol hatalmas, gyönyörű parkok tették szebbé az ott lakók és az odalátogatók mindennapjait. Kedvező adottságaik ezt könnyen lehetővé tették számukra. A mi városunkban azonban a talajösszetétel, a domborzati viszonyok, a rendkívül extenzív növekedés komoly mértékű lemaradást okozott az egy főre jutó zöldterület nagyságában, és egyúttal a parképítés és parkfenntartás költségeit nagyon drágította. Veszprém értéke, rangja, az itt élők igényei, az egyre bővülő turistaforgalom miatt úgy éreztük, hogy nem engedhetjük meg, hogy ez az elmaradásunk megmaradjon. Ezért tervek készültek új parkok létrehozatalára, és a rekonstrukciókhoz kapcsolódóan a régi parkok megújítására, továbbá a parkfenntartás eszközeinek bővítésére.

A közel két évtizedes lakásépítési roham, az évi 800–900 épített lakás gomba módra hozta létre az új városrészeket, lakótelepeket. A lakóházak és más célú épületek megépültek, többnyire az összekötő utak és járdák is, de mellettük még a fű sem igazán zöldellt. Elsőként ezen a helyzeten kellett változtatni. Az óriásira nőtt Jutasi úti városrészben alakítottuk ki a parkokat, végeztük el a fásítást, mellette önálló területként hoztuk létre a Barátság-parkot. Majd következett a Cholnoky városrész és a többi nagy lakóterület ilyen tartalmú szépítése. Tartalmasan jelentek meg a körengetegbe lopkodott zöldfelületek. A városközpontban sziklafelületre sikerült virágzó, gazdag flórájú parkot teremteni, a színház rekonstrukciójához kapcsolódóan a színházkert is megújult. Az Erzsébet liget szebbé tétele is megvalósult.

Szerettük volna egyetemünk rangja, a városban betöltött szerepe miatt is, a ligetben nagy magyar vegyész tudósok reliefjeit felállítani. Sajnos ezt nem tudtuk létrehozni, mint ahogy a Benedek-hegy tervezett parkosítását sem. Elkezdtük a Betekints-völgy megújítását. Itt szórakoztató park kialakításáról is tárgyaltunk. Elsőként a csónakázó tó rendbetételét végeztük el, szinte pénzforrás nélkül tisztítottuk ki a tó medrét. Saját városi kertészetet működtettünk, hogy parkjainkban minél szebb és több virágot, növényt tudjunk elhelyezni. Az, hogy az újonnan létrehozott és a régi, megújított parkjaink elismerést és közmegelegedést váltottak ki, nagymértékben egy kiváló szakember – Strenner József – munkájának is köszönhető.

A közparkok kialakítása mellett nagy feladat és kötelesség is volt városi temetőink rendbetétele. A Vámosi úti temetőt bővíteni kellett, ravatalozóját is felújítottuk, technikai felszereltségét korszerűsítettük. Külön meg kell említeni

a temető új kapuit, amelyek igényes és értékes képzőművészeti alkotásként készültek el. Nívódíjat is kapott. 1989-es felmérés szerint a város négy temetőjében 3192 hősi halottat temettek el (630 magyar, 2293 német, 18 szerb, 6 román). Komplex terv készült az I. és II. világháború hősi halottjai sírjainak, továbbá az Alsóvárosi temető rendbehozatalára. Az ez irányú munkák is elkezdődtek. Hasonlóképpen elindult az izraelita temető megújítása is.

4.2.5 Köztéri alkotások – képzőművészet iránti igényesség

Ha megújul egy város, nem teheti, hogy csak épületeit, intézményeit, parkjait, temetőit, utcáit, tereit tegye rendbe és bővítse, hanem ékesíteni kell magát köztéri alkotásokkal, igényes, értékes, a legjobbaktól származó képzőművészeti művekkel. Ezt tette Veszprém korábban is, és ebben az évtizedben is. 1980 előtt 23 köztéri szobor (köztéren és közintézményekben), 10 dombormű, 7 emléktábla, 4 emlékmű. 1 falfestés, összesen 45 képzőművészeti alkotás volt. Ebből 2 a XVIII., 1 a XIX. században, 11 a II. világháború előtt, 31 azt követően került elhelyezésre. Alkotóik között rendkívül neves művészek voltak: Zala György, Ispánki József, Schmidt József Ferenc, Csikász Imre, Medgyessy Ferenc, Erdey Dezső, R. Kiss Lenke, Csizmadia Zoltán, Marton László, Kő Pál, Kiss István, Borsos Miklós, Somogyi József.

A 80-as évtizedben folytattuk a fenti nemes gyakorlatot. A belvárosi rehabilitáció és a várrekonstrukció különös lehetőséget adott új köztéri alkotások megfogalmazására és felállítására. Az új városrészek komplettírozása is ezt követelte meg. Elsőként a Kossuth Lajos utca térré kiszélesített részén mindjárt egy monumentális – a magyar történelmet illusztráló – szoborkompozíció, a „Történelmi allegória” került felállításra Marton László Kossuth-díjas kiváló művész alkotásaként 1981-ben. A szobrászművésznek még egy szép alkotása is ékesíti a városközpontot, az evangélikus templom előtt, a „Fájdalom” című szobor. Ő készítette Petőfi Sándor bronz szobrát a színházrekonstrukcióhoz kapcsolódóan, amely annak bejárata előtt áll.

Az évtizedben jelentős számban került sor képzőművészeti produktumok felállítására, továbbiak előkészítésére, elhelyezésük szervezésére. Neves művészettörténészünk a 90-es évek vége felé egy alkalommal megkérdezte tőlem: „Hogyan csinálták az előző évtizedben, hogy oly sok szép és, értékes műalkotás került Veszprém köztereire, utcáira?” A válasz egyszerű volt: bemutatam a városi tanács által jóváhagyott középtávú tervet, amely meghatározta, hogy hol, milyen jellegű és témájú köztéri alkotás elhelyezése várhatóan mikor valósuljon meg. Ezt a jellegű munkát ezzel a döntéssel kívántuk szervezettebbé tenni.

Tanácsunk azt is előírta, hogy az újonnan kialakult városrészekben is legyenek műalkotások, a további kialakuló lakótelepekre pedig készüljön előzetesen köztéri terv, az épületekre színdinamikai koncepció. Így került például a Haszkovó útra egy művészi kialakítású kút, vagy a Jutasi út egyik nagy épületének tűzfalára falfestés (Lábas Endre munkája), amelyet pályázat útján a Képzőművészeti Lektorátussal együtt választottunk ki. A politikai vezetés által szorgalmazott munkáshatalmi emlékmű, munkásmozgalmi panteon viszont nem került be középtávú tervünkbe. A tanács létrehozott egy szakértői bizottságot, amely a köztéri alkotások számbavételét, elhelyezésének és műszaki állapotának felülvizsgálatát, majd szükséges helyreállításuk, javításuk szervezését kapta feladatul. Ennek keretében kezdődött meg a Vörösmarty téri, az I. világháború 31. honvéd gyalogezred hőseinek emléket állító obeliszkszerű felújításának előkészítése is.

A Kossuth utcára még további értékes alkotások is kerültek. Ezek közül kiemelkedik Somogyi József Kossuth-díjas szobrászművész Három grácia vízmencés bronzszobra. Közéleben felállított műalkotások az Óratorony, a Csordogáló kút. Egy mongol szobrászművész is megjelent a városközpont szélén Mongol kútjával, közéleben van Szekeres Károly kerámia kompozíciója.

Tanácsunk arról is döntött, hogy a képzőművészeti alkotások készítésére kiadott megrendeléseink során részesítsük előnyben a veszprémi művészeket. Így került Szekeres Károly samott térplasztikája, valamint Pogány Rita kerámia ivókútja a Gizella, illetve Sarolta udvarba. Kiöntöttük és felállításra került Erdy Dezső méltatlanul elfeledett műve a Gyertyavívő lány. Elkészült az OTP finanszírozásával a városközpont egy kis intim terén Mihály Gábor alkotásában a Fortuna szobor. A Laczkó Dezső Múzeummal együttműködésben a restaurálás után megtörtént Erzsébet királyné bronzszobrának (Zala György alkotása) felállítása.

Már említésre került a Várban elhelyezett Géza fejedelem-dombormű és Bruszniai-emlékfal, továbbá a Szentháromság-szobor 1988-ban megkezdett rekonstrukciója.

1987-ben a Képzőművészeti Lektorátussal egyeztetve kialakultak a készülő új városházához kapcsolódó képzőművészeti koncepciók. A tanácssterem falára egy kerámia domborművet terveztünk Veszprém történetének illusztrálásával. A kis tanácskozó terembe, az aulába és a galériára szintén műalkotásokat képeltünk el. Az 1945 előtti polgármesterek portréi is helyet kaptak volna a közlekedő térben. Egy új térlemezre a Korsós lány, vagy „Zsuzsi-szobor” (R. Kiss Lenke) került áthelyezésre.

Az utolsó, még ezen évtizedben (1990. szeptember 1.) elhelyezett alkotás a Vetési gimnázium aulájában helyet kapó Vetési emlékmű volt, amelyet Kő Pál szobrászművész készített.

Szelényi Károly: Korsós lány

Terveink között szerepelt még egy sok vitát kiváltó monumentális szoborkompozíció – ütemterv szerint – 1990. májusra történő felállítása. Pályázat került kiírásra és 48 művész 52 pályaműve érkezett be, amelyek a Béke szimbólumára kellett, hogy vonatkozzanak. Elbírálásuk nagy szócsaták közepette zajlott. Végezetül két pályázat élte túl a polémiákat: az egyik a Nike istennőt, a másik az Ararátot, mint a béke jelképét ábrázolta. Ez utóbbit, Pogány Gábor Benő szobrászművész pályázatát választotta ki a zsűri a megvalósításra. A békét így illusztrálta: az Ararát-hegy csúcsán fennakadó Noé bárkája, tatján az emberrel, aki a fenyőágat tartja. Miután a kiválasztás körüli csatározások megszűntek, elkezdődhetett a megvalósítás (1988-ban). Az újabb nagy viták a szoborkompozíció felállítási helye körül törtek ki. Voltak, akik nagy térben (pl. az Oktatási Igazgatóság előtt a Jutasi út nagy kanyarulatában), mások a belváros egy kisebb intim körzetében (pl.: Lenin-szobor helyén, a mozi mellett stb.) képzelték el.

A szoborkompozíció mondanivalója, magas művészeti színvonala és méretei miatt mindenképpen központi elhelyezést igényelt. A Képzőművészeti Lektorátus szakzsűrije és az általunk létrehozott ad hoc bizottság a Lenin-szobor helyét tartotta legalkalmasabbnak. A szobor 1990-ben elkészült, évekre raktárba került, a vita nem dőlt el. 1997 szeptemberében állították fel a mozi melletti területen, az eredeti céltől (béke) teljesen eltérő téves indoklással (mint az örmények szent hegyét) az emberalak és a fenyőág, mint szimbólum nélkül.

A már említett középtávú terv, és a később ezt aktualizáló köztéri alkotások terve tartalmazta azokat a városban lévő műalkotásokat is, amelyek felújítását meg kellett oldani. Nagyon sajnálatos, hogy nem sikerült egyes tervezett művészeti értékeket megvalósítani. Nem készült el: a Radnóti Miklós emlékmű (Balatonalmádi út), egy nagyméretű kerámia díszrács (MNB-OTP székház), egy bronz figuratív alkotás (Komakút tér), a gyerekek világához közel álló szobor (Jutasi úti városrész), kovácsoltvas díszkapu (Szabadság tér), a névadóra emlékeztető kőszobor (Cholnoky városrész).

4.3 A város komforthelyzetének alakulása

Nemcsak a lakásoknak kell összkomfortosnak lenni, hanem a városnak is. Ez biztosíthatja igazán, hogy az itt élők ne csak lakóhelyüknek, hanem otthonuknak is tekintsék azt. Ennek elérése érdekében vált meghatározó stratégiai célunkká a szolgáltatások, az életkörülményeket nagy mértékben javító tényezők minél szélesebb körű és teljesebb biztosítása.

4.3.1 Közműhálózat – közműellátás

Célul tűztük ki, hogy Veszprém közműhálózata jelentős mértékben kerüljön korszerűsítésre, a Vár közmű-rekonstrukciójával, a városi szennyvízgyűjtők átépítésével, az egyesített csatornarendszerek (szennyvíz és csapadékvíz) szétválasztásával, a szennyvíztisztító kapacitásának növelésével, újabb ivóvízbázisok nyerésével és bekötésével, a víztározók bővítésével, új távbeszélőközpont létesítésével, a közvilágítási hálózat gazdaságosabb és üzembiztosabb működtetésével. Folytatni akartuk a csatornahálózat és a földgázvezeték-rendszer régi városrészekre történő kiterjesztését lakossági társulások bevonásával. Terveztük a város közúthálózatának további fejlesztését, a külső útgyűrű befejező szakaszának elkészítését, a belső útgyűrű kiépítését a Budapest útig, majd meghosszabbítását a Haszkovó útra, a parkolóhálózat gyarapítását elsősorban a városközpontban. Többet szándékoztunk fordítani a város útjainak karbantartására és felújítására.

A város közműellátása középtávú terveinknek megfelelően javult, többlet-terjesztés is történt (pl. a vízellátás, a távhőellátás, a lakossági gáz-és csatornahálózat, a közvilágítás korszerűsítése terén).

A vízgazdálkodásban a megfelelő ivóvízellátást és a szennyvíztisztító-kapacitás bővítését sikerült biztosítani. Kellő hangsúlyt kapott az egészséges ivóvízzel történő ellátás és a vízminőség-védelem. Vízbázist bővítő beruházások valósultak meg. Megújult egy 500 m³-es víztorony, új vízkitermelő szivattyúk kerültek beépítésre, jelentősen nőtt az új vízvezetékek hossza. A hálózati ivóvízzel ellátott lakások aránya 4%-kal nőtt (1980-hoz képest) és elérte a 99%-ot. Az igények és a fejlesztések közötti összhang hiánya végig veszélyeztette az ellátás biztonságát. Ennek megteremtésére az évtized elejétől sokáig az ágazat a regionális vízrendszer kiépítését (a bauxitbányászat által kitermelt karsztvíz Nyirádról történő behozatalát) tartotta megoldásnak. A megfelelő szakmai koncepció kidolgozását azonban nem végezték el, ezért is, és valószínűleg a pénzügyi források elégtelensége miatt is az évtized végére ez a megoldási mód a feledés homályába merült. Gondokat jelentett az elégtelen víztározó-kapacitás.

A szennyvíztisztító kapacitást növeltük (3500m³/nap), de ezzel együtt is a tisztító kapacitása éppen csak elégséges volt, ezért annak következő bővítése is indokoltta vált. Ezt a beruházást döntési szintre előkészítettük, de fedezethiány miatt nem tudtuk elindítani. Szükséges és elkerülhetetlen volt a kádártai és gyulafirátóti városrészekben a csatornázás kiépítése, részben a jogos lakossági igények miatt, részben azért, mert az ott keletkező szennyvizek veszélyeztették a terület ivóvízbázisát. Folytattuk a városi főgyűjtő-rendszerek rekonstrukcióját, az egyesített rendszerű hálózatban a szennyvíz és a csapadékvíz elvezetés szétválasztását, de ennek szükséges mértékű megvalósítását pénzügyi forrásaink nem tették lehetővé. Emelni tudtuk az évtized elejéhez viszonyítva mintegy 3%-kal a csatornával ellátott lakások arányát, amely meghaladta a 99%-ot. Jelentős mértékben sikerült a záportározók rendezése. Befejeződött a színház-kert, a Szeglethy utca komplett közműrekonstrukciója, valamint a Jókai utca, Szent István utca alatti közművek átépítése. Lakossági kivitelezésben, több városrészben és utcában létesült szennyvízcsatorna.

A közműellátottság fajlagos mutatói		
Megnevezés	1km vízhálózatra jutó közüzemi közcsatorna hálózat hossza (m)	Közcsatorna hálózatba kötött lakások a közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások arányában %
1985	659	69
1991	770	86.4
1991/85	117%	125%

Különösebb feszültségek nélkül jelentősen bővítettük a város gázellátását, a végrehajtott fejlesztések szervezeten, jól szolgálták azt. Új városrészeink és lakótelepeink ellátását biztosítottuk. Lakossági erőforrások bevonásával befejeződött a Jeruzsálemhegy városrész hálózatépítése és jelentősen előrehaladott állapotban volt ugyanez a Dózsavárosban. A gázellátottság területén is alapvető fontosságú az ellátás biztonsága, ezért vált szükségessé a többoldalú kapcsolódás érdekében a város körüli körvezeték kiépítése. Továbbá a Dózsaváros további gázellátási igényeinek kielégítése elengedhetetlenné tette a nyugati gázfogyadó állomás kapacitásának jelentős bővítését. A pénzügyi fedezetet a KÖGÁZ és az igénylők biztosították.

4.3.2 Hírközlés – mielőbbi kapcsolat a külvilággal

Az infrastruktúra fejlettségi szintje döntő mértékben határozza meg egész gazdaságunk rugalmasságát, teljesítőképességét, nagymértékben ronthatja vagy javíthatja az egész lakosság életkörülményeit. Ennek a meghatározó eleme a hírközlés. Milyensége kihat a reagálások tartalmára, gyorsaságára, az átcsoportosítási lehetőségekre, a különböző vezetői és irányítási szintek színvonalára,

Széchenyi Károly: Szent Mihály Bazilika – Érségi Palota

a döntések színvonalára, de a munkaerőcsre, az egészségügyre, az élet- és vagyonvédelemre, a lakossági közérzetre is. A 80-as évtized elején meg kellett állapítani, hogy a végrehajtott fejlesztések ellenére Veszprémben és környékén a helyzet még romlott is, jelentősek voltak az elmaradások. A város gyors növekedését nem követte az igények elvárható kielégítése. Új lakótelepeink egy része hálózat nélkül volt. Intézmények sora jött létre, és hírközlési lehetőség nélkül maradtak. A távbeszélőközpont 92%-os leterheltséggel működött, tehát szolgáltatásbővítés gyakorlatilag nem volt lehetséges. Bölcsődék, óvodák, kereskedelmi, szolgáltatási, egészségügyi, társadalmi intézmények sora nem jutott telefonhoz. Hadigazdálkodást kellett folytatnunk a meglévőkkel. A telefonok kihelyezése átláthatatlan döntési folyamatok része volt. Társadalmi kontrollt javasoltunk, eredménytelenül. Úgy láttuk, hogy 5-6 évig érdemi javulás alig következhet be. Ez vált a városi ellátás egyik legnagyobb feszültséget produkáló területévé.

Az új telefonközpont beruházásának előkészítése már 1981-ben elkezdődött. A postai telefonhálózat rekonstrukciója is elindult. A postaforgalmi telep bővítése megvalósult. A pénzügyi gondok mérséklésére a posta telefonkötvényt bocsátott ki a telefont igénylők részére. 1987-ben 2500 kötvényes igénylő volt és 1200 nem kötvényes (ekkor 3300 bekötött telefon volt). 1988 végére ígérték a telefonközpont elkészültét, és előbbieket bekötését. Hol volt ez a teljesítés az 1982-es ígérettől? Akkor ugyanis 15000 állomás kapacitást ígértek, de a fele sem állt rendelkezésre. 1990-ben a testületünk által kért beszámolóban még fejlesztési tervet sem tudtak Veszprémre bemutatni, pedig a kapacitás már kimerült, az újabb 5000-es központot pedig nem építették meg. Ezen a területen javult ugyan az ellátottsági szint, de látványos javulás – ami nagyon indokolt lett volna –, nem következett be.

A hírközlés néhány jellemzője				
Megnevezés	Bekapcsolt távbeszélő főállomások	10 ezer lakosra jutó állomások	Telefonra várakozók száma	Távbeszélőközpont telítettsége
		száma		%
1985	3150	492	–	–
1991	6697	1048	4318	91.9
1991/85	213%	213%	–	–

4.3.3 Úthálózat, közlekedés – gyorsabb, könnyebb célelés

A város jó komfortszintjét az úthálózat, a közlekedés és a tömegközlekedés fejlettsége, korszerű állapota és szerkezete biztosíthatja. Mindezek naponta se-

gítik, vagy hátráltatják a gazdaság funkcionálását, pozitívan vagy negatívan alakítják az emberek közérzetét, kedvezően vagy hátrányosan befolyásolják az idegenforgalom alakulását, Veszprém megítélését, elfogadását. Egyidejűleg számos egymástól eltérő feladat-komplexumot kellett megoldani. A város területének és a lakosság számának nagymértékű bővülése rendkívül extenzív fejlesztést igényelt. Elsőként a közúthálózat nagyságát kellett jelentősen növelni. Az új városrészek és lakótelepek bekötése a város vérkeringésébe, azok belső útjainak kiépítése, a gépkocsi és a gyalogos forgalom tárgyi feltételeinek megteremtése óriási erőfeszítéseket követelt. Kisebb-nagyobb késésekkel, elmaradásokkal ezek eredményesek voltak. Nagyságrendileg hasonló feladatok végrehajtását jelentette a város szerkezetének átalakítása, a közúti közlekedés zsúfoltságát csökkentő külső és belső útgűrű megépítése. Az évtized első felében elkészült – az akkor még a városok vonatkozásában egyedülálló – teljes külső útgűrű, az évtized végére pedig a belső útgűrű a Vámosi úttól a Haszkovó útig. A belváros jobb közlekedési feltételeinek megteremtésére kialakítottunk egy új forgalmi rendet. Sorra építettük meg a lakótelepi és a városközpont közeli parkolókat, létrejött a fizető parkolás rendszere is. Előbbiek mellett a régi utak helyreállítása és fenntartása is számos további tennivaló elvégzését igényelte. A gyalogos közlekedés biztonságának növelése érdekében valamennyi gyalogátjáró megvilágításra került.

A külső útgűrű megnyitását követően át kellett vennünk a gyűrűn belüli, addig a KPM Közúti Igazgatóság kezelésében lévő utakat, útszakaszokat, amelyek fenntartása, javítása a mi feladatunkká vált. Meg kellett oldanunk a viadukt rekonstrukcióját is, amelyet az is indokolt, hogy ez időszakban ünnepeltük meg annak 50. éves jubileumát. A közlekedésszervezésben többlet feladatként jelent meg a Kórház utca lezárása, a viadukt rekonstrukciója, a közmű-korszerűsítések miatt a zavartalan közlekedés biztosítása. Nem sikerült viszont a Kádárta városrészben megépült új lakóházak utcáit kiépíteni. Megkezdtük 1989-ben a Veszprém-Balatonalmádi közötti kerékpárút építésének előkészítését.

A város lakossága felméréseink szerint elégedett volt a tömegközlekedés színvonalával. A Volán Vállalat kiválóan készült fel az ez irányú feladataira, a rendkívül megnövekedett igények kielégítésére. A vállalat és tanácsunk jó együttműködése tette lehetővé a tömegközlekedés nagymértékű fejlődését. Bizonyította ezt a magas járatszám, a beállított buszok nagy száma, a buszok által megtett átlagos úthossz (173 km), az alacsony idejű követési távolság (3. legjobb országosan), a kulturáltság elért jó színvonala, a zsúfoltság csökkenése. Ugyanakkor az utazási igény is a legmagasabbak között volt, nagyobb, mint a hasonló városok legtöbbszörében (1000 lakosra 508 igény jelentkezett).

A veszprémi tömegközlekedés az országban legjobbak között volt, jobb a kiemelt városokénál is.

Demény Zoltán, a Volán Vállalat egykori igazgatója így emlékezik vissza az 1980-as évtizedre:

„A város gyorsan növekedett. Sok új lakás, iskolák és egyéb létesítmények épültek. Az 1980-as évek elején közigazgatásilag Veszprémhez csatolták Kádártát, majd Gyulafirátót is. Ennek a politikai-közigazgatási döntésnek következtében tenni kellett e községek városiasodása, (infrastrukturális fejlesztése) érdekében. Nos, az első, és emlékezetem szerint huzamosabb ideig egyetlen ilyen döntés az volt, hogy kapjanak helyi járatot. Ezt a Volán felemás megoldással elégítette ki. Állított be helyi járatos buszokat is, de a napnak bizonyos szakaszaiban az ezekben az új városrészekbe, ill. onnan utazók helyi járat feltételek mellett vehették igénybe Zirc térsége és Veszprém között sűrűn közlekedő helyközi járatokat is.

A város fentiekben leírt növekedésével a helyi járat közlekedés is arányosan bővült. Ez a folyamat az 1980-as évek közepéig tartott. Az évtized második felében az igények növekedése megállt, sőt lassú csökkenés következett be. Az okok között első helyen a VÁÉV tönkremenetelét lehetett említeni, de szerepet játszhatott a vállalatok és családok takarékosabb gazdálkodása, a tarifaemelések, valamint a személygépkocsik számának emelkedése is.

A helyi járat közlekedés szervezésére, lebonyolítására jelentősen hatottak a város út- és domborzati viszonyai. Az új lakótelepek, ill. azok bővítései megfelelő utakkal épültek, amelyekre rá lehetett vezetni a helyi járat vonalakat, de a városközpontban minden egy helyre, a hotel elé szorult. Veszprém egyes városrészei között gyakorlatilag csak ott járhattak át a buszok, illetve hatalmas kerülővel a Jutasi út–Házgyári út–Kistó utakon keresztül. Ezen a problémán részben segített a külső útgyűrű megépítése, amely a városon átmenő forgalom egy jelentős részét elvezette, továbbá a belső útgyűrű részleges elkészülte, amely a városon belül nyitott egy másik átjárási lehetőséget. Itt kell megemlíteni a Völgyhid felújítását is, ez évekig tartott. Teljes lezárás csak egy rövidebb ideig volt, később a helyi járatok igénybe vehették, más nehéz járművek azonban nem. A felújításnál az volt az elképzelés, hogy mielőtt a völgyhidat lezárják, a Jókai utcai hidat megerősítik, s azon keresztül bonyolódik a Dózsaváros, a Bakony Művek, a Házgyár és az egyéb munkahelyek forgalma. A viaduktot viszont a rohamos állapotromlás miatt előbb le kellett zárni, mint ahogy a kis Séd-híd elkészült, és így a nagyszámú utast a korábban leírt hatalmas kerülővel lehetett csak a céljához eljuttatni. Az útviszonyoknál említést érdemel, hogy a Vár keleti oldalán lévő, szerencsére nem sűrűn lakott völgybe, az utak állapota miatt egyáltalán nem lehetett helyi járatot bevezetni.

A meredek emelkedők, lejtők a téli üzem idején súlyos gondot okoztak. Gondolom, sokak számára emlékezetes az a kirívó eset, amikor 1987. január 12-ére, hétfőre virradóra -20 fokos hideg volt, 50–60 cm-es hó esett és a 100 km/óra feletti viharos szél szinte mindenütt megbénította a forgalmat. Veszprémben a Városgazdálkodási Üzem dolgozói küzdöttek az utak járhatóvá tételével. Ez és a gépkocsivezetők erőfeszítései lehetővé tették, hogy a helyi járatok mintegy negyed része közlekedett. Bizony akkor minden közlekedés egy-két napra összeomlott, és a legtöbben kénytelenek voltak gyalog menni a munkahelyükre.

A helyi járatok vonalakat (ehhez hatósági engedélyek is kellettek), azok hálózatát, valamint a menetrendeket kezdetben a Volán szakemberei alakították ki. A 1980-as évek közepén a Győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola illetékes tanszékével együtt azokat felülvizsgáltuk, utasszámlálásokat végeztünk, és közösen bevezettük a szükséges módosításokat. Természetesen minden változtatás esetén jelentkeztek az utasok részéről észrevételek, panaszok. A jogos panaszokat a Volán igyekezett orvosolni, és az évtized elején számítógépes menetrend- és fordaoptimalizálást végzett. (A fordák a menetrend lebontását jelentik az egyes autóbusszok napi feladataira.) Ez az átszervezés kétségkívül a korábbiaknál intenzívebb, több munkát jelentett a buszvezetők számára, és bár a bérük is növekedett, komoly feszültség, sztrájkhangulat keletkezett. Sztrájk végül is nem lett, de a feszültség bizonyos ideig megmaradt.

A Volán Veszprém helyi járatok közlekedését mintegy harminc vonalon, tartalékokkal együtt 60 db autóbusszal, 120 fő autóbuszvezetővel látta el. Ezek a számok természetesen kisebb-nagyobb mértékben évről évre változtak. Pl.: 1985-ben 53 fordá volt, 1990-ben pedig 49.

Az adatok bizonyítják, hogy a tömegközlekedés színvonalára alapján a kedvezőtlen út és domborzati viszonyok ellenére cégünk megállta a helyét más megyeszékhelyekkel való összehasonlításban is”.

A vasúti közlekedés korszerűsítését jól szolgálta a MÁV által megvalósított vasútállomás bővítés.

4.3.4 Helyi televízió – a helyi tájékoztatás, műsorszórás eszköze

Az évtized közepén létrehoztuk a Városi Televízió Vállalatot, amelynek a tanács anyagi támogatást és felszerelést biztosított. Az Országos Oktatási Központ szellemi és technikai bázisán, annak közreműködésével megindítottuk a kísérleti műsorok sugárzását, létrehoztuk a szerkesztőbizottságot. Gyors ütemben megkezdődött a kábeltelevíziózáshoz a gerinchálózat kiépítése, majd a lakások bekötése. 1988-ban került bevezetésre a műholdas adás. Ennek vétele biztosított volt a Jutasi városrészben, Cholnoky városrészben, az Egry-lakótelepen, a Hóvirág-lakótelepen,

a városközpontban. 1990-ben már mintegy 15 ezer lakás kapcsolódott ehhez a rendszerhez. Ekkor már folyamatossá vált a saját műsorok készítése, sugárzása.

4.3.5 Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom, szolgáltatás – itt élőknek, ide látogatóknak

A város és a városrészek komfortosságának kiteljesedéséhez nagymértékben járult hozzá, hogy a kereskedelmi, a vendéglátási, a szolgáltató hálózat is és a kis-kereskedelmi forgalom nagysága is erőteljesen növekedett. Ebben az időszakban a legnagyobb átalakulás a kereskedelem és a vendéglátás területén ment végbe.

4.3.5.1 Kereskedelem, vendéglátás – az ellátás fő letéteményese

Az előprivatizációs program és az átalakulási törvény hatására a valós piaci viszonyok itt érvényesültek legelőbb s legteljesebb mértékben. Ezt a tendenciát bizonyítja az is, hogy míg 1985-ben 3%-kal kevesebb bolt és kereskedelmi vendéglátóhely üzemelt, mint az évtized elején, addig 1988 és 1991 között hat-szorosára nőtt ugyanezen egységek száma. Veszprémben az évtized végén 1238 kiskereskedelmi bolt és 353 vendéglátóhely működött. Az összes kiskereskedelmi forgalom a 80-as évtized második felében 1,7-szeresére bővült, megközelítette a 8 milliárd forintot, amelyben erőteljes szerepet játszott az árak emelkedése is. A szállodai férőhelyek terén nem volt számottevő előrelépés, számuk nem érte el a négyszázat sem.

A hálózat fejlesztését az alábbiak jellemezték:

- a belváros rehabilitációjához kapcsolódóan az itt lévő üzletek, vendéglátóhelyek rekonstrukciója, és hiányzó szakmai profilú boltok telepítése (pl. több profilú üzletközpont, húsrúház, Óváros étterem, Marica kávéház, pinceborozó, Elefánt étterem, Skála áruház, könyvárúház, óra-ékszer szaktolt, vegyipari termékek szaktoltja, úttörő-ezermester bolt, papír-írószer üzlet, hangszer szaküzlet, Ofotért szaktolt, édességbolt, utazási irodák, vállalati mintaboltok, műszaki áruház stb.). A városközpontban több mint hétezer m² alapterületű új üzlet létesült, közöttük legnagyobbként a Skála Áruház;
- lakótelepeken, városrészekben az alapellátást biztosító üzletek létrehozatala, illetve kapacitásuk bővítése, szaktoltok nyitása (pl. ABC-k Jutasi és Cholnoky városrészben, Egry úti ABC, húsboltok, vas-műszaki boltok, BÁV áruház, könyvesboltok, horgász szaküzlet, Kiskukta étterem, cukrászdák, borozók, zöldségboltok, szolgáltató létesítmények stb.). A Jutasi úti városrészben kispiacon nyitását szerveztük meg, sikeresen

működött. Hasonlóan a Cholnoky városrészben is terveztük kispiac üzemeltetését, de ez nem sikerült;

- a szakboltok létrehozását különösen fontosnak tartottuk, mert úgy véltük, városrész szakbolt nélkül nem igazán ellátott. A fentiek ellenére a városrészek ellátó hálózatában feszültségek voltak, különösen Kádártán és Gyulafirátóton. Megkezdtük a Déli bevásárlóközpont létesítésének előkészületeit. Létrehoztunk nagybani piacot is.

A magánkereskedelemnek nagy szerepet szántunk mind a hálózatfejlesztés, mind a jobb ellátás biztosítása területén. Az ez irányú szervezőmunka sikerességét bizonyítja, hogy a városok átlagát meghaladó lett a magánkereskedők által üzemeltetett kiskereskedelmi egységek aránya a megyeszékhelyen: 76%. A Kossuth Lajos utcán, a Rákóczi utcában, ezen utcákhoz kapcsoltan kialakított belső udvarokban, az Óváros téren, a Bruszniai Árpád utcában, az MNB-OTP színház parkoló lemeze alatt, a 20 emeletes lepényépület alatt, de a városrészekben is sorra nyitották meg üzleteiket, vendéglátóhelyeiket a magánkereskedők. Különösen fontos volt ennek a tendenciának az erősítése a vendéglátás területén, amelyben a város ellátottsága a megyei jogú városok között a leggyengébb volt a fajlagos alapterület nagysága ($260\text{m}^2/1000$ lakos) alapján.

Pályázatainkra tömegével érkeztek jelentkezések. Bár ezt a nagyon is pozitív folyamatot elég sokan nem nézték jó szemmel, vitatták, sőt akadályozták. Elterveztük, hogy a Kossuth utcai toronyház lepényépületeinek átjáró, nagyon sivár, kihasználatlan, állandóan elszennyezett folyosóiban kis alapterületű magánboltokat, üzleteket alakítunk ki magánkereskedők részére, döntően pénzügyi forrásaik igénybevételével. Miután az előkészítő munka és a tervezés is elkezdődött, meghívó érkezett a megyei pártbizottságról, hogy végrehajtó bizottságuk ülésén számolják be Veszprém város tűzvédelmi helyzetéről. Hát ez elég lehetetlennek tűnt, hiszen erről a témáról talán a szakhatóságot és nem a városi tanács elnökét kellett volna kikérdezni. Reklamáltam is, de nem engedtek a 48-ból. A tűzoltóság segítségével elkészült a jelentésem, meg is tárgyalták. Akkor derült ki, ezt az „egész maszek-bazár” létrejöttét akarták meggátolni úgy, hogy tűzvédelmi szempontok, előírások alapján ne lehessen megépíteni, azoknak ne feleljen meg. Nem sikerült, az üzletek kinyitottak, a folyosók világosak, tiszták, látogatottak lettek.

Másik ilyen történet a Március 15-e utcai Pintér cukrászdával kapcsolatos. Megépítését törvényesen engedélyeztük. Az alapok már készen voltak, amikor a szomszéd ház egyik lakójának a megyei pártbizottsághoz küldött beadványára a megyei tanács illetékes szakigazgatási szerve leállította az építkezést. A panasz tárgya az volt, hogy a cukrászda működése esetén a környező lakásokban vanília szag lesz, és az italozás miatt zaj az ablakok alatt. Az üzlet engedélye alkoholmentes üzemeltetést írt elő. Közel egy év után sikerült központi szervek

segítségével építési engedélyünknek érvényt szerezni, s a cukrászda megépülhetett. A város egyik legkedveltebb fagyizója lett, amelynek profilját később a városközpontban is meghonosították.

Ismét másik történet, a Sport vendéglőé. A vendéglátó vállalat a teljesen lepusztult épületet, a minimális forgalmat produkáló kocsmát, nem kívánta felújítani, rendbe tenni, be akarta zárni. Egy magánvállalkozó megvásárolta az épületet, renoválta, éttermet alakított ki benne. Mi pedig engedélyeztük, amit kellett. Kemény szemrehányást, fegyelmi kilátásba helyezést kaptunk, az üzemeltető működését pedig ott akadályozták, ahol tudták. Pedig nagyon kedvelt, nagy forgalmú vendéglátó egység lett belőle, ma is működik.

Még egy történetet eleveníték fel. A vásárcsarnok mellett egy magánvállalkozó waffel-sütő pavilont állított fel engedélyünkkel. Néhány idősebb ember feljelentést tett, mondván ilyen üzletre semmi szükség, csak egyes maszekok meggazdagodását szolgálná. Ismét vizsgálódások sora, hiába, a pavilonban ma is ugyanott sütik a waffelt, és nagyon sokan szeretik, a tulajdonos pedig nem lett többszörös milliomos. Ma már megmosolyogjuk az ilyen történeteket, de akkor ezekhez nagyon kemény küzdelmek társultak, és sokan a vezetők, a vezető szervek közül is így viszonyultak a magánkereskedelemhez.

Felmerülhet a kérdés, hogy vajon tíz esztendő alatt a már ismertetett hálozatfejlesztést hogyan sikerült megvalósítani? Röviden lehet erre válaszolni: ellátás-politikánk fontos eszközévé vált a versenyeztetés gyakorlata. A dinamikus növekvő város, a Balatonról beáramló idegenforgalom, a belvárosi rehabilitáció nagy üzleti lehetőségeket kínált a kereskedelem, a vendéglátás és a szolgáltatások művelői számára. E miatt rendkívül széles körben jelentkeztek beruházási szándékkal. Elértük, hogy az országos és a megyei állami vállalatok, az ÁFÉSZ-ek, a mezőgazdasági szövetkezetek, az ipari vállalatok, a magánszféra nagy érdeklődéssel közelítettek az általunk megvalósítani szándékozott objektumokhoz. Ezért ki tudtuk használni a fentiek egymással történő versenyeztetésének minden lehetőségét. Egyik legfrappánsabb példája ennek a gyakorlatnak az úgynevezett Kossuth utcai tömbbelsőben megépített kereskedőház. Volt ebben könyváruház, úttörő és ezermester bolt, óra-ékszer szaküzlet, a Tiszai Vegyi Kombinát és Péti Nitrogénművek mintaboltja, műszaki áruház, ruházati bolt. Ez irányú gyakorlatunk eredményezte, hogy a Cholnoky áruház a tervezetthez képest lényegesen olcsóbban és színvonalasabban valósult meg. A Szabadság tér egyik házának pincéjében – ahol az 50-es, 60-as években még húsfeldolgozás is folyt – a Csopak Tája Mezőgazdasági Termelőszövetkezet támogatásunkkal éttermet, borozót alakított ki, amely nagy vonzerővel működött. A Tejipari Vállalat ennek szomszédságában éttermet létesített és üzemeltetett. Sokat lendített

a kereskedelmi és vendéglátói hálózatfejlesztésen és ellátottságon a tanács-csal közös boltok, üzletek létrehozása, amelyek ezeken túlmenően számunkra a nyereségből való részesedéssel többlet pénzügyi forrásokat is jelentettek (pl.: óra-ékszer bolt, Egry úti ABC, Csarnok bisztró, Komfort boltok stb.). A szakvállalattal együttműködésben kialakítottunk egy „kis” könyvterjesztő bolthálózatot.

A kereskedelem, vendéglátás egyes jellemzői								
Megnevezés	Kisker boltok összesen	Áru-házak	Élelmi-szer-üzletek	Ruházati boltok	Vas-műsz. vegyi áru, üveg boltok	Összes kisker eladási forg.	1 lakosra jutó összes kisker eladási forgalom	1 lakosra jutó iparcikk eladási forgalom
	száma					MdHUF	1000 Ft	
1985	192	3	7	22	29	4,6	72,8	42,3
1988	202	3	81	26	25	–	–	–
1991	1238	3	304	267	89	7,9	123,3	90,1
1988/85	105%	100%	103%	118%	86%	–	–	–
1991/85	645%	100%	385%	1217%	307%	172%	169%	213%

4.3.5.2 Szolgáltatások – a lakosság kényelméért

A szolgáltatások fejlesztését is többszektorúság alapján lehetett biztosítani. Ez két fő irányban történt: a városrészekben átvéőhelyek és kisebb szolgáltatóegységek létesítésével, a belvárosban koncentrált profilú szalonok (mosó, fodrász-kozmetika, műszaki stb.) kialakításával. Külön említésre méltó a Gizella- és a Sarolta-udvarokban kialakított új épületekben létrejött szolgáltatási centrum, amelyben az egyes üzleteket a leendő bérlők saját költségükön építették meg. Közülük is kiemelkedik a „Reider-ház”, a mintegy százéves múlttal rendelkező Reider-dinasztia új nemzedéke számára biztosította a kiváló optikusszolgáltatás lehetőségét.

4.3.5.3 Idegenforgalom – melyet megérdemel a város

A kereskedelem, a vendéglátás és a szolgáltatás jelentős fejlődése az idegenforgalom fellendülését is segítette. A város kulturális, építészeti, természeti és tudományos értékei nagyon is indokolták a turizmus minél nagyobb léptékű

növelését. Egyértelműek voltak ennek prioritásai: városnézés, kulturális turizmus, konferenciaturizmus, oktatási turizmus, aktív turizmus (természetjárás, kerékpáros és lovas turizmus).

Nagyon fontos volt, hogy királyi városokhoz méltó, a történelmi hagyományokra épülő rendezvények (történelmi játékok) valósuljanak meg kulturális értékeink bemutatásával, zenei eseményekkel ötvözten. Mindez számos szemléleti, szervezési és szervezeti, infrastrukturális rendezvényi feltétel megteremtését követelte meg. Erre a város ekkor még nem igen állt készen. Viták folytak arról, hogy egyáltalán kell-e nekünk jelentősebb idegenforgalom, jelent-e ez előnyt a városnak. Bár a legtöbben indokoltak tartották fejlesztését, ám számos nehézség, zavaró körülmény, a Balatonról bezúduló nagy tömegű turista okozta zsúfoltság, az ezeket kiszolgálni rendelt létesítmények, utak, vendéglátóhelyek, szállásférőhelyek nem megfelelő színvonala, kiépítetlensége, röviden a kellő fogadókészség hiánya miatt, nagyon sokan csak a hátrányait érezték a turizmusnak, ezért úgy tekintették, mint amit el kell tűrni. Holott ezt szeretve, kedvvel kell tenni, fejleszteni kell. Az intézményrendszer részben sikerült kialakítani. Ebben az időszakban már 7 utazási iroda működött (állami, szövetkezeti, magán). A hagyományos bemutatások mellett már elindult a kuriózumok szemléltetésére való törekvés. A rehabilitációk, a rekonstrukciók, az úthálózat és a parkolási rendszer fejlesztése, a turistákat is vonzó rendezvények számának és körének bővülése, a szórakozási lehetőségek jobb alakulása, a sportolási lehetőségek kínálata (bár az uszoda hiánya visszatartó erejű), az állatkert siker-története, az alakuló propaganda javította a város ilyen irányú felkészültségét.

A város lakóinak jobb ellátását, az idegenforgalmi vonzerő növekedését jól szolgálták az újonnan elindult és már ebben az időszakban hagyományossá váló rendezvények: a cserépvásár, majd utódja, a népművészeti vásár, a kisállat vásár, a virágvásár, a Veszprémi Expo, a karácsonyi vásár, az ezekhez kapcsolódó kiállítások, bemutatók, kulturális események.

Előfordultak az említett területeken kudarcok is, amikor nem sikerült egy-egy objektum megvalósítása, sikertelen volt egy-egy bemutató vagy kiállítás, érdektelenség miatt kimúlt egy-egy hosszabb távra tervezett rendezvény. A legnagyobb kudarcunk, amely mindmáig érezteti hátrányos hatásait, a tervezett szálloda megépítésének megghiúsulása. Már a 80-as évek elején rendkívül érezhető volt a szálloda hiánya: a több napot itt eltölteni kívánó turizmusnak, szakmai, tudományos szimpóziumok megrendezésének, üzleti turizmusnak, kulturális fesztiváloknak, közöttük a város legnagyobb kulturális rendezvényének, a Veszprémi TV Találkozóznak nagy akadálya volt. A TV találkozó sok száz résztvevője számára nem lehetett itt szállást biztosítani, ezért Balatonalmádi-ban, az Aurora Hotel teljes egészét bérelték ki. Ezt a hátrányos helyzetet megszüntetendő, megkezdtük egy szálloda építésének előkészületeit.

1986 januárjában sikerült partnert találnunk két osztrák cég személyében. Tárgyalásaink gyorsan zajlottak és eredményesek voltak. Megállapodtunk egy közös osztrák-magyar vegyesvállalat létrehozásában. A mi részesedésünk 50 millió Ft-ban – amely a szükséges földterület értéke – került meghatározásra. Részt vállalt a finanszírozásban az osztrák Volksbank. A hitel futamidejét 10 évre, kamatlábát 6,5%-ra tervezték. Egy osztrák utazási iroda, a RUEFA belépett a beruházók közé és majd az üzemeltetésben is szerepet kért. 10 évre a szálloda töltésére kontingenst adott. A tanulmányterv 1986 júniusára már el is készült. A beruházók a töltési garanciákat megvalósíthatónak tartották. A megépítendő szálloda 4 csillagos, 120 szobás, panorámás, wellness- és konferencia-helyiségekkel rendelkező, sportcélú kapcsolatokkal, eszközökkel bíró lett volna. Az épület formai kialakítását jellegzetesen veszprémi, rondella alakban képzelték el. Alatta műteremházak építését is tervezték. Az ország egyik legszebb fekvésű szállodája lett volna. A kiválasztott helyszín a Cserhát alatti terület volt. Tervezésre és építésre egy-egy évet szántak, azokat az osztrák cég vállalta kulcsrakészen. A számítások szerinti megtérülési idő 8-9 év. Az üzemeltetés vegyesvállalati formában volt elképzelt. A személyzet szakmai kiképzését egy osztrák vendéglátóipari szakközépiskola végezte volna.

Már úgy nézett ki, hogy minden sínen van. Ekkor mégis beütött a krach. A városi tanács egy középszintű vezetője – akit nem nevezek meg, nehogy már megörökítésre kerüljön a neve –, feljelentést tett a megyei tanácsnál és az Építési és Városfejlesztési Minisztériumnál, hogy bűncselekményt követünk el, mert az érvényben lévő rendezési terv szerint az építésre kijelölt területet más felhasználási célra jelölték ki, hagyták jóvá. A tanács apparátusának egy másik volt dolgozója is bejelentést tett ellenünk ugyanezen indokkal. Érdekességként meg kell jegyeznem, hogy ez utóbbi a szóban forgó területen készítette elő családiház-építkezését. Mi a gyors beruházás szervezése érdekében tárgyaltunk és állapodtunk meg partnereinkkel, a rendezési terv módosítása ezután is megtörténhetett volna. A hangulatkeltés is elkezdődött zajhatásra, forgalomnövekedésre, szanálásra hivatkozás ürügyével. Helyzetünk és álláspontunk tarthatatlanná vált, ezért a szálloda helyszínére szánt területet feladtuk, az ottani felépítést levettük napirendről. Osztrák partnereink pedig érzékelve a kialakult állóháborút, az egész beruházástól visszaléptek.

Mi viszont nem adtunk fel a szállodaépítési célkitűzésünket, és új helyszínt kerestünk. Meg is találtuk a Barátság park melletti területen. Felajánlottuk ezt a korábbi partnereinknek, de ők közölték, hogy szakmailag, gazdaságilag, üzletpolitikailag csak városközponti hely elfogadható számukra, más nem. Így tisztességgel elköszöntünk egymástól, és új partnerek után néztünk. Elkezdtük az utóvédharcokat. Találtunk is társakat az új helyszínre magyar, svájci amerikai,

holland relációban. Komoly előkészületek is történtek, de azokat a kondíciókat, amelyekkel a fenti szálloda rendelkezett volna, sehol sem lehetett elérni. Így kellő tőke és partnerek hiányában ezt az álmunkat teljesen feladtuk.

Mégis sikerült egy újabb szállodaharcban részt vennem. Neubauer Sándor vállalkozó a viadukt alatti, állatkert felőli részen, egy hotel építésére akart vállalkozni 1989-ben. Elkészültek a tervei egy nagyon elegáns, tájba illő, nagy komfortfokozatú, négycsillagos szállodának. Ekkor ismét színre lépett a tanács már említett egyik dolgozója, és hivatalból próbálta megakadályozni ezt az építkezést, hivatkozva a Séd-völgy ezen részének védettségére. A harc ismét elkezdődött. Mi támogattuk a hotel létesítését, és nyertünk. Megépült, s a Villa Medici nemcsak országosan, hanem nemzetközileg is nagyon elismert, nemzetközi szervezetek, államfők, politikusok tárgyalásainak színhelyévé, pihenőhelyévé vált.

Még egy kudarcot is meg kellett érnünk. Egy nagy tekintélyű geológus valószínűsítette egy Aranyos-völgyi földtani kutatófúrás alapján, hogy termálvíz kinyerése elérhető ebben a térségben. Ha ez valóban bizonyítást nyer, Veszprém új nagy idegenforgalmi lehetőséget kap, akár fürdőváros is lehet. Felkértük az Országos Földtani Kutató és Fűró Vállalatot egy szakmai vizsgálat elkészítésére. Megvizsgálták termálvíz előfordulásának valószínűségét, és azt jónak értékelték. 1100–1200 méteres fúrásból 22–24 °C-os víz termelésének esélyét jónak találták 1000m³ /nap mennyiségben. Kisebb ráfordítással az Aranyos-völgyi meglévő 652 méteres fúrást döntés előkészítési jelleggel indokolt lett volna tovább vizsgálni, nagyobb mélységű kutatófúrást végeztetni. Erre fedezetet, támogatót nem találtunk, csak szakmai ellenzőt, ismét egy veszprémi személyében. A fenti tanulmányt az említett cég társadalmi munkában készítette el. A további vizsgálatok lehetőségét nem adtuk fel, de 1990-ig pénzügyi fedezetet erre már nem sikerült biztosítanunk.

Említésre méltó, hogy új turista-útvonalak is kijelölésre, kialakításra kerültek, így például a Tekeres-völgyben, a Papodra, a Kis-Papodra.

Megnevezés	Vendég- látóhelyek összesen	Meleg- konyhás üzletek	Italüzletek	Szállodai férőhelyek	1000 lakosra jutó szállodai férőhelyek	1000 lakosra jutó szállodai férőhelyek megyeszékhelyeken
					száma	
1985	61	20	30	169	2.6	–
1988	54	20	26	–	–	–
1991	353	53	257	390	6.1	23.6
1988/85	89%	100%	87%	–	–	–
1991/85	579%	265%	857%	231%	235%	–

4.3.6. Intézményfejlesztés – a lakosság jobb kiszolgálásáért

Az igazi jó városi komfort megköveteli, hogy a lakosság különböző igényeinek kielégítését szolgáló korszerű, kulturált megjelenésű intézmények álljanak rendelkezésre. Az évtized elején ez nem volt itt jellemző. Erőfeszítéseink arra irányultak, hogy ezek a közigazgatáshoz nem tartozó, de a város működéséhez elengedhetetlenül fontos intézmények az adott terület gazdáinak beruházásaiban megépüljenek. Többségük városközponti elhelyezését kellett, hogy legyen. Itt a szükséges területeket biztosítani tudtuk, mert a korábbi, vagy az elkezdett szanalások révén megfelelő építési helyek már voltak, sőt ezek mielőbbi hasznosítása nagyon is indokolt volt a városközpont rehabilitációjának teljes befejezése céljából. Így épült meg az SZMT-székház, az MNB-OTP-székház, a Központi Posta, a Séd Filmszínház, az APEH-székház, átalakításra került a volt Nagyszeminárium épülete (felsőoktatási célra), a volt SZMT-székház (zeneiskolai célra), több műemlék épület (ügyészség elhelyezésére).

4.3.7 Környezetvédelem – az élhetőbb városért

A város lakóinak közérzetét nagymértékben befolyásolja annak környezeti állapota. Ezért fontosnak tartottuk, hogy a környezetvédelemmel mielőbb és kiemelkedően foglalkozzunk. A kulturált környezetalakítás városfejlesztési cél kellett, hogy legyen. Már 1981-ben elkészítettük –annak ellenére, hogy ágazati programok nem álltak rendelkezésre –, a hosszú távú környezetvédelmi koncepciónkot, majd környezetvédelmi tanácsrendeletünket. Több irányú tevékenységet foglalmaztunk meg. Közülük elsőként a köztisztaság helyzetét kívántuk javítani. Ennek érdekében tisztasági akciókat, negyedévenként tisztasági napokat szerveztünk, széles körű mozgalmat és propagandát (plakátok, filmvetítések, interjúk, cikkek, TV-adások) indítottunk. A terület fő felelősének, a Városgazdasági Üzemnek a gépparkja erőteljes bővítésre került, annak szervizelésére korszerű bázis alakult, mindezek eredményeképpen érzékelhetően tisztább lett a város. E tevékenység kiváló szervezője Jáhni István, az üzem igazgatója volt.

Előbbihez szorosan kapcsolódott a hulladékkezelés és elhelyezés problémája. Sikerült szervezettebbé tenni a begyűjtést, akadályozottabbá az illegális lerakásokat. Szigorúbb szankcionálást vezettünk be. Nagy gondként jelentkezett a városi hulladéklerakó kapacitásának kimerülése. Megoldásként az erdőgazdaság által korábban folytatott murvabányászat visszamaradt gödreit kívántuk felhasználni. Nagyon szigorú hatósági előírásoknak eleget téve (pl. a gödörfenék és oldalak szigetelése, megfigyelő kutak létesítése, a karsztvíz minőségének folyamatos ellenőrzése) a további évekre a kapacitásbővítést végrehajtottuk.

Új hulladéklerakó és -kezelő területének meghatározására a hatásvizsgálatokat már 1988-ban Királyszentistván térségében elindítottuk. A Bakony Művek hatá-
sosabb technológiai eljárásokat vezetett be a termelésük során használt vagy
keletkező mérgező, szennyező anyagok kezelésére, megsemmisítésére.

A felszíni vizek tisztaságának megóvása, az ivóvízkészlet védelme is ha-
laszthatatlan feladat volt. Meg kell említeni az ezen a téren végrehajtott intézke-
dések között a Séd medrének szabályozását, kitisztítását, partfalának felújítását,
ehhez kapcsolódóan a volt csónakázó tó teljes mederkotrását, a leülepedett nagy
mennyiségű iszap elszállítását, lerakását (ez utóbbiakat szinte teljes egészében
társadalmi munkában), a Séd patak vágóhid szennyvize által okozott szennyezé-
sének a megszüntetését, a Kádártai tó rendbehozatalát és hasznosítását, a felszí-
ni vízvezetők karbantartásának megszervezését, a galériás ivóvíztermelő ku-
tak környezetének megóvását.

Komoly gondot jelentett a karsztvíz-készletek védelme, elsősorban
a Csatár-hegyen kialakult helyzet miatt. A 70-es évek elején ezen a területen
telkeket alakítottak ki, parcelláztak. Ez az akkori körülmények között rend-
kívül elhibázott volt, mert mezőgazdasági termelést indított el kemikáliák
felhasználásával, kapcsolódóan kommunális jellegű szennyeződések megje-
lenését hozta magával. Bár a területre építési tilalmat rendeltek el, mégis
tömegével épültek meg itt hétvégi házak, gazdasági jellegű építmények. Ez
azért volt hátrányos és káros, mert a kialakult állapot Veszprém vízgyűjtő
területét veszélyeztette. Az illetékes szakhatóságok amellet foglaltak állást,
hogy a területet ki kell sajátítani, és erdősíteni kell. Ez azonban az érintett
lakossággal szemben, sem politikailag, sem pénzügyileg nem volt elfogad-
ható. E miatt olyan megbízást adtunk az illetékes szakmai szervezeteknek, hogy
vizsgálják meg és határozzák meg a környezetvédelmi intézkedések, beavat-
kozások lehetőségeit, a szükséges korlátozások elrendelését a területen fo-
lyó tevékenységre.

A város nyugalmát jelentősen zavarták a különböző eredetű zajok. Indo-
kolt volt hathatós intézkedéseket tenni a zajok mérséklése céljából. Ezek
egyik területe a belváros, ahol a közlekedés által okozott hanghatás nagysága
80 decibel volt. Ennek javítását az a forgalomcsökkenés szolgálta, amelyet az
útgyűrűk megépítése, illetve használata tett lehetővé. A szentkirályszabadjai
repülőtér működése, illetve az onnan történő katonai célú – elsősorban heli-
kopter – gyakori repülések voltak további zajok forrásai. Itt elértük a parancs-
noksággal történő megállapodás alapján, hogy időbeli, térbeli, magassági kor-
látozásokat vezettek be, csökkentették a fel- és leszállások számát, útvonala-
kat változtattak, a repülések 6 és 23 óra között történhettek. A város fölötti
bakonyi lőtéren folyó gyakorlatok is nagy zajterhelést jelentettek nem kis

gyakorisággal. Ennek valamilyen korlátozására kezdeményezett lakossági, civil szervezeti, tanácsi kísérletek eredménytelenek maradtak a katonai felső vezetés érdektelensége miatt.

A környezeti állapot javítását eredményesen szolgálták a városban végrehajtott fásítások és a zöldterület növelés. Közel 20 hektár erdőtelepítést indítottunk el, főként a Cholnoky városrész mellett, a Jutasi út környezetében, egyes üzemek és utak mellett. Ezek jelentős része megvalósult, a legnagyobb akadály a kisajátítások elhúzódása, illetve magas költsége volt. Hatásos intézkedéseket tettünk a város területén lévő faállomány megvédésére, a fakivágások akadályozására. A zöldterületek dinamikus fejlődéséről már az előzőkben esett szó.

Felmérésre kerültek a védendő területek (pl. Aranyos-völgyi kőfejtő). Továbbá környezetvédelmi őrségek is működtek.

Nagyon jelentős, és eredményes volt Veszprém környezetvédelmében a különböző zajhatásokat, levegőszennyezést produkáló, nagy teherforgalmat bonyolító, a fizikai rendet kevésbé biztosító üzemek, telephelyek kitelepitése a város belső területeiről. Felsorolásuk illusztrálja ennek a tevékenységnek sikerességét: Balaton Bútorgyár, FERROVILL, Ingatlankezelő Vállalat, Városgazdálkodási Üzem., TŰZÉP, PIÉRT, Kohászati Alapanyagellátó Vállalat, söripari lerakat, ÉPGÉP. A kitelepülésüknek az is nagy hozzáadéka volt, hogy új, korszerű technológiát és technikát alkalmazó üzemek, színvonalas és jól gépesített raktárbázisok, jó, egészséges munka- és szociális körülményeket biztosító munkahelyek alakultak ki, felhagyott telephelyük pedig új városépítési területekkel szolgált.

4.3.8 Közbiztonság – a jobb közérzetért

Összességében jó és javuló volt a közrend és a közbiztonság helyzete, a bűnüldöző szervek munkája megfelelő, összehangolt volt. Javultak a rendőrség lakossági kapcsolatai is. A bűnmegelőzésben kellő együttműködés alakult ki. Az évtized folyamán bizonyos területeken azonban romló tendencia is tapasztalható volt. Lazult az állampolgári fegyelem, nőtt a közömbösség. Legnagyobb mértékben a vagyon elleni bűncselekmények száma emelkedett, és egyre több lett a fiatal elkövető. Az utolsó öt évben aggasztóan szaporodtak a betöréses lopások, a testi sértések. A felderítő munka jobb lett, voltak évek, amikor a nyomozati eredményesség terén a veszprémi rendőrkapitányság országos első volt. A megvalósult fejlesztések hatására emelkedett a közlekedésbiztonság színvonala (útgyűrűk, csomópontok és útkereszteződések átépítése, utak felújítása, közlekedésbiztonsági eszközök korszerűsítése, fizető parkolók létesítése stb.).

A városi tűzoltóság tevékenysége jó színvonalú volt. A technikai felszereltség, valamint a személyi feltételek javultak. Együttműködési készségük nagyon kedvezően alakult.

1982-ben megkezdődött a közterületi felügyelőség szervezése. Működésének eredményeképpen a város fizikai rendje érezhetően jobb lett, egyes területeken megfelelő, hasznos kapcsolatot alakított ki a rendőri szervekkel.

4.4 A humán infrastruktúra és a humán értékek bővítése – a műveltség emeléséért

A 70-es és a 80-as évtizedekben Veszprém robbanásszerű növekedése ment végbe, a kisvárosok sorából nagyon gyorsan a középvárosok közé került, az utóbbiaknál is az élmezőnybe tartozók csoportjába. Ez az óriási léptékű előrelépés két területen produkált különösen jelentős feszültséget: az otthonteremtés és a tanulás területén. Az előbbi lakások építésének ezreit kényszerítette ki, erről a korábbiakban már szóltam, az utóbbi gyermekintézményeket, iskolákat, pedagógusokat követelt nem kis számban. A 80-as években Veszprém talán legnagyobb gondja és legmagasabb teljesítményét követelő tényezője a tanulás, a képzés új, tömeges lehetőségeinek megteremtése minőségi színvonalának emelése volt.

4.4.1 Általános iskolai oktatás – nagy fejlesztéseket igénylő

A legnehezebben kielégíthető igények az általános iskolai oktatás területén jelentkeztek. A tanulólétszám nagymértékben növekedett, mértéke meghaladta az öt-hatszázat, és ez a trend az évtized végéig jellemző volt. Milyen helyzet várt megoldásra? Az 1981-82-es tanévben az általános iskolások száma 8064 volt, a következő évben 8662, az 1983/84-es tanévben már 9168, gyulafirátótiakkal együtt 9438. Mindez az első osztályba kerülők egyre gyarapodó száma miatt. 1981/82-ben 1355, a következő évben 1411 tanulót íratnak be az alsó fokú oktatásba. 1985–86-os tanévben a tanulószám megközelítette a tízezret. Ez azt is magával hozta, hogy esztendőről esztendőre emelkedett a tanulócsoportok száma (átlagban hússzal). Így például az 1985/86-os tanévben már 299 tanulócsoport és 144 napközis csoport, összesen 443 csoport elhelyezését kellett megoldani. Erre összesen 271 tanterem állt rendelkezésre, amelyből 46 szükségterem (17%) volt. Ez utóbbi arány rosszabb volt a megyei városok átlagánál. Fenyeketett a teljes mértékű kétműszakos tanítás réme. Csak a legkisebbeknek (1–3 osztálynak) tudunk napközis ellátást biztosítani. A pedagógusok számát is évente növelni kellett, volt úgy, hogy több mint negyven fővel. Így az 1985–86-os

Kádár F. Tibor: A vár alatt

tanévben már 583-an voltak, ebből 23-an (4%) képesítés nélküliek, lényegesen kisebb arányban a megyei átlagnál.

Azonnal többlet tantermek kellettek, 1982-re már 40. Kidolgozásra került egy iskolaépítési, ezen belül egy tanteremépítési program, amelynek leggyorsabban megvalósítható része a forfa tantermek létesítése volt a Jutasi úti városrész iskoláiban, továbbá a Kossuth, Botev, Fecske utcai tanintézményekben. Párhuzamosan megépítettük új iskoláinkat: Báthory, Széchenyi, Fecske utcai, Cholnoky, Rózsa úti intézményeket, és elkezdődött a gyulaifirátói iskola (10 tanterem plusz tornaterem volt szükséges) előkészítése is. Utolsóként a Rózsa úti iskola létesült, amelynek belépésével (1987/88) megszüntethetővé vált a jó néhány iskolára jellemző két műszakban történő oktatás. A tanterem- és a pedagógus-ellátottságban egyensúlyi helyzet alakult ki.

Természetesen az extenzív fejlesztésekkel párhuzamosan a minőségi oktatás erősítését is meg kellett oldani. A szakmai fejlődést mind a személyi feltételek, mind a tárgyi feltételek biztosításával sikerült elérni. Az egyes iskolákban sorra elkészültek a különböző tantárgyi területek kabinetjei, különösen az idegen nyelvi és a természettudományos oktatás terén. Megkezdődött a sajátos arculatok erősítése. Előtérbe került a szakmai műhelyek kialakítása, a munkára való nevelés, a hazafiságra történő felkészítés, a testnevelés és a sport szerepének fokozása, a pályaválasztás segítése.

Az általános iskolai oktatás egyes mutatói						
Megnevezés	Tanulók	1000 lakosra jutó tanulók	Tantermek	1 tanteremre jutó tanulók	Napközis ellátásban részesülők	Pedagógus képesítés nélküli tanterők
	száma				aránya %	
1985	9981	156	301	34	45.2	4.6
1988	9526	149	328	29	39	-
1991	8013	124	320	25	35.5	1.2
1988/85	95.40%	95.50%	109%	85.30%	82.3	-
1991/88	84.10%	83.20%	97.60%	86.20%	76.60%	-
1991/85	80.30%	79.50%	106.30%	73.50%	63.10%	26.10%

1982-től elindult az úszásoktatás: napi három csoport utazott e célból a városi tanács által bérelt autóbuszokon a Balaton-uszodába. A Báthory iskola kis uszodájában a 2. osztályosok és nyáron az óvodások sajátították el az úszás

fortélyait. Jelentős szerepet kapott a tehetséggondozás. A városi nevelési tanácsadó tevékenysége a komplex családi és gyermekgondozási rendszer kialakítása és működtetése terén bontakozott ki. 1989-ben az orosz nyelv visszaszorulása miatt megkezdődött az orosz tanárok nyelvi átképzése.

Fontos követelménnyé vált a nevelési munka erősítése, korszerűsítése, továbbá az új társadalmi szükségletek kielégítésére megfelelő tevékenység kibontakoztatása. Az évtized második felében egyre inkább sikerült az iskolákból a napi politikai jellegű tevékenységek kiszorítása. Az oktatásban jobban előtérbe került a tanulók beszédkészségének, beszélni tudásának fejlesztése. Bár ez utóbbinak komoly akadálya volt a kisegítő iskola rossz állapota és elhelyezése. Ezt az évtized végére valamennyire sikerült kozmetikázni.

Az iskolai végzettség alakulása a 7 éves és idősebb népességnél			
Megnevezés	ált. isk. 8 osztályát	középiskolát	felsőfokú iskolát
	végzettség aránya %		
1980	27.8	22.4	9.2
1990	27.5	21.5	13
Megyeszékhelyek átl.			
1980	30	21	7.3
1990	30.4	21.9	10.7

4.4.2 Az óvodai ellátottság – egyensúlyi helyzetben

Az 1980-as évek elején nem volt kielégítő az óvodai ellátottság helyzete. A természetes szaporodás és a bevándorlók jelentős mértéke miatt az óvodát igénylők száma is magas volt. E téren is egy nagy volumenű fejlesztési programot kellett megvalósítani. A hetedik öt éves tervidőszakban legalább 300 férőhely-fejlesztés volt kívánatos. A gyors helyzetjavítás érdekében egy forfa óvoda létesítésével indítottunk, amely 1980 végére elkészült. 1981/82-es időszakban 1088 gyermek járt tanácsai óvodába, 330-at (30%) nem tudtak felvenni. Volt óvoda, ahova 296-an iratkoztak be, de csak 140 kerülhetett be. E miatt is szükségessé váltak a városrészek közötti átirányítások. A rossz helyzetet javította, sőt megoldotta, hogy egymás után készültek el új óvodáink: a kádártai, az Úttörő, a Csillag, Cholnoky utcai (550 férőhely). Az évtized közepére már sikerült jó óvodai ellátottságot biztosítani, amelyhez a férőhelyfejlesztéseken túl az óvodáskorú gyermekek számának csökkenése is hozzájárult. Ugyanakkor újabb gondokat okozott, hogy 1988-tól a Nitrokémia, a Vegyipari Egyetem, a Bakony Művek és a Belügyminisztérium megszüntették óvodáikat. A Német Szövetségi

Köztársaság szakembereinek tapasztalat átadásával elkezdődött a Waldorf óvoda megszervezése.

Az óvodák néhány adata					
Megnevezés	Óvodai férőhelyek	Beiratott gyermekek	100 óvodai férőhelyre beiratott gyerekek	Óvónők	Egy óvónőre jutó gyermekek
1985	2825	3235	115	296	11
1991	2745	2828	103	271	10
1991/85	97%	87%	90%	92%	91%

4.4.3 Középfokú oktatás – széles skálán fokozódó igények, átalakult szerkezet

A középfokú oktatás szerkezetét, összetételét, szakmai tartalmát a 80-as évtizedben nagymértékben át kellett alakítani, ugyanakkor az intézmények számát meg kellett növelni. Ez utóbbit a demográfiai robbanás hatása követelte meg, mert az már elérte a középiskolai korosztályt is. Az általános iskolában végzetek száma évről évre nagyobb lett, a hatszáz körüli végzősök helyett az időszak második felében már a beiskolázottak közelítették az ezret, és a 90-es évek elején már meg is haladták azt. Ez nagymértékű intézményfejlesztést és kapcsolódó más feltételek (tanárlétszám, új technikák és felszerelések, vállalati és üzemi kapcsolatok, egészségügyi és sportlétesítmények terén stb.) biztosítását igényelte. A város és a megye gazdasági szerkezetének jelentős módosulása az oktatás szerkezetének változtatását tette szükségessé. Ez a meglévő középfokú iskolák oktatási profiljának átalakítását is kikényszerítette, részben egyes szakmai ágak megszüntetését, mérséklését, részben újak bevezetését, mások bővítését. A gazdaság új igényeinek megfelelően kellett a szakmai képzés összetételét módosítani új szakmákra történő képzéssel, egyes meglévők bővítésével vagy visszaszorításával. Az országos átlaghoz képest (28%) jóval alacsonyabb volt a gimnáziumi tanulók részaránya (17%), ez is emelésre szorult.

Évtizedünkben öt új középfokú intézmény létesült – a 24 tantermes Március 15-i új objektumban 2 iskola kapott helyet: a Közlekedésgépészeti Szakközépiskola és Gépgyártástechnikai Szerelőipari Szakmunkásképző Intézet, valamint a Kereskedelmi Szakközépiskola és Kereskedelmi Vendéglátóipari Szakmunkásképző

Intézet, a Zeneművészeti Szakközépiskola, a Vetési Gimnázium, a Medgyaszay István Szakképző Iskola.

Ez utóbbi, a tetőfedő iskola, magyar-osztrák összefogás eredményeképpen épült meg. A beruházás költségeit egyharmad-egyharmad arányban a BRAMAC Kft., az Építési és Városfejlesztési, valamint a Művelődési Minisztérium és a Veszprém Megyei Tanács finanszírozta. Az 1600m² tanteremmel, 1700 m²-es tanműhelyi részleggel, valamint 80 fős kollégiummal, tornateremmel rendelkező intézményben 340 tanulóat képeztek.

Módosult a Lovassy László Gimnázium és a Varga Jenő Közgazdasági Szakközépiskola képzési struktúrája. Megváltozott a szakmai profil tartalma a Veszprémi Kállai Éva Általános Leánygimnáziumban (Egészségügyi Szakközépiskola és Szakiskola lett) és az Ipari Szakközépiskola és Gimnáziumban is.

Ebben az időszakban indult el a nyolcosztályos gimnáziumi oktatás előkészítése. Megszüntetésre került a rendkívül korszerűtlen körülmények között működő Martos Flóra Kollégium, ugyanakkor az Egry József utcában új 300 férőhelyes kollégium létesült. A Medgyaszay István Szakképző Iskolához is épült kollégium.

Nagymértékben növekedett a nyelvtagozatos osztályok száma, valamint számos új szakmai oktatási terület került bevezetésre, amelyeket az egyes intézményeknél mutatunk be.

A középfokú oktatás jellemzői									
Megnevezés	Tanulók száma			1000 lakosra jutó tanulók száma			Kollégisták középisk.	Bejárók középisk.	Középiszkolai pedagógusok száma
	Középiszk.	Szak-közép	Össz.	Középiszk.	Szak-közép	Össz.			
1985	2872	2027	4889	44.8	31.6	76.4	24	28.1	200
1991	4199	2576	6775	65.7	40.3	106	18.2	35.4	322
1991/85	146%	127%	138%	146.7%	127.5%	138.7%	-5.8%	-7.3%	161%

A középfokú oktatás intézményeire, azok létrejöttére és fejlődésére Fehér Tibor nyugalmazott középiszkolai igazgató az alábbiakban emlékezik:

„A gazdaság sokoldalú és változó irányú fejlődése azt eredményezte, hogy megnőtt a magasan és többoldalúan képzett szakemberek iránti igény, az új generációval szembeni elvárás. Veszprém megye, mivel az ország egyik legiparosodottabb megyéje volt, itt fontossá vált a szakember-utánpótlás biztosítása

és fejlesztése. A 70–80-as években emelkedett a beiskolázásra kerülő fiatalok száma, az oktatás sokrétű és erőteljes fejlesztése elkerülhetetlen volt. Növelte Veszprém tennivalóit, befolyásolta iskolapolitikáját a Balaton-part közelsége, az ipar szerkezetének változása, az egyetem bővülése, a megyei kórház gyarapodása, a kereskedelmi hálózat ugrásszerű növekedése. Fokozódott a több nyelvet beszélő fiatalok iránti kereslet az idegenforgalom és a külkapcsolatok fejlesztése révén is, de a magánutak fokozott számszerű emelkedése is ezt igényelte. Nagyobb lett az általános műveltség részeként a zenekultúrában a cserekapcsolatok száma éppúgy, mint a zenei élet iránti érdeklődés, országos és helyi rendezvények kereslete.

Az országban, így megyénkben is végbement fejlődés kellett, hogy tükröződjön a középfokú képzés arculatának alapos megváltozásában is. Az ipari technikai képzés helyébe lépett a szakközépiskola megjelenése, amely lényegében nem hozott minőségi változást. Nagy teret nyert az irányításban a számítástechnika, informatika, szükségszerűvé vált a nyelvoktatás kiszélesítése. Általánossá vált a szabályozás- és a vezérléstechnika, a számítógépes adatfeldolgozás.

Növekvő igényt támasztott a vendéglátás, az idegenforgalom, a rohamos motorizáció. Ez utóbbi nemcsak a személygépkocsik karbantartása, javítása, az autóbuszok garantált működtetése terén követelte meg a szakemberképzés fejlesztését is. El kellett indítani a postaforgalmi középfokú oktatást is. Az egészségügynek tömegesen lett szüksége jól képzett asszisztensekre, ápolószemélyzetre, különösen a veszprémi és az ajkai kórházakban. Új technológiát sajátított el az építőiparban dolgozók egy része, mert a hagyományos építkezést felváltotta a tömegigényeket kielégítő paneltechnológia.

A törvényszerű fejlődésnek adott lehetőséget a megye, illetve a város vezetése azáltal, hogy megreformálta és igen komolyan fejlesztette Veszprém középfokú oktatását. A legnagyobb beruházás Veszprém északkeleti részén valósult meg mintegy 500 millió Ft értékben, amely egy fedél alá helyezett két középfokú iskolát. (1982. július 01.)

Veszprémi Oktatási Központ

Az alapító okirat meghatározó része a következőképpen szól: „A Veszprém Megyei Tanács határozatot hozott a veszprémi Lovassy László Gimnázium és Közlekedésgépészeti Szakközépiskola 1982. július 1-jével történő megszüntetésére, és ezzel egyidejűleg a Lovassy László Gimnázium, valamint a Közlekedésgépészeti Szakközépiskola és Gépgyártástechnikai Szerelőipari Szakmunkásképző Intézet létesítésére. A Veszprém megyei Tanács határozatot hozott a veszprémi Varga Jenő Közgazdasági Szakközépiskola kereskedelmi tagozatának és a veszprémi Kereskedelmi és Vendéglátó ipari Szakmunkásképző Intézet

1982. július elsejével történő összevonásával Kereskedelmi Szakközépiskola és Kereskedelmi Vendéglátóipari Szakmunkásképző Intézet létesítésére’.

Az egységes, de térbelileg tagolt könnyűszerkezetes épületet CLASP angol technológiával a VÁÉV építette meg, nagy, korszerű tornacsarnokkal, öltözőkkel, orvosi rendelőkkel. Az épületben modern konyha, tankonyha, tancukrász-műhely szolgálta a vendéglátóipari képzést. A közlekedés gépészeti szakon pedig tágas tanműhelyek, öltözők és más kiszolgáló egységek álltak az oktatás rendelkezésére, amelyeket további bővítések tették még alkalmasabbá a sokoldalú képzésre. A 25x20 m-es uszoda nemcsak az iskola testnevelését szolgálta, hanem a város középiskoláinak az úszás oktatását is. A két oktatási szárny között a tervezők egy lépcsős rendszerű, úgynevezett fórumot alakítottak ki az iskolai ünnepek és rendezvények megtartására. Két elkülönült középfokú intézet külön-külön tantestülettel biztosította az új koncepciók megvalósítását. Ami az oktatási-nevelési kérdéseket illeti, nem kis feladatot jelentett az a körülmény, hogy a tantestületek más-más iskolából, különböző hagyományokkal rendelkezve kerültek egymás mellé. Külön gondot jelentett az, hogy a szakoktatók attól függően, hogy melyik iskolából érkeztek, kezdetben eltérő óraszámmal végezték munkájukat. Ez jelentős feszültség forrása volt az első időkben.

A megyében először itt sikerült kialakítani az oktatást, szemléltetést szolgáló zárt láncú TV-hálózatot, jól felszerelt TV-stúdióval. Ez idő tájt hozta létre az iskolavezetés ugyancsak a legkorszerűbb eszközökkel rendelkező nyelvi labort. Jelentős előrelépés történt a kereskedelmi és vendéglátó szakon. A tanulók korábban nem találkoztak a kor igényeinek megfelelő gyakorlati oktatással. Az iskola kezdettől fogva jól hasznosította a 18 férőhelyes szakács, főző laboratóriumot és a nagy alapterületű cukrászműhelyt is. Kiépült és egyre gazdagodott a jelentős könyvtárral bíró szakkönyvtár és szépirodalmi könyvtár.

A nagy komplexum jól illeszkedett be a megye, illetve a város középiskolai rendszerébe, a szakmunkásképzés hagyományos hálózatába, megfelelően alakította ki a kapcsolatait a termelő és szolgáltató vállalatokkal.

Az iskola feladatköre, amely kezdetben szakmunkások képzése, illetve szak-középiskolában érettségizett fiatalok oktatása, nevelése volt, bővült felnőttoktatási feladattal. Ez utóbbi azt a cél tűzte ki, hogy a szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező fiatalok a középiskolai képzésben érettségi bizonyítványt szerezhesenek és a legkiválóbbak előtt megnyíljon a felsőfokú intézményekben a továbbtanulás lehetősége is.

Az 1982-83-as tanévben a szakmunkásképző-tagozaton az autószerelő és karosszéria lakatos és az autóvillamosági műszerész szakon indítottak képzést. Elkezdődött a diesel mozdónyszerelő és a vasúti járműszerelő szakmákban is az oktatás a MÁV részére. Hagyományos területekről géplakatos, szerszámkészítő

és szerkezetlakatos fiatalok kerültek ki az iskolából. Az oktatás korszerűsítése révén létrejött érettségizetteknek a kétéves autó-elektronikai diagnosztikai szak. A „vasas” fiataloknak megkezdődött a modern NC és CNC automata gépeken a képzés.

Ipari Szakközépiskola és Gimnázium

1949-ben jött létre a vegyésztechnikus képzés Veszprémben. Megalakulása óta ez az iskola a középiskolai műszaki képzés bázisává nőtte ki magát. Az akkor rohamosan fejlődő alumíniumipar igényelt szakembereket. A 70-es évek közepén újabb reform érintette a már kialakult szakközépiskolákat. Egy részüket át kellett alakítani szakmunkásképzési célú szakközépiskolákká, így a négy év tanulmányi idő után a végzős érettségi bizonyítványt és szakmunkás bizonyítványt kapott, azaz érettségizett szakmunkás lett. Ez a fából vaskarika megoldás azt is jelentette, hogy ez az iskola még a maradék önálló profilját és vonzerejét is elvesztette. Hozzá kell még tenni, hogy a szakközépiskola nem nyerte meg a szülők tetszését és támogatását. Így a rendkívül népszerű technikumokkal szemben, amelyekben korábban többszörös túljelentkezések voltak, a szakközépiskolák érdeklődés hiányában egyre kevesebb osztályt tudtak indítani. Ehhez az is hozzájárult, hogy szakmunkás bizonyítványt itt szerezhettek a végzősök. Időközben lehetőség nyílt egy új szak bevezetésére (1979) is, ez a híradástechnikai szak volt, mert az egész megyében elkezdődött az ilyen irányú fejlesztés.

1985-ben visszaállították a technikusképzési célú oktatást. Az elképzelés szerint az új rendszer színvonalas általános képzést kívánt adni, amely lehetővé tett bármely irányú továbbtanulást, és az első két évben átjárhatóságot biztosított a technikusképzők és más iskolák között. A negyedik év végén a tanulók érettségiztek, és aki nem tanult tovább, elvégezhette az ötödik évet, technikusminősítő vizsgát tehetett. A híradástechnikai szakon maradt a szakmunkás képzési célú szakközépiskolai oktatás.

Mindezek ellenére nőttek a beiskolázási gondok, egyre kevesebben jelentkeztek ide tovább tanulni. A demográfiai hullám növekedése miatt azonban nagy igény lett a gimnáziumi tagozat indítására is, amely 1992-93-tól vált valóra. Az alumíniumipari képzést pedig átalakították általános fémipari képzéssé.

Lovassy László Gimnázium – Zeneművészeti Szakközépiskola

A több mint 300 éves iskola – a korábbi Piarista Gimnázium – 1953 óta viseli a Lovassy László nevet. 1963/64-ben szakközépiskolai osztállyal bővült, amely a későbbiekben a Lovassy László Gimnázium és Közlekedésgépészeti Szakközépiskola nevet vette fel. Az ősi, várbeli piarista gimnázium épületéből 1968-ban került át új épületébe, mai helyére, a Cserhátra. A szakközépiskola 1982-ig egy helyen és szervezetben működött a gimnáziummal.

1983/84-ben zeneművészeti szakközépiskolai osztály is indult, így az iskola neve Lovassy László Gimnázium és Szakközépiskola lett. Az iskolai osztályok száma 1980/81-től négy gimnáziumi és egy illetve kettő (82) közlekedésgépészeti, 83/84-től öt, illetve hat gimnáziumi ill. egy zeneművészeti, összesen 650–750 tanulóval.

Szólni kell a korábban létrejött esti, vagy levelező tagozatról, amely 1983-tól újra a gimnázium levelező tagozataként jelentős létszámmal működött (7, illetve később 5 osztály).

Az iskola igényes minőségi munkáját jelzik statisztikai alapokra helyezve a 3,8–3,9-es érettségi átlagok, az 50–70%-os felvételi eredmények, amelyek messze felülmúlták az országos átlagot.

Az 1979/80-as tanévtől vált kötelezővé „A gimnáziumi nevelés és oktatás terve”, amely több területen jelentős újításokat hozott mind a célokat, mind a feladatokat tekintve. A felzárkóztatás, a pályára irányítás, a fakultatív oktatás új, korántsem könnyű feladatokat rótt az iskolára. Más tankönyvek kerültek forgalomba. Kísérletet tettek arra is, hogy az oktató-nevelő munkával összehangolják az iskolán kívüli művelődést, szabadidős tevékenységet.

A zeneművészeti szakközépiskola létrehozásának célja a művészeti oktatás fejlesztésének távlati terve végrehajtása érdekében a középfokú zeneoktatási bázis kiszélesítése. Ez a megyeszékhely és a megye zenei életében minőségi fejlődését volt hivatott szolgálni. Létrejöttét szükségessé tették Veszprém zenei hagyományai is (zeneiskolai oktatás magas színvonala, a Vegyes Kar, a Liszt Ferenc kórus, a Mendelssohn Kamarazenekar sikerei, az iskolakórusok hazai és külföldi versenyeken elért eredményei).

Az intézmény azt hivatott biztosítani, hogy a tanulók olyan szakmai tudást és általános műveltséget sajátítsanak el, amely alkalmassá teszi őket elsődlegesen a szakirányú felsőoktatásban tanulmányaik folytatására, illetve a közművelődés területén középfokú zenei felkészültséget igénylő munkakörök ellátására. Beiskolázás a megye határain túlról is történt. A zeneművészeti szakközépiskola 1983/84-es első tanévében 9 tanszakon indult el a zenei oktató-nevelő munka, később a tanszakok száma bővült. 1985/86-ban már 12 kinevezett és 8 szerződéses óraadó tanította a zenei tárgyakat. Az önálló veszprémi Zeneművészeti Szakközépiskola a korábbi Ságvári Kollégium felújított és átalakított épületegyüttesében 1988 szeptemberében kezdhette meg első tanévét. Az intézmény a maga nemében egyedülálló lehetőséget kapott azzal, hogy a kollégium az iskolatömbbel egy épületben fogadta a diákokat. Neves művészek vezették: így Nagyviván Éva, Rostetter Szilveszter mint zenei igazgatóhelyettesek, Szabóné Becker Hajnalka mint megbízott igazgató és Zámbó István, mint igazgató.

Az első növendékhangverseny 1984. március 23-án volt a zeneiskola kamaratermében, Kapunyitogató címmel. A szakközépiskola szólistái és együttesei számos városi, országos és nemzetközi sikert értek el. Veszprém hagyományos koncertéletét két speciális sorozattal bővítették: az egyik a püspöki székesegyházban az egyházi ünnepek idején megtartott bazilika koncertek, a másik az iskolában rendezett házi muzsika sorozat szóló- és kamarakoncertjei.

Táncsics Mihály Szakközépiskola Szakiskola és Kollégium

A városi közgyűlés először 1882-ben döntött ipari iskola létesítéséről. A jogutód számos változás után 1955-ben vette fel Táncsics Mihály nevét és mai arculatát 1966–68-ban nyerte el. Ekkor sikerült a mai helyre települnie és kellett egyre bővülő feladatokat ellátnia. Évtizedünkben, két osztályban vezették be

Szelényi Károly: Gyulafirátói kolostor kápolnaterme

az úgynevezett emelt szintű képzést. Ennek lényege az, hogy a tanulók az addig-aknál lényegesen bővebben tanultak közismereti tantárgyakat, és a tanulmányaik befejezése után kétéves továbbtanulással érettségi bizonyítványt szerezhettek. Az emelt szintű oktatás óratervei jelentették az alapját a később megvalósult egységes tagozat nélküli képzésnek. A gyakorlatok a vállalati tanműhelyekben folytak. A legfontosabb tanműhelyek az alábbi vállalatoknál voltak: Bakony Művek, Videoton, VÁÉV, 15. sz. Volán, Mezőgép, Édász, Épgép.

A szakmunkásképzésben nagy változást jelentett, hogy az iskola középfokú intézménnyé vált. A végzett fiatalok időbeszámítással tovább tanulhattak. Döntő lett a „B”-tagozatos, tehát emelt szintű képzés, bővült a Jutasi úti iskola, és új kollégiumi szárny nyílt 200 férőhellyel.

Az iskolában folyó munka színvonalát jellemzi, hogy 1978–82 között az iskola 2 országos Szakma Kiváló Tanulója versenyt, 3 országos tantárgyi versenyt rendezett. Megszervezte továbbá a szakmunkás tanulók országos népzenei és néptánc bemutatóját, irodalmi színpadok országos seregszemléjét, teljes megelégedettséggel.

Vetési Albert Gimnázium

Az iskola az 1989/90-es tanév kezdetén nyitotta meg kapuját. Tevékenységében a nyelvtanulás, az informatika, a testnevelés szakosított tantervű képzés a meghatározó.

Az iskola az első évfolyamon 6 osztályt, a további évfolyamokon 3–3 osztályt indított, összesen 15 osztályban 486 tanuló kezdte meg az első évet. A második tanévben bővült a tanulói létszám, így 17 osztályba 620-an iratkoztak be. Az 1991-es tanévtől kezdve a Veszprémi Egyetem gyakorló iskolája.

Alakulásától kezdve egy-egy számítástechnikai osztály működött. Feladata volt a helyi számítástechnikai hálózat kialakítása, használata, külső hálózatok szolgáltatásainak fogadása, helyi információs igények lehívása. A szakosított tantervű testnevelésképzéssel – amely 1989. szeptember 1-jével kezdődött, a város közel húszéves elvárását elégitette ki. Ennek során először egy osztály tanulói heti ötszöri testnevelés órán és mindennapos edzéseken vettek részt, az ő általuk választott sportágban. A testnevelési tagozat négy év alatt épült ki minden évfolyamon. Célja a legmagasabb szintű testnevelési képességek elérése és a versenyszerű sportolás biztosítása, továbbá a módszertani központtá válás volt.

Az első évek szép sikerei jól mutatták, hogy az új gimnázium diákjai megyei és országos viszonylatban is életeret követeltek maguknak tanulmányi és más szellemi vetélkedőkön, sportban és másutt.

Tartalmasan alakultak az első években az iskola nemzetközi kapcsolatai is, elsőként a dán Gladsaxe város egyik középiskolájával. Majd együttműködés jött

létre a sepsiszentgyörgyi Mikes Kelemen Líceummal és az olaszországi Lecce tartomány iffúsági szervezetével, valamint Alsó-Ausztria iffúsági referatúrájával.

Közgazdasági Szakközépiskola

Az iskola elnevezése az elmúlt évtizedek során számos alkalommal változott, ma Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola. Tanulói döntően veszprémiek, kis részük kollégista. Létszámuk kis mértékben növekedett, 1981-ben 508 fő, 1992-ben 559 fő volt. A közgazdaságtant az alábbi három ágazaton tanulták: számviteli gazdasági, pénzügyi, igazgatási-ügyviteli.

A felszereltség az elmúlt időszakban jelentős fejlődésen ment át. A nyolcvanas években elkezdődött a számítógépes program. A gépek számára bővíteni kellett a termeket. Ezt követte az elektronikus írógépek helyiségének berendezése, valamint a mechanikus könyvelőgépek kicserélése elektronikus készülékekre, majd a mechanikus írógépek leváltása szövegszerkesztésre alkalmasakra. Ma már összesen hat, gépekkel berendezett terem szolgálja az oktatást. Az iskola kapott 20 munkahelyes nyelvi kabinetet is.

1990-ig elsősorban a nagyüzemek számára képeztek adminisztratív dolgozókat. A számviteli-gazdálkodási ágazaton képesített könyvelői, vállalati tervezői, statisztikusi végzettséget, a pénzügyi ágazaton pénzügyi ügyintézői szakmát adott. Az igazgatási – ügyviteli ágazat pedig középfokú gyors- és gépirókat, jegyzőkönyvvezetőket, igazgatási ügyintézőket bocsátott ki.

Az iskola büszkélkedhet azzal, hogy tanára volt Kanyár Erika, aki az Országház ülésénél mint gyorsíró évekig közreműködött. Ugyancsak ő gyorsíró világbajnokságon I. helyezést ért el. Tanítványa világversenyen ugyancsak első lett.

Az egyik legrégebbi sporttevékenység a természetjárás volt, amely dr. Borsi Lőrinc – az iskola egykori igazgatójának – kezdeményezésére indult útjára. Rendszeresen túráztak, majd a tevékenységük központjába a nyári turisztikai táborozás került. Részt vettek a megyei országjáró diákok körének minden ilyen rendezvényen több mint húsz éven át.

Nagy múlttal rendelkezett a felnőttoktatás. A Dolgozók Önálló Középiskolája (DÖK) 1983-ig állt fenn, és több százan szereztek ez idő alatt érettségi bizonyítványt.

Medgyaszay István Szakképző Iskola és Kollégium (Veszprémi Tetőfedő Szakmunkásképző Intézet)

Az iskola alapítását 1988-ban a VÁÉV Bramac Kft. javasolta. Avatására 1992. augusztus 28-án került sor. Létrehozásának célja: a VÁÉV Bramac Kft., a Nemzetközi Tetőfedő Szövetség, az Osztrák Kereskedelmi Kamara, az Osztrák

Tetőfedő Szövetség, valamint a Bramac cég támogatásával a magasabb szintű magyarországi tetőfedő szakmunkásképzés megvalósítása, az osztrák duális oktatási módszernek a jelenlegi magyarországi iskolarendszerbe történő beillesztése, ezen keresztül az osztrák és a magyar szakmunkásképző intézetek között élő kapcsolat kialakítása.

Az első évfolyamon végzetek száma magasépítő ács-állványozó osztályban 11, a tetőfedő szakon 3 osztályban összesen 57 fő. A tantestület létszáma az igazgatóságot alkotó 4 vezetőn kívül 30 tanár, 4 szakoktató volt az első években.

Az iskola sikeres oktató-nevelő munkáját dicsérik az országos versenyeken és a Fiala Tetőfedők Európa Bajnokságán elért kiemelkedő helyezések.

Kállai Éva Általános Leánygimnázium Kállai Éva Egészségügyi Szakközépiskola és Szakiskola

Az egészségügy területén jelentkező ápolónő és asszisztens hiány sürgetően vetette fel az egészségügyi szakközépiskola, illetve szakiskola beindítását. 1971–72-től kezdve a három gimnáziumi osztály mellett két egészségügyi osztállyal bővült a végzősök száma.

Az oktatott speciális tárgyak: egészségügyi alapismeretek, anatómia-élettan, mikrobiológia-járványtan, kórtan, gyógyszerstan, gyermekgyógyászat, pszichológia, ápolástan, csecsemő- és gyermekfejlődéstan, táplálkozásstan, gondozástan, sebészet, belgyógyászat, szülészeti, általános laboratóriumi ismeretek. Évközi gyakorlatokat az ún. bázisintézményekben végezték. Így a megyei kórház belgyógyászat, sebészet, urológia stb. osztályain, a megyei rendelőintézetben heti két alkalommal 6–6 órát töltöttek el.

1977/78-től a két gimnáziumi és két szakközépiskolai osztály mellett megkezdődött egy osztályban a szakiskolai képzés is (2 éves). Az érdeklődés az idő múlásával nemcsak a szakközépiskolai képzés, hanem a szakiskolai képzés iránt is növekedett.

A gimnázium 1988/89-ben megszűnt és helyét átvette az egészségügyi szakközépiskola és szakiskola. Így 1989/90-ben három szakközépiskolai osztály mellett egy szakiskolai osztály működött.

A változás tovább tartott oly módon, hogy 1992-től ismét megindították a gimnáziumi képzést. A neve módosult: Veszprémi Egészségügyi Szakközépiskola, Szakiskola és Gimnázium (1992-1995).

A középfokú egészségügyi képzés azért valósulhatott meg Veszprémben, mert a helyi szakoktatás vezetése komoly szervezési munkával megnyerte a megyei és a városi egészségügy irányításának meghatározó személyiségeit. Csak így fejlődhetett kellően a környék lakosságának egészségügyi ellátása.

Az egészségügyben és a szociális területen dolgozó felnőttek képzését is végezték ápoló és asszisztens, csecsemő- és gyermekgondozó, gyógyszerértári asszisztens munkaterületekre.

A rendszerváltást követően 1990 őszén megfogalmazódott az egyházi fenntartású katolikus iskola igénye. Ennek kielégítésére 1992/93 tanévtől a Veszprémi Egészségügyi Szakközépiskola és Szakiskolában római katolikus tagozatot indítottak két párhuzamos tanulócsoporttal egy gimnáziumi és egy egészségügyi szakközépiskolai osztállyal.”

A további oktatási célú fejlesztések közül említésre méltó néhány új, vagy átalakítással létrehozott, az oktatási-nevelési tevékenységet szolgáló objektum.

Szelényi Károly: Gizella kápolna

Sikerült megszerezni a város részére a volt SZMT-székházat, amelyben új ott-hont teremtettünk a zeneiskolának. Itt 16 oktatóterem, továbbá koncertterem és számos kiszolgáló helyiség létesült. Hangversenyzongorát és orgonát is vásároltunk számukra.

Elkészült a 120 férőhelyes felsőőrsi úttörőtábor rekonstrukciója.

Bővült a Lovassy gimnázium új tornateremmel.

A régi iskolák műszaki állapota már nem volt kielégítő, felújításukra ütem-terv készült, amelynek megvalósítása is elkezdődött.

Gondokat és feszültségeket okozott az egyes oktatási intézmények műszaki-technikai ellátottságában meglévő nagyfokú differenciáltság, ennek mérséklésére számos intézkedés született.

4.4.4 Felsőfokú oktatás, tudományos, kutatási tevékenység – zászlós hajónk

Városunk humánszférájának nagy büszkesége a Pannon Egyetem (1951-től Veszprémi Vegyipari Egyetem, 1990-től 2006. március 1-ig Veszprémi Egyetem), amely óriási mértékben növelte az iskolaváros jellegét, megteremtette tudományos és kutatási központ szerepét, jelentősen emelte a lakosságon belül az értelmiség részarányát. Nagy vonzerőt jelentett a város számára nemcsak az ideköltözők, hanem a gazdaság és a kultúra vonatkozásaiban is. Létével, fejlődésével és vonzásával meghatározóan járult hozzá Veszprém fejlődéséhez. A 80-as évek elején az egyetem fejlesztési törekvései már új irányokba bontakoztak ki. Megcélolták a többkarúságot, az évtized végére a négyezer fős hallgatói létszámot, Észak-Dunántúl lefedését, a tanárképző kar megszervezését, nyelvi intézetek alakítását, tantermek, stúdiók, kollégium létesítését. Városunk sajátos eszközeivel segítette az új fejlesztési irányok megvalósítását. Intézményeink, kulturális rendezvényeink, ellátórendszerünk az egyetem igényeinek kielégítését is szolgálták. Az egyetemi oktató és kutató munka sikeres végzéséhez szükséges szakemberek részére lakásokat biztosítottunk. Támogattuk törekvéseiket a fejlesztések megvalósításához elengedhetetlenül szükséges épületek megszerzésében.

Az egyetemi tanévnyitókon az elsős hallgatókat a város tanácselnöke a város polgáiraivá fogadta, az évzárókon a végzős hallgatókat ünnepélyesen útjukra bocsátotta.

Az egyetem e korszakbeli tevékenységéről, céljairól, fejlődéséről legmél-
többan akkori rektora, dr. Heil Bálint ad tájékoztatást:

„Előzmények:

A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) Nehézvegyipari Karaként 1949-ben létesített, majd 1951-ben Veszprémi Vegyipari Egyetem néven önállósult intézmény

feladatát a kezdetektől az egyetemi szintű okleveles vegyészmérnökképzés képezte. A kar létesítésével a fiatal, 27 éves műegyetemi oktatót, Polinszky Károlyt bízták meg.

A vidéki egyetemeket létesítő programmal párhuzamosan az ország vezetői vidéki kutató-hálózat létesítését is elhatározták. Ennek egyik részeként bízták meg ugyancsak Polinszky Károlyt a Nehézvegyipari Kutató Intézet (NEVIKI) Veszprémben történő megszervezésével is.

A jelentős hazai ásványolaj- és földgázkészletek kitermelése és feldolgozása a korabeli magyar ipar egyik kiemelkedő feladata volt. A probléma megoldását segítő a BME Kémiai Technológia Tanszékén megszervezték a Magyar Ásványolaj- és Földgázkísérleti Intézetet (MÁFKI). Igazgatója Freund Mihály akadémikus lett. A szervezőmunka elvégzésére ugyancsak Polinszky Károlyt, az intézet igazgatóhelyettesét jelölték ki. Mint ismeretes, az újonnan létesített intézmény rövidesen Veszprémbe települt át.

A vegyipari intézetalapítások következő periódusában Veszprémben szervezték meg a Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Kémiai Kutató Intézetét (1960). Ezt követően, mintegy kiegészítésként, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) az egyetem néhány tanszékén, azok tudományos tevékenységének elismeréseként és további kiemelt erkölcsi-anyagi támogatása céljából tanszéki akadémiai kutatócsoportokat is létesített.

Az előbbieken ismertetett folyamat eredményeképpen Veszprém az ország meghatározó iparágának (a gépiparral egy szinten), a vegyiparnak egyik jelentős országos centrumává vált. Jelentőségét csak fokozta az 1960-as évi minisztertanácsi döntés, amely a szovjet olaj- és földgáz bázisán további – elsősorban alföldi – „zöldmezős” fejlesztésekről határozott. Így került sor a Tiszai Vegyi Kombinát (TVK), a Borsodi Vegyi Kombinát (BVK), a Dunai Kőolajipari Vállalat (DKV) és más vegyipari létesítmények építésére, fejlesztésére. Ezek az intézkedések természetesen tovább növelték a szakemberképző intézmények fontosságát, az iparág kutatási kapacitásának bővítése, fejlesztése iránti igényt.

Az egyetem viszonylag rövid idő alatt kialakította oktatási strukturáját, amelynek értelmében az alaptárgyi tanszékek biztosították a hallgatók természettudományos képzését tanulmányaik első három esztendejében. Majd a negyedik-, ötödik évben a technológiai tanszékeken az ásványolaj- és szénfeldolgozás, az elektrokémiai, a szerves-vegyipari és a szilikátipari ágazatok területén szerezhetek mélyebb ismereteket, specializálódhattak.

A fiatal intézmény vezetői már az egyetem létesítését követő években is a folyamatos fejlesztés, reformálás útját választották. Ez egyrészt az ipar szakemberigényeinek minél jobb kiszolgálását, de az egyetem képzési profiljának fokozatos bővítését is szolgálta. Így került sor a Budapesti Műszaki Egyetemmel karöltve

a kétfokozatú vegyész-mérnökképzés bevezetésére (1969). Ennek keretében a hallgatók tanulmányaik első 3 évében gyakorlat-orientáltabb képzés mellett üzem-mérnöki diplomát szerezhetnek és az erre alkalmas, megfelelő ambícióval rendelkező hallgatók, további két év tanulás után, diplomás vegyész-mérnökké válhattak. A végzetek legkiválóbbjai az 1974/75-ös tanévtől kezdődően, további 3 éves képzés keretében műszaki doktori címet szerezhetnek. Ezáltal a képzési forma a gyakorlatban tulajdonképpen háromfokozatúvá vált és a maga nemében megelőzte a bolognai rendszert.

Ugyancsak a fenti célokat, a profil bővítését szolgálta a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemmel közösen (1970) megvalósított agrár-vegyész-mérnökképzés. Ennek során a Keszthelyre beiratkozott, e szakra jelentkező (évi mintegy 40 fő) hallgatók egy esztendő teltével Veszprémben azzal a céllal, hogy tanulmányaik végeztével alkalmasak legyenek a magyar mezőgazdaságban egyre nagyobb mértékben alkalmazott kemikáliák (műtrágyák, növényvédőszeres stb.) szakszerű kezelésére, alkalmazására.

Jelentős erőfeszítést követelt az intézmény oktatóitól az ugyancsak két fokozatban bevezetett (1973) szervező-vegyész-mérnökképzés is. Ez a képzési forma, az ipar szakembereinek széles körű támogatásától kísérve, azt a célt szolgálta, hogy a végzett mérnökök a műszaki és vegyipari ismeretek mellett a termelőüzemek gazdasági-szervezési kérdéseiben is minél jártasabbak legyenek. Mint később kiderült, e szakon végzett hallgatók igen előnyös feltételek mellett helyezkedhettek el, nem csupán a szűken vett vegyipar és a rokon iparágak területén, de a társadalmi élet más szféráiban is.

Az elmondottak alapján megállapítható, hogy a Veszprémi Vegyipari Egyetem fennállása első harminc évében, az 1970-es évek végére jelentős fejlődésen ment át. Nemezc Ernő professzor, immár második rektori periódusának végére az egyetem oktatási struktúrája lényegében kialakult. Az egyes tanszékeken mind az alap kutatás, mind az ipar aspektusából fontos területeken számos kutatási téma honosodott meg, hazai és nemzetközi szempontból is egyre több tudományos iskola vált ismertté, és ami talán a legfontosabb, a Veszprémben végzett mérnökök a vegyipar, de annak rokon területein is egyre inkább megtalálták helyüket. Közülük számosan már fontos, vezető pozíciót érdekeltek ki nemcsak az ipari üzemekben, de a tudományos intézményekben is.

Az elmúlt harminc esztendő ugyan jelentős szakasznak is tekinthető, egy tudományos intézmény életében azonban valójában csak a kezdeteket jelentette.

Az 1980-as évek célkitűzései, változásai

A Veszprémi Vegyipari Egyetem működése, oktatási-kutatási rendszere megszilárdításának első három évtizedében az egyetem vezetését a budapesti egyetemeken végzett, alapító professzorok látták el, egyesek ismételten. A nyolcvanas

évek elején az Egyetem Tanácsa az Oktatási Minisztérium vezetőivel egyetértésben az intézmény vezetésének fiatalítását határozta el, és annak irányítását első ízben már a Veszprémben végzett oktatókra, az alma mater egykori hallgatóira bízta. Ennek következményeként Heil Bálint rektor (1981–89) munkáját az ugyancsak Veszprémben végzett Deák Gyula és Papp Sándor rektorhelyettesek segítették. A későbbiekben hozzájuk csatlakozott az alapítók közé tartozó, jelentős szervezői tapasztalatokkal rendelkező László Alfréd rektorhelyettes is.

Az egyetem vezetéstestületeivel közösen meghatározott főbb fejlesztési irányok közül az intézmény profiljának további szélesítése változatlanul prioritást élvezett. E mellett – a képzés említett korábbi stabilizálása – lehetőséget adott arra is, hogy a vezetés még nagyobb gondot fordítson a hazai iparral fennálló szakmai együttműködés további fejlesztésén túl, az akadémiai tudományos kapcsolatok erősítésére, a nemzetközi tudományos iskolákkal fennálló szakmai együttműködés szélesítésére. Ennek elősegítése érdekében minden lehetséges erkölcsi és anyagi eszközzel támogatta az oktatógárda tagjai egyéni szakmai előrehaladását, tudományos fokozatok szerzését. Ez az út biztosította ugyanis az egyes tanszékeken kialakult tudományos iskolák izmosodását, a hallgatók legjobbjainak a tudományos diákkörökbe történő bevonását és oktatóink egyre nagyobb részének részvételét az MTA munkabizottságaiban és a Tudományos Akadémia döntési fórumaiban.

A tudományos kutató munkában nagy segítséget jelentett az egyetem nagyszerűen felszerelt könyvtára. Kováts Zoltán igazgató és kiváló munkatársai a vegyipar és a rokoniparágak területén a veszprémi tudományos intézmények könyvtáraival és nemzetközi partnerekkel együttműködve magas színvonalon biztosították a nemzetközi irodalomhoz való hozzáférést.

A fentiek megkövetelték az oktatók nyelvismeretének állandó fejlesztését, ezáltal elősegítve a nemzetközi tudományos életbe történő fokozatos bekapcsolódást. Ezt a folyamatot erősítették az egyre szélesedő nemzetközi kapcsolatok is, amelyek rövid időn belül mind a veszprémi és külföldi tudományos iskolák, mind az intézmények között is fokozatosan erősödtek. Ennek segítésére fordított jelentős támogatás az évtized végére a tudományos fokozatok és az állami nyelvvizsgák számának ugrásszerű emelkedését eredményezték.

Az oktatók tudományos fokozatszerzését szolgáló intenzív program – számos egyéb előny mellett – az évtized végére közelebb vitt ahhoz a dédelgetett, de korántsem egyszerű célkitűzéshez, hogy tanszékeinket kizárólag egyetemi tanári kinevezéssel rendelkező oktatók vezessék, amely involválja az MTA Doktora tudományos fokozat meglétét.

Az intenzív szakmai munka pozitív hatását hallgatóink legjobbjainak a nemzetközi versenyeken való eredményes szereplése is bizonyítja. Számos

megmérettetésük közül talán a Nemzetközi Analitikai Versenyeken elért kiváló egyéni és csapateredményeik emelkedtek ki, amikor is a tárgyalt évtizedben szinte valamennyi versenyen az élen vagy annak közelében végeztek.

A szakmai munka és a nyelvtanulás központba állításának másik következménye volt az Egyetemi Tanács azon döntése, amely hazánkban elsőként rendelte el (1983) az úgynevezett részben idegen nyelven történő képzés bevezetését. Ennek keretében a hallgatóságnak azok a tagjai, akik megfelelő tanulmányi eredmény mellett, a szükséges nyelvi előképzettséggel (felsőfokú nyelvvizsga) is rendelkeztek, a második fokozaton a szakmai tárgyak meghatározott részének előadásait angol vagy német nyelven hallgathatták és a választott nyelven vizsgáztak. Ez a döntés felpezsdítette az oktatók jelentős részének további nyelvi érdeklődését is. A folyamatot segítette az egyetem már említett és egyre szélesedő külföldi kapcsolatrendszere, amely a '80-as évek kedvező nemzetközi folyamatai révén nemcsak egyre több oktatónk, de hallgatóink egy része számára is hosszabb-rövidebb nyugat-európai tanulmányutat tett lehetővé.

A nagyszámú európai, de az Egyesült Államok néhány intézetére is kiterjedő szakmai-tudományos kapcsolat közül talán külön említést érdemel a Darmstadti Műszaki Egyetemmel ápolt, az oktatás és kutatás számos területére kiterjedő együttműködés, amelyből különösen a gépészeti-, környezetvédelmi és a gazdasági tárgyak oktatói, hallgatói profitáltak. Ez az intézmény a szakmai kapcsolatok ápolása mellett anyagi vonatkozásban is jelentősen segítette egyetemünket. Itt talán csak az 1987-ben német adományként érkezett, akkor igen modernnek számító IBM 370/158 típusú, folyamatszabályozásra alkalmas számítógép telepítését említjük.

Az egyetem profiljának szélesítéséről természetesen ebben az időszakban sem feledkezhettünk meg. A kitartó munka eredményeként az 1984/85-ös tanévben, a BME villamosmérnöki karával közös ötéves képzésben megindítottuk a műszer- és méréstechnikai szakot. Ezt követte (1987) a hároméves vegyipari- és szilikátgépész üzemmérnöki szak és a villamos üzemmérnöki szak (1988) elindulása is. Az említett szakokat a pécsi Pollack Mihály Főiskolától és a Miskolci Egyetem kazincbarcikai kihelyezett tagozatától vettük át. A műszaki profilok területén a '80-as évek utolsó fejlesztését a mérés- és automatizálási üzemmérnöki szak létrejötte jelentette.

Említésre méltó még, hogy az 1949-es létesítéskor meghatározott oktatási profilhoz képest az 1980-as évek végén – a Budapesti Műszaki Egyetemmel történt egyeztetést követően – a szerves kémiai technológiával és a biotechnológiával is sikerült a veszprémi mérnökképzés területeit szélesíteni.

Az említett fejlesztések – mint láttuk – szinte kizárólag a műszaki-mérnöki tudományok egy-egy területét ölelték fel. Egyetemünk oktatói már 1970-től szerepet vállaltak a középiskolai diákok versenyének szervezésében és részt vettek

a Középiskolai Lapok szerkesztésében, két ízben (1975 és 1987) vállalták a VII. és XIX. Nemzetközi Diákolimpia lebonyolítását is. A kémia tanárok szakmai helyzetének alapos ismeretében 1985-ben vállalkoztak – levelező formában – egy kétéves kémia tanári kiegészítő képzés megszervezésére. Ennek során az általános iskolai kémia szakos tanárok középiskolai kémia tanári oklevelet szerezhettek. Az előbbieknél az egyetem felkészült az angol-kémia és a német-kémia szakos középiskolai tanárok képzésére is. Az e célból elkészített részletes tantervek – a Művelődésügyi Minisztérium által vizionált tanártul-képzés miatt – a tárgyalt időszakban nem hasznosulhattak. Az oktatás megindítására már csak 1990 után kerülhetett sor, megalapozva ezzel a Tanárképző Kar létesítését. A képzés irányítására egyébként ugyanaz a Mádl Antal professzor, az ELTE német nyelvi tanszékének korábbi vezetője, kapott megbízást, aki az említett oktatási dokumentumok elkészítésében jelentős szerepet vállalt.

Külkapcsolatok

A Veszprémi Vegyipari Egyetem fennállása első éveitől kezdve szoros kapcsolatot tartott fenn a vegyipar és rokon iparágak vállalataival. E kapcsolatrendszer a Veszprémben végzett mérnökök iparban betöltött szerepének növekedésével, számos nagyvállalat felső vezetésében elfoglalt helyükkel egyre gördülékenyebbé, szívélyesebbé és szakmailag eredményesebbé vált. A kor szellemének és szokásainak megfelelően ez az együttműködési forma az úgynevezett szocialista együttműködési szerződésekben testesült meg. Ezek részletesen szabályozták az együttműködés számos területét és formáját. Közülük az ipar által felvetett kutatási-fejlesztési kérdések együttes megoldása mellett rendkívüli fontosságú volt a hallgatók nyári termelési gyakorlatának közös megszervezése. Ennek keretében az egyetem első és/vagy másodéves hallgatói nyáron két hónapot töltöttek a választott szakterületüknek megfelelő üzemben, és a küldő tanszék egy fiatalabb oktatója valamint az üzemben dolgozó egykori veszprémi diák – mint konzulensek – irányítása mellett konkrét ipari feladatot oldottak meg, amelyről írásos beszámolót készítettek és azt egy szakmai grémium előtt meg is védték. Ez a forma nagyban segítette az egyetem gyakorlati képzését és a hallgatókat még képzésük első szakaszában megismertette a termelőüzem légkörével, a majdan rájuk váró feladatokkal.

Az említett szerződések részletesen szóltak a végzett mérnökök továbbképzésének szerteágazó problémáiról, az egyetemre e területen váró feladatokról, az ipari vezetők javaslatairól, elvárásairól. Tanszékeink – a szükségleteknek megfelelően – évenként több, nagy érdeklődéssel kísért szakmérnöki kurzust, és számos, szűkebb területre korlátozó mérnök-továbbképzési tanfolyamot szerveztek, amelyek szakmai értékeik mellett jelentős számban hozták kapcsolatba

oktatóinkkal és a felkért ipari szakemberekkel, a Veszprémben végzettek mellett, más egyetemek egykori hallgatóit is. A szakmérnöki tanfolyamok hosszú sorában itt külön megemlítjük az országban elsőként (1974) a Budapesti Műszaki Egyetemen közösen szervezett és hosszú évekig nagy népszerűségnek örvendő környezetmérnöki kurzust, amely a '80-as éveket is végigkísérte.

Feltétlenül meg kell említenünk a Veszprémben végzett diplomások nagyfokú összetartását, az alma mater és annak oktatói iránt érzett tiszteletét. Ez nemcsak az egyetemen közösen szervezett Veszprémi Baráti Kör létrehozásában, a végzett évfolyamok rendszeres, szervezett évfolyam-találkozóin, de a hétköznapi munkában is megnyilvánult. Az Egyetem vezetése ezt a jelentősnek értékelt erőforrást azzal is támogatta, hogy a nyolcvanas évek folyamán két ízben is megjelentette a Veszprémben végzett hallgatók név- és címjegyzékét (az úgynevezett „sárgakönyveket”), amelyek a végzett hallgatók 93%-ának adatait tartalmazta és „bestsellernek” számított a végzettek, de az egyetem polgárai körében is. Hasonlóan szép megnyilatkozása volt az egymás iránti megbecsülésnek az Ajkai Üvegyár által előállított szép kristályharang, amely, ha megszólalt – a legenda szerint – valamennyi veszprémi diák lelkét megérintette. Az Egyetem Baráti Köre, a hallgatóknak az alma mater iránti ragaszkodása kifejezéséeként 1989. június 2-án, a pedagógus nap alkalmából az egyetemnek zászlót ajándékozott.

A hazai iparvállalatok mellett szoros kapcsolatok fűzték az egyetemet a szocialista országok ún. testvéregyeteiméhez is, amelyek – más együttműködési formák mellett – lehetővé tették negyedéves hallgatóink külföldi termelési gyakorlatát is. Külföldi partnereink ebbéli együttműködési dinamikája természetesen változó volt, de valamennyi esetben biztosították a meglátogatott ország néhány nagyvállalata életének közelebbi megismerését, a nyelvismeret fontosságának megtapasztalását.

A korábbi évtizedek során a nagyfontosságú külföldi kapcsolatok elsősorban a szocialista országok irányában épülhettek ki. Ebben jelentős változás következett be a tárgyalt időszakban. Ez a változás vonatkozott – más területek mellett – az egyetem díszdoktorainak kiválasztására is. A megváltozott körülmények között lehetőség nyílt számos nyugat-európai intézettel fennálló kapcsolat további szélesítésére és legjobb szakembereik részére az egyetem legrangosabb elismerésének, a díszdoktori cím adományozására, honoris causa doktorai díszes sorába történő befogadására is. A szép számú említésre méltó eset közül itt – némi szubjektívizmussal – az 1983. május 30-án díszdoktorrá avatott E. O. Fischer Nobel-díjas professzor, és vele együtt a magyar származású, de szakmai karrierjét a nyugat-európai iparban és az Egyesült Államokban felépített Merszei Zoltán, az Occidental Petroleum Corporation Igazgatótanácsa elnökhelyettese, az amerikai-magyar Gazdasági Tanács társelnöke díszdoktorrá avatásáról szólunk. Az ünnepséget, a Nehézipari Minisztérium jelentős támogatásával, illő

ünnepélyességgel sikerült megszervezni. A zsúfolt aula közönsége emlékezetében sokáig megmaradt az ünnepség záró szakaszának emléke, amikor Veszprém Város Vegyeskara felemelő intonálásában, egyébként Merszei Zoltán személyes kérésére, megszólalhatott – az aulában első alkalommal – a Szózat. Az eseményhez kapcsolódott egyébként a VEAB-ban rendezett nemzetközi szimpozium is a világ erőforrásairól, amelyen Merszei Zoltánon kívül Armand Hammer, az Occidental Petroleum Igazgatótanácsa elnöke és Aurelio Peccei, a Római Klub elnöke tartott előadást.

Szelényi Károly: Óváros tér

Az egyetem külső kapcsolatainak sorában, végül, de nem utolsósorban, Veszprém városához, annak vezetéséhez fűződő kapcsolatainkat kell megemlítenünk. Ez a viszony a város lakosságának egyes rétegeivel a kezdetekben nem volt feszültségektől mentes. Az évek során azonban szerencsésen szövődtek az együttműködés szálai a kultúra, a sport és a magánélet számos területén. Előnyösen hatott a kapcsolatok fejlődésére az a körülmény is, hogy a város vezetésének legkülönbözőbb posztjaira is egyre több egykori hallgatónk került, akik szívesen vállalták a kapcsolaterősítés katalizátorainak szerepét. Közülük e helyen a város sikeres tanácselnökét, Maróti Rezsőt említjük. Segítségükkel a '80-as évekre már az együttműködés, az egymást segítő kapcsolatok színes hálója alakult ki.

Kulturális és sportélet

Veszprém történelmi idők óta kulturális központ és iskolaváros. Az itt létesült új intézmény, a Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatói, dolgozói, az ide telepített kutatóintézetek munkatársai talán a kultúra területén találták meg leghamarabb a kapcsolódási pontokat a város lakóival. Ezek a kapcsolatok az általunk tárgyalt '80-as években már az előző időszakban kiépült jó alapokra támaszkodhattak. Különös helyet foglalt el már az előző évtizedben is virágzó színházi élet. A Hegyeshalmi László által vezetett intézmény az egyetemmel fennálló jó kapcsolatokat tovább stimulálta. Az egyetem hallgatói és dolgozói számára elindított Németh László bérlet, amelynek előadásai kezdeténél a szívélyes kapcsolatokra tekintettel, még a hallgatók laboratóriumi időpontjait is figyelembe vette, igen nagy népszerűségnek örvendtek és az előadások telt ház előtt zajlottak. A színház művészei az egyetemi ünnepek rendszeres és ünnepelt résztvevői voltak. A hallgatóság legkedveltebb színészét évente aranygyűrűvel ajándékozta meg. A Petőfi Színház mellett az Egyetemi Színpad is jelentős érdeklődést váltott ki. Ezt egészítette ki az egyetem polgárainak rendszeres és csoportos győri és budapesti színházlátogatása a közművelődési bizottság szervezésében. Az aula adott helyet 1982 őszétől az Országos Filharmónia hangversenybérlet előadásainak, a kamarazenekari előadásorozatoknak. E mellett gyakran szerepelt Veszprém Város Vegyeskara és a Liszt Ferenc Kórustársaság is. Tagjaik sorában nagy számban képviseltették magukat hallgatóink, dolgozóink.

Külön színfoltot jelentett a Hóvirág Kórus, amelynek tagjai gyakorlatilag kizárólag egykori hallgatóinkból regrutálódtak. A hallgatói zenei klubok, a filmklub, az egyetemi fotóklub stb. mellett az aula volt a helyszíne a legkülönbözőbb országos és helyi kiállításoknak, tárlatoknak. A Bethlen Gábor születésének 400-éves évfordulójára rendezett emlékkiállítás, a Pápai Kollégium 450 éves alapításának megünneplése, a 80 éves Németh Lászlóra (1981), az ugyancsak

80 éves Illyés Gyulára (1982) való emlékezés nemcsak a szűkebb értelemben vett egyetemi közösséget, hanem számos városi polgárt is vonzott, ezáltal is elősegítve a 'town and gown', azaz a város és az egyetem esetleges feszültségének oldását.

E helyen említjük a '80-as években is sikerrel szervezett Balatoni Nyári Egyetem előadássorozatait, amelyek évente százával vonzották a külföldi, elsősorban nyugat-európai érdeklődőket. A színes előadássorozatokat Veszprém környéki (balatoni) kirándulások egészítették ki, egyesítve a turisztikai látványosságokat és kulturális élményeket.

Nem feledkezhetünk meg az egyre erősödő diák hagyományokról sem. Közülük talán a legkedveltebb az 1969-ben kezdődött Veszprémi Egyetemi Napok (VEN) rendezvénysorozata, mely egyre inkább a város ifjúságának érdeklődésére is számot tarthatott. E mellett számtalan rendezvény (UV-buli, gólyabál, sportbál, végzősök bálja, Mikulás estek stb.) gazdagította a kulturális kínálatot, színesítette a Veszprém-ben tanuló hallgatók életét, alapozott meg életre szóló emlékeket, barátságokat, szerelmeket.

Jelentős szerepet játszott a veszprémi egyetemisták életében, a város és az egyetem kapcsolatában a fiatal intézményben kibontakozó sportélet is. A társadalom által biztosított szerény anyagi lehetőségek ellenére a sport különleges szerepet töltött be mindennapjainkban. Az '50-es évektől kezdődően a veszprémi egyetemisták sportját a 12 szakosztályos Haladás S.C. szervezte. Szinte valamennyi szakosztályon belül intenzív munkát végeztek és rövid idő alatt országosan is figyelemre méltó eredményeket értek el. Így pl. a férfi kézilabdások az '50-es évek közepén – igaz rövid időre –, az ország élvonalába küzdöttek fel magukat, megalapozva ezzel a veszprémi kézilabda későbbi sikereit. Hosszabb-rövidebb ideig szerepeltek az ország élvonalában a Haladás röplabdázói,

Kosárlabdázói is, de kiváló utánpótlás-nevelő központnak számított a vívós szakosztály is, amely válogatott, sőt világbajnok sportolót is nevelt. Intenzív munkáról, szép sikerekről számolhatunk be tornaszakosztályunk, atlétáink berkeiből is. Utóbbiak számos országos eredmény mellett Kiss Balázs egykori sporttársuk révén olimpiai arannyal is büszkélkedhetnek.

Az egyetemi és főiskolai bajnokságok életében e kis város egyetemének neveltjei mindig fontos szerepet játszottak. A sportkör szakosztályai közül – a kor szellemének megfelelően – a legnagyobb érdeklődést az '50-es, '60-as években a város szurkolói körében a labdarúgók váltották ki. A kezdetekben a város közönsége részéről vegyes érzelmekkel fogadott 'zsiroskenyeresek' kulturált, technikás játékkal, és nem utolsósorban eredményeikkel csakhamar megfordították a szurkolók hangulatát, és nemcsak a város, de a megye vezető csapataként

fogadták el az egyetemistákat. Hamarosan kiderült azonban az is, hogy az egyre gyarapodó-bővülő város minőségi labdarúgását pusztán az egyetem nem képes fenntartani. Ezt a szerény anyagi háttér, a hallgatók viszonylag kis létszáma, az egyetemi tanulmányok magas követelményei nem tették lehetővé. A város és a megye vezetése ezért – több fúzióskísérletet követően – létrehozta az egyetemi sportkör és a Bakony Művek patronálta Veszprémi Vasas bázisán (1969) a Bakony-Vegyész Torna Clubot (BVTC). Ennek szakosztályai lényegesen jobb anyagi feltételek között folytathatták sporttevékenységüket. Több év váltakozó sikerei után a '80-as évek második felére beérett a sok fáradozás és a labdarúgók – a szurkolók nagy öröme – felkerültek az NBI-be, de ebben a teljesítmény orientált csapatban – több más szakosztályhoz hasonlóan – egyetemista már legfeljebb kiegészítő szerepet játszhatott.

A versenysport iránt egyre csökkenő hazai érdeklődéssel párhuzamosan a '80-as évek végére a teljesítménysportra már az egyetemisták körében is egyre kevesebben vállalkoztak. A Testnevelési Tanszék sokirányú, lelkes próbálkozása ellenére oktatóinak egyre inkább meg kellett elégednie a gólyabajnokságok-, a nagy népszerűségnek örvendő sítáborok, vízitáborok (Mosoni-Duna, budatavai, káptalanfüredi vízisporttelepek), tájfutóversenyek stb. szervezésével, a hallgatóknak a négy egyetem részvételével szervezett Műszaki Kupára-, az Egyetemi-Főiskolai Bajnokságokra történő felkészítésével, ahol azonban képviselőink a korábbi éveknél általában szerényebben szerepeltek.

Az egyetemi sportélet újból történő fellendítését szolgálta az 1987-ben az egyetem bázisán létrehozott Veszprémi Egyetemi Diáksport Egyesület (VEDSE), amely a hallgatóság sokrétű sporttevékenységét irányította ugyan, de nem a kiemelkedő sporteredmények elérésének célkitűzésével.

A Veszprémi Vegyipari Egyetem kulturális élete a '80-as években változatlanul igen sokszínű és nem csak az egyetem polgárai gazdagodását szolgálta, de hozzájárult az egyetem és a város élénk kapcsolatrendszerének további erősítéséhez is. A sportélet a versenysport helyett egyre inkább a hallgatók egészséges testmozgását szolgáló tömegsportigényeket elégítette ki. Mindezek ellenére egykori hallgatóink ma is szeretettel és nagy lelkesedéssel beszélnek eme közösségi színtereken szerzett élményeikről, a diákéveiket jelentősen gazdagító eseményekről.

Összességében, ami a Veszprémi Vegyipari Egyetem '80-as évei fejlesztési célkitűzéseinek teljesülését illeti, megállapítható, hogy az intézmény profiljának szélesítése a műszaki-vegyipari területen hozott szép eredményeket. A korábban tervezett újabb kar létesítését, a pedagógusképzés megvalósítását az oktatási kormányzat nem támogatta azon alapelvből kiindulva, hogy új szakok-, karok létesítése csak a társadalmi szükségletek mértékéig indokolt.

Az oktatók szakmai fejlődése (nyelvismeret, tudományos fokozatok szerzése, az akadémiai életbe történő sikeres bekapcsolódás), a hallgatók egyre szélesebb körének bevonása az egyetem szakmai-tudományos munkájába, az ipari kapcsolatok további fejlesztése, a nemzetközi kapcsolatok szélesítése jelentős és számszerűsíthető eredményekkel járt, ami nagyban könnyítette a későbbi vezetés által más társadalmi-történelmi körülmények között megvalósított fejlesztéseket.”

Az egyetem később sikeresen váltotta valóra korábbi fejlesztési céljait: a hallgatói létszám nagymértékben növekedett, többkarúvá vált, regionális szerepét elérte és betöltötte, nemcsak az egyetemi oktatás egyik meghatározója lett, hanem a tudományos kutatás egyik magyarországi fellegrárává nőtte ki magát.

Az egyetem bázisán indult el és lett a város egyik meghatározójává a tudományos élet, annak kiteljesedése. Az egyetem saját kutatási szervezetei, a már az előbbieken felsorolt kutató intézetek (MÁFKI, NEVIKI, MÜKKI) és a 80-as évek második felében létrehozott Országos Oktatástechnikai Központ, továbbá a Veszprémi Akadémiai Bizottság városunkat az ország egyik fontos kutatási központjává tették. Külön kell szólni a Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Akadémiai Bizottságáról, amelynek az észak-dunántúli térség tudományos közéletének szervezése, a tudományos munka ösztönzése, támogatása, koordinálása a fő feladata. 1990-ben már 14 szak- és 73 munkabizottságban már 1565 fő vett részt a tudományos munkában. Városfejlesztési tevékenységünk egy fajta elismerése, hogy 1986 februárjától a bizottság elnökségének felkérése alapján megítélt feladatunk volt a Területfejlesztési és Településtudományi Szakbizottság titkári feladatainak ellátása.

Voltak és még ma is vannak – ezt igazolja egy 2012-ben Veszprém szocialista-kori alakulásáról megjelent írásmű – akik kétségbe vonták az egyetem létrehozásának jogosultságát, megalapozott voltát, azt egyfajta szocialista indíttatású politikai akcióként ítélték meg, elfeledkezve arról, hogy Veszprém ősi egyetemi város, itt jött létre Magyarország első felsőfokú oktatási intézménye és az működött már a XIII. században. Áldozatul esett az oligarchák harcainak, városunk egyik rombolója, Csák Péter dúlta fel a várral együtt. Az egyetem alapítása és funkcionáltatása – több más gazdasági, kulturális, oktatási indokoltás mellett – egy nagyfontosságú történelmi tradíció újbóli életre keltését is jelentette. Egyetemünk – mint azt immár több mint hat évtizedes tevékenysége igazolta –, városunk sokoldalú fejlődésének igazi motorja, katalizátora, az ország kiemelkedő jelentőségű felsőfokú képző, tudományos és kutatási központja.

A sikeres Balatoni Nyári Egyetemhez hasonlóan városunk is újabb szakmai előadássorozatot indított útjára, a Közigazgatási Nyári Egyetemet, amely a közigazgatásban dolgozó szakemberek tudományos és szakmai továbbképzését biztosító fórumává vált.

Veszprémben, a 80-as években a felsőfokú oktatás képviselője volt még az Államigazgatási Főiskola kihelyezett tagozata.

4.4.5 Gyermek- és ifjúságvédelem – folyamatos átalakulás

A humánpolitika fontos területe a gyermek- és ifjúságvédelem. Tárgyalt évtizedünkben ennek jobbítására a legjelentősebb intézkedés és fejlesztés Veszprémben egy új Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet építése, majd működésének megszervezése s biztosítása volt. A beruházás előkészítése során a legnagyobb viták leendő helyszínének meghatározása területén alakultak ki. Nem emlékszem, hogy valaha is ennyi alternatíva merült volna fel, mint ebben az esetben. Először tíz térség került elemzés alá, ez szűkült háromra, amelyek közül a Tüzér utcai helyszín lett a nyerő. Az első perctől a legalkalmasabbnak bizonyult (szanalásmentes, beépítetlen, közművek közelségben, olcsón megszerezhető, városi közlekedésbe bekapcsolt, jó környezetű stb.). Csupán egyetlen „nagy” ellenérvet hoztak fel ellene: a leendő intézetből a Séd völgy felett jó a belátás a szemközti dombon lévő MSZMP vendégházba. A GYIVI új épülete ennek ellenére ott mégis megépült. Az ez irányú tevékenység történetéről, az intézmény tevékenységéről annak egykori igazgatója, Bándi László osztotta meg velünk gondolatait:

„1983 elejétől kaptam megbízást a Veszprém Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet igazgatói feladatai ellátására. Az ismert, hogy a XIX. század végén és a XX. század elején európai szinten is hazánk rendelkezett az egyik legjobb gyermekvédő törvénnyel. Ennek keretében adták át 1904-ben Veszprémben a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely új épületét. Ebben az akkor korszerű épületben helyezték el Fejér, Veszprém, Vas és Sopron megyékből az állami gondoskodást igénylő gyermekeket. Akkor a gyermekmenhely igazgatója orvos volt. Az ide bekerülő gyermekkorúakat megfelelő orvosi felülvizsgálat után többségében nevelőszülőkhöz helyezték ki. A menhely területi felügyelői válogatták ki a jelentkezők közül a nevelőszülőket, illetve ellenőrizték a kihelyezettek életkörülményeit, ellátását. Elmondható, hogy ezen fiatalok többségét családba illesztve szeretettel nevelték. Ahol a felügyelők és a vezetők nevelési vagy ellátási gondokat észleltek, azoktól a családotól elhozták a gyermekeket és más családnál helyezték el őket. Az első világháború után jelentősen megnőtt az árva és a családi háttérrel nélkülöző gyermekek száma, ezért a gyermekmenhely parkjának a nyugati részén új épületszárnyat építettek fel, ahol kulturált körülmények között tudták befogadni és gyógyítani a rászoruló csecsemőket is.

A második világháború nagy nehézségeket okozott az intézménynek. Folyamatosan ide fogadták be az ország azon menhelyeinek a gyermekeit, akiket

a frontok közeledésével nyugatra menekítettek. Veszprémet 1945. március 23-án érte el a front. Az elkötelezett vezetők és dolgozók a Hosszú utcán lévő Nemzeti Bank szikla bunkerében helyezték el a gyerekeket, ahol csak nagy nehézség árán tudtak gondoskodni az ételmezésükről. Annak ellenére, hogy Veszprém épületeinek a jelentős része súlyos háborús sérüléseket szenvedett, szerencsére az épületekben aránylag könnyen kijavítható károsodások keletkeztek, így hamar visszaköltözhettek a gyerekek a Hóvirág utcai épületbe.

A háború után a helyzet normalizálódását követően az 1950-es években következett be ismét lényegi változás. Szovjet mintára a politikai vezetés úgy akarta elősegíteni az állami gondozásban lévő gyermekek eredményes szocialista szellemű nevelését, ha nagyobb közösségeket, megyei nevelőotthonokat hoznak létre, és elsősorban oda helyezik el a gyerekeket. Veszprémben is így történt. A befogadó gyermekmenhelyből kialakították a Gyermekkórházat, amelyet 1955. december 12-én Heim Pálról, a magyar csecsemőgyógyászat megalapítójáról neveztek el, épületei évtizede üresen, elhanyagoltan állnak. A Hóvirág utca felől magas kőkerítéssel körülvett gyermekmenhelyből az ekkor már Gyermek- és Ifjúságvédő Intézetre (GYIVI) keresztelt megyei gyermekvédelmi befogadó helyet az utca másik oldalán lévő egyemeletes családi házba helyezték át. Itt kellett megoldani a 3-tól 18 éves korig elhelyezettek ideiglenes szállását, orvosi vizsgálatát, helyi konyháról való étkeztetését, az öltöztetéshez szükséges ruhák raktározását, az irattárat, valamint az állandó nevelői felügyelők és az irodák elhelyezését. Innen kerültek a 0–3 év közötti csecsemők Berhidára, a kolostorból létrehozott csecsemőotthonba, az óvodáskorú gyermekek Békásra, a kastélyból kialakított otthonba, az iskoláskorú lányok Balatonkenesére, a fiúk pedig a Balatonalmádban lévő nevelőotthonokba. A képezhetetlen idiotákat a csopaki nevelőotthonba, az enyhén fogyatékosokat a Gicen lévő Általános Iskola és Nevelőotthonba, valamint a szakmát tanulókat a Lókút-Óbányán lévő Általános Iskola és Nevelőotthonba vitték. A GYIVI és a nevelőotthonok a megyei tanács művelődési osztálya irányítása alá tartoztak. A különleges ellátást igénylő lányokat Debrecenbe, a fiúkat pedig Kalocsára helyezték át.

Veszprém megye minden nagyobb városában és településén voltak nevelőszülői felügyelőink, akik a továbbra is működtetett nevelőszülői hálózatot irányították és ellenőrizték. Akkor még a GYIVI hivatásos felügyelőkön keresztül segítette a félbűnöző, bűnöző 14–18 éves fiatalok munkába állítását és a bírói szabályok betartatását. A GYIVI-hez átlagban 1200–1300 állami gondozott tartozott, és megközelítően ennyi problémás 14–18 éves. A fenti épület közel 30 évig adott keretet a megyei gyermek- és ifjúságvédelmi feladatoknak. A sokirányú és megnövekedett feladatok mind sürgetőbbé tették az ország legelhanyagoltabb GYIVI épületének javítását, bővítését.

Megszületett a minisztériumi és megyei elhatározás új Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet létesítésére Veszprémben. Mivel a megyében nagy problémát jelentett a középsúlyosan fogyatékos gyermekek iskolai és kollégiumi elhelyezése, ezért az Aranyos-völgy nyugati oldalán, akkor használaton kívüli Tüzér utcai közös telket jelölték ki e két jellegében is különböző intézmény egy épületben, közös konyhával és étteremmel, parkkal való létesítésére. A tervek elkészülte után egy év múlva kezdődött az építkezés. A kivitelezők dicséretes szorgalommal tizenkét hónap alatt átadásra készre tették a közös terekkel rendelkező épületeket. Sikerült megoldani, hogy a helyijárat dózsavárosi végállomását a GYI-VI-nél jelöljék ki, és hamarosan közvilágítással ellátott bitumenes járdát is kiépítettek. A GYIVI földszintjén lévő ideiglenes szálláson minden igényt kielégítő óvodát, az emeleten pedig lányokat és fiúkat elkülönítő, praktikusan berendezett hálószobákat, betegszobákat, valamint tanulószobákat és közös létesítményeket alakítottunk ki. A nyilvántartást és az irattárat felszereltük korszerű berendezésekkel. Az országban elsőként hoztunk létre orvosi, pedagógiai, pszichológiai csoportot a gyermekek kihelyezésének még jobb előkészítésére és szakmai ellenőrzésére. Az új épülettel lényegesen korszerűbb körülmények közé kerültek a Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet és az ott dolgozó kiválóan elkötelezett vezetők és munkatársak. A gyermek- és ifjúságvédelem a rendszerváltás után teljesen átalakult.”

4.4.6 Pedagógus élet- és munkakörülmények – részben jobbak

Az oktató-nevelő munka letéteményeseinek élet- és munkakörülményei részben kedvezően változtak, részben változatlanul hátrányosak maradtak. Azok a problémák, amelyeknek megoldása átfogó központi intézkedésekkel lett volna lehetséges, városunkban is jelen voltak: a bérezés alacsony színvonala, a szakma elnöiesedése, a pedagógusok presztizsének mérsékelt volta, az iskolák és a pedagógusok hiánya, a nem kielégítő lakásellátottság. Az ezeken való javításra alig-alig találhattunk eszközöket. Volt azonban számos olyan tényező, amelynek jobb alakításával mi segíthettük a munka- és életkörülmények kedvező irányú módosulását.

Az iskolák állapotának javítása részben a jelentős számú új, korszerű iskolák megépítésével, a régi iskolák felújításával kedvezőbb állapotokat teremtett. Ugyanez a hatás volt elérhető az iskolák felszereltségének növelésével, modernizálásával, amely szintén jellemző volt ezen időszakban. Az oktatási intézmények vezetésének törekvései a munka szervezethez való hozzájárulására, a túlterheltség mérséklésére, a jobb helyettesítési módszerek alkalmazására, a munkahelyi légkör jobbítására szintén jó irányba hatottak. Az iskolai rend, fegyelem

következetesebb kikényszerítése is jellemző volt. A szakmai segítségnyújtás a továbbképzések színvonalának és szervezethezességének növelésével, a szakmai irodalom, segédanyagok biztosításával szintén javító körülmény. Eredményes volt az egészségügyi ellátás és a szűrővizsgálatok speciálisan e területre történő kiterjesztése.

A lakáselosztást megalapozó pontrendszerben a pedagógusok előnyösebb minősítése, a pályakezdők és egyedülálló pedagógusok fiatalok házában, szobabérlők házában történt elhelyezése – ez utóbbiban a férőhelyek egyharmadát ők kapták –, az életkörülményeket jelentősen javította. A pedagógusképzőbe történt veszprémi beiskolázások figyelemmel kísérése, a végzés utáni visszacsábítás érdekében szintén az ellátottság növelése irányába hatott. A pedagógusok presztízsének javítását szolgálta, hogy a közéletben nagyobb szerepet kaptak, egyre többen vállaltak, vagy vállalhattak ilyen feladatokat (mintegy 200-ra volt tehető a számuk). Említésre méltó még a sportolás lehetőségeinek nagyobb és szélesebb körű biztosítása. Mindezek, ha nem is oldották meg a pedagógus szakma jelentős problémáit, de városunkban hozzájárultak élet- és munkakörülményeik kisebb-nagyobb mértékű javulásához.

4.4.7 Egészségügy, szociális ellátás – késedelmesen, de fokozatosan javuló

4.4.7.1 Kórház, alapellátás, egyéb szolgáltatások - lassú bővülés

A sors úgy hozta, hogy korábban mindössze kétszer voltam az egészségügy prominens veszprémi képviselőjét megjelenítő városi kórházban. Első alkalommal még egyetemistaként az 50-es évek végén téves diagnózis alapján. Akkor két nap után menekültem onnan az akkori uralkodó rossz állapotok, ellátottság miatt. Másodszor a 70-es évek közepén, fiam születése alkalmából jártam ott. Hát, ha emlékeim nem csalnak, akkor nem sok minden alakult kedvezőbben két jelenlétem között. Az volt az érzésem, hogy a város elrohant kórháza mellett, állva hagyta azt. Míg Veszprém nagyságában, gazdaságában, kultúrájában nagy dinamizmussal fejlődött, a humán infrastruktúra ezen igen fontos alkotója, a kórházi ellátottság szinte helyben maradt. A megyei kórházunk ellátási területe a megye lakosságának felére terjedt ki, ugyanakkor az itt lévő kórházi ágyak száma alig egyharmada volt a megyei összesnek. Ezután eltelt néhány esztendő és életem iránya úgy fordult, hogy az egészségügyi ellátásért én is felelős lettem. Így elkerülhetlenné vált a harmadik találkozás, illetve ezen túl már a látogatások sorozata. Elő kellett készíteni, majd megvalósítani a veszprémi kórház nagymértékű fejlesztését. Az ezt a feladatot kidolgozó és végrehajtó tárgyalásoknak lettem egyik szereplője. Sok vita, presztízsharc volt a belvárosi rehabilitáció tartalmán,

formáján, de azok közepette is épült, szépült a városközpont. A kórház fejlesztés mikéntjén talán még több szakmai vita volt, de az alatt sokáig nem létesült semmi. Ez is egyik oka volt, hogy a kórház rekonstrukció két ütemének megvalósítására tíz esztendő sem volt elegendő.

Amiben egyetértés volt, az az, hogy Veszprémben a kórházat igen komoly mértékben fejleszteni kell. De hogyan és hol? Ebben már is kialakult két merőben ellentétes álláspont: új kórház építése volt az egyik, kórház-rekonstrukció a másik. Már a XX. század elején az akkori városi tanács határozatot hozott új kórház építésére, új helyen. Ez a döntés később is megismétlődött néhányszor. Hiszen a meglévő kórház a város közepén, nagy forgalmú utak kereszteződése mellett helyezkedett el csaknem teljesen körbeépített helyen, területe nem volt bővíthető, a domborzati viszonyok is hátrányosak, s csak a részben műemléki védettségű alsóvárosi temető rész rovására történhetett volna. Fekvése miatt nehezen közelíthető meg, nagy a légszennyezettség és a zajhatás. Mint egykor a korábbi városi vezetés, ezúttal a mostani sem tudta ésszerű és logikus álláspontját, akarátát a Jutasi úti új kórház megépítésének elérésére érvényesíteni. A másik álláspont szerint a meglévő kórház rekonstrukcióját kell megvalósítani jelenlegi helyén, a belvároshoz tartozó egyik utca és egy kisebb régi lakóterület szanálásával, egy kisebb temető terület megszüntetésével. Tehát eléggé alkalmatlan területen, nehezebben szervezhetően, hosszabb idő alatt, drágábban, kötött belső adottságok mellett. Vita folyt a városi, a megyei, a minisztériumi szervek között, míg nem dogmaként érvényesítettek egy kormányhatározatot, amely kimondta, hogy központi, állami támogatást új kórház építésére nem, csak kórház rekonstrukciójára lehet biztosítani. A polémia ezzel eldőlt, végre elindulhatott a tervezés. A szükséges szanálásokat végrehajtottuk.

Az Egészségügyi Minisztérium a rekonstrukciót két ütemre bontotta: az elsőt 1983-ra kell befejezni, a második ütemet 1984-ben szükséges elkezdni, és négy év alatt teljesen elkészíteni. Ez nem valósult meg, a teljes befejezés áthúzódott a következő évtized elejére. A tervezés rengeteg szakmai vita, ütközés mellett folyt, ez különösen a második ütemre volt jellemző. A kórház vezetése nem igen tudta érvényesíteni szakmai szempontjait, szándékait, holott a tervek több szempont alapján is kifogásolható megoldásokat tartalmaztak (pl. traumatológiai, sebészeti, urológiai ágyszámok alacsony arányai, az épület tájolási problémája, kiszolgáló helyiségek, WC-k ablakai az Erzsébet ligetre, kórtermi ablakok a világítóudvarra tervezettek stb.).

A beruházás kivitelezésében jó együttműködés jött létre a megyei szervekkel és a kórház vezetésével. A már említett szanálások időbeni elvégzésén túl, az érkező orvosok részére lakásokat biztosítottunk, a nővérképzéshez

szakközépiskolánk jelentősen hozzájárult. A rekonstrukció teljes megvalósítása ugrásszerűen javította a kórházi ellátottság színvonalát: az ágyszámok jelentős bővülésével, a technikai-műszaki korszerűség növelésével, az orvosok számának emelkedésével, speciális ápolási területek bevezetésével.

A kórházzal a városi egészségügyi szervek együttműködése olyan szakmai területekre is kiterjedt, mint a gyógyító-megelőző ellátás, a szakmai integráció létrehozása, hiányzó szolgálatok kialakítása (pl.: fogászati központi ügyelet), személyi és tárgyi feltételek javítása, a gyermekpszichiátria megvalósítása, gyógytornász-ellátás megszervezése, üzemi és iskolaorvosok, valamint a körzeti orvosok kapcsolatainak erősítése.

Debreczeny Zoltán kapcsolódó gondolatai erről: „*Emlékezetem szerint nagy viták voltak arról, hogy a kórház bővítése itt a belvárosban, vagy máshol, kevésbé szűk, közlekedéstől, zajtól terhelt városrészben történjen. Az eredmény ismert. Dicséretes volt a földszinti passázs falain ma is látható nagyméretű kortárs festmények megrendelése, elhelyezése. Frissítésük, megvilágításuk aktuális lenne. Megszokottá és emblematikussá vált az eredetileg nem ide tervezett herendi porcelán plasztika*”.

Az alapellátást elsősorban a körzetek számának emelésével, a körzeti orvosok számának biztosításával, a műszerezettség növelésével és korszerűsítésével, a rendelők megfelelő fizikai állapotban való tartásával sikerült jobbá tenni. Tíz esztendő alatt összesen 10 új munkahely jött létre a körzeti bővítésekkel. Új ügyeleti központot is kialakítottunk. Gondot jelentett viszont, hogy – a körzetszám növelés ellenére – nagy volt a körzeti orvosok terhelése az egy orvosra jutó magas lakos-, illetve az ellátandó betegszám miatt.

Az egészségügyi szolgáltatás néhány mutatója

Alapellátás		
Megnevezés	Körzeti orvosok és gyermekgyógyászok	Egy körzeti orvosra és gyermekgyógyászra jutó lakosok
	száma	
1980	27	2120
1985	34	1884
1991	35	1849
1985/80	126%	89%
1991/80	130%	87%

Kórházi ellátás								
Meg- nevezés	Kórházi ágyak száma						Ápolás átlagos ideje nap	Ágy- kihasz- náltság %
	összesen	általános	10 ezer lakosra jutó		Azonos népességszámú városokban			
működő			általános	működő	általános			
1980	667	–	116.5	–	–	–	–	–
1985	876	796	136.7	124.2	165	129.9	9	77.6
1991	827	786	129.5	123	178.6	134.9	8.6	73
1985/80	131%	–	117.3	–	–	–	–	–
1991/80	124%	–	111%	–	–	–	–	–

A város az alapellátás mellett új, speciális egészségügyi szolgáltatásokat, ellátási formákat is megszervezett és működtetett. Már az évtized elején gyógytornász került beállításra, mozgásterápia indult el, később a mozgássérült gyermekek foglalkoztató termet kaptak, konduktor és két pszichiáter belépésével a gyermek ideggondozás is elindult. Először narkós klub, majd drogambulancia szerveződött. Nem tudtunk megvalósítani viszont detoxikáló épület hiányában. A balatonfüredi Szívkórház főorvosával, dr. Kelemen Miklóssal létrehoztuk a szívalapítványt, amely közadakozásból, és külföldi támogatásból műszerek megszerzésével megszervezte a veszprémi Szívszűrő Ambulanciát. Készültek egészségnevelési programok is.

A demográfiai hullámhegy kisebb mértékben még érezhető volt az évtized elején a bölcsődei férőhelyek iránti igények területén. Megépült a Cholnoky városrészben egy 280 férőhelyes bölcsőde. Kialakítottuk a megyei módszertani bölcsődét. Évente 750–800 igénylés érkezett a meglévő 720 férőhelyre. Az összes gyereklétszámhoz viszonyítva 38% volt az ellátottság aránya. Így már nem új kapacitások kiépítését, vagy meglévők bővítését terveztük, hanem a tárgyi, műszaki ellátottság javítását, valamint a gondozási és nevelési munka minőségi színvonalát emeltük, ehhez biztosítva a képzetebb, jobb személyi feltételeket is. Az évtized végére csökkent a beiratkozások száma, párhuzamosan megindult a férőhelyek megszüntetése a tanácsi és üzemi bölcsődék terén egyaránt. A legnagyobb gondot a megszűnő területeken dolgozók elhelyezése okozta. Megkezdttük egyes bölcsődék részlegeinek más célú hasznosítását. A felszabadult konyhai kapacitásokat külső megrendelők, szociális étkeztetést igénylők részére biztosítottuk.

Bölcsődei ellátás				
Megnevezés	Bölcsődei férőhelyek	Beíratott gyermekek	100 férőhelyre beíratott gyermekek	Gondozónők
száma				
1985	876	753	86	189
1991	504	430	85	120
1991/85	57.5%	5.7%	98.8%	63.5%

4.4.7.2 Szociális ellátás – több funkciójú gondoskodás

Az egészségügyi szolgáltatások körén belül kellett a szociális ellátás működtetését, fejlesztését megoldani. A megalapozottabb tervezés, végrehajtás érdekében felméréseink alapján szociális térképet állítottunk össze, annak meghatározására, hogy hol, mit alakítsunk ki vagy bővítsünk. Ennek megfelelően került eldöntésre a házi szociális gondozás kiterjesztése, a gondozónők számának növelése, a szociális étkeztetés bővítése, az öregek napközi otthonainak (ÖNO) létesítése, területi elhelyezkedésük meghatározása, számuk emelése.

Az igények felmérése azt is igazolta, hogy kiemelt fejlesztésre van szükség és az időskorúak gondozását kell a szociális munka középpontjába állítani. Így célul tűztük ki nyugdíjasház, valamint szociális otthon létesítését. A nyugdíjasház 56 lakással megépült, hozzá kapcsolatosan számos ellátási forma biztosításával. Az országban az elsők között került sor egy ilyen létesítmény létrehozására, amelyre nagyszámú igénylés érkezett. Arra is törekedtünk, hogy a városközpontba kerüljön, hogy az idősek a kedvelt, korábban gyakran látogatott, a sokoldalú ellátást szinte helyben biztosító környezetben éljenek. Szociális otthonra is szükség volt, alig akadt lehetősége a rászorulóknak erre a szolgáltatásra. Veszprém megye keleti részén, kb. területének egyharmadán egyáltalán nem volt szociális otthon, igény viszont nagy volt rá. Veszprém térségéből a 70-es évek végén 300 rászorultat juttattak ilyen ellátáshoz a megye más részein. A VII. ötéves tervidőszakban létrehoztunk két új gondozási központot, húsz férőhelybővítést az idősek klubjában.

A gondok megoldását sokoldalúan terveztük. Nem szociális otthon megépítése, hanem gerontológiai központ létrehozása volt a célunk. Ennek első része volt a nyugdíjasok háza, a további része a szociális otthon, majd öregek napközi otthona, azután minden olyan egészségügyi ellátás, szolgáltatás, gondozás fejlesztése, amelyre az időskorúaknak szüksége van. Kidolgoztuk a szociális otthon koncepcióját. Több évi előkészítő, tervező munka után sem tudtuk ezt a jelentős volumenű beruházást megvalósítani, mert központi forrásokat nem

sikerült megszerezni, saját pénzeszközök pedig nem álltak rendelkezésre a szükséges mértékben az évről-évre nagy értékben csökkenő állami támogatások, valamint a növekvő elvonások miatt.

Újként felvállalt feladat volt a nagycsaládosok helyzetének felmérése és javítása. Cél az volt, hogy ez a problémakör komplex kezelésre kerüljön. Ennek érdekében előbb családgondozási csoportot, majd családsegítő központot működtettünk. Feladatnak tekintettük a foglalkoztatás bővítését a város gazdaságának erősítésén keresztül, a szociális segélyezés megfelelő differenciálását, e téren az ellenőrzés fokozását, kereskedelmi akciók szervezését, üdültetési lehetőségek biztosítását, a tanévnyitáshoz kapcsolódó költségekhez való hozzájárulást, a lakásellátottság javítását első lakások, illetve minőségi lakáscserék juttatásával, továbbá a megfelelő életmód kialakításához szükséges tanácsadást.

A rendszeres szociális és az eseti segélyezés, a lakbértámogatás gyakorlatán túl az évtized végén bevezettük a karácsonyi segélyezést, amelynek keretén belül pl. 1989-ben 800 rászoruló kapott ajándéksomagot. Lakbértámogatást évente átlagban kb. kétezeren kaptak. Az idősek gondozására, támogatására tett intézkedéseket az érintettek nagy örömmel és elismeréssel fogadták. Idézet egy egyedül élő idős asszony hozzánk küldött soraiból: „Amióta élek és ezt már 71 éve teszem, még soha sem kaptam ilyen csodálatos karácsonyi ajándékot, mint ma.”

A felmérések szerint közel száz értelmi fogyatékos foglalkoztatását kellett megoldani. A sümegi Foltex vállalta ennek biztosítását, a szükséges helyiségeket bérleti díj nélkül a tanács bocsátotta rendelkezésére.

4.4.8 Kultúra, művelődés, sport – igazi szellemi, tárgyi gazdagodás

A humán értékek megőrzésének, gyarapításának, hasznosításának legszer-teágazóbb, legheterogénebb területe a kultúra, a művelődés. Ez Veszprémben különös fontossággal bír, mert kulturális értékei évezredek és nagyok, egyetemi város, a tudományos élet egyik hazai központja, egyházi centrum, magas az értelmiség és a fiatalok részaránya, s idegenforgalma is egyre erősödött.

Amikor az 50-es évek közepén veszprémi lettem, egyre élénkülő, erősödő kulturális élettel találkoztam. A városban már meglévő és az egyetem által kialakított kulturális tevékenységek igazi élményeket, szépségeket teremtettek az itt élők számára. Számomra is új és mély benyomásokat, szellemi gazdagodást jelentettek. Úgy megérintett a kultúra szele, hogy már nemcsak passzív élvezője, hanem szerény alakítója is akartam lenni. Így elsőéves hallgató koromban bekerültem az egyetem kulturális vérkeringésébe: tagja lettem az Egyetemi Színpadnak, részt vehettem Schiller: Ármány és szerelem című színművének előadásában mint egyik főszereplője. Sok-sok verset szavalhattam el az egyetem

Kádár F. Tibor: A Buhim völgyben

és a város rendezvényein. Később tagja lettem a Pintér Tibor által szervezett, irányított Irodalmi Színpadnak is, amely számos szereplést adott nekem a városon belül és kívül is. Bizonyára mindez alakította ki bennem, nagyon is erősen, a színház szeretetét.

Veszprémben ez idő tájt az amatőr színjátszás ingerkeltő hatására egyre fokozódott a lakosság igénye egy önálló színház létesítésére. Ezt a vágyat megalapozottabbá tette, hogy már létezett egy épület, amely színházi célokat is képes volt kiszolgálni.

Összefogott a város, a megye, a művésztszadalom és 1961-ben megnyílt a Petőfi Színház (veszprémi diplomám megszerzése évében). Sokáig nézője, előadásainak élvezője voltam, s mire 20 éves születésnapját ünnepelhette a színház, egyes működési feltételeinek megteremtéséért, folyamatos tevékenységéért felelős lettem.

A 80-as évtized Veszprém számára a nagy kulturális intézményfejlesztést jelentette. Ezek, felsorolása is terjedelmes: színház-rekonstrukció, színház, új mozi, Helyőrségi Művelődési Otthon, Vadaspark-szafari, Építőipari Gyűjtemények Múzeuma, Téglamúzeum, a várbeli kiállítóhelyek sora, Baláca bemutatóhely, klubkönyvtárak. Ezek sorából kiemelkedik a színház rekonstrukció. Épületét 1908. szeptember 17-én nyitották meg. Medgyaszay István építész tervezte csodálatos szecessziós stílusban, teljességgel újszerűt hozott létre formájában, tipológiájában, szerkezetében és díszítésében egyaránt. Európában ez volt az első vasbeton színházépület. Dr. Óvári Ferenc, a város országgyűlési képviselője avató beszédében mondta: *„Egyszerre oldottuk meg állandó színházunk, vígadónk, múzeumunk és nemzeti kaszinónk végleges és megfelelő elhelyezésének bizony nem könnyű kérdéseit”*. Akkor nem sejtette még senki sem, hogy a többfunkciós épület feletti öröm, hogy változik majd keserűség forrásává is, ha egyszer fel kell újítani mintegy 80 év elteltével az akkori igényekhez kell igazítani. Már pedig elérkezett ennyi évtized után a felújítás, a már valóban működő állandó színház korszerű követelményeihez való igazítás ideje.

A városfejlesztés, működtetés során sok vitát megértem, soknak voltam tanúja, szereplője, de olyannak, mint ami a színház-rekonstrukció mikéntje körül bontakozott ki, még soha. A város, a megye, az ország valós, vagy vélt érintettjei – sőt bizonyos külföldi körök is – két táborra szakadtak: a Medgyaszay-örökség mindenáron megvédőire, valamint a közelgő XXI. század követelményeihez igazítani akarókra. Végletes álláspontok alakultak ki, és összetűzet zúdítottak egymásra: a politika, az építészet, a színházi szakma, a műszakiak, a laikusok képviselői egyaránt. Aczél Györgytől a svájci prókátorig mindenki bele akart szólni a tervek tartalmába. Biztos volt, hogy kompromisszumoknak kell létrejönni a meghatározó színházi funkciók tökéletesebb érvényesítésére is,

ugyanakkor a Medgyaszay-féle értékek sikeres megőrzésére is. A tervek így készültek el, azokat a központi városrendezési és építéstervezési tervtanács 1982. október 23-án elfogadta. Egyesek szerint Medgyaszay-értékek veszttek el, mások szerint olyan Medgyaszay-értékek valósultak meg, amelyek az eredeti terveiben szerepeltek, de az építés során nem vitelezték ki azokat, ismét mások szerint a korszerű színházat, színjátszást és a közönséget jobban kiszolgáló feltételek jöttek létre. A szomszéd épületet, az egykori Korona szálló lebontását sikerült megakadályozni.

A rekonstrukció két fázisban készült el: az első ütemben (1982–84) új kiszolgáló épület létesült földalatti objektumként, belsőudvaros üzemház formájában, növénytakaróval fedetten. A második ütemben magát a színház épületét újjították meg (1984–88). Debreczeny Zoltán, aki egyik cselekvő részese volt e folyamatnak, ma így gondolkodik erről:

„Az értékes szecessziós műemlék felújítása és bővítése nagy falatnak számított. Szakmai ünnepnapokként éltem meg azon tervegyeztetéseket, munkaterület bejárásokat, amelyeken hivatalos városi képviselőként részt vehettem. Ittam a tekintélyes fővárosi mérnökök, rutinos és megszállott beruházók, műemlékes guruk szavait. Külön élmény volt a színház belsőépítészetének megkomponálását tapasztalni. Üvegművészek, keramikusok, bútortervezők, fémszobrászok, textilművészek és szobrászok munkáinak együttese közel harminc év után is kuriózum. Javaslom a színház fiatal látogatóinak, hogy a színművészek produkciója mellett szánjanak egy kis figyelmet az anno alkotóművészek munkáira is.

A másik nagy falat volt a föld alá tervezett és épített műszaki, irodai kiszolgáló szárny. Ezt a pesti rajzasztalon készült terv úgy rejtette a terep alá, hogy a színházkerthi támfalat és mívés vaskerítést megszüntette, a gesztenyefákat kivágásra ítélte. A terv (látszólag) úgy ment át néhány szűrőn, hogy senki sem mondott nemet a tarvágásra és a színházkerth karakterének felszámolására. Fakivágást elutasító határozatomat főnököm aláírta. A fák – közel harminc évvel öregebben – ma is élnek. A rácsokat és a vörös fedőköveket beszámoztuk, jó vastag lánccal megkötözve elraktároztuk, később visszakerültek a helyükre. Ma sem értem, hogy egy kishivatalnok fa- és értékmentő okoskodása miért nem akadt meg a nagyok torkán.”

A rekonstrukció nemcsak a szakmai és nem szakmai közvéleményt bolygatta fel, hanem a színházi tevékenységet is. A sikeres indulás, a még sikerebb folytatás után a 70-es évek második felében megtorpanás következett be a színjátszás terén. Emiatt 1981-ben koncepciók születtek a társulat tagjai és a foglalkoztatott rendezők minőségi megerősítésére, a művészek létszámának jelentős (26 %-os) emelésére, a bérezés növelésére (itt volt az országban a legalacsonyabb bérszínvonal, ugyanakkor ez volt a legtöbbet utazó színtársulat is).

Segítséget adtunk a színészek lakásproblémáinak rendezéséhez, hozzátartozóik foglalkoztatásának megoldására. Elindult a játékszín tevékenysége, szerveződött a gyermekszínház, viták folytak a zenés tagozat létrehozásáról. A folyamatos és egyre emelkedő színvonalú színjátszást azonban úgy kellett megoldani, hogy a színház épületéből költözni kellett. Az új, lényegesen kisebb helyen, gyengébb műszaki feltételek, rosszabb elhelyezési és szociális körülmények álltak rendelkezésre. Természetesen a minőségen a közönség ezt nem érezhette meg. Hogy mit jelentett ez lelkileg-testileg, arról szóljanak Hegyeshalmi László színházigazgató búcsúelőadásán (1984. június 15.) elmondott gondolatai:

„Talán megértik, hogy most mindannyian, akik itt állunk a színpadon, szeretnénk megállítani az időt. Mert senki sem szereti elhagyni a házát, az otthonát, amelyhez annyi emlék, akarás és szándék, öröm és bánat, boldogság köti. S ez az épület, amelyben mindjárt kihunynak a fények, a mi otthonunk volt, házunk és hazánk. Itt éltünk, játszottunk, énekeltünk, bolondoztunk huszonhárom évadon át, mint tettük azt ma este utolszor, és mint tették elődeink, a vándorszíntársulatok háromnegyed évszázaddal korábban e megújulásra váró falak között. De most egyelőre vége, nincs tovább! A Petőfi Színház társulata, mint hajdani elődei, most vándorútra kél. Szerencsére, az echós szekér nem messzire visz minket, alig száz méterre, ide a szomszédba, Veszprém ideiglenes színházába, a megyei művelődési központba.

Köszönjük a ma este itt utoljára fölhangzott tapsot, az éltető útravalót, mert reményt és biztatást hallottunk ki belőle. A reményt, hogy nézőink követnek bennünket, mert mi ott sem kevesekkel, hanem közönségünk teljes egészével együtt szeretnénk tovább haladni a vidéki színházat néha hol bozótos, hol virágos ösvényein, az emberi előrejutás kanyarain. Ez tart itt, ez tart együtt bennünket, ez vonzhat a most következő években is közénk művészi feladatra vágyót, ez rója ki odaát is a végeznivalót. Mi megpróbáljuk ott is a legjobban tenni a dolgunkat, ahogy lehet, amint lehet, mert játszik a színész, amíg él, csak a játék-nemben cserél’.

Átadom a színház kulcsait az építőknak névadónk, Petőfi Sándor szavaival buzdítva őket: „Eredjete be és munkáljatok, legyen munkátok oly nagy, oly szerencsés, hogy bámultában majd ha látni fogják, megálljon rajta a világ szeme, a bennlakókat vallja boldogoknak és istenítse, akik építették’.

Legyen példa számukra az elődök színházszerető buzgalma, gyorsasága és igyekezete. Legyen példa az első magyar nyelvű kőszínház, a Füredi Játékszín építőié. Kisfaludy Sándor 1830 nyarán fordult kérelemmel a vármegye közgyűléséhez a színházépítés ügyében, de a környék lakossága, iparosok, mesteremberek meg sem várva a megye válaszát, hazafiúi buzgalommal, gyalogos és szekeres napszámokat megajánlva, nem egészen egy év alatt felépítették a balatonfüredi

színházat. Büszkén és boldogan mondhatta 1831. július 2-án színházavató prólógusában Kisfaludy: *„Itt, hol még tavaly ilyenkor, az ezen a helyen állott fákat és fűszálakat a szél ingatta, most a nemzetiséget terjesztő színművészeti intézet, s épület áll, a tavaly elgondolt Magyar Játékszín szép valósággá lőn!”* S mint korábban Füreden láttuk, a századforduló után Veszprémben is széles társadalmi összefogás bontakozott ki a színházépítésre. 1905-ben színpártoló egyesület alakult, s 1908. szeptember 17-én megnyílt a Medgyaszay István tervei alapján felépült színház azoknak az építőmestereknek áldozatos munkájával, akiknek neve az épület Népköztársaság úti oldalán elhelyezett márványtáblán olvasható.

Mindannyiunk nevében kívánom, kerüljön oda mihamarabb, a régi építőmesterek nevét megörökítő tábla mellé egy másik tábla is. *„Veszprém város és a megye áldozatvállalásával építtette és újjáépítette... – ezerkilencszáznyolcvanvalahányban.”* Mi mindesetre ebben az épületben egy mielőbbi újralátálko-

Szelényi Károly: Színházterem

zás közös örömét várjuk, kérjük, reméljük. Türelmetlenül várjuk az első ünnepi gongütést, amikor felmegy az új színházban az új függöny (talán az el sem akad majd félúton), hogy szép játékokat lásson színpadán a közönség, a mi közönségünk, hogy újra kigyúljanak a fények a színpadon és a tekintetekben, hogy újult erővel, tisztán szólaljon meg a színészi szó nemes eszméket, igaz gondolatokat, az élet örömét hirdetve, a magyar színjátszás és veszprémi színjátszás hagyományait folytatva. Ragadja el a játék a közönség képzeletét, érintse meg a nézők szívét. Legyen mielőbb ez az épület a művészet megszépült háza, újjászülött otthona ebben az ezeréves kis magyar városban, ebben a gyönyörű hazában.”

Veszprém színházszerető közönsége tudomásul vette, hogy a szebb, korszerűbb és jobb színház létrehozása érdekében neki is vállalnia kell a rosszabb körülményeket, ezért hű maradt társulatához az új helyen is. Ugyanolyan örömmel, élvezettel fogadta a produkciókat, ugyanúgy elismerte a színi- és művészi teljesítményeket, mint azok régi otthonában.

Hosszú időnek tűnt az újra való várakozás, de 1988 derekára elkészült a megújult Petőfi Színház. Az új évadot, az új színházat az első előadás előtt e szavakkal köszöntötte ezt a nehéz időszakot végig vezénylő direktor, Hegyes-halmi László:

„Örömhírel köszöntöm kedves nézőinket, nagyérdemű közönségünket: a veszprémi színház újjáépítése befejeződött, az új évadban közönségünkkel együtt visszatérhetünk rég elhagyott otthonunkba, a megszépült, újjávarázsolt Petőfi Színházba.

Adjunk hálát a Teremtőnek, hogy otthonunkból mi nem kiűztünk, adjunk hálát, hogy visszatérhetünk. Mondjunk hálát a teremtőknek, hogy ilyen gyönyörű otthont varázsoltak a régiből, hogy igazi színházat építettek Veszprém-ben, korszerűt, szépet, a régit meg nem tagadót, mégis korunkhoz illőt, nézőhöz, színészhez méltót, reméljük jól használhatót. A rekonstrukció, a veszprémi színházépítés Veszprém város és a megye különleges áldozatkészségéről, színházszeretetéről, a színházművészet jelentőségének felismeréséről tanúskodik. Teljessé akkor válik, ha a színházat társadalmi szerepére nem csupán épülete szerint tesszük alkalmassá, hanem a színház a maga közösségformáló, tisztább érzelmeket, emelkedettebb társadalmi közszellemet, határozott erkölcsi normákat közvetítő, hitet és reményt adó művészetének erejével bizonyítja az áldozat értelmét. Mindannyian arra készülünk, hogy megfeleljünk e várakozásnak. Azt szeretnénk, hogy a város és a megye lakói, adófizető állampolgárai a jövőben velünk együtt még inkább magukénak érezzék színházukat, színházunkat, szellemi otthont találjanak benne.

Nyolcvan év után ismét új színháza van Veszprémnek. A város és közönsége ünnepi lélekkel színháza avatására készül. Mi pedig arra törekszünk, azt akar-

juk, hogy az új évadban az új színházépület eleganciájával, szépségével, otthonosságával és előadásaink emlékezetes élményeivel egyszerre ajándékozzuk meg kedves közönségünket.”

A közönség pedig boldogan vette birtokba új színházát, szépnek, csodálatosnak találta, úgy ítélte meg, hogy sokkal jobb feltételek között, kényelmesebben és nagyobb élvezettel tudja fogadni a társulat előadásait. Ez az értékelés döntötte el a korábbi vitákat, mert akiknek készült, azok tartották nagyszerűnek. Az építész szakma még évekig vitatkozott, elsősorban a nézőtér igazi színházi nézőtérré való alakításán, és a lámpák, textíliák, valamint a falfelületeket borító kerámiadíszítés helyénvalóságán. Felújításra került Nagy Sándor festőművész a színház déli homlokzatán lévő Rege a csodaszarvasról című graffitója, valamint az Óvári utcai homlokzat üvegablakán lévő A népművészet varázsa című festménye is. A színészek, a színházi szakemberek és a színháznézők, de Veszprém lakossága is nagyon örült, hogy megszépült, igazi alkotói légkört és otthont teremtő, a korszerű színjátszás infrastruktúráját biztosító, mindenki számára teljes komfortot adó színháza lett a városnak. Hogy tárgyiasult otthonuk is legyen, a város beruházásában, elkészült számukra Veszprém központjában, pár lépésnyire a színháztól, régi épületek megújításával, teljes összkomforttal, az ország akkor legszebb színészháza. Bár politikai üzenetet kaptunk, hogy azt a Komakút feletti dombra, házgyári panelből építsük meg, nem így tettünk.

A 80-as évtized nemcsak az épület, de a társulat megújulását is hozta. Említésre méltóak ennek az időszaknak a vezéregyéniségei, akik nemcsak Veszprém, de az egész magyar színjátszás erősségei voltak, a színház örökös tagjai: Hegyeshalmi László, Joós László, Szoboszlai Sándor, Perlaki Róbert és az akkori társulati tagok: Borbiczki Ferenc, Jászai László, Meszléry Judit, Ruttkay Mária, Spányik Éva, Tordai Teri, Tordy Géza. Színháztörténeti tény, hogy az 1985–87-es évadban csak magyar drámák szerepeltek a színház műsorán. 1990-ben a színház 320 előadást tartott (1989-ben 308-at) és az előadásokat mintegy 10%-kal többen, 126 ezren tekintették meg.

A város meghatározó művelődési intézményei a Megyei Művelődési Központ, az újjászerveződött Városi Művelődési és Ifjúsági Ház, a Helyőrségi Művelődési Otthon a 80-as évtizedben bontakoztatták ki, vagy kezdték meg tevékenységüket. Működésük területe magába foglalta a kultúra szinte minden ágazatát: menedzseltek, szervezték, irányították a város művészeti együtteseit, számtalan kiállítást hoztak létre, kiállítótermeket üzemeltettek, művelődési centrumokat alakítottak ki, klubkönyvtárakat működtettek, művészeti, tudományos, nyugdíjas klubok tevékenységét biztosították. Rendezvényeket, fesztiválokat, találkozókat szerveztek, néhány ezek sorozatából: Veszprémi TV Talál-

kozó, Nyári Színház, Veszprémi Nyár, a kórustalálkozók, Fúvószenekari Fesztivál, Kamarazenekari Fesztivál, Nemzetközi Folklor Fesztivál, Romantikus Kóruszenei Fesztivál, Őszi Tárlat, Nyári Tárlat, Szent Jobb veszprémi ünneplése. Segítséget nyújtottak a megyei és a városi képző- és iparművészet, valamint irodalom kibontakoztatásához, tevékenységéhez. Szerteágazó munkájukat a Városi Művelődési és Ifjúsági Ház példáján mutatja be Bakcsi András akkori igazgató:

„A Városi Művelődési és Ifjúsági Ház a városi tanács új, önálló költségvetéssel rendelkező intézményeként jött létre 1985-ben. Székhelye a korábbi Ifjúsági Park épületegyüttesében (Vár utca 3-17.) volt. Az ehhez tartozó közösségi terek és funkciók: kisgaléria (jelenleg a Vass Gyűjtemény épületcsoportjának része.), irodaépület, (most a Művészetek Háza irodái) vendéglátó egység (preszszó, diszko), pince: kamaraterem/előadóterem, a Csikász Galéria, (klubszobák, képzőművészeti szakkör műtermei). Telephelyei: Dózsavárosi Klubkönyvtár; Március 15-ei úti Klubkönyvtár; Jutaspusztai Klubkönyvtár; Kádártai Ifjúsági Klub, Gyulafirátóti Művelődési Ház.

Az alapítás utáni években javultak s bővültek a székhely és a telephelyek adottságai, szolgáltatási feltételei. A volt Ifjúsági Park épületegyüttesének teraszán 200 m²-es szabadtéri színpaddal, 360 személy befogadására alkalmas (mobil) nézőtérrel és színháztechnikai felszereléssel több célra alkalmas játszóhely jött létre. A Március 15-ei úti Klubkönyvtár könyvtári, közművelődési célra használt alapterülete is évről-évre bővült: a megalakuláskor egy könyvtári helyiséggel szemben a korábban iskolai tantermeknek használt helyiségek átvételével nőtt a kölcsönző tér, valamint szakköri, és klubhelyiségek kialakítására is lehetőség nyílt. A Dózsavárosi Klubkönyvtár épületének földszinti, könyvtári része mellett az emeleti rész felújításával és berendezésével kb. 40 személyes klubhelyiség alakult ki. A székhely és a telephelyek különböző az adottságaiknak, a városrészekben élők kulturális igényeinek megfelelő szolgáltatást igyekeztek biztosítani.

Az intézmény központja feltételrendszerének megfelelően multikulturális szolgáltatásra törekedett: a korábbi feladatkör az ifjúság kulturális igényeinek, szórakozási lehetőségeinek biztosítása mellett hangsúlyossá vált a veszprémi idegenforgalomhoz kapcsolódó kulturális események és szolgáltatások biztosítása, az irodalmi, képzőművészeti események, kiállítások rendezése, az amatőr művészeti mozgalom alkotóközösségeinek fenntartása, támogatása. Ezeket a feladatokat az intézmény munkatársai mellett számos kulturális és művészeti területen működő partnerrel valósította meg. A telephelyek az adott városrész kulturális alapszolgáltatásaiban vállaltak szerepet. Ebben meghatározó volt a könyvtári tevékenység biztosítása. Fontos feladatuk volt a városrészekben

működő művelődési közösségek, amatőr művészeti csoportok támogatása, működési feltételeik biztosítása, különösen Gyulafirátóton a nemzetiségi kultúra és a helytörténeti hagyományok felelevenítésére irányuló törekvések segítése. Valamennyi telephely szoros kapcsolatot, együttműködést alakított ki a közeli iskolákkal.

Fontos szerepet kaptunk a 80-as évek végén sorra létrejövő testvérvárosi kapcsolatok kulturális rendezvényeinek megvalósításában. 1988-ban a német Bottrop várossal aláírt partnerszerződés részeként a Csikász Galériában láthatta a veszprémi közönség a bottropi származású német konstruktivista, Josef Albers műveit, amelyeket a Josef Albers Múzeum kölcsönzött. Az intézmény több alkalommal fogadta Veszprém partnervárosainak, a dániai Gladsaxe-nak és a belga Ottignies-Louvain-la-Neuve-nek művészeti együtteseit, szervezte hazai programjait.

Az intézménynek 1988–1990-ben, mint kiadónak, fontos szerepe volt a városi és megyei irodalmi közéletben, a Veszprémi Irka című időszakos irodalmi kiadvány felélesztésében és évenkénti közreadásában. A Veszprémi Irka első száma 1975-ben jelent meg Botár Attila szerkesztésében. 1988. április 11-én, a Költészet Napja alkalmából jelent meg újra.

Szelényi Károly: Megyeház tér

A Városi Művelődési és Ifjúsági Ház kiadói és rendezvényeinek szervezésében partnere, támogatója Nagy Károly népművelő, aki akkoriban a Veszprémi Vegyipari Egyetem közművelődési titkára volt. Az Irka kiadásához úgynevezett egyedi lapengedély kellett, amely – a megjelentetni kívánt kézirat mellékelésével, a példányszám, nyomda, kiadó stb. közlésével – a megyei tanács művelődési osztályának vezetője engedélyezett (vagy éppen nem). 1988-ban annak rendje s módja szerint elindítottuk az engedélyezési eljárást, de ne felejtjük el, hogy 1988-at írunk: küszöbön állt a rendszerváltás, a gondolatok, eszmerendszerek, nézetek sokfélesége törekedett nyilvánosságra, ugyanakkor a rendszer egyre gyengül, de létező és működő játékszabályai érvényesültek. Mindezt azért fontos felemlíteni, mert sejteni lehetett, hogy milyen művek ,mennek át' az egyedi lapengedély szűrőin, ezért lényegében kétféle kézirat készült: egy engedélyre beadott, meg egy ,alternatív', azaz olyan szellemiségű műveket is tartalmazott, amelyek nem kapták volna meg a lapengedélyt. Mindezek mellett az engedélyező megyei tanács művelődési osztályának vezetője szabadságon volt, és helyette senki sem vállalta az osztályon az engedély kiadását. Végül április 7-én vagy 8-án a megyei tanács akkori, kulturális ügyekkel foglalkozó elnökhelyettese ütötte rá a bélyegzőt az engedélyre beadott kéziratra, de ekkor már nyomdakész volt az ,alternatív' kézirattal megjelent Veszprémi Irka IV. Ezt a kiadványt – éppúgy mint a következő kettőt – a lapszámokban megjelent művek szerzőinek közreműködésével megrendezett irodalmi esten mutattuk be.

Az intézmény tevékenységében fontos szerepet töltött be az irodalmi-művészeti ismeretterjesztés másik sajátos formája, a kiváló színművészek által bemutatott önálló előadóstek sorozata. Ezt, az éveken át tartó, színházi évadként 3–4 előadásból álló programsorozatot részben a Március 15-i úti klubkönyvtárban, majd később a Jendrassik Szakközépiskolában a fórumon, valamint délutáni matiné formájában a Stadion úti kollégiumban rendeztük meg. A színművészet kiemelkedő képviselőinek (Huszi Péter, Piros Ildikó, Szabó Gyula, Lukács Sándor stb.) a magyar- és a világirodalom remekműveiből összeállított előadásait délután a középiskolások, este a felnőtt közönség élvezhette.

A kialakított szabadtéri színpadon többféle műfajú szabadtéri programsorozat mutatott be az intézmény. A Veszprém Táncegyüttes vezetőjével, Kovács Józseffel '88–89–90-ben a kiváló hazai táncegyüttesek műsorainak bemutatásával nyári néptánc műsorokat rendeztünk. A Veszprém Táncegyüttes mellett fellépett többek között az Alba Regia Táncegyüttes, a Szekszárdi Néptánc Együttes, a Honvéd Kamara stb. Rendszeresek voltak a rock zenekarok koncertjei – pl. Hobo Blues Band, Deák Bill stb. – valamint a zenés, szórakoztató színpadi műsorok. Talán érdekes megemlíteni a korábbi presszó helyén működő diszkót, ahol a zenét a legendás veszprémi Tóth Józsi szolgáltatta. A vendéglátós családi

vállalkozó által bérbevett és működtetett szórakozóhely a köznyelvben gyorsan kapott új nevet: Kuplung, vagyis ez az a hely ahol ,ki lehet engedni’.

Fontos feladata volt az amatőr előadói és alkotói közösségek támogatása. Ilyen együttes például a ma is aktívan működő, Gyulafirátóti Bakonyerdő Pávakör. A Vár utca 17-ben is több művészeti csoport jött létre és működött, egyik-másik még napjainkban is fontos szerepet tölt be. Ilyen formáció volt a Fiatal Képzőművészek Köre (ma Veszprémi Vizuális Műhely - WIM), amely a kezdetektől, 1985/86-tól fontos műhelye és fóruma is volt azoknak a fiataloknak, akik a festészet, szobrászat, grafika gyakorlati ismereteit, vizuális látásmódjukat, művészettörténeti ismereteiket szerették volna fejleszteni. A kör első szakmai vezetői az akkor Veszprémben élő fiatal művészek: Egri Erzsébet festőművész és Orr Lajos szobrászművész voltak. A szakmai vezetést tőlük Hegyeshalmi László festőművész vette át. A kör számos olyan fiatal pályáját alapozta meg, akik a Képzőművészeti Főiskola/Egyetem elvégzése után a mai képzőművészet alkotói közé tartoznak.

Itt alakult meg, először csak a próbanapról elnevezve, az a „Vasárnapi Kórus” nevű fiatalokból álló vegyes kar, amelynek alapító karnagya a Lovassy László Gimnázium énektanára, Tóth Mária volt. A kórusban – amely később a Dowland Kamarakórus nevet viselte – azok az egykori lovassys diákok énekeltek, akik a gimnázium elvégzése után is művelni szerették volna a kórusmuzsikát. Közülük sokan még egyetemre, főiskolára jártak, és a vasárnap délutáni kóruspróba után utaztak az egyetemi, főiskolai városokba, ki éppen hol tanult: Budapestre, Győrbe, Szombathelyre.

A kórusnak hamarosan külföldi partnerkapcsolata is létrejött, elsőként 1987-ben egy párizsi ifjúsági kórusal. Először a francia kórus utazott hozzánk. 1987 februárjában egy hideg, ködös este 11 órakor érkezett meg a vonatjuk a Keleti pályaudvarra. Annak rendje s módja szerint a karnaggal és egy-két kórustaggal külön busszal felmentünk értük. A francia kórustagok nagyrészt középiskolások, egyetemisták voltak, többségük még nem hogy a vasfüggöny mögötti Magyarországon, de külföldön sem nagyon járt. Szóval: egy februári napon, este 11-kor megérkeztek a pályaudvarra, ahol, rajtunk kívül, csapatosan menetelő, vonatra fel-leszálló orosz kiskatonákkal találkoztak: a Keleti volt ugyanis az egyik utazási bázisuk. A francia kórustagok megdöbbenése, és ahogy később elmondták: rémülete és félelme csak a buszra szállást követően enyhült. Mindenesetre sokuknak semmilyen előzetes ismerete nem volt arról, hogy hová, milyen körülmények közé érkeznek: többen takarókat, hálózsákat, több napi ételmezt hoztak. A családoKNál itt eltöltött hét, a közös programok, kirándulások és koncertek után igazi barátságok szövődtek a két kórus tagjai között.

A Kisgalériában és a Csikász Galériában az éves programterv alapján mutattuk be a kortárs képző- és iparművészeti kiállításokat.

Az idegenforgalmi szempontból is fontos kiállítások bemutatásakor számos látogató szeretett volna vásárolni a kiállított művekből, amelyre az akkori kiállítás-szervezési gyakorlat, a pénzügyi, elszámolási stb. rendszer miatt nem volt lehetőség. Az ilyen típusú igények felismerése és a társasági törvény 1988-as bevezetése után a Városi Művelődési és Ifjúsági Ház az előző évi pénzmaradványából 1999-ben a Csikász Galéria bázisán csak az intézmény tulajdonában álló gazdasági társaságot alapított: a Várnegyed Galéria Kft.-t. Az volt a célunk, hogy a galériában továbbra is megtartsuk az eredeti funkciót, a kortárs képzőművészeti kiállításokat, ugyanakkor teremtsük meg a műtárgyak értékesítésének a jogi, pénzügyi lehetőségeit is. A veszprémi és megyei művészek bizományban beadott művei mellett fővárosi, valamint szentendrei alkotók művei is szerepeltek a kínálatban. A már akkor sem olcsó festmények, táblaképek mellett kis sorozatban készült iparművészeti alkotásokat, grafikákat is árusított a galéria.

A beárazott műtárgyak áraiból – a művészekkel előre egyeztetett mértékben – a vevőnek lehetősége volt az „alkura”. Egyik alkalommal egy holland házaspár egy kisméretű táblaképet vásárolt némi árengedmény után valamivel több, mint negyvenezer forintért.

– Kérjük a számlát, fizetünk. Becsomagolnák a képet? – kérdezték.

– Szeretnék kivinni a képet az országból? – tette fel a nem túl okosnak és logikusnak tűnő kérdést a galéria alkalmazottja.

– Természetesen, Hollandiába – válaszolták.

– Akkor szíveskedjenek a Budai Várban lévő Nemzeti Galériában kiviteli engedélyt beszerezni.

A történet lényege: minden kortárs alkotásra is a Nemzeti Galériától a műtárgy árának 2%-át befizetve kiviteli engedélyt kellett beszerezni. A műtárgyakat a meghatározott úgynevezett beadási napokon kellett leadni, és pár nap múlva lehetett azokat az engedéllyel együtt átvenni. A galériánknak nem volt arra pénzügyi lehetősége – és nem is volt célszerű –, hogy valamennyi kiállított műtárgyra megszerezzük ezt az engedélyt.

Visszatérve a holland vevőkhöz:

– Nem értjük ezt az eljárást – mondták. Egész Európát bejártuk, és sehol sem volt gond, ilyen probléma egy kortárs mű vásárlásával. Akkor inkább nem vásárolunk.

A történet vége: a galéria magára vállalta az engedélyeztetést. Kikönyörög-tük, hogy a beadási napokon kívül is bemutatathassuk a festményt, és még aznap! visszakapjuk az engedéllyel együtt. Ezek után már csak az aszföldi kempingbe kellett azokat a vevőknek eljuttatni.”

A várbeli kiállítóhelyeken számos olyan kiállítást szerveztünk, amelyeken a legnagyobb kortárs, vagy nemrég elhunyt művészek alkotásait mutattuk be, így többek között Erdei Dezső (akinek a hagyatékát megkaptuk), Csikász Imre, Borsos Miklós, Udvardi Erzsébet, Szász Endre, Somogyi József, Marton László, Varga Imre, Szelényi Károly, Kárpáti Éva, Dobos Lajos, Bornemissza László munkáit. A 80-as években szinte minden jeles magyar kortárs művész bemutatkozott nálunk.

Közöttük olyanok is megjelentek újra Veszprémben, akik egyes pártvezetők hozzáállása miatt nem voltak hajlandók műveiket itt bemutatni. Történt ugyanis korábban néhány diszkrimináció egyes művészekkel szemben. Például a pártvezetés a 70-es évek végén elutasította, és nem engedte elhelyezni a központban a város által megrendelt Prométheusz-szobrot (Varga Imre alkotását), és ami nem volt itt megfelelő, annak Szekszárdon örültek, ahol ezt a város főterén helyezték el.

Sokat jelentettek a város kulturális missziójának terjesztésében a Márton Antal kanonok által kialakított és irányított intézmények: az Egyházmegyei Gyűjtemény, a piarista templombeli kiállítás, a Szent György- és a Gizella-kápolna.

A városi tanács a művészetpártolás fontosságát kiemelt feladatának tartotta. A művészeti élet helyzetéről a város olyan elismert művészeinek, véleményeit, tájékoztatóit hallgatta meg, mint Géczy János, Felhősi István, Patka László. Ezek alapján jelölte ki a soron következő feladatait abból az elvből kiindulva, hogy a művészetet nem irányítani, hanem menedzselni kell, ezért a tanács továbbra is igyekezett komoly erkölcsi és anyagi támogatást adni az egyes művészeti ágaknak. Tennivalóinkat az alulról való építkezés jegyében határoztuk meg: pl. zenei alsó fokú oktatástól a profi együttesekig, az amatőr iskoláktól a zenés színházi produkciókig, az irodalmi műhely teremtéstől a folyóiratokig, a képzőművészeti stúdióktól a kiállításokig, galériáig.

Nagyon fontosnak tartottuk a kapcsolatok sokoldalú fejlesztését, valamint a mecénási feladataink teljesítését. Ez utóbbiban három fő irányt jelöltünk ki: a közvetlen műalkotás vásárlásokat (duplájára emeltük), az egyes művészeti ágak bemutatóinak, szerepeltetéseinek anyagi támogatását, a művészek romló helyzetének, életkörülményeinek javítását. Ez utóbbi érdekében két önálló épületben műteremlakásokat építettünk, ahol neves helyi művészeink alkothattak (Bojtor Károly, Szekeres Károly, Kádár F. Tibor). Művésztelep kialakítását határoztuk el Veszprém belvárosának egy patinás, régi épületekkel rendelkező részén (Köd utca, Malom utca), ahol szintén önálló épületekben műterem lakások, bemutatók, kisgalériák létesültek volna. Ez utóbbiak csak kisebb részben valósultak meg, (Raffay Béla szobrász, Hegyeshalmi László festőművész, Felhősi István

restaurátor, Kiss Miklós üvegtervező művész, Vásárhelyi János iparművész kerültek kijelölésre). 1989-ben megalakult a Veszprémi Művész Céh.

Koncepciónk között szerepelt egy szakközépiskolai rajz- vagy képzőművészeti osztály létrehozatala, az egyetemi kapcsolataink e téren való bővítése, egy irodalmi-művészeti folyóirat kiadásának támogatása, intézményeink jobb kihasználása, hangszerek vásárlása együttesek részére, több próbatermi lehetőség biztosítása.

Művészeti együtteseink már patinás együtteseknek számítottak. Veszprém Város Vegyeskara Zámbó István, a Liszt Ferenc kórus Kollár Kálmán, a Veszprémi Kamarazenekar Kováts Péter, a HM Légierő Zenekar Katona János vezetésével, a Hóvirág Együttes, a Veszprém Táncegyüttes már több évtizede gazdagították kulturális életünket, hazai sikereik mellett nagy nemzetköz elismeréseket is szerte Európában, de azon kívül is kivívtak maguknak. Városi fesztiváljaink, koncertjeink, ünnepségeink meghatározó szereplői és szervezői voltak.

Városunk kulturális életének 20 éven keresztül kiemelkedő és véleményem szerint pótolhatatlan rendezvénye, eseménye volt a Veszprémi TV Találkozó. Még alig egy-két hónapos tanácselnök voltam, amikor dr. Radnóti István, a Veszprém megyei Tanács elnöke – aki városunk nagy barátja és mindig készséges támogatója volt –, áthívott, hogy tárgyaljuk meg a TV Találkozó további jövőjét, mert úgy véli, hogy az tipikusan veszprémi rendezvény, a város képes azt szervezni, irányítani, ezért ezt a korábban felvállalt feladatát a megye részünkre át akarja adni. Hosszasan megvitattuk javaslatát, azt magamévá tettem, és ettől kezdve még tíz esztendeig mi rendeztük meg, mi finanszíroztuk ezt a számunkra nagy jelentőségű, a Magyar Televízió számára is komoly értékekkel bíró eseményt. Veszprém szinte egész társadalma résztvevője volt a találkozóknak: intézmények, vállalatok adtak otthont a helyszíni bemutatóknak, szakmai vitáknak, társadalmi zsűri működött, amelynek tagjai a lakosság köréből verbuválódtak. Külön helyi TV-csatornán kerültek vetítésre a versenyző alkotások, így rengetegen lehettek élvezői. A társadalmi zsűri és a lakosság választotta ki a közönség díját elnyerő TV alkotást. Tíz, egyenként héttagú társadalmi zsűri, összesen 70 ember pontozott egymástól függetlenül.

Egy-egy találkozó alkalmából 5–6 ősbemutató és 15–20 további alkotás került műsorra. A zsűri elnöke, tagjai a magyar kulturális és szellemi élet meghatározó egyéniségei voltak. Példaként említek néhány zsűrielnököt: Berend T. Iván, Fábry Zoltán, Huszár Tibor, Illés György, Jancsó Miklós. A találkozó ötletgazdája Szinetár Miklós volt. Ő mondta: „*Veszprémet két baj érhetné, ha egyszerűen abba hagynák, illetve nem változnék, nem újulna meg, amikor szükséges.*”

A találkozót gálaműsor zárta, annak keretében került sor a díjak átadására. A találkozó fődíja mindig Borsos Miklós szobrászművész Balatoni szél című alkotása volt. A közönségdíj Szekeres Károly kerámiaja, Veszprém város díja Horváth László porcelánváza műve volt. A gálaműsorokat a Magyar Televízió legelismertebb rendezői állították össze. Megható és csodálatos volt a Vitray Tamás által rendezett gála, amelynek keretében szerepelt Mezei Mária színművésznő, akit halálos betegen, oxigén sátorban mentőautó szállított Budapestről hozzánk. Szinte mindenki szerette, támogatta a Veszprémi TV Találkozót, feltétlen szükségessége elismert volt.

A találkozó főtitkára, a Magyar Televízió vezető munkatársa, Szabó Gertrúd a 20. találkozó alkalmából így méltatta ezt az eseményt: *„Minden művészetnek van otthona. Illő, hogy a legfiatalabbnak, a tévéművészetnek is legyen. A Veszprémi TV Találkozó igazi otthona a művészeti alkotásoknak. Vitafóruma is mindannak, amit az elmúlt esztendőben tettünk, és amit a jövőben tennünk kellene. Ezért népesül be egyetlen hétre a Veszprémi Művelődési Központ, az almádi szálloda, és akár a Balaton-part csupa olyasvalakivel, aki részese mindennek, ami országunkban – mint művészeti igényű munka – képernyőre kerül. S amit egyfelől a zsűri bírál el, de mérlegel, ugyanakkor az ‚ezerszemű cézár‘ is, premiervetítéseken, találkozókön, vitákon, s civil képviselőinek szorgos elemzőiben a nagyközönség. Azon igyekszünk, hogy sok száz magyar és külföldi vendégünk, több ezer vitapartnerünk s több millió nézőnk ezt a szemlét, ezt a felvonulást és vetélkedőt ünnepinek lássa. Megbízatásunk szolgálatra szól: érzelmeket, gondolatokat, nemes pillanatokat, megrázó élményeket és önfeledt órákat adni azoknak, akik e műhelynek feltételeit, önnön művelődésünkre és szórakozásunkra biztosítják, ezzel az idehaza méreteiben talán a legnagyobb létszámú és szerteágazó kulturális rendezvénnel”.*

Ez a nagyszabású egyhetes, sokhelyszínes – még a városkörnyék településeire is kiterjedt – rendezvény a televízióknak nem került egy fillérjében sem. Ugyanis a 2. műsoron legalább 20–22 órát adtak ismétlésben, és ha erre az időre műsort kellett volna gyártani az a veszprémi költségek sokszorosába kerül. A mi részünkről ugyanakkor sikerült szponzorokat biztosítanunk, akik állták az egyéb költségeket.

Végezetül egy kis személyes történet: 1980-ban újdonsült tanácselnökként nekem kellett megnyitnom az ünnepi rendezvénysorozatot. Hagyományosan először a tanácselnök, utána a tévé mindenkori elnöke mondta el megnyitó beszédét. Az akkori elnök, Nagy Richárd megkérdezte tőlem, hogy leírtam-e a szövegemet. Mondtam, igen. Erre azt válaszolta: ő is. Elővett egy gyufásdobozt, és mutatta, hogy az oldalára valami firkálva van. Ezzel jelezte, hogy ő fejből fog beszélni a tévé nyilvánosságá előtt. Válaszul összeszorítottam a számat, majd

azt mondtam, hogy az én leiratom is a fejemben van. Teljesen tapasztalatlanul álltam ki a kamerák elé, ahol leküzdve szorongásomat, papír nélkül mondtam el megnyitó beszédemet. Azután is mindig ezt tettem. Jellemző volt változó világunkra, hogy 1990-ben a negyedik tévéelnökkel találkoztam már. Pedig csak röpke tíz év telt el.

A város nem rendelkezett saját múzeummal. Természetesen az itteni székelyű, megyei fenntartású Laczkó Dezső Múzeum egyre gazdagabb gyűjteménnyel, gyakori városunkra vonatkozó, szerteágazó kiállítási anyagokkal gazdagította és nagyon jól illusztrálta településünket. Évtizedünkben külön-külön említésre méltó a balácai ásatások intenzív folytatása, az ásatások eredményeinek színvonalas bemutatása, amely K. Palágyi Sylvia muzeológus régész munkájának eredménye. Működött már ez idő tájt a múzeum baráti köre is. Mégis úgy terveztük, hogy egy városi múzeumot és képtárat is létrehozunk, amely a város és a megye tulajdonában lévő elég gazdag képzőművészeti alkotások gyűjteményét, egyházi kincseket és értékeket, valamint a várrekonstrukció során végzett ásatások leleteit mutatná be. A nagypréposti palota épületét 4 kiállítási szintben akartuk erre alkalmassá tenni.

Európában harmadikként Fodor József tanár, ipartörténész szakszerű gyűjtő munkájával, hozzáértő szervezésével megvalósult a téglamúzeum, amelyet a városi tanács épületének pincéjében helyeztünk el. Irányításával összeállt egy építőipari gyűjtemény, és létrejött hazánk első építőipari múzeuma, amely a Szent István utca egyik műemléki védettségű régi épületében kapott otthont.

Jelentős mértékben növeltük a tanács tulajdonában lévő képzőművészeti alkotások mennyiségét is, még mindig egy leendő képtár reményében. Több mint 70 festményt, grafikát jelentett ez, olyan művészekről, mind Edvi Illés Panni, Bojtor Károly, Somogyi István, Csizmadia Zoltán, Vágfalvi Ottó, Fülöp Lajos, Józsa Lajos, Szántó Piroska, Heiter László, Egyri Erzsébet.

A város egyik legnevezetesebb és leglátogatottabb intézménye, az ország legszebb fekvésű állatkertje, a Kittenberger Kálmán Állat- és Növénypark. Ez volt hazánk első vidéki vadasparkja, amely Kasza László díszpolgár irányításával, szervezésével jött létre. Széles körű tudományos, ismeretterjesztő tevékenységet is kialakított, ezzel az állatkertnek szakmai tekintélyt és rendkívüli népszerűséget teremtett. Irányításával az intézmény a természettudományos oktatás speciális bázisává is vált. Széles körű nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett. A város költségvetési forrásainak fokozatos, egyre nagyobb mértékű megnyírbálása a vadaspark számára is komoly finanszírozási gondot jelentett. E miatt a 80-as évtizedben a korábbi erőteljes bővülés megállt. Ahogy a megépítését nagymértékben társadalmi összefogás segítette, úgy most már a mindennapos működését is társadalmi hozzájárulás biztosította.

Középtávú program készült annak érdekében, hogy a korábbi színvonalat fenn tudjuk tartani. Stabilizálni kellett a gazdálkodást, megtörtént az állatlétszám optimalizálása, jobban éltek az állatkereskedés eszközeivel, javították a tenyésztői munka hatékonyságát, a fizikai rend helyreállítása is nagyon fontos volt. Kertészeti rendbetételére a város főkertésze készített tervet. Nehézséget okozott a szakmai munkában, hogy két évtizedes igazgatói tevékenység után Kasza László nyugdíjba vonult 1983-ban. A vadaspark esztétikájának, fizikai rendjének, az állattartási és a bemutatási körülményeknek negatív megítélése miatt nagyon sok támadás érte az új vezetést. E miatt a tanács ad hoc bizottsága országos, nagy szakmai tudással, gyakorlattal bíró szakember bevonásával és a Népi Ellenőrzési Bizottság is megvizsgálta a kialakult helyzetet, de sem a vezetési munkában, sem a gazdálkodásban nem találtak alapvető hiányosságokat. A pénzügyi források nagyobb mértékű biztosítása érdekében alapítványt szerveztünk. Fejlődés is történt: központi támogatás megszerzésével elkezdődött a szafari park megvalósítása, a Betekints-völgy rendbetételével sikerült az állatkert részére további bemutatói területeket biztosítani. A kommunikációs tevékenység

Szelényi Károly: Pósa ház

jobbitásával elérték a látogatók számának újbóli növekedését. Sikerült megőrizni a vadaspark értékeit, imázsát, az elismert szakmai színvonalat, és mindez alapjává válhatott a későbbi időkben bekövetkezett nagyívű fejlődésnek.

Nagyon ellentmondásosan alakult a városban a sporttevékenység. Egyrészt a korábbiakat messze meghaladó eredményesség jellemezte, másrészt negatív jelenségek sora. Tungli József, a megye sporttevékenységének egykori irányítója az alábbiakban mutatja be a veszprémi sport jellemzőit:

„Az 1980-as évtized, hasonlóan más magyarországi városokéhoz, Veszprém egyik legérdekesebb, legizgalmasabb, legújabb kori időszaka. Az elején még tartott az úgynevezett szocializmus 'építés' időszaka. Aztán repedezni kezdett az építmény, erősödtek a társadalmi 'földrengés' mozgásai, az utolsó évben szétesett a politikai és az állami irányítás, maga alá temetve negyven év gyakorlatát, bekövetkezett a rendszerváltás. Az évtized végén elkezdődött az általános útkeresés, kísérletezés, ügyeskedés időszaka. Veszprém város eredményessége, a megye testkultúrája, sportmozgalma teljesítményében a települések közül a legmeghatározóbb volt. Nagy érdem ez, mert az úgynevezett tömegsport sporttevékenységen túl a 189 sportegyesületben több mint ötszáz szakosztályban folyt a sportversengés. A megye e területen soha addig nem tapasztalt erősségű volt, az akkor alkalmazott mérőrendszerek alapján.

A megyék rangsorában:	1980 évben:	Az évtized végén:
Olimpiai sportágakban	17.	12.
Nem olimpiai sportágakban	5.	4.
Téli sportágakban	8.	6.
		Több mint ötven válogatott kerettag. Ciklusokként 8–10 fő olimpikon. 150–160 megyei egyéni verseny. 13–15 nemzetközi szintű verseny. 10–12 országos jellegű verseny.
Tömegsportban résztvevők	30 000 fő	90 000 fő.

Kiemelten kezelt és anyagilag, államilag támogatott szakosztályok Veszprém-ben:

I. kategória: 6 szakosztály, Bakony Vegyész TC: labdarúgás, atlétika, női kézilabda, női torna, Szikla SE: úszás, VÁÉV SE: férfi kézilabda.

II. kategória: 6 szakosztály, Bakony Vegyész TC: férfi kosárlabda, férfi röplabda, női teke, Schönherz SE: tájfutás.

III. kategória: 3 szakosztály. Volán: asztalitenisz, Bakony VTC: női röplabda, Volán vitorlázó.

Nem részesült állami támogatásban Veszprém vonatkozásában a birkózás, az ökölvívás, az ejtőernyőzés. Nem kapott közvetlen anyagi segítséget a sportirányítástól a labdarúgás és a férfi kézilabda (mert egy szakosztályos volt az egyesület).

A rendszerváltás után a támogatás addig alkalmazott kategóriába sorolása megszűnt. A testnevelési és sportmozgalom irányítási és foglalkoztatási rendszere széthullott, majd a legkülönbözőbb egyedi kitalált formák is elsorvadtak. Napjainkig nem alakult ki az országot átfogó szakmai – egyeztető – befolyásoló (irányító) hálózat rendszere.”

Az egész évtizedet három negatívum kísérte végig: a létesítményhiány, a pénzügyi források elégtelensége és az egyesületi vezetés instabilitása, nem kielégítő színvonala. Ezek mindegyike a korábbi időszakokból örökölt probléma volt. A jobbitás érdekében a városi tanács már 1981 első napjaiban középtávú sportfejlesztési tervet fogadott el. Ebben prioritási sorrendet határoztunk meg az egyes tevékenységek fejlesztésére vonatkozóan: ifjúsági és diáksport, a szabadidő sport, versenysport, lakótelepi sportolás. Ebből látszik, hogy a tömegsport fejlesztése elsődlegességet kapott. Hasonlóan alapvető feladatként került kijelölésre az iskolai sporttevékenység javítása, fejlesztése, ebben a középiskolák bázis szerepének erősítése, az egyetem minőségi sporttól való távolodásának visszafordítása, valamint az óvodák részvételének növelése a sportéletben.

Hangsúlyozottá vált a teendők között az egyesületi vezetés stabilizálása, színvonalának növelése, a szakember-ellátottság javítása, a jobb költséggazdálkodás és a külső források bevonásának fokozása. Középtávon nagyon fontos feladat volt a létesítményhiány csökkentése, a lakótelepi sportolási lehetőségek bővítése, az újonnan belépő objektumok jó hasznosítására való felkészülés. Az egyes sportágak terén a minél magasabb osztályokban való szereplés – nevesítetten a BVTC labdarúgás és a VÁÉV SE férfi kézilabda Nemzeti Bajnokság első osztályában – elérése volt a kijelölt feladat. Nagyobb szerepet kapott a természetjárás is.

A célkitűzések megvalósítása során nagyon jelentős eredmények születtek. Leglátványosabb az egyes sportágak magasabb osztályban való szerepelése volt. A 80-as évtizedben 8–9 NB I-es szakosztály működött, korábban ennyi megközelítően soha. A VÁÉV SE már 1981-ben, a BVTC pedig 1988-ban felkerült a nemzeti bajnokság első osztályába Hajnal Csaba illetve Tóth Attila kitűnő sportszervező munkájának is köszönhetően. Látványosan lépett előre az eredményesség területén az atlétika is. Mindhárom sportágból kerültek ki válogatott sportolók. Létrejött Veszprémben a minőségi úszósport, és az úszás-oktatás színvonala is javult. Az új sportágként ez idő tájt megjelenő karatésok

két európai aranyérmét is szereztek. Az OTSH ranglistáján, amelyen 300 egyesület szerepelt, a BVTC 23. volt. Negatív jelenséggént felerősödött viszont a női sportágak visszaesése.

Jelentősen sikerült javítani a létesítményhelyzetet. Elkészült két középiskolai sportcsarnok, a fűzfői uszoda, a veszprémi középiskolai uszoda, amelyek nemzetközi és hazai élvonalbeli versenyek, mérkőzések lebonyolítására, jelentős nézőszám befogadására alkalmasak voltak. Az atlétikát jól szolgálta az új futófolyosó, az MHSZ lőtér rendbetételre került. Ifjúsági sporttelep, BMX-pálya is megjelent az új objektumok listáján. Tenispályák létesültek. Előkészítettük a tervezés, a területbiztosítás és a műszaki kapcsolat kialakíthatósága szintjén a Vetési Gimnázium uszodájának építését. Egy nagy városi sportcsarnok létesítéséről folytattunk tárgyalásokat, eredménytelenül. Források hiányában nem tudtunk számottevően javítani az egyetem kezelésében lévő városi stadion helyzetén.

Az utánpótlás nevelés nagyon eredményes volt két sportágban. Tagozatos iskolai osztályok működtek a futball és a kézilabda területén. A futball-utánpótlás bázishelye a Kiss Lajos (későbbi Simonyi) Általános Iskola lett.

Bár az egyesületeknél a szakember-ellátottság javult, a vezetés stabilitásával sok probléma volt, elsősorban a BVTC-nél. Jellemző, hogy tíz év alatt öt ügyvezető irányította az egyesület tevékenységét. Nem rendelkeztek több évre kidolgozott gazdasági, szakmai koncepcióval. A pénzügyi gazdálkodás sem volt kellően megalapozott. A BVTC, majd a VSE állandóan kívülről várta a forrásokat, nem egyszer szembehelyezkedett a fenntartó városi tanáccsal, támaszkodva a pártirányításra. Saját bevételeik alacsonyak maradtak, annak növelésére törekvéseik nem igen voltak eredményesek. Nem használták ki a pártoló tagságban, a baráti körben rejlő lehetőségeket. Ugyanakkor tanácsunk évről évre közvetlen pénzügyi támogatás nyújtásával milliókat biztosított a sportkör részére, autóbusz vásárlását forrásátadással segítette, képmagnó beszerzését finanszírozta. Több sportkör vonatkozásában vállalati, intézményi körből minden évben rendszeresen megszerveztük, hogy pénzügyi forrásokat szintén több milliós nagyságrendben adjanak át, illetve költségeket vállaljanak át. Segítettük a sportolók és családtagjaik elhelyezését is. Sportlétesítmények használata terén bérleti díjak elengedésére is sor került. Az élvonalban szereplő sportágak sportolóit lakásokkal és lakásvásárlási lehetőségek, lakótelkek biztosításával is támogattuk.

Az egyesületek nehéz és részben rendezetlen pénzügyi helyzete, a minden évben jelentkező költségvetési deficitjeik két nagyon kedvezőtlen folyamatot indítottak el. Ezek közül egyik az volt, hogy szakosztályokat kezdtek megszüntetni. Nyilván ez az állandóan anyagi gondokkal küszködő, legnagyobb egyesületre, a BVTC-re, utódjára, a VSE-re volt jellemző: míg az évtized elején

20 szakosztálya volt, 1989-ben már annak ellenére, hogy költségvetése közben ötszörösére nőtt, már csak 6 szakosztályt működtetett. De megszüntette a Volán SE is volt NB I-es női kosárlabda csapatát. Kicsi ellenpélda a Gyulafirátóti SE, amely önfenntartó volt ez időben. A másik negatív folyamat, amely lejátszódott, a diffúzió volt. Elkezdődtek a jobb anyagi háttérrel rendelkező sportágak önállóvá válási törekvései. Ennek következményeképpen a VSE három részre szakadt. 1989 elején az atlétikai szakosztály alakult önálló sportkörre, majd a labdarugók is önálló egyesületet alakítottak. Maradtak a kicsik, rájuk várt a lassúbb, vagy gyorsabb elmúlás. Sokat segített viszont az egyetem, amely saját bázisán kegyeibe fogadta a minőségi sportot, több szakosztályt hozott létre és működtetett.

A negatívumok ellenére összességében elmondható, hogy az évtizedet markáns fejlődés jellemezte mind a sportlétesítmények bővülése, mind a sport szakmai munka fejlődése területén, és ez nagyban járult hozzá a későbbi időszakok igazán nagy sportsikereihez.

5. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK ALAPJAI, FORRÁSAI, ESZKÖZEI

5.1 A közgazdasági környezet és alakulása – közeg, amelyben dolgozunk

A város hosszú távú fejlesztési céljainak megvalósítását a külső és a belső források, a gazdálkodási mechanizmus korszerűsítése, a vállalkozási tevékenység beindítása, erősítése, valamint a széles körű összefogás tette lehetővé. Évtizedünk kezdete rendkívül ellentétes tendenciákat, folyamatokat indított el, amelyek a későbbiekben egyre felerősödtek. A város elköszönt a gigantomániától, meghatározta hosszú távú célkitűzéseit, korszerűsítette gazdálkodását, átformálta és megerősítette társadalmi és gazdasági kapcsolatrendszerét. Ugyanakkor a központi szabályozás kiszámíthatatlanná vált, nemcsak az évek között, hanem éveken belül is állandóan változott, a központi források folyamatos csökkenésbe mentek át, az adórendszer módosulásai és az egyre erősödő infláció miatti kompenzáció rendre elmaradt, saját bevételeink a gazdasági helyzet fokozatos romlása következtében mérséklődtek.

Ezt a zűrés állapotot az 1988. évi megyei tanácsi terv és költségvetés vitájában felszólalásomban így jellemeztem: *„A tanácsok felelőssége nagyon nagy a települések életének alakulásában, a fejlesztések megvalósításában, ugyanakkor a körülmények komolysága erőteljesen kérdőjelezhető. Hétről hétre változnak a feltételek, az örökös változtatások miatt az energiáink jó részét az egyeztetések emésztik fel. Mindezek nem teszik lehetővé a megalapozott előkészítést, a komoly munkát, a felelősségteljes kiállást. Ilyen kapkodással, ilyen összevisszaságok közepette még nem készült terv. Hihetetlen, hogy a kormányzat hónapokra előre sem tudja meghatározni a rendelkezésre álló lehetőségeket. Ebben a nehéz helyzetben olyan iránykijelölés, parancs, ha úgy tetszik, hadműveleti terv kell, amelyben biztosak lehetünk. Ma ott tartunk, hogy nem hiszünk lehetőségeinkben, a biztosítandó pozícióinkban, mert a felelősséggel megalkotott, szakszerű, széles körben megvitattott és elfogadott terveinket a főhatóságoknál bárki semmivé teheti. Bevételeink, amelyek meghatározzák tevékenységünk kereteit, bizonytalanok, évközi módosításokkal állandóan változnak, sőt csökkennek, cselekvési határaink korlátozásra kerülnek. Csak azt ígérhetjük, hogy felelősségteljesen, a legnagyobb erőfeszítéssel tesszük dolgainkat, végezzük feladatainkat, a társadalmi összefogást is szervezzük, erősítjük. Félő azonban, hogy senki sem lesz elégedett velünk: – a lakosság sem, mert nem kapja meg azt, amire nagyon is szüksége van –, feletteseink sem, mert a kevésből, az egyre fogyóból nem tudunk*

egyre többet megvalósítani –, mi magunk sem, mert nem sikerül eleget tennünk településeink életének javítása érdekében”.

Mi motiválta ezeket a lehangoló megállapításokat? Alapvetően a pénzügyi lehetőségek állandó csökkenése, amely még a működés területén ellensúlyozható volt, de a fejlesztésekben már nem. Arányeltolódás következett be a működési költségek biztosításának javára. 1990-ben fejlesztés már csak a maradékely alapján történhetett. A központi források finanszírozták a célcsoportos lakásépítést, a lakóházjavítást, -fenntartást, a tanteremfejlesztéseket, az út- és hídfelújításokat, de a nagy rekonstrukciókat is bizonyos megyei keretekkel együtt. Esetünkben a várrekonstrukciót, a belvárosi rehabilitációt, a színház és a kórház rekonstrukciót. Ezekhez saját bevételeinkből is hozzá kellett járulni. Néhány jellemző adat: a költségvetési tartalék 1980-ban 2,1%, 1985-ben csak 0,8%. 1982-től folyamatosan kisebb lett a finanszírozás mértéke: 1982–1987 között évi 10–10%-kal, 1988-ban már 34%-kal, de például a normatív fejlesztési lehetőség 1987-ben 44%-kal volt kevesebb, megyei beruházás nem is indulhatott. Az ÁFA-visszaigénylések bizonytalanná váltak és csak részben került rájuk sor. 1989-ben már bérfejlesztésre sem jutott forrás. Ekkor vetődött fel az intézmények területén a leépítés szükségessége. Csökkentek a vállalati befizetések is. A többletköltségek fedezetét nekünk kellett előteremteni, hasonlóképpen az árak és a bevételek közötti olló egyre nagyobbra nyílásának kompenzációját is. A tíz esztendő alatt nem volt annyi pénzügyi forrásunk fejlesztésekre, mint amennyivel 1976–1980 között rendelkezett a város. Így következett be az a helyzet, hogy 1988–90 között a 3 év helyett 2 év pénzügyi lehetőségei voltak biztosíthatók. Lakásépítésre, területelőkészítésre nem maradt fedezet, a gimnázium építését is csak hitelből lehetett finanszírozni. A tanácsi önállóságnak nem volt gazdasági alapja.

A saját bevételeink növelése stratégiai kérdéssé vált. Előtérbe helyeztük az olcsóbb megoldásokat, szervezeti formákat korszerűsítettünk (pl. GAME-SZ-ok), javítottuk a koordinációt, közös beruházásokat valósítottunk meg, jobbá tettük az intézményi költséggazdálkodást, nagyobb lett a szervezettség és eredményesebb a társadalmi összefogás, a versenyeztetés gyakorlattá vált. Törekedtünk a döntéshozatali hatékonyság javítására, amely főleg azt követelte meg, hogy a tervek és a végrehajtás közötti különbség minél kisebb legyen. Ez nagyon nehéz feladat volt, mert az évről évre változtatott pénzügyi szabályozás és támogatáscsökkentés ellene hatott. Megkezdődtek az ingatlanértékesítések is. Fegyelmeltebbé tettük az egész tanácsi szférában a pénzügyi gazdálkodást. Az erőfeszítések és a jó irányú intézkedések nagy eredménye az volt, hogy a gazdálkodás nem bomlott fel, és a város fejlődése továbbra is erőteljes maradt. Sikerült meghatározó, hosszú távú koncepcióink megvalósítása.

Mindehhez hozzájárult, hogy a közigazgatási, a tanácsi tevékenység egyes területei szinte évről évre korszerűsítésre kerültek: ügyfélszolgálati iroda létesült (1981); középtávú korszerűsítési terv készült (1981); mikrofilmes műszaki nyilvántartás valósult meg (1982); központi iktató és leíró iroda jött létre (1983); Munkaügyi Szolgáltató Iroda kezdte meg szolgáltatásait (1984); megalakult a Közterület Felügyelet (1986); számítástechnikán alapuló népeességnyilvántartás szerveződött (1988); az MTA Államtudományi Kutatások Program Irodájával korszerűsítési folyamatok és átfogó szervezési program közös kidolgozására szerződést kötöttünk (1989).

5.2. Társadalmi összefogás - a fejlesztésért és a jobb működtetésért

A város fejlődésének, fenntartásához, a célok eléréséhez nagyban hozzájárult a társadalmi összefogás egyre növekvő eredményessége. A lakosság, vállalatok, üzemek, intézmények, társadalmi szervezetek, magyar és szovjet katonai egységek, alkalmi szerveződések nagymértékű áldozatvállalása, összefogása, közös cselekvések az egész évtizedben jellemzőek voltak. Ahogy egyre nehezebbé vált a pénzügyi helyzet, ahogy csökkentek a fejlesztési lehetőségek, úgy lett egyre erősebb a városért való tenni akarás, úgy fokozódott annak célokban és anyagiakban is mérhető, megnyilvánuló nagysága. Szinte mindenki hozzájárult a fejlesztésekhez, a mindennapos működés színvonalas fenntartásához. Felsorolásuk ez írás keretében szinte lehetetlen, de egy részüket mindenképpen meg kell említeni: a városrészenként szerveződő lakosságot, (Dózsaváros, Jeruzsálemhegy, Gyulafirátót), a nagyvállalatokat (Bakony Művek, Nitrokémia, VÁÉV, DUVIÉP, VOLÁN), az üzemeket (Városgazdálkodási, Bramac, Bútorgyár), kereskedelmi és szolgáltató cégeket (Komfort, Pannonker, Bakonygaszt), a tervezőket (Veszprémterv, Beruházási Vállalat, METESZ), az egyéb szervezeteket (középiskolák, egyetem, 2. sz. Lakásszövetkezet, Hazafias Népfront).

Az összefogás céljai szerteágazóak voltak:

– olyanok, amelyekre a tanácsi költségvetésből nem jutott volna: régi városrészek közmű ellátásának javítására (földgáz, szennyvíz, csatorna, csapadékvíz-elvezetés, út- és járdaépítés), parkok, zöldterületek, játszóterek felújítására (Betekints-völgy, Séd-part, Kálvária-domb), új parkok, játszóterek építésére, fásítására (Jutasi úti városrész, Egry úti lakótelep, Cholnoky városrész, Cholnoky liget);

– olyanok, amelyekre nem volt elég pénzügyi fedezet: rekonstrukciókra, (vár, belváros), gyermekintézmények, iskolai tantermek bővítésére, felújítására, eszközellátásuk javítására, (valamennyi intézmény), temetők rendbetételére, (alsóvárosi, katonai sírok), sportlétesítmények felújítására (Stadion, Vasas pálya), parkfenntartásra (Erzsébet liget, Barátság park);

– olyanokra, amelyeknek színvonala nem volt kielégítő: köztisztaság javítására (városrészek, ligetes területek, utak), Vadaspark fizikai állapotának javítására, városesztétika szintjének emelésére (köztéri alkotások bővítése, lakótelepi lakások virágosítása, virágládák ingyenes juttatása 3 ezer db);

– olyanokra, amelyek a szociális gondozás körét és tartalmát bővítették (rokkantak, időskorúak).

Különböző mozgalmak bontakoztak ki. Így például: a fásításokra, minden született gyermek után egy fa ültetése, egyes cégeknél dolgozónként 1–1 fa telepítése, üzemek kezdeményezése volt 1–1 napi munkabér felajánlása a gyermekintézmények színvonalasabb működésére, a balatonfüredi Állami Biztosító fiók kezdeményezte 1 napi bér felajánlását a veszprémi várért. Előfordultak e téren is disszonáns esetek. Ezek közül egyik ahhoz a szervezésünkhöz kapcsolódott, amikor – úgy gondoltuk, hogy az itt lévő szovjet katonák teljesíthetnek a városnak egy kis kárkompenzálást – és rábeszéljük őket, hogy a Kossuth utcai rekonstrukciónál végezzenek földmunkát. Napok óta dolgoztak már ott, amikor a megye első számú politikai vezetője arra járt, ezen felháborodott, és az idegenforgalomra hivatkozva azonnali tiltást juttatott el hozzám. Levonultattuk onnan a szovjeteket, de a város más területein – ott, ahol ez a vezetésnek nem esett látókörébe – dolgoztattuk őket tovább.

A célok kijelölését a városi tanács évenként a cégekkel és intézményekkel történt előzetes tárgyalásokat követően határozta meg, egyúttal döntött arról is, hogy ezek megvalósítása érdekében milyen feltételeket kell teljesíteni. A célok elérése, időbeni összehangolása, a szükséges tervek és követelmények biztosítása, rendkívül sokoldalú egyeztetéseket igényelt, alapos, körültekintő szervezést követelt. Ezt a tevékenységet a tanács e célra létrehozott társadalmi munkaszervező csoportja végezte szorgalommal és eredményesen. Néhány példa a teljesítményekre: volt olyan év, hogy 2 055 fa és 13 300 cserje került elültetésre: a társadalmi munka tette lehetővé, a Jeruzsálemhegyen, hogy 1985-ben (54 MFt értékben), 400 család részesülhetett földgáz-ellátásban; a Dózsavárosban több száz család lakása kerülhetett a csatornahálózatba bekötésre; 1983-ban a Betekints-völgyben 3450-en 5 MFt értékben végeztek parkfelújítási, fenntartási munkát; Gyulafirátóton több utcában járda épült; a Csátár-hegyi közlekedés javítására 205 ottani tulajdonossal együtt történt karbantartás, javítás. Nehéz meghatározni, hogy hány iskolai tanterem, gyermekintézményi férőhely, iskolai kabinet létesült fejlesztési célú pénzeszközök átadásából. Példaként említhető, hogy a VI. ötéves tervidőszakban 22 új tanterem és 100 óvodai férőhely létrehozása volt az összefogás produktuma. A gyermekintézmények működtetését ilyen célú költségek átutalása nélkül már csak nagy nehézségek árán lehetett volna biztosítani.

A városi szintű összefogás eredményességét jól illusztrálják a társadalmi munka értékének számszerűsített adatai. Az évtized első évében ennek nagysága 37,4 MFt volt. Ez az összeg évtizedünk végére meghaladta az évi másfélszáz millió forintot. Az egy lakosra jutó társadalmi munka mértéke elérte a 2350 Ft-ot, ez a megye városai között a legmagasabb volt. A teljesítményérték 61%-a a fejlesztési alapunkat, 39%-a a működtetés költségfedezetét gazdagította. Jelentőségére utal, hogy nagysága több volt, mint a fejlesztési alapunk 10%-a. A lakossági társadalmi munkavégzés aránya nagyobb, mint 30 % volt. Ebben rendszerint első a Dózsaváros, a második a Jeruzsálemhegy, a harmadik Gyulafirátót lakossága volt. A város e tevékenységéért országos, és megyei elismeréseket kapott, még pénzjutalmat is. A városi tanács az ez irányú munkát évente értékelte, jutalmazta, a legjobbak Szekeres Károly keramikus művész e célra alkotott kerámiavázáját kapták.

5.3 Gazdaság , gazdálkodás – a fejlődés alapjai

Gazdálkodásunkban is, a gazdasághoz való viszonyunkban is igazodni kellett a világgazdasági korszakváltáshoz. Amikor erről beszéltem az évtized elején, politikai vezető személyiségek ugyancsak furcsán néztek rám, miután annak lényegét, mibenlétét nem ismerték. Ha érdeklődtek erről náluk, hozzám küldték őket, hogy tőlem kérdezzék meg „mi is az a világgazdasági korszakváltás?”!

Egy város erőteljes fejlődését és színvonalas működtetését saját, jól fejlett gazdasága, sikeresen gazdálkodó vállalatai, üzemei tudják biztosítani. Veszprémről gyakran hangoztatták, hogy közigazgatási központ, vallási centrum, iskola és egyetemi város, katonai bázis. Talán ezért is képviselték sokan és sokszor, akik Veszprém hosszú távú fejlődését tervezték, hogy ezeket a jellemzőit kell még inkább erősíteni. Ez valóban szükségszerű volt, de az már kimondottan hátrányos, hogy e miatt a gazdaság dinamikus fejlesztéséről, a produktív szférában a munkahelyek számának növeléséről szinte szó sem esett. Nem volt véletlen tehát, hogy a távoli múltban csak olyan profilú és nagyságú gazdálkodó egységek alakultak ki, működtek, amelyek egy fenti jellemzőkkel bíró város kiszolgálását biztosították. Később sem alakult ki egyetlen időszakban sem erős és perspektivikus gazdaság. A fentebb említett szemlélet gátolta az ilyen fejlesztési koncepciók, tevékenységek megvalósítását. Jellemző, hogy míg Veszprém megye meghatározóan domináns nehéziparral az egyik legiparosítottabb területe volt az országnak, addig székhelyén alig volt nagyvállalat, a gépipar, a könnyűipar, valamint az építőipar volt számottevő. 1980-ban az aktív keresők 44%-a dolgozott az ipar- és építőiparban, az országos átlagnál több mint 5%-kal kevesebben, a kereskedelem, közlekedés és hírközlés foglalkoztatottjaival ezek az értékek 65%, illetve 4%.

A foglalkoztatás szerkezete					
Megnevezés		Aktív keresők gazdasági ágak szerint			Munka- nélküliek száma
		Ipár és építőiparban	Kereskedelemben, szállításban, hírközlésben	Nem anyagi ágakban	
		a foglalkoztatottak aránya %			
1980	Veszprém	44	21.2	30.5	–
	Megyeszékh.	47.4	20.2	26	–
1990	Veszprém	33	21.7	39.1	842
	Megyeszékh.	40.9	21.1	30.5	–
	Változás	-11	0.5	8.6	–

Szelényi Károly: Fortuna udvar

Megnevezés	Foglalkoztatottak megoszlása iparágak között 1991-ben %-ban									
	Nehéz	Bányászat	Gép	Építőanyag	Vegy	Egyéb	Könnyű	Élelmiszer	Egyéb	Összes
	65.8	2.6	52.1	3.9	2.1	5.1	14.2	18.4	1.6	100

Megnevezés	Az iparban foglalkoztatottak száma	Ipari foglalkoztatottak 1000 lakosra jutó száma	Azonos népességnagyságú települések országos átlaga
1980	9446	165	–
1985	9354	146	223
1991	7660	119	176
1985/80	99%	88%	–
1991/80	81%	72%	79%

Mindez – a közgazdasági helyzet jelentős mértékű változása miatt – csökkenő tendenciát mutatott. A 80-as évtizedben már egyre gyorsuló ütemben növekszik a munkanélküliek száma, aránya. E probléma megoldása is feladatként a tanács asztalára került, mint az adott terület gazdájaként jogosan, de kellő feltételrendszer hiányában logikátlanul. Nem voltak eszközeink a helyzet javítására. A munkaerő-kínálat egyre bővült, a munkahelyek létesítése ezzel szemben nem volt számottevő a pénzügyi források hiánya és a jövedelmi viszonyok kedvezőtlen alakulása miatt. Ilyen körülmények között kiemelt feladatként jelentkezett a foglalkoztatottság növelése, továbbá a korábbiaknál hatékonyabb, nagyobb eredményességű termelési folyamatok, cégek kialakítása, létrehozása a nagyobb városi, céges és dolgozói jövedelmek biztosítása céljából.

A fentiekből következett, hogy a munkaerő-foglalkoztatás terén megnöttek a tanácsi feladatok, a munkahelyteremtéssel folyamatosan kellett foglalkozni. A 80-as évek elején a Veszprémből eljáró dolgozók száma meghaladta a kétezeret. Az urbanizáció növekedése miatt a városba költözők egy részének nemcsak lakásra, de munkahelyekre is szüksége volt. Majd jó néhány vállalatnál elkezdődtek a diffúziók, a létszámcsoökkentések. Bekövetkezett a VÁÉV felszámolása, azaz több ezer munkahely megszűnése. Teendőként jelentkezett a megváltozott képességűek, valamint a nyugdíjasok foglalkoztatása is. Ellentmondásos jelenséget is tapasztaltunk: növekedtek a munkahelyek iránti igények, ugyanakkor a fejlett technikával, technológiával működő üzemeknél munkaerőhiány lett. Ez azt is jelentette, hogy a munkaerőképzés egy sor területen már nem felel meg a munkaerő piaci keresletnek. Szükség volt a szakképzés mind minőségi, mind mennyiségi átalakítására, előtérbe kellett helyezni a minőségi szakmák oktatását, új irányok váltak indokolttá az egyes szakmák területein és a képzés

volumenét is el kellett dönteni. Egyirányú jelenség volt, hogy az ipari ágazatok mérséklődése miatt a munkaerő iránti igényt a tercier ágazatok arányának növekedése határozta meg.

A tanács hatáskörének és lehetőségeinek keretén belül fejtett ki olyan tevékenységet, amely a fenti jelenségeket, folyamatokat kedvezően alakította. A tanintézmények befolyásolásán keresztül a szakképzés irányait, az egyes szakmákban képzettek számát igyekezett a jelentkező, tapasztalható igények felé terelni. Ezt azzal is támogattuk, hogy a gazdálkodó szervezetekkel történt megbeszéléseken megismert ilyen irányú információkat a rendelkezésükre bocsátottuk. A VÁÉV felszámolás során elbocsátottak elhelyezkedését azzal támogattuk, hogy az általunk is foglalkoztatott azonos profilú cégekkel (ARÉV, ZÁÉV, építőipari szövetkezetek, KOLÉPSZER) tárgyaltunk átvételükről. Sikertől olyan vállalkozást is találni, amelyik vállalta csökkent munkaképességűek foglalkoztatását.

A városnak forrásra volt szüksége. Úgy gondoltuk, ha a város fejlődni akar, a gazdaságát is meg kell erősíteni, a meglévő hátrországot ugyanis nem tartottuk elegendőnek. Stratégiai célkitűzésünk volt, hogy különböző eszközökkel, módszerekkel iparvállalatokat, kereskedelmi cégeket, bankokat csábítsunk ide.

A gazdaság jelentős növekedését több módon sikerült elérni. Ilyen volt az a legszeleesebb körű akció, amelynek keretében a vállalatokkal, vállalkozásokkal, üzemekkel, intézményekkel rendszeres minden év első két hónapjában egyeztetésekre került sor. Az említettek a városi tanács egy-egy vezetője előre meghatározott ütemterv és tematika szerint felkereste, s azok első számú vezetőivel az adott év együttműködési feladatait, lehetőségeit megtárgyalták, majd megállapodtak az együttműködés konkrét kereteiben. Mire terjedt ki ez?

- a cégek, intézmények tárgyévi terveinek, beruházásainak, foglalkoztatási helyzetének megvitatására;
- a tanács adott évi fejlesztéseinek, városüzemeltetési feladatainak megismertetésére;
- azoknak a területeknek a felmérésére, ahol lehetséges az együttes cselekvés;
- a tanács által az adott cégtől, intézménytől kért pénzügyi, valamint anyagi támogatások körében és nagyságában történő megállapodásra;
- a szervezetek tanács felé támasztott igényeinek (közigazgatási, és városüzemeltetési szolgáltatások, lakás- és gyermekintézményi, létesítményhasználati, területbiztosítási stb.) felmérésére, azokban történő közös munka meghatározására.

Ezeken a megbeszéléseken a jó előkészítés mellett is nagyon komoly polémiák zajlottak le, nem egyszer többmenetes értekezés keretében. Példaként

elmondanám, hogy egyik alkalommal egy nagyvállalati egyeztetésen vettem részt, ahol többek között megvitattuk, sőt vitattuk a cég jövőbeni termelési irányait, külgazdasági szándékait. Az álláspontok ütköztetése olyan éles volt, hogy a vállalat vezérigazgatója egyszer csak felugrott a tárgyalóasztaltól, odalépett íróasztalához, annak fiókjából kihúzta a kulcsait, odatette elénk, és azt mondta: „hát, aki jobban tudja, itt vannak cégem kulcsai, csinálja”. Mondanom sem kell, a diskurzust folytattuk, ő maradt, megegyeztünk, és ami a legfontosabb, még nagyobb eredményeket ért el. Ezek a találkozások nagyon hasznosak voltak számunkra több vonatkozásban is:

- egyrészt pontos tudomásunk lett arról, hogy a város cégeiben, intézményeiben adott évben mi történik, milyen fejlődés várható, melyek azok az igényeik, amikhez mi nyújthatunk segítséget a sikeresebb működésükhöz,
- másrészt nagyon jelentős pénzügyi és anyagi erőforrásokhoz jutottunk, amelyek nélkül egyes fejlesztési, városüzemeltetési feladataink teljesítését fel kellett volna adnunk. Különösen igaz ez a közműfejlesztés, a kulturális rendezvények és a sportágak területére. Ennek illusztrálására megemlítem, hogy a társadalmi összefogás terén képződő anyagi, pénzügyi lehetőségek 70%-a, az utolsó években akár évi 100 millió Ft is, ezeken a tárgyalásokon született megállapodások eredménye volt.

A város erősödő gazdaságának egyik meghatározó bázisa volt az egyre dinamikusabban fejlődő Bakony Művek, amely több mint négyezer munkavállalót foglalkoztatott, a tárgyi tíz év alatt árbevételét egy milliárd forinttal emelte, megduplázta, nyereségét négy és félszeresére emelte, 15% feletti nyereségrátával. Ez időszakban lett a magyar bútortipar egyik meghatározója, új termékstruktúrájával nagy exportőre, a Balaton Bútorgyár. A kiválóan gazdálkodók közül külön meg kell még említeni a Robixot, a Videoton gyáregységét, a Pannonkert, a Komfortot, a Bakony-Gasztot, a Dózsa Mezőgazdasági Termelőszövetkezetet.

A másik, városunk gazdaságát érintő, valamint a tanácsi gazdálkodás eredményeit növelő tevékenységünk az új vállalatok, üzemek ide történő letelepítésének szervezésére, támogatására, továbbá közös vállalkozások, beruházások létrehozására, azokban való részvételre irányult. Ezek az akcióink összekapcsolódtak, egymást segítették. Az újonnan létesült, vagy letelepedő cégek, üzemek többsége ugyanis nemcsak együttműködésünk eredménye, hanem közös vállalkozásaink, beruházásaink színtere is lett. Az új veszprémi vállalkozások, üzemek, sikeresek, a város gazdaságát jelentős mértékben erősítők, hosszú távon is kiváló teljesítményeket produkálóak voltak, ma is stabil gazdálkodóink. Példaként említésre méltó a Balluff Elektronika Kft., a Bramac Kft., a Lasselsberger-Knauff Kft. Rajtuk kívül fejlődésünket segítették még azok a vállalkozások, amelyeket olcsóbb telephelyekhez juttatással, alacsonyabb bérleti díjakkal,

kedvező beruházási lehetőségekkel támogattunk, közöttük a Reider Optika, továbbá az Anaconda Norit Kozmetikai Kft., az Agrobank Rt, a KOLÉPSZER, a Bau Holding Kft., a közös beruházások révén a Komfort Rt, a PANNONKER Rt, a Fővárosi Óra- és Ékszer Kereskedelmi Vállalat, a Skála Viadukt Rt, az Ingafor Rt, a vállalatát átszervezett Városgazdálkodási Üzem.

Az új cégek alapítását, letelepítését jól illusztrálja a Balluff Elektronikai Kft. Veszprémbe érkezése és sikertörténete, amelyet a vállalatot több mint két évtizedig irányító Melles Árpád, nyugalmazott igazgató ismertet meg velünk:

„A Balluff története 1987-ben kezdődött, amikor Münchenben egy elektronikai kiállításon jártam a Bakony Művek dolgozójaként. Ez rendkívüli lehetőség volt számomra, hiszen szakembereknek nyugatra utazni nem volt mindennapos esemény. Itt ismerkedtem meg Gass Ernővel, aki akkor még a Novotechnik nevű német cég színeiben dolgozott. A találkozó ‚kerítője‘ dr. Kovács Imre (egyetemi évfolyamtársam) volt, aki később szintén a Balluff dolgozója lett. A találkozásból azonnal kölcsönös szimpátia, majd barátság lett. 1988 őszén, szintén a már szokásos müncheni elektronikai vásár idején üzenetet kaptam Gass Ernőtől, lenne egy ajánlata számomra, létre kellene hozni a Balluffnak egy magyarországi céget. A magyarországi cégalapítást az tette indokolttá, hogy egyre több német és nyuga-európai cég alapított külföldön, főleg távol-keleten leányvállalatokat, az olcsóbb termelés reményében. Magyarország képbe kerülését indokolta Gass Ernő magyar származása, valamint az ekkor bevezetett új társasági törvény, amely több és jobb lehetőséget, kedvezményeket biztosított a külföldi befektetők számára. Az ajánlatot és annak azonnali elfogadását követően gyors meghívást kaptam a Balluff neuhauseni központjába, 1989 januárjában itt találkoztam a tulajdonos Hermle úrral és a cég vezetőivel. Ezután felgyorsultak az események. Munkahelyemen, a Bakony Műveknél, annak ellenére, hogy nagyon szerettem ott dolgozni, 1989. április 1-jén felmondtam.

A cégalapítás a nagyon haladó új törvény ellenére sem volt egyszerű. Hiányoztak a részletes előírások, a tapasztalatok, de még a szükséges űrlapok, dokumentumok is. Egy sikertelen budapesti alapítási kísérlet után végül egy agilis veszprémi ügyvédnő, Burucs né dr. Gömbi Ildikó harcos segítségével sikerült a Balluff Elektronika Kft.-t bejegyeztetni 1989. április 19-én.

Mindez azonban kevés lett volna a városi tanács akkori vezetője, Maróti Rezső segítségével nélkül. Mivel ebben az időben még nem lehetett százszázalékos külföldi tulajdonú céget alapítani, a városi tanács lett a Kft. 51 százalékos rész tulajdonosa. A kapcsolatot Maróti Gabriella, Rezső felesége szervezte, Bakony műves és privát kapcsolatunk alapján. Maróti Rezsőben egy igazi reformista embert ismertem meg, aki felismerte, nagyon bátran támogatta azokat a kezdeményezéseket, amelyek hasznot hoznak az embereknek és a városnak is. Egy jellemző segítség

volt például a Balluff alapító tagjai (6 fő) munkaügy problémájának megoldása. A felmondások és a cég bejegyzése közti időt a városi tanács dolgozóiként éltük át, elkerülve az ekkor még érvényes és büntetendő munkakerülő státuszt.

Külön probléma volt a 2 millió Ft-os törzstőke német részének befizetése, illetve egy olyan bank keresése, ahol a bejegyzés előtt számlát lehet nyitni a cégbejegyzéshez. A segítségek folytán az Agrobank vállalta fel ezt a rendkívüli feladatot. A németországi átutalásokhoz persze ekkor még hónapok kellettek, ezért Gass Ernő az összeget készpénzben hozta, a beváltásra kijelölt MNB munkatársainak nem kis megrökönyödésére.

Általánosan máshol is, hivatalok, hatóságok részéről igen nagy segítőkészséget tapasztaltunk. Be tudtunk jutni hivatalokba, minisztériumokba. A külkereskedelmi jogunk megszerzésénél például közvetlenül a miniszter segített. Ez persze csak néhány évig tartott, aztán a felépülő új bürokrácia fokozatosan leépítette ezt az állapotot.

A társaság megalapítását telephely, illetve munkatársak keresése követte. A nagy 'kalandra' jelentkezőket természetesen a Bakony Művekből, később a Mezőgéptől toboroztam, amelyek később is szinte kiapadhatatlan forrásai voltak a jól képzett, szorgalmas és fegyelmezett dolgozóknak.

Cégünk első telephelye a TANÉP étkezdéje és néhány irodája volt. Ezekből próbáltunk nyugati színvonalú üzemet fabrikálni, több-kevesebb sikerrel. Első gépünk egy öregecske tekericselőgép volt, amely működőképességének határán érkezett hozzánk, darabjaira szedtük, újraépítettük, részint új alkatrészekkel és újragyártott vezérléssel. A második tekericselőgépnél már rutinosak voltunk. Felújítás után e gépek még több mint tíz évig működtek. A bizonyítást követően a tekericselőgépeket hamarosan követte egy ultramodern elektronikus beültető gép, amely már meghatározta további fejlődési irányunkat. Miután sikerrel vettük az első próbákat, tudtunk minőségi alkatrészeket gyártani, működött a kommunikáció (egy telefonvonal), azonnal kaptuk a további feladatokat. A termelés mellett már az első évben igény volt fejlesztői munkára is. Így hamarosan két fejlesztő mérnök is munkatársunk lett.

A korlátot már az első évben a telephely szűkössége képezte. Intenzív keresés indult a bővítés lehetőségeinek felderítésére. Így került szóba a MOM veszprémi telephelyének megvásárlása, amely aztán egy irreális ajánlat miatt meghiúsult. Itt következett a Veszprém Városi Tanács és személyesen Maróti Rezső újabb segítsége, ennek során a városi tanácstól építési területet tudtunk vásárolni, azt, ahol most is vagyunk. Az akkori viszonyokra persze jellemző, hogy később kiderült, a megvásárolt terület nem is a városi tanács tulajdonában volt. A hiba persze nagyon rövid időn belül korrigálva lett.

1990-ben készült az első üzemépület az anyacég pénzügyi támogatásával. A tervezést a vállalat neuhauseni dizájnerevel együtt Schildmayer Ferenc

építészmérnök végezte, aki azután a legutóbbi épület kivételével a többi is tervezte. Az épületnél igény volt a modern, gazdaságos, környezetbarát, esztétikus kivitelezésre, ehhez a későbbiekben is tartottuk magunkat. Első alkalommal Magyarországon addig még nem járatos anyagokat és technológiákat alkalmaztunk. Nyilván ismét kellett a városi együttműködés az engedélyek gyors és szakszerű kiadásához. Az első épület kivitelezését a TANÉP végezte, együttműködve a mélykúti Alukonstrukt vállalattal.

Az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltás érdekes része volt a Kft. történetének. Nem kellett már vízum Németországba, utazásaink során átértük a határátlépés revízióját, az NDK-s áramlatot Magyarországról és a rendkívül szíves fogadtatást Ausztriában és Németországban.

A Veszprém város vezetésében is változás állt be, de a rendkívül barátságos kezdés után a jó együttműködés folytatódott Dióssy László, és később Debreczeny János irányítása alatt is.

A Balluff cég időközben többször is tőkeemelést hajtott végre és ennek következtében 2006-ban 100%-os tulajdonos lett.

Az első építkezést aztán még nyolc követte, 2009-ig. Ennek során újabb területvásárlás után a beépített épület terület 18 000 m²-re növekedett. Beruházásainkra mindig az volt a jellemző, hogy a meglévő termelőterület időközben kicsi lett és bővíteni kellett. Az ily módon megvalósított fejlődésnek az a legnagyobb előnye, hogy mindig az adott célnak, feladatnak megfelelően építkeztünk, másrészt saját

Szelényi Károly: Kádártai tornácos ház

erőből tudtuk finanszírozni. Ennek természetesen nyilvánvaló feltétele volt, hogy az anyagég az itteni nyereséget további befektetésekre a veszprémi vállalatnál hagyta.

Az elmúlt években a kezdeti alkatrészgyártó üzemből a Balluff legjelentősebb termelő gyárává váltunk, ahol stratégiai jelentőségű alkatrészek mellett a késztermékek több mint 70 százaléka készül. Berendezéseink, gépeink, mérőeszközeink a legmodernebb színvonalat képviselik. Hat emberrel kezdtük, a csapat mára közel 650-ra növekedett. Mindig igen nagy gondot fordítottunk munkatársaink kiválasztására. 220 kollegánk már több mint 10 éve a vállalatunk dolgozója. Jelentősen bővült a fejlesztői létszám, jelenleg több mint 50 mérnök és technikus végez termék-, szerszám-, mérőberendezés-, és technológiai fejlesztést, szoros együttműködéssel a neuhauseni kollégákkal. Mindezek tovább erősítik a veszprémi leányvállalat jelentőségét. Emellett új területekre is 'evezünk', munkatársaink ma már nemzetközi szinten vesznek részt szállítási, beszerzési, raktározási és fejlesztési feladatokban.

2010-ben generációváltás történt a németországi, és egyidejűleg a veszprémi gyárban is. Remélhetőleg a több mint húsz éves kapcsolat a továbbiakban is eredményesen működik."

Csabai Béla egykori ügyvezetője így emlékezik vissza a VÁÉV Bramac Kft. megalakulásának egyes körülményeire:

„A VÁÉV mint a magyar építőipar egyik reprezentáns vállalata, amely a 70-es években jelentős házgyári kapacitással rendelkezett, azt tapasztalta, hogy megszűnt a számottevő kereslet a panelházak építésére. A házgyári kapacitásokat tehát le kellett állítani, és új technológia alkalmazására volt szükség azért, hogy az üzemi épületek kihasználására, valamint a létszám foglalkoztatására lehetőség legyen. A piaci elemzések arra utaltak, hogy valamilyen beton-technológia kerüljön a régi gyártósorok helyére, mert mind a beton-technológiában jártas szakemberek, mind a betongyár ott állt kihasználatlanul.

A VÁÉV vezetése a piaci igények felmérést követően úgy döntött, hogy a tetőfedő anyag piacán jelenlévő hiányt használja ki, és a betoncserép gyártás lesz alkalmas a termelési probléma megoldására. Ezt indokolta az is, hogy a II. világháború előtt Magyarországon volt betoncserép-gyártás (falvakban még ma is található ilyen sűrű színű, kézzel gyártott termék). Ehhez a koncepcióhoz keresett partnereket, és a Téglá- és Cserépipari Tröszttel közösen elindítottak egy piackutatást a gyártógépek beszerzése érdekében. Kiderült, hogy a legkedvezőbb paraméterekkel rendelkező gépgyártó csak közös vállalkozásba adja a gépeit, és csak a technológiával együtt hajlandó azokat szállítani. Így került sor az ország első építőipari vegyesvállalatának, a VÁÉV-Bramac Kft.-nek a megalakítására.

A külföldi partner a Redlend-BRAAS angol-német konzern osztrák cége, a BRAMAC lett. A konzern ragaszkodott a gépek és a technológia egyedüli

szállítására, amely együtt járt egy mindenkori licencdíj fizetésével, viszont vállalta a teljes személyzet betanítását Ausztriában. A tárgyalások eredményeként 1984 augusztusában létrejött az új cég, és az alapkő letételével együtt kiválasztásra került a magyar irányító személyzet, amely akkor öt főből állt. Felvételre került a magyar ügyvezető, a pénzügyi, a marketing-, a reklámvezető és egy titkárnő. Kiképzésre került a magyar személyi állomány, elkezdődött a társasági szerződésben rögzített feladatok megismerése, az ütemtervnek megfelelő végrehajtása.

Az újonnan alakult cég az 1936-os egyes vállalatokra vonatkozó törvény szerint kellett működjön, és nem volt gazdálkodó szervezet. Ekkor találkoztam először azzal a situációval, miután a VÁÉV állami felügyelet alatt álló cég volt, hogy a város és a megye vezetése is figyelemmel kísérte az új vállalat ütemtervének végrehajtását.

Itt kell elmondanom, hogy a külföldi tulajdonosok kezdetben nem értették, hogy a tulajdonosok megválasztott képviselőin kívül kinek lehet még beleszólása a cég tevékenységébe, de igen hamar megnyugodtak, mert mind a városi, mind a megyei vezetők részéről csak segítő hozzáállást tapasztaltak. A személyes ismeretség után gyorsan rájöttek, hogy az újonnan alakult cégnek sok segítséget tud nyújtani ez a kapcsolat, és ebben soha nem is csalódtak. Abból, hogy a cég nem volt gazdálkodó szervezeti besorolású, több érdekes szituáció is kialakult, amelyből kettőt a teljesség igénye nélkül megemlítek:

- A gazdálkodó szervezetek személyzeti vezetőjének kinevezésébe beleszólása volt az akkori állami szerveknek. Ezért az alakulásunkat követően megkeresett egy osztályvezető az elhárítástól, és egyeztetni akart a személy kinevezésével kapcsolatban. Első meglepetésemben azt találtam mondani, hogy mivel nem vagyunk gazdálkodó szervezet, ez a szabály ránk valószínűen nem érvényes. Egyébként a cégnél a hierarchia felépítésünkben személyzeti osztály nem létezett. Az ügyvezetés feladata volt a munkavállalók kiválasztása és felvétele. Ez a beszélgetés abszolút udvarias formában történt. Az úr eltávozott azzal, hogy utána néz ennek a helyzetnek. Soha többet nem találkoztam vele.

- Amikor kötelezően bevezettük a bérkifizetések bankszámlára történő utalását, akkor két munkavállalónk nem nyitott bankszámlát, és megkereste a megyei szakszervezetet, hogy érje el nálunk e szabály visszavonását, mert ők így nem kapják meg a fizetésüket. Ez a probléma is úgy oldódott meg, hogy a szakszervezet vezetője a munkavállalókkal egyeztetett a bankszámlák használata érdekében.

Tizenhárom évig voltam a VÁÉV-BRAMAC Kft. ügyvezetője, (később BRAMAC Kft.) de csak hálával tudok visszagondolni a városi és megyei vezetők mindenkor megértő, segítő hozzáállására. Igen sokat segítettek egy fiatal, kezdő vállalkozás sikeres piaci térnyerése érdekében.”

A városi tanács tulajdonát és bevételeit gyarapítani akartuk úgy is, hogy vállalkozóvá váltunk: cégekbe léptünk be tulajdonrész vásárlással, részvényvásárlással, apport bevittel, üzletek tulajdonjogának részbeni vagy teljes megszerzésével. 1989-ben már – iparvállalatoktól a vendéglátásig – 11 cégben szereztünk tulajdont, a fentiekben felsoroltak jelentős részében. A vállalkozásokba bevitt vagyon (pénz és apport) értéke meghaladta a 32 millió forintot, amely után a ténylegesen elért osztalék 1990-ben 5,7 millió Ft volt, és ez 18%-os vagyonarányos nyereséget jelentett.

További vállalkozásokat és újabb betelepülő cégeket ígértek folyamatban lévő tárgyalásaink: az Országos Kereskedelmi és Hitelbank fiókot akart nyitni, ezért a Vár alapítványt támogatta volna max. 10 MFt-tal, a multi cég Liebbher már a terület kiválasztásnál tartott 300 fős, 20 tonnás autódaru gyárat szándékozott telepíteni, erre a tanulmányterv és a cégalapítás szerződéstervezete is elkészült. A svájci Peisa szerszámgyártó vállalat 200 fős üzem létesítését vizsgálta, a világ legnagyobb szórakoztató, parképítő cégével (Zamperla) is folytak megbeszélések, a volt vidámpark hasznosítására. Kölcsönös megkeresések voltak a Kripping, a RUF, az Austrohaus Kft.-kkel is jövőbeni beruházásaik idetelepítéséről. Megkezdtük a szovjet katonai objektumok átvételének és hasznosításának előkészületeit.

Az új vállalkozások idetelepülését, az itt lévők bővítését azzal is segítettük, hogy felmérésre és meghatározásra kerültek az ipari, kereskedelmi, szolgáltató és egyéb vállalkozások veszprémi beruházásainak megvalósítására alkalmas területek, telephelyek és objektumok. Ilyenek voltak: Házgyári úti VÁÉV telep, ÁFI csarnok, KÉV-METRO csarnok, Bakony Művek 2. telep csarnok, Komfort telep Fenyves utca, külső útgyűrű – Almádi út – Füredi út által határolt terület, külső útgyűrű – Pápai út közötti, külső útgyűrű – zirci út közötti, külső útgyűrű északi szakasza melletti, Kistó utca mindkét oldalán lévő térségek.

Az elmondottakból kitűnik, hogy tanácsunk határozottan törekedett valós önkormányzati tulajdon létrehozására. Ez irányú törekvéseink sajátos, egyedi voltak miatt országos érdeklődést is kiváltottak. Az önkormányzati tulajdon szükségességéről, az azzal való gazdálkodásról az Új Fórum című folyóirat 1990. januári számában jelentették meg gondolataimat:

„A helyi demokrácia kiteljesedése nem képzelhető el a tényleges önkormányzatok kialakítása, illetve megerősítése nélkül. Ehhez nélkülözhetetlen az önkormányzati gazdasági alapok valóságos, decentralizált biztosítása, ezen belül az önkormányzati tulajdon létrehozatala. Ez viszont a tulajdonreformot, a tulajdonviszonyok átalakítását igényli, és az együtt kell, hogy járjon a társadalom hatékonyabb működésével, ezért a vállalkozás meghatározó szerepet és jelentőséget kap: a vállalkozási lehetőséget, a vállalkozás feltételeit ki kell

terjeszteni a társadalmi élet minden szereplőjére, így a helyi önkormányzatokra is. Mindezen egymásra épülő folyamatok pillérjei között fontos hordozóelem az önkormányzati tulajdon. A valós önkormányzatnak tulajdonra van szüksége a gazdálkodási, gazdasági önállóság megteremtése érdekében. Ezért a tanácsoknak tulajdont, tulajdonosi jogvédelmet és jogosítványokat kell kapniuk. Csak így válhat egy település valóságos gazdasági egységgé. A tulajdon révén a tanácsai gazdálkodás gazdasági, piaci eszközökkel kapcsolódhat a profitorientált termelészférához, ezáltal a nemzeti jövedelem termelésének és elosztásának létrehozója, a tulajdonos jogán fogyasztója is lesz. A közvetlen tulajdonlás megteremtésével létrejövő tulajdonosi érdekelttség a közösségi vagyon hatékony felhasználását kényszeríti ki.

A mai ellentmondásos helyzetet az önkormányzati tulajdon elismerése megszünteti. Előnyei kézenfekvőek:

- létrejön az állami tulajdon racionális használata,
- fontos bázisa lesz az önkormányzat fejlődésének,
- erősíti a tulajdonosi személetet,
- megteremti a közvetlen felelősséget,
- elősegíti a tulajdon további gyarapítását”.

Előbbiek azt is jelentik, hogy az önfinanszírozó tanács, vagy önkormányzat kialakítása az igazán jó megoldás politikai és gazdasági szempontból egyaránt (bizarr és eretnek, talán utópisztikus gondolat volt). Mindenesetre arra kellett törekedni, hogy a tanács, a közigazgatás a gazdasági életben ne versenyképeséget korlátozó, hanem ösztönző tényező és szereplő legyen.

5.4 Nemzetközi kapcsolatok – túl a határokon

Veszprém mindig nyitott város volt. Története során készséggel létesített összeköttetést külföldi országokkal, városokkal, azok prominens képviselőivel. Elsőként Gizella királyné kapcsolta be az európai szövetségek láncolatába. Az általa elindított folyamat, a nemzetközi vérkeringésben való részvétel máig kitartott, sőt egyre szélesedett, erősödött. Ma kapcsolatai két fő áramlatba sorolhatók: az egyik testvér- (partner)városi, a másik az azon kívüli rendszeres vagy eseti kulturális, tudományos, egészségügyi, sport kapcsolatok területe.

A 70-es évek elején új tendenciák kezdődtek el az európai országok egymás közötti viszonyában. A helsinki egyezmény sok-sok lehetőséget adott a népek közeledésére, barátságaik erősítésére. Ennek egyik eszközévé vált a testvérvárosi együttműködések kialakítása. Mi, veszprémiek, már abban az időben elindítottuk a kapcsolatok széles körű létrehozását. Kiváló költőnk, Kosztolányi Dezső írta: „A természetet meg lehet ismerni közvetve is. Az em-

bert soha”. Tehát csak egymás életének közvetlen megismerésével, egymás tevékenységében való részvételével, véleményének birtokában lehet csak egymáshoz közeledni, egymást megkedvelni, megszeretni, barátokká válni. E folyamat városunk mindennapos életének részévé vált. Létrejöttek és működtek testvérvárosi kapcsolataink.

A 80-as évtized végén hét várossal volt testvérvárosi szerződésünk, együttműködésünk: a finnországi Rovaniemivel, a dániai Gladsaxe-szal, a bulgáriai Haszkovóval, a németországi Bottroppal, a belgiumi Ottignies-Louvain-La-Neuve-vel, a romániai Sepsiszentgyörggyel és az észtországi Tartuval. Közülük négy – a finn, a dán, a bolgár, az észti – a 70-es években jött létre.

Mi testvérvárosi szerződését nem szüntettük meg. Tévesek azok az egyesek által terjesztett információk is, hogy a keletnémet Halleval és a szovjet Kurszkkal volt ilyen szerződésünk. Veszprém megyének voltak a nevezettekkel

Szelényi Károly: Vetési Albert miseruhája

megyei szintű partnerkapcsolatai, amelyekből ránk is hárultak bizonyos rendezvények megszervezésének tennivalói. A Tartuval való együttműködést még a 70-es években megszüntették, amelyet azután 1989-ben újra indítottunk.

Nem felel meg a valóságnak az sem, amelyet egy Veszprémről szóló könyv szerzője írt: „*a kapcsolatok elsősorban protokoll szinten szerveződnek [...] nagyon nehezen egészülnek ki a hétköznapi szintjére lefordított együttműködésben*”. A mi testvérvárosi kapcsolatainkban ez egyáltalán nem így volt, az egyetlen kivétel Haszkovo. Rendkívül gazdag és sokoldalú kapcsolatrendszerek alakultak ki a legtöbb területen. Legjellemzőbben a kultúra világában: zenekarok, énekkarok művészeti csoportok, táncegyüttesek rendszeres fellépéseire került sor egymás városaiban (évente 2–3 alkalommal), kölcsönösen kiállításokon mutatták be kultúrájukat, képzőművészetüket, az egyes városok életét, fotóalbumok készültek, képzőművészek cserelátogatásai jöttek létre, filmek, TV-műsorok, és újságcikkek szóltak egymás életéről.

Az oktatás vonatkozásában középiskolák csoportjai és tanárai cserélődtek, általános iskolások üdültek, volt óvónői tapasztalatcsere, ifjúsági, iskolai konferenciákat tartottak, a nyári egyetemeken a kölcsönös részvétel és előadás is jellemző volt, ifjúsági klubok látogatásai voltak, ösztöndíj-alapítás és rendszeres odaítélése történt, iskola-iskola kapcsolatok működtek (Lovassy, Dózsa, Rózsa utcai). Építészek, idegenforgalmi, városigazgatási és tanácsi szakemberek, testületi tagok tapasztalatszerzései is megvalósultak. Rovaniemi esetében a két város evangélikus gyülekezetei, Bottrop esetében az essenai és a veszprémi érsekség között létezett kapcsolat. Sportolók versenyeire is sor kerültek (labdarúgás, atléták, tájfutók stb.).

Az egészségügy területén orvosok, egyes szakterületek együttműködése alakult ki. Bottrop számos egészségügyi felszerelést ajándékozott a veszprémi kórháznak. Ami rendkívül fontos volt, hogy családi kapcsolatok, kölcsönös látogatások is jellemzőkké váltak. Volán vállalatunk jó szakmai és személyi összeköttetést hozott létre bottropi partnerével. Még a két város rendőrsége is tapasztalatokat cserélt, a két tűzoltóság is hasonlóan.

Testvérklubok szerveződtek és működtek is Rovaniemi, Gladsaxe, Bottrop vonatkozásában. Közösen tartottunk finn-magyar barátsági hetet. Nyugdíjasok, nyugdíjasklubok kölcsönös látogatásaira is sor került. Sepsiszentgyörgyre segélyszállítmányokat küldtünk, átadtuk részükre a Vetési gimnázium tervdokumentációját is. Bár a gazdasági kapcsolatok szervezése sok adminisztratív akadályba ütközött, mégis sikerült két árubemutatót és vásárt létrehozni: egyet Gladsaxe-ban, egyet Bottropban Veszprém megyei termékekből, gasztronómiai specialitásokból, élő cigányzenével, néptáncosokkal. Ugye mindez sokkal több a hivatalos protokoll látogatásoknál, amelyre két-két évente kerülhetett sor.

A legértelmesebb együttműködés Bottropbal, Gladsaxe-szal és Rovaniemivel alakult ki, de egy-két éves testvérvárosi együttlétünk városaival is – Ottignyvel, Sepsiszentgyörggyel - egyre gazdagabb lett.

Rovaniemi hivatalos látogatás során a tartomány vezetőjének felkérésére előadást tartottam a magyar gazdaság szükséges reformjának meghatározó tennivalóiról. „Jutalmul” a megyei pártbizottság vezetője két évre eltiltott minden hivatalos külföldi utazástól, mert külföldön nem tudok „megfelelően viselkedni”.

A már említett könyvben szerepel az az állítás is, hogy politikai akarat hozott létre ilyen partneri kapcsolatokat, sőt nevesíti ennek alátámasztására Bottropot. Állítom, hogy az általunk kialakított testvérvárosi együttműködések egyetlen egy esetben sem politikai akarat, vagy ösztönzés eredményeképpen jöttek létre, sőt Bottropbal a politikai akarat ellenére született meg. Hogy hogyan? Elmesélem:

1984-ben üzenet érkezett hozzánk Nyugat-Németország egyik távoli tartományának, Észak-Rajna Westfáliának, ezen belül a Ruhr-vidéknek egy bájos, kedves városából: Bottropból. Az üzenet azt tartalmazta, hogy a már kialakult vállalati szintű gazdasági együttműködést városi szintű, sokoldalú kapcsolattá javasolják bővíteni Bottrop város vezetői, tanácsa. Úgy gondolták, hogy az eddigi gazdasági kapcsolatok erősítését, további kiterjesztését és a két város lakosságának érdekeit is jól szolgálná, elősegítené egy testvérvárosi kontaktus létrehozása. Erre tett ajánlatot az akkor érkezett üzenet, amelyet Ernst Wilczok főpolgármester megbízásából dr. Pera Ferenc, a Veszprémi Szénbányák vezérigazgatója hozott el nekünk.

A kiindulási alap már létezett: A bottropi Prosper Haniel bányászata és Veszprémi Szénbányák között már közel húsz éve gazdasági kapcsolat állt fenn. A szénbányászatban a 70-es évtized elején egyre sürgetőbb követelményként jelentkezett a rendkívül nehéz fizikai munka megváltoztatása, a technológiai korszerűsítés, a jövedelmezőség növelése. Az ez irányú feladatok megoldása terén találtak egymásra a bottropi és a Veszprémi Szénbányák, amelyek között 1972 óta kialakult az üzleti, gyártási, kooperációs közös tevékenység, főként a fejtőpajzs-gyártási és alkalmazási technológiák területén. A városi szintű kontaktus létrehozását tehát a szénbányászat, egy német és egy magyar vállalat gerjesztette.

A kölcsönös igények elindították az előkészítés munkáját, amelyen belül első feladat volt a személyes megismerkedés, a szándékok feltárása. Ennek érdekében került sor a két város vezetői delegációinak kölcsönös látogatására: 1986 szeptemberében 9 tagú bottropi küldöttség látogatott el Veszprémbe, ez év novemberében 5 tagú veszprémi előkészítő csoport tárgyalt Bottropban.

E megbeszélések során gondoltuk ki azokat a kölcsönös feladatokat, célokat, amelyek alapján a testvérvárosi szerződés megfogalmazhatóvá vált.

A kapcsolat tartalmára a következő szempontokat határoztuk meg közösen: rendszeres oda-vissza történő információáramlás, együttműködés az egészségügyben, különös tekintettel a bányászbetegségek rehabilitációjára, művészek rendszeres cseréje, sportversenyek szervezése, iskolai osztályok kölcsönös látogatása, kulturális rendezvények tartása, egyesületek, klubok, családok közvetlen kapcsolatainak kialakítása.

A tárgyalásokat, a szerződés megkötését a politikai szervek, az állami felügyelet (Minisztertanács Tanácsi Hivatala) nem támogatták. Előbbiek rosszállóan nyilatkoztak róla, utóbbi gátolta azzal, hogy semmilyen költségfelhasználást nem engedélyezett, még útiköltséget sem. Így az első tárgyalásra a szénbányák finanszírozásával tudtunk kiutazni, a másodikra munkatársam öreg gépkocsiján, saját költségünkön, saját valutakeretünk terhére. Csehszlovákián és a Német Demokratikus Köztársaságon keresztül utaztunk, hogy a valutaköltségünk kisebb legyen. A visszaútra a bottropiak biztosították az üzemanyagot, és ugyanazon úton tértünk vissza, vállaltuk az oda- és visszaút során szükséges két szállás költségét is. Bottropnak volt már akkor több partnervárosa, de őket is meglepte, hogy mi pontos együttműködési javaslattal érkeztünk. A város újságja ilyen címmel tudósított róla: „Veszprémer Gäste kamen mit Arbeitskatalog.”

A szerződés összeállt, aláírását nem akadályozták meg. Ez lett az első olyan testvérvárosi szerződés, amely a Német Szövetségi Köztársaság egy nagy városa és egy magyar város között létrejött. A szerződés aláírására 1987. október 15-én Bottropban, majd 1988. szeptember 3-án Veszprémben került sor. A partnerség kialakításában, a célok valóra váltásában, az igazi baráti viszonyok megteremtésében elévülhetetlen érdemeket szerzett Ernst Wilczok főpolgármester, utóda Ernst Löchelt, és dr. Elisabeth Alemany orvos.

Könnyebb dolgunk volt a belgiumi testvérvárosi kapcsolat megteremtésével. Valmy Féaux Ottignies-Louvain-La-Neuve polgármestere 1989 tavaszán vette fel a kapcsolatot velünk. Ő volt a vallon kormány kulturális minisztere is. Magyar minisztertársán keresztül indított kontaktus szervezése már ellenállásba, akadályokba nem ütközött, a szerződést következő év elején alá is írtuk. Míg Bottrop esetében gazdasági érdekek és kötődések motiválták a partnerséget, addig Ottignies esetében a tudomány, mert a Louven-i egyetem, amelyik az egyik leghíresebb egyetemi és tudományos intézmény volt Nyugat-Európában, szintén érdekelt, azonosan a veszprémi egyetemmel, oktatási-kutatási területeken az együttműködésre.

További városok is megkeresték Veszprémet testvérvárosi kapcsolat létesítése céljából, velük megbeszéléseket folytattunk, részükre bemutató filmeket,

albumokat, könyveket adtunk át: így az olasz Castiglione Olonenak, a lengyel Zakopanának, a francia Cannes-nak, az amerikai Santa Fenek.

A partnerségi szerződéseken kívüli kontaktusok is széles körűek és tartalmasak voltak. Felsorolásuk ezen írás keretében szinte lehetetlen, csak néhány példát említek. Kulturálisak: énekkarok, táncsoportok (Moers, St. Pölten, Belgium Suhl, Barcelona, Pöchlarn, Pöllau, Halle, Kurszk); sport jellegűek (Halle, St. Pölten, Kurszk); tudományosak: XIX. Nemzetközi Kémiai Olimpia, nemzetközi egyetemi könyvtári konferencia, Társadalomtudományi Kutatás és Dokumentációs Európai Központjának konferenciája, Koppenhágai Egyetem Földrajzi Intézet találkozója, Berlini Állatkert, Herbersteini Jóságigazgatóság; oktatásiak: nemzetközi ifjúsági tábor, hallei általános iskolai kapcsolat, bajor óvodai szakmai elemzés; egészségügyiek: (baleseti sebészek Tartu); kommunikációsak: St. Pölten és Veszprém összehúzó (1 hetes műsor a bécsi rádióban), tévéfilm a város fejlődéséről (Bukarest), újságcikkek városunkról (svéd, orosz); egyéb jellegűek: gasztronómiai hét (NDK), kiállítások, szennyvíztisztítás, (Grazi Kereskedelmi Kamara), lakásgazdálkodás (Bécs).

Jó néhány külföldi ország párt- és állami vezetője is megtekintette Veszprémet. Közülük emlékezetes Ligacsov (Gorbacsov akkori helyettese) látogatása. Az ő nevéhez fűződött a szesztilalom bevezetése. Szigorú, száraz ember hírben állt. Többek között egy könnyedebb programot is szerveztünk számára, a Belvárosi Ruhaszalonban egy divatbemutatót szép lányokkal, lenge ruhákban. Teljesen lemerevedett, szemei összeszűkültek, homloka ráncba szaladt. Technikai hibára hivatkozva megszakítottuk a bemutatót, és gyorsan elvittük a közeli úttörőházba, ahol néptánc műsort tudtunk prezentálni. Ez nagyon tetszett neki, azt mondta, hogy a kultúrának ebbe az irányba kell fejlődnie, míg az előző programot el kell felejteni.

Külön kell írnom még egy nagyon is speciális kapcsolatról, amely a fentebb felsoroltak egyik területére sem tartozik, vagy talán többnek a keretébe is illeszkedik. Egy csodálatos, rendkívül nagy tudású, sok tudományterület sikeres művelője, Veszprém egykori tiszteletbeli polgára, Prof. Dr. med. Szirmai Endre úrral kialakult kontaktusról van szó. Számos találmányát (pl. sejtcentrifuga, biokémiai eljárása) ma is használják. Jó néhány egyetem és akadémia tiszteletbeli vagy rendes tagja, tudományos és irodalmi alkotásai 49 nyelven olvashatóak. A II. világháború végén fiatal orvosként élt Veszprémben, kezelte az akkori püspököt, Mindszenty Józsefet is. Később külföldre emigrált. Orvosprofesszor, költő, festőművész, de atomfizikával és nyelvészettel is foglalkozott. Több államban – USA, Németország, Svájc – gyógyított, tanított és élt. Az angol királynőről készült képe a Londoni Royal Society Art Collectionban látható, azt személyesen adta át II. Erzsébetnek. Veszprémről készült

rajzai több világhírű múzeum gyűjteményeiben megtalálhatók. Művészetét Vasarely Viktor is nagyra tartotta, méltatta. Rajzait azzal az írónnal készítette, amellyel orvosi receptjeit és tudományos kísérleteinek jegyzeteit írta. Néhány alkotását a könyvtárunknak is megküldte. A magyar tudomány legnagyobb alakjai, Nobel-díjas tudósok voltak a barátai: Szentgyörgyi Albert, Hevesi György, Wigner Jenő. Tolmácsolt Veszprémben Tolbuchin marsallnak. Akadémiai előadásokat tartott a Szovjetunióban, és ez alkalommal ő hozta ki (feketén) Borisz Paszternak dr. Zsivago című könyvének kéziratát. Mi akkor kerültünk kapcsolatba, amikor Stuttgartban kezébe került egy újság, amelyben a veszprémi 1988-as Szent-jobb ünnepségekről tudósítottak, és ebben olvasta az akkor elmondott beszédemet. Ez annyira megtetszett neki, hogy azonnal megkezesett, kérte teljes szövegének megküldését, amelyet ezután több neves múzeum irodalmi gyűjteményeiben elhelyezett, városunk jó hírnevét keltve. Kapcsolatunk során sok hasznos tanácsot, eredményes kontaktusok létrehozását köszönhetjük neki. Büszkék voltunk arra, hogy négy évtized eltelte után is milyen erős kötődése maradt Veszprémmel.

5.5 A nyílt várospolitikai egyes módszerei, eszközei – mindenkivel együtt

Jelentős mértékben segítette a városstratégia megvalósítását a nyílt várospolitika gyakorlata. Ennek egyik legfontosabb feladata a városi szintű közösség kialakítása, erősítése, aktivizálása volt. Mit is jelent ez?

- a lakosság részvételét a helyi közéletben, a településpolitikai megfogalmazásában és megvalósításában;
- a lakosság és egyes csoportjainak kötődését a városhoz és egymáshoz;
- a kooperációt, amely a város lakosságának egyes csoportjai között különböző együttműködési formákban alakul ki, beleértve érdekképviseleteik érvényesítésének lehetőségét is;
- az integrációt, amely a demográfiai változások, a foglalkozásszerkezeti átalakulások, a gazdasági folyamatok, a vállalati, intézményi egymásra épültség összegződésekként jön létre;
- a lakosság elégedettségét a város által létrehozott és biztosított életkörülményekkel, az előrelátást és a perspektívát, amely a lakosság jövőbeni feladat-, illetve helyzetlátását jelenti.

Ezek a felsorolt tényezők a kialakult helyi társadalmakban mind funkcionálnak. Működésük a helyi közélet jó kiépítését és a közérdek megfelelő érvényesítését biztosítja. Egy szerveződési és fejlődési folyamat megy végbe, amelynek során egy település elkülönült, széttagolt lakosságából közös célokért együttműködő, munkálkodó, társuló közösség jön létre.

Veszprémben ez úgy volt értékelhető, hogy a városi szintű közösség kialakulása elkezdődött, a helyi társadalommá való szerveződés folyamata megindult, a 80-as évek második felében felerősödött. Mindezt a várospolitikai munka olyan gyakorlata tette lehetővé, amely különböző módszerekkel, eszközökkel kellően vette figyelembe, juttatta érvényre a helyi közösségekre vonatkozó, már említett minőségi tényezőket, azokhoz igazodó célok és feladatok megfogalmazásán, valóra váltásán tevékenykedett.

Az önkormányzati tevékenység hatékonyságának növelése, a városfejlesztés nem nélkülözheti ma már a lakosság anyagi eszközeinek és szellemi erőinek tartós, növekvő bevonását a helyi célok megvalósításába. Ez pedig lehetetlen a lakosság közügyekbe való részvétele és a döntési folyamatokba való bekapcsolása nélkül. Amikor a város lakójától a városfejlesztés érdekében saját anyagi, fizikai, szellemi áldozatvállalását kérjük, akkor meg kell teremteni a lehetőségét arra is, hogy ne csak pénzt, munkát adjon, hanem érvényesíteni tudja elgondolásait, akaratát, elmondhassa véleményét. Megfelelő tájékoztatást kapjon mindarról, amelyre az ő erőforrásait mozgósítják. Növekedett a lakossági befizetések összege és ennek részaránya a tanácsi bevételekben, ezért annak felhasználásáról pontosan számot is kell adni a lakosságnak. Azt kell elérni, hogy az egyes lakosokban kialakuljon a tulajdonosi érzés, a „közöm van hozzá” szemlélet és felfogás.

5.5.1 Lakossági kapcsolatok – e nélkül nem ment

Kerestük a fentiekre a jó gyakorlati megoldásokat. Számos gyakorlati módszer született városunkban e téren is. Kiemelten fontosnak tekintettük a lakossági kapcsolatok extenzív és intenzív fejlesztését. Egyre több fórum, rendezvény került megszervezésre, mind több városfejlesztési, működtetési témáról, egyre nagyobb információhalmazzal indult meg a párbeszéd. A városi tanács döntéseinek előkészítése során a javaslatok megismertetése, megtárgyalása egyre szélesebb körben és egyre nagyobb mélységben történt. Ennek egyik fő eszköze a társadalmi megbeszélések szervezése, lefolytatása volt. Egy város jövőbeni fejlődésének fontos alakítója a rendezési tervek láncolata. A legnagyobb tartalommal ezek köré szerveződtek a lakossági tárgyalási fórumok. A városrendezési tervek vitáin már elértük, hogy azokon több ezer ember vett részt, több száz javaslat született. A társadalmi és tudományos szervezetek természetesnek tartották, hogy véleményt mondjanak e tervekről.

Az 1982-ben elkészült általános rendezési terv javaslat városrészi és lakótelepi (8 helyen), vállalati és intézményi (23 szervezetenél), politikai és társadalmi (5 szervnél) területeken került megvitatásra 2411 résztvevővel. Az elhangzott javaslatok száma meghaladta a hatszázat, amelyekből a végleges tervbe közel

Kádár F. Tibor: Hosszú utcán

kétszázötven javaslat, észrevétel be is épült. Az általános rendezési tervre alapozottan 19 részletes rendezési terv, illetve program került kidolgozásra a város különböző területeire, amelyeket az ott érintettek körében tárgyaltunk meg. Nem az elfogadott tervek kerültek a lakosság elé, hanem még a kidolgozás fázisában lévők. Például a részletes rendezési tervek készítése során már a program elfogadása előtt igényeltük a lakosság, valamint a társadalmi szervezetek véleményét.

További lehetőség rejlett az olyan tervvitákon, amelyeken összehasonlító, azonos érték kategóriájú, reálisan eltérő alternatívák, azok előnyei és hátrányai, a valóban jó megoldások variánsai kerültek a közvélemény elé. Ilyenek voltak: a VI. ötéves terv koncepciója, egyes éves tervjavaslatok, beruházások, létesítmények előtervei. Bár ez utóbbiakra nem mindig maradt elegendő idő.

A városi tanács előzetes társadalmi vita nélkül nem tárgyalta a lakosság széles rétegeit érintő tanácsrendeleteket (pl. a lakás- és helységgazdálkodásról, a településrészekről, az utcanevekről és házszámozásról, a társadalmi munkáról, a temetők rendjéről stb. szólókat). A végrehajtó bizottság gyakran helyszíni vizsgálata, egyeztetése, valamint jó néhány esetben kétfordulós elemzése után hozta meg döntéseit. Napirendjére tűzte valamennyi városrészre külön-külön az ott élő lakosság életkörülményeit, az ellátottság helyzetét.

A tanács tisztviselői, az Ingatlankezelő Vállalat, a Városgazdálkodási Üzem vezetői negyedévente más-más városrészben tartottak közös bejárást az állapotok felmérésére, a szükséges intézkedések kidolgozása érdekében. A városrészekben olyan fórumok is megtartásra kerültek, amelyeken a tanácsi tisztviselőkön kívül jelen voltak a rendvédelmi szervek, a közüzemi, a kereskedelmi, a szolgáltató, a városgazdálkodási cégek vezetői, akik részben tájékoztatták a jelenlévő lakosságot, részben meghallgatták utóbbiak kritikáit, javaslatait, és részben bejelentették a megtenni szándékozott intézkedéseket. Gyakoriak voltak a konzultációk a városrészek képviselőivel. A társadalmi munka céljait és a felajánlott munkaeszközök hasznosításának módját, eredményeit évente közel 200 vállalattal, szövetkezettel, intézménnyel, szervezettel és az érintett lakossági csoportok mindegyikével megvitattuk. Esetenként közvélemény-kutatás is készült. Speciális, egyedi témákban is sor került lakossági párbeszédre, ilyen volt például rendhagyó összevont szülői értekezlet szervezése az általános iskolák gondjairól, helyzetéről.

A lakosság további tájékoztatását szolgálták a különböző kiadványok. Ilyenek voltak: a VI. és VII. ötéves tervek célkitűzéseiről szóló ismertető, a Veszprém régi épületeit illusztráló könyvek, a város ötvenkénti fejlődését bemutató Két választás között című kiadványok, fotóalbum a városról, a „Tájak, korok, múzeumok” című tájékoztatók, Veszprém településtörténete című könyv stb.

Ugyanezt a célt szolgálta továbbá a tanács által kiadott Jó tanács című rendszeres városi füzet, majd a városi újság, továbbá a Veszprém Városi Televízió egyes műsorai és az esetenkénti célirányos kiállítások.

A nyílt várospolitika vonatkozásában rendkívül fontosnak tartottuk a lakosság képviselete terén a tanácstagok hatékony tevékenységét. Ennek érdekében nagyon is szükséges volt az informáltságuk javítása, részükre megfelelő segédanyagok kiadása, beszámolóikra az alapos felkészítés, bizonyos jogi ismeretek közvetítése. E cél megvalósítására intézményesített formát is létrehoztunk: a Tanácstagi Klubot. Így mutatta be ezt 1986-ban a Népszabadság: *„Jó ötlet, kiválóan megvalósítva. Röviden így jellemezhetnénk az országban először megalakult Tanácstagi Klubot. Csaknem három éve működik mindenki meglegedésére. Legjobban tagjai jellemezhetik. A klub legnagyobb érdeme – mondja a legrégebbi tanácstag, Körmendy Sándor, a Vegyipari Egyetem nyomdavezetője – hogy gazdagítja a tanácstagok ismereteit. Jobban megismerik, képviselhetik saját körzetüket, annak gondjait, s jobban érzik esetleges előnyeiket más körzetekhez képest. Egy-egy összejövetelel, havonta tartjuk őket, együtt van csaknem valamennyi tanácstag. Az előadások után módunk van összevetni, megbeszélni gondjainkat, eredményeinket, munkánkat. Ha látjuk például, hogy valahol nincs még közvilágítás, akkor meggondoljuk, hogy kérjük-e máshol a meglévő felújítását. Olyan rosszak néhol az utak, hogy abban is rangsorolni kell. Meg kell tanulnunk feladatainkat, s persze sok egyebet is. Például, hogy eligazodjunk a szaknyelvben, vagy felkészülten tudjunk dönteni egy-egy előterjesztés ügyében. Ismeretekre van szükségünk, amit a klubban megkapunk az előadóktól, és a régebbi, tapasztaltabb tanácstagoktól. A programban szereplő előadásokon, vitákon túl, mód és lehetőség van egymás megismerésére is.”* A klub révén folyamatosabbá vált a tanácstagi tevékenység. A havi egyszeri találkozó nemcsak egyfajta továbbképzés, hanem rendszeres elemző munka is volt. Részt vettek a közérdekű bejelentések kezelésében. Működött fiatal tanácstagok bizottsága is, amely jól szolgálta felkészültségük javítását és a tevékenységüket.

Erős kapcsolat alakult ki a lakosság és a tanácstagok között az utóbbiak éves beszámolóinak rendezvényein, különösen akkor, amikor azok képesek voltak bizonyítani a tanácstag kötődését választókerületéhez, színvonalas munkáját, és azt, hogyan tudta az adott városrész érdekeit képviselni. A lakosság érdeklődését bizonyítja, hogy a korábbiakhoz képest egyre többen vettek részt ezeken a beszámolókon. Íme néhány adat e kapcsolati forma funkcionálásáról: 1988-ban 57 beszámolót tartottak, azokon 1357-en vettek részt, átlagosan 24 fő volt egyen-egyen jelen, elhangzott összesen 432 hozzászólás, észrevétel, alkalmanként 8. A tapasztalatokat az érintett szakigazgatási szervekkel együtt dolgoztuk fel. Egy felmérés szerint a tanácstagoknak mintegy ötöde nem kellő színvonalon

végezte ezt a társadalmi megbízatását. Kiemelkedően nagy volt a testületi üléseken való részvétel aránya: tanácsüléseken 82%, a végrehajtóbizottsági üléseken 83%. Felügyeleti vizsgálat azt is megállapította, hogy a tanácsüléseket őszinteség, demokratizmus, türelem, tolerancia, bátorság és nagyfokú vitakészség jellemezte. A késhegyre menő viták nem egyszer indulatokat is elszabadítottak, de a Veszprémhez való erős kötődés és szeretet mindig létrehozta a közös nevezőt, a békés együttműködést. Különösen így volt ez az évtized második felében, – amikor kötelező volt már a kettős jelölés – a tanácsi választások eredményeképpen egy létszámában közel 30%-kal kisebb, de jól képzett, ütőképebb, még városszeretőbb, és érte tenni akaróbb testület irányította a településünk működését, fejlődését. A tanácstagok tevékenységért, a bizottságokban végzett munkájukért semmilyen díjazás nem járt. A tanácstagok mindösszesen egy ösztönös helyi járatú buszbérletet és egy Magyar Hírlap előfizetést kaptak.

A jelölőgyűlések jobb és tartalmasabb szervezése jellemző 1985-ben. Azokon kétszer annyian (9194-en) vettek részt, mint öt évvel korábban. Körülbelül egyharmados részvételi arány volt. Előtérbe kerültek a helyi kezdeményezések, és az eredmények, a problémák megvitatása. Átlagosan 600–700 választó jutott egy-egy tanácstag körzetére. A lakossági összetételt jobban tükröző személyi struktúra alakult ki, és a testületek (tanács, végrehajtó bizottság) szakmai felkészültsége is javult. A tanácstagok 49%-a cserélődött ki.

Hogy milyen érzések motiválták a tanácstagvá válást, az ez irányú tevékenységet, Veszprém szeretetét, és egyre változó világunk alakításában való részvételt, arról közel három évtized múltán álljon itt egykori tanácstagunk, dr. Bősze Ferenc ügyvéd visszaemlékező írása:

„Azok a ,60-as évek... Sopronban.

A nyiladozó értelem, a világra való rácsodálkozás évei.

A 18. születésnap varázsa.

Apám halálának szomorúságával szembesülés az elmúlással.

Líceumi diákként ballagások – több kilométeres séta a gimnázium épületétől a Lővéreken át ki az erdőbe és vissza – a Deák-kúthoz, s mindig elolvasva a márványtáblán a hexametert:

'Itt lobogott a Deák-kúti Vármegye zászlaja egykor,

Szelleme mostan is int, ifjú szeresd a hazát!'

Nyilván ez is segített megérteni a Civitas Fidelissima üzenetét, s minden igazi 'soproni' ebből fakadó örökérvényű kötelezettségét. Tanáraim ekkor plántálták belénk, a legfontosabb, hogy tartásunk legyen, s tudatosították: a matúrát követően teljes jogú polgárai leszünk a nemzetnek. Megtanították – hogy soha el ne

felejtjük – a 'polgár' és a 'nemzet' főnév. Nem is akármilyen fő-név. Ezért is volt szörnyű 42 évvel később megtapasztalni, hogy a 'kokárdás' kirekesztési kísérlet a polgár és a nemzet főnevet megkísérelte melléknévvé degradálni és sokan voltak, akiknél sikerrel jártak, sőt vannak akiknél még ma is tart a 'kábulat'... Aztán jöttek a ,70-es évek... Pécsett.

Az egyetem. Pontosabban az Egyetem. Bepillantás a tudomány rejtelmibe-zugaiba. A jog mindenhatóságába és semmitérőségébe. Megtapasztalni, hogyan tud a politika 'játékszerévé' válni, s ugyanakkor hogyan tud visszahatni rá.

Találkozni a szó erejével. Megérteni, hogy a 'szó veszélyes fegyver', s azt is, hogy van aki 'fegyvertelen'. Ő értük is protestál Váci 'A Te bolond'-dal. Fenntartás nélkül vállalom magamra nézve is igaznak ezzel kapcsolatos sorait:

Ünnepontó az ünnepen,
te országosan szemtelen,
feszengve hallgatott pimasz,
számon kérő hangú paraszt.
Rád szólnak, lásd, leintenek,
mosolyognak, legyintenek,
hagyják, hogy haragod kiöntsd
- nem árt, ha „magában dühöng” -
S halálos indulataid

nem érti, kire tartozik.
De mondd, kiáltsd, terjeszd, dadogd
jogos igazad, igaz jogod.
Kiáltsz – s nem hallgatnak oda?
Te nem hallgathatsz el soha!
Elhallgatnak? – Légy hangosabb!
Nincs jogod, hogy hangot ne adj
azoknak, kiknek motyogás
a hangjuk, meg káromkodás”

És végül a ,80-as évek... Veszprémben. A harmincas éveiben az ember nem érzi a 'korlátait'. S ez alatt nem csak a fizikai képességeit értem. Úgy éreztük akkor, 'ide nekünk az oroszánt is(!)'. Kezdtük úgy érezni, hogy lebomlóban vannak a hatalom korlátai, de később kiderült, hogy ez csak érzéki csalódás, pusztán 'lazábbra engedték kötelekeinket'. De miért éreztünk így?

A válaszhoz kapcsolódik a történetbe – ha úgy tetszik, itt lép be az életembe – Maróti Rezső. Ő is 'okozója' volt annak az életérzésnek, ami akkor hatalmába kerített minden tenni akaró, jobbitó szándékú fiataalt, akik az akkori politikai realitásokat figyelembe véve abban a társadalmi berendezkedésben és ebben az országban kívántak élni. A 'hatalom' egyre több értelmes embert igényelt, és egyre több értelmes ember számára adott lehetőséget a kibontakozásra. Tőlük egyre több okos szót hallottunk, egyre több okos dolgot láttunk megvalósulni. Veszprém megyében ennek volt karakteres megtestesítője Maróti Rezső. Nem lehetett rá nem odafigyelni. Az más kérdés, hogy sokan nem is akartunk 'nem odafigyelni'.

A gazdaság teljesen új perspektívái bontakoztak ki. A magyar mezőgazdaság fajlagos mutatói, az ENSZ mezőgazdasági szervezete, a FAO kimutatása

szerint hazánkat – Dánia és Új-Zéland után – a harmadik helyen rangsorolta. Bebizonyosodott, hogy 'nagybirtok' nélkül nincs fejlett mezőgazdaság. Mint ahogy a Széchenyiek, a Batthyányiak, a Festeticsek és az Esterházyak nélkül nem lett volna élenjáró már a 18. században sem. Ráadásul mindennek történelmi gyökerei is vannak, hiszen tanultunk annak idején az Elbától keletre, illetve nyugatra kialakuló mezőgazdasági struktúra alapvető különbségéről... Az biztos, hogy ebben az időben öröm volt olyan gazdaságpolitikai fórumra járni, ahol a Rezső volt az előadó.

Még közelebb kerültünk egymáshoz, amikor a 'párt belső átszervezése' eredményeként Maróti Rezső tanácselnökként a város első emberévé lépett elő. Spontán alakult ki, hogy többen elkezdték 'polgármesternek' szólítani, holott még senki nem láthatta, hogy ténylegesen elindult az a folyamat, amelynek a végén a tanácselnökből polgármester lett. Idekívánkozik Tamási Áron gondolata, miszerint '... azért van a világ, hogy valahol otthon legyünk benne ...'. Ezt teremtette meg Veszprémben – ha úgy tetszik ezt 'tette' Veszprémmel – Maróti Rezső.

Miután annál jobban én sem tudom megfogalmazni, mint tette a Veszprém város története a kezdetektől napjainkig kötet szerzője – aki a már középkorban is használt 'a tudományosság és kultúra bölcsője Veszprém' meghatározást vette át mottóul, így maradok annál.

Az 70-es évek végén megváltozott városrendezési koncepció már a történelmi és építészeti emlékeink megmentésére törekedett. Sor került a vár és a városközpont értékes műemléki együtteseinek felújítására. A Kossuth utca északi tömbjének további szanalása helyett megkezdődött a történelmi adottságokhoz igazodó rekonstrukció, gyalogos átjárók, bevásárló udvarok kialakítása. A régi Gráner-udvar egy részét elfoglalta a hangulatos Fortuna-, Gizella- és Sarolta-udvar. Ennek során elévülhetetlen érdemeket szerzett a város ezen időszakának – egyben a rendszerváltás előtti utolsó – tanácselnöke, Maróti Rezső, s a koncepcióhoz szakmai háttérrel biztosító két építész: Ruttkay Gyula és Balassa László.

1985-ben a 'kötelező kettős jelölés' eredményeként én is azzá váltam, sőt tanácsstag lettem. Ebben a minőségemben is komolyan vettem Váci Mihály fenti intelmét, hangomat hallassam a motyogók helyett. Emiatt soha nem volt konfliktusunk mindaddig, amíg a 'hangoskodásom' olyan hatalmi érdeket sértett, amely a tanácselnöknek is utasítást adhatott. Próbálkozott ő 'jó szóval', később 'belátásomra apelláló érvekkel', de kitarítottam igazam mellett.

Emiatt a 'mosolyszünet' éveit következtek, de eljött a 'kéznývjtás ideje', s ebben ő járt elöl. Ő nyújtotta, én elfogadtam, s ugyanolyan felhőtlenül tudtuk egymást megölelni, mint annak előtte. Nem kívánhatok mást, mint ez az 'ölelés' tartson mindaddig, amíg egyikünket innen a sors el nem szólítja..."

5.5.2 Kapcsolatok a városban működő szervezetekkel, szervezetekkel – erős háttér

Természetesen a nyílt várospolitikai gyakorlatát, céljainak megvalósítását nemcsak a tanács tagjai és szervei művelték. Ebben más szervezetek, szervezetek is hathatós partnereink voltak. A teljesség igénye nélkül megemlítek közülük néhányat: Hazafias Népfront Városi Bizottsága, MSZMP Városi Bizottsága, Veszprémi Akadémiai Bizottság Területi és Településfejlesztési Szakbizottsága, Urbanisztikai Társaság, MESZÖV, METESZ, különböző kamarák szervezetei, Múzeumbaráti Kör, Petőfi Színház Baráti Köre, sorra alakuló nyugdíjas klubok stb. Részt vettek állapotvizsgálatokban, fejlesztési alternatívák kidolgozásában, céljaink megvalósításában, terveink bírálatában, tanácsrendeleteink alakításában, fogadták és továbbították az észrevételeket, segítették a városi szintű összefogás szervezését. Együtt kerestük a hátrányos helyzetűek állapotán való jobbítás lehetőségeit, és a régi Veszprém jellegzetességei újbóli megtestesítésének módjait.

Ismertettem azon szervezetek nagy részét, akikkel együtt gyakoroltuk a várospolitikát. Tettem ezt azért, hogy nyilvánvaló legyen: a tanács nem egyedül akarta cselekedni azt. Ugyanis annak idején a város pártvezetése kinyilvánította, hogy a várospolitikát ők csinálják, az ő feladatuk. Az pedig egyenesen személyemnek szólt, amikor az hangzott el: „Te még csak ne is szólj a politikáról, mert ahhoz nem értesz”. Lehet, hogy nem értettem egyedül, de széles körű összefogással eredményesen gyakoroltuk. Az sem akármilyen, amikor az egykori megyei első titkár felhívott telefonon és megkérdezte: „Véleményed szerint a megyei tanácsnál szemben lévő nyilvános telefonállomás jó helyen van? Mire azt mondtam, hogy igen, mert forgalmas helyen van, sokan használják. A válasz így szólt: „Hát nincs jó helyen, mert Lenin elvtárs szobra közelében ne legyen ilyen tákolmány! Gondoskodjál áthelyezéséről!” Gondoskodtam, átrakattuk a Szeglethy utca sarkára, ott politikailag nem zavart senkit. Mint ahogy néhány évvel később Lenin elvtárs szobrát is én vittem el, de nem utasításra. Tudtam, hogy kis piti témában nem kell tengelyt akasztani, mert a nagy témákban így mi érhetjük el céljainkat. Ezt követően azonban szakmai tervet készítettünk a városközpontban a telefonfülkék elhelyezésére. A május 1-i felvonulás dísztribünjének elkészíttetése mindig tanácsunk feladata volt. Egyik esztendőben elhatároztuk, hogy a megszokott vörös drapériával bevont emelvény helyett egy szép, natúr színű fenyőfából készültet állítunk fel. Meg is történt április 30-án. Május 1-re virradó éjszaka nagy meglepetésünkre a pártbizottság „illetékese” azonban bevonatta azt vörös drapériával. Akkor sem vitatkoztam, amikor arra érkezett felhívás hozzám, – bár nem tudtam, hogy ez az én feladatom –, a Felszabadulás úton szén dőlt az úttestre, takarítassam el. Megtettem, nem vitatkoztam, de arra, hogy hogyan legyen a belváros

rehabilitációja, vagy legyen-e várrekonstrukció, s hogyan, azon igen. Lett, és úgy ahogy sok okos emberrel együtt elképzeltük. Mint ahogy azt is elértük minden direktíva ellenére, hogy a Cholnoky városrészt nem kereszteltük át Kurszra, de még utca, vagy intézmény sem kapta ezt a nevet. (Na, elég ezekből a történetekből, nem akarok anekdota-gyűjteményt írni, pedig lenne rá anyagom.)

Külön kell szólni a nyílt várospolitikai gyakorlása terén együttműködő partnerek közül az egyházakról. Közvetlen kapcsolatok szabályosan nem alakulhattak ki, mert a megyei tanács egyházügyi titkárán keresztül, annak szervezésében, jóváhagyásával találkozhattunk, tárgyalhattunk. Ennek ellenére fontos területeken sikerült közösen gondolkodni, cselekedni, mert úgy véltük, hogy a kapcsolattartás fontos, mert mi is segíthetünk az egyházaknak egyes gondjaik megoldásában, és ők is segíthetnek a város különböző céljainak elérésében. Gondoljunk csak a vár- és városközpont rekonstrukciókban meglévő mindkét fél érintettségére.

Igyekezünk a találkozások területeit – méghozzá a „felügyelet nélkülieket” – bővíteni. Ennek megvalósítására, a ping-pong diplomácia mintájára bevezettük a „futball diplomáciát”. Minden évben egyszer, de többnyire inkább kétszer, közösen megszerveztük a római katolikus egyházmegye papi válogatottjának és a veszprémi öregfiúk csapatának labdarugó mérkőzését. Ezeket az összecsapásokat, baráti ebéd vagy vacsora követte. Ahol nemcsak jó szellemű baráti együtt-lét alakult ki, hanem – miután minden egyes alkalommal részt vett azokon Szendy József érsek úr – a legmagasabb szinten egyeztethettük közös dolgainkat, megbeszélhettük az együttműködés különböző jövőbeni teendőit, tájékoztathattuk egymást helyzetünkről, soron következő feladatainkról, de a gondokról is. Nem kellett jegyzőkönyvet írni, határozatot hozni, szerződést kötni, az adott szó igaz volt, mindegyikünk betartotta. Két legszebb példája ennek: a Szentháromság-szobor rekonstrukciója, valamint a Szent István halálának alkalmából a Szent Jobb veszprémi ünneplésére megtartott rendezvény.

Életpályám egyik nagy büszkesége, amely máig is örömmel tölt el, hogy 1988. május 8-án Szent István ereklyéjét, a Szent Jobbot én búcsúztathattam el Veszprémtől. Mintegy 25 ezren rótták le tiszteletüket a Szent Jobb előtt szombat déltől vasárnap délig. Amikor Veszprém elköszönt a magyar államiságot jelképező ereklyétől, tízezren voltak jelen. Akkori szavaim, gondolataim ma is aktuálisak, ezért idézem azok egy részét:

„Szent István hazát alapított és gyarapított. Tette ezt rendkívül nehéz időkben, nagy cselekedetekkel, hatalmas áldozatok vállalásával. Higggyünk példájának. Mai körülményeink rendkívül bonyolultak és nehezek. Hovatovább divattá válik a nehézségek, a bajok, a hibák olyan túlhangsúlyozása, amely elért eredményeink leértékelésével, tagadásával, meglévő és szilárd alapjainak semmi

bevételével, sőt néha már erőnk és szellemi képességeink kétségbe vonásával párosul. Ne higgyünk az ilyen megközelítésnek, bízunk saját magunkban, alkotó képességünkben. Igaz, nehéz a gazdasági helyzetünk és társadalmi életünket is számos teherterhelés nyomasztja. De a magyar nép e hazában több mint ezer éve bizonyít. Több mint ezer esztendeje lakjuk ezt a földet, s több mint kilenc százada létezik, fejlődik a magyar állam. Bizonyította, hogy sors- és történelemformáló feladatait mindig sikerrel oldotta meg. Most sem lesz az másként! De ehhez szükséges, hogy István király életpéldáit, ha tetszik, tetteit a mához igazítottan vegyük eszköztárunkba. Gondolok arra, hogy ma is nagyon szükség van az alkotó stratégiára, a hosszú távú céljaink körültekintő meghatározására és igazítására a bennünket körülvevő változó világhoz való alkalmazkodás érdekében. E kellő alkalmazkodás ezer éve is feltétele volt európai életünknek és ma is az. A megfelelő színvonalú működést biztosító feltételeket kialakító, az új formákat alkalmazó gazdaságszervező munka ezer év múltán is időszerű. Mindezekhez szükség van arra az állandó és kiemelkedő szinten tartásra, tapasztalatszerzésre, amelyre Szent István intette fiát. Akkor megfogalmazott számos tana, pl. a családra, a vezetők és vezetettek viszonyára, a szerénységre, az igazságra, a szeretetre, a bölcsességre stb. most is megszívlelésre méltó, mint ahogy

Széchenyi Károly: Keleti panoráma

az is, hogy oktatási-nevelési rendszerünket nagy társadalmi és gazdaságformáló céljainkhoz kell igazítani. Szent István nyitotta tette országát, mert tudta, hogy a külföldi tapasztalatok, a tudás, az ott elérték itteni alkalmazása gazdagabbá teheti a hazát. Számunkra követendő út országunk minél vonzóbbá tétele idegenek számára is. Előbbiekhez elengedhetetlen olyan bölcs, a magyar nép sajátosságaihoz, életmódjához igazított törvényalkotó munka, amely a jobbiztonság és szabályozottság tekintetében ismét Európa élvonalába emel bennünket. Ahogy Szent Istvánnak volt erős hite, legyen nekünk is: abban, hogy van erőnk, bölcsességünk, képességünk, amelyekkel úrrá leszünk mai bajainkon, hogy vannak barátaink, akik ebben segítenek, hogy a magyar nép ma is képes hazát megtartani és gyarapítani. Legyen erős hitünk az alkotó emberben, az értelmes, a gazdagító, a becsülettel végzett munkában.”

Az együttes cselekvés fontos területei voltak még a Cholnoky városrész templomépítésének előkészítése, ahhoz megfelelő terület biztosítása, és a részletes rendezési terv módosítása, továbbá az évtized vége felé az egyházi iskolák újraindításának szervezése. Erre a tanács szakértői bizottságot hozott létre, amelyben már részt vett a Magyar Demokrata Fórum (MDF) képviselője. Elkészült a szükséges vizsgálat, ütemterv is született, lezajlottak a szükséges egyeztetések, a javaslat 1990 közepére összeállt.

Természetesen a nagy egyházak mindegyikével igyekeztünk megfelelő kapcsolatok működtetésére. A lelkészek, papok részére információkat adtunk a város helyzetéről, fejlődéséről, így például tájékoztattuk őket a hatodik, majd a hetedik ötéves terv céljairól is, azok megvalósításának alakulásáról is.

A korábbi évtized tervezett szanálásai súlyosan károsították volna az evangélikus egyházat, mert a templomot és a parókiát is lebontásra ítélték. A templomot sikerült megmentenünk, a parókiát már korábban eltüntették. Kárpótlásul csak egy távoli lakást biztosítottak lelkészlakás céljára. Összefogtunk Hernád Tibor lelkész úrral, előkészítettük egy új gyülekezeti ház építésének koncepcióját a templom mellé, megvalósulásáig egy megfelelőbb lelkészlakást biztosítottunk.

Várospolitikai eseménnyé vált, hogy az évtized közepétől folyamatosan érkeztek az Erdélyből áttelepülők, soraikban több kiváló színésszel és orvossal. Feladatunknak tartottuk a gondjaikkal való foglalkozást, lehetőség szerint – velük közösen és egyetértésben – azok megoldását. Letelepedésüket segítettük lakások biztosításával, munkába állásuk szervezésével. Megélhetésüket szociális segélyek, letelepedési segélyek juttatásával támogattuk. 1989 karácsonya előtt felmértük a város területén tartózkodókat, karácsonyi ünnepséget szerveztünk részükre, karácsonyi ajándékot adtunk át nekik. Külön örömeinkre szolgált gyors beilleszkedésük mindennapi életünkbe.

A nyílt várospolitikai kapcsolati rendjében jelentős szerepük volt a pártoknak. A 80-as évtizedben meghatározó szerepe volt az MSZMP-nek. Rendszeres vezetői megbeszéléseken, testületi üléseken, politikai fórumokon számoltunk be az elvégzett munkánkról, célkitűzéseinkről, a tervek teljesítéséről, sokoldalúan a város állapotáról. A lefolytatott viták azt tükrözték, hogy ez a tevékenység azért nem egyoldalú, korántsem egységes, azonos szemléletű. Bizonyára ez is oka volt, hogy soha nem kaptam megbízást nemzeti ünnepeink alkalmából megemlékezés megtartására. A sors iróniája, hogy 1990. március 15-re e szép feladatra szóba kerültem, akkor viszont már az új pártok egy része tiltakozott ez ellen, mondván, hogy az előző rezsim egy politikusa ne tartson beszédet. Nekem egyik szereplés sem hiányzott. Így ezt az ünnepet megemlékezés nem, csak ünnepi műsor köszöntötte. Szándékainkat, céljainkat azonban meg tudtuk valósítani.

Az évtized utolsó éveiben sorra alakultak meg az új pártok. Elsőként a Magyar Demokrata Fórum. 1998 novemberében megtörtént a kapcsolatfelvétel. Két hónap múlva a párt helyi szervezetének rendezésében már vitafórumra is sor került a város tanácselnökével. Szabó Tamás, az Antall kormány későbbi minisztere így ír erről egy akkori lapban: *„Soha nem látott érdeklődés kísérte a rendezvényt. Megjelent vagy félezer ember, részt vett a helyi sajtó, a városi tévé. Volt valami feszült várakozás is. Egyesek talán botrányban reménykedtek, ettől az eseménytől valami falrengető újdonságot és döntő változást vártak. Legyünk tárgyilagosaak. Ma bizony politikai bátorság kell ahhoz, hogy (akkor, amikor a sok-sok szélfútt ember az erősebb szelet figyelni feszülten, amikor az új mozgalmakkal az érintkezés is gyanús bizonyos nem erő nélküli körökben) a világ legtermészetesebb dolgaként kezelje a hatalom egy képviselője a vidéki Magyarországon a MDF-et. Bár szóba került minden súlyos helyi kérdés, mégsem a konfrontáció jegyében zajlott az esemény.”*

1989 közepétől azután egymás után alakultak ki munkakapcsolataink az új pártokkal, a következőkkel: MSZDP, KDNP, SZDSZ, FIDESZ, Kiszgazdák, MSZP. 1990 januárjában szervezésünkben egyeztető megbeszélések zajlottak a szervezetek és a városi televízió között a kommunikációs lehetőség biztosításáról. Pártközi egyeztető fórum működött. Ettől kezdve testületi üléseinkre meghívtuk a pártok képviselőit, még döntéseket előkészítő egyéb értekezletre is. Konzultációink kiterjedtek utcák, városrészek, iskolák elnevezésére, közterek átrendezésére, a választások előkészületeire, a meghozandó döntések körére. A városi tanács ugyanis önkorlátozást vezetett be, és csak azokat a döntéseket hozta meg, amelyek a város rövid távú működtetéséhez, üzemeltetéséhez, a törvényi előírásoknak való elégtételhez elengedhetetlenül szükségesek voltak. A városi rendezvények szervezésére megfelelő egyeztetés és egyetértés alapján tettünk intézkedéseket.

Felemások voltak a Vörös Hadsereg Veszprémben és környékén állomásozó alakulataival való kapcsolatok. Egy részük az általuk okozott károk rendezése, másik részük a város életében való tevéleges részvétel miatt alakult ki. Az előbbiben nem sok eredményt tudtunk realizálni, mert abban érdemi hatáskörünk még tárgyalásra sem volt, de sokszor még az alakulatok helyi vezetőinek sem. Ezek egy hányada bűncselekmény volt: halálos gázolás, harcokcsival végrehajtott betörések (Csatár-hegyen, Jutas-pusztán stb.), géppisztollyal elkövetett lakosságtól történő rablások, mezőgazdasági termékek ellopása, lőszerosztogatás gyerekeknek, illegális kereskedelem stb. A tettesek rendszerint eltűntek, de a lefolytatott eljárásról, kiszabott büntetésről soha nem kaptunk információt. A károk másik csoportja a gyakorlatokkal, a csapatok vonulásával, a környezet rongálásával, területek jogtalan igénybevételével keletkezett, főként környezetvédelmi károkozás volt. Ez sem a mi asztalunk volt, vegyes bizottság elé került, de a döntések nyilvánossága ránk nem terjedt ki. A kontaktusok másik területe is két fajta volt: egyrészt a protokolláris jellegű, főként vezetői részvétel egymás rendezvényein, másrészt szerepvállalás a város fejlesztésében, működtetésében. Ez utóbbi kiterjedt ingyenes munkák biztosítására, ezek általában földmunkák (elsősorban kézi) voltak a városban folyó rekonstrukciókhoz, közműfejlesztésekhez kapcsolódóan. Végeztek ingyenes szállításokat, hóeltakarításokat, hófűvásból való mentést, átadtak ingyenesen üzemanyagot. A 82-es közút és a hadi út kereszteződésében aluljáró készült közös beruházásban. Együttes tevékenységet folytattunk a katonai temető rendben tartására is. Közös próbáltuk az illegális kereskedelmet visszaszorítani ellátási szerződésekkel, az elfekvő áruk, cikkek szerződéses értékesítésével, az ellátás szabályozásával stb. Egyeztetések is folytak a környezetvédelmi előírásaink jobb figyelembe vételére, nem sok haszonnal.

E kategóriába tartozik az általuk használt vagyontárgyak, főként ingatlanok átvétele. Ilyenre először 1988-ban került sor, a lőszerraktár területét és épületét adták át, erre biztonsági és környezetvédelmi okokból egyaránt szükség volt. Bizottságot hoztunk létre a szovjetek által használt ingatlanok általunk történő hasznosításának kidolgozására. Erről megjelent egy nyilatkozatom az országos kommunikációban. Másnap a megyei első tükár felhívott, és megkérdezte: „Te már tudsz arról, hogy a szovjetek kivonulnak?” A válaszom így hangzott: „Tudni még nem tudom, de biztos vagyok benne, hogy a közeljövőben megtörténik, ezért mi már készültünk rá tervekkel.” Az első kivonuló alakulat veszprémi volt, Hajmáskéren szálltak vonatra. 1990. március 12-én délben elindult a két katonai szerelvény. Én is búcsúztattam őket egy csokor virággal: A Naplóban az újságcím így jelent meg: „Tankkal jöttek, virággal mentek!” Ezután létrehoztuk az ingatlanokat átvevő bizottságot is. A Felszabadulás úti szovjet

laktanya kulcsait április 5-én megkaptuk. Kulcsok voltak, de közműterv, tervdokumentációk, térképek, bútorok, műszaki felszerelések hiányoztak.

5.5.3 A tradíciók ápolása, helyreállítása – az értékes múltért

A nyílt várospolitiká gyakorlatának nagyon fontos részre volt – a régi építészeti és történeti értékek helyreállításán, megóvásán túl – a korábban Veszprémben meglévő és patinájához jól illeszkedő elnevezések, szimbólumok visszaállítása, a várostól idegen nevek, köztéri alkotások megszüntetése.

1980 szeptemberében a városi tanács bizottságot hozott létre utcanevek, új elnevezések rendjének kidolgozására. Javaslataik alapján kerültek meghatározásra az új városrészekben, lakótelepeken nagy számban létrejövő utcák nevei. Az egyes lakóterületi egységekhez, azok jellegéhez is igazodva úgynevezett utcanev-bokrok kerültek kialakításra, történelmi személyiségek, 1848/49-es szabadságharc hősei, Veszprémhez kapcsolódó prominens személyiségek, fák-virágok, kézi mesterségek, régi szomszéd települések nevei, képezték döntően e csoportosításokat. A belváros rehabilitációja során kialakított udvarok nagy történelmi személyiségű asszonyokról kapták nevüket (Sarolta, Gizella). A Sarolta-udvar volt akkor még az ország egyetlen közterülete, amely Géza fejedelem feleségéről, Szent István édesanyjáról kapta nevét. A bizottság javaslatokat dolgozott ki arra is, hogy a régi, korábban megszüntetett veszprémi utcanevek visszaállításra kerüljenek a városhoz nem igazán kapcsolódó, nem egyszer szerepüket tekintve is kétes névadók nevei helyett. A tanács széles körű konzultációik után döntött az elnevezésekről. A régi utcanevek helyükre kerülése már 1984-ben elkezdődött és az évtized során folyamatossá vált. Elsőként a Tolbuchin és a Vorosilov elnevezés szűnt meg, helyettük Vár utca és Iskola utca lett, majd a Vörös Október változott Szent Istvánra. Azután a Traktor utca alakult át Miklós utcává, a gyulafrátóti Tolbuchin pedig Eresztvényyé. A Zalka Máté tér is visszakapta régi nevét, Komakút tér lett. A Francsics-lépcső is megjelent az új nevek listáján. Ezt követően a Lenin sétány Erzsébet sétány nevet kapott.

A városi jelképek is változtatásra szorultak. 1980 novemberétől szinte folyamatosan foglalkozott e problémakörrel a tanács: milyen legyen a város zászlója, címere, és pecsétje. A polémiák állandósultak e körül. Sokáig azt vitatták, hogy kell-e változtatni. Majd azt, hogy mit. A formák, színek vitája a legnagyobb és legforróbb volt. Különösen a megyei pártbizottság részéről érkeztek ellenvélemények. Kettőt említek ezek közül. Ki szabad-e venni a városi címerből az ötágú csillagot? A régi történelmi címer visszaállítását javasoltuk, abba az nem illeszkedett. Miért szerepel a zöld szín a zászlótervben, mert az nem kívánatos? Véleményünk az volt, hogy a színek nem haladók, vagy reakciósook, ezért

zöld lehet a zászló színeiben. A vita oly sokáig tartott, hogy ez a kérdés is az önkormányzatunk hatálya alá esett. A tanács a javaslatát megalkotta, az erre vonatkozó tanácsrendelet tervezetét is elfogadta, azt a döntéshozatalra a következő tanácsstületnek ajánlotta.

A köztéri alkotások tervezett módosításai közül kettőt kiemelten fontosnak tartottunk. Az egyik a Lenin-szobor megszüntetése volt 1990 januárjában. Azt talapzatával együtt elbontattuk és a Városgazdálkodási Üzem Kistó utcai telepén került tárolásra. A másik nagy horderejű változtatás az Óváros téri szovjet hősi emlékmű elbontása volt 1990 szeptemberében. Hosszas eljárás után sikerült a szovjet nagykövetséggel is szót értenünk, megállapodtunk, és az obeliszk a meglévő szovjet katonai temetőben került felállításra. A bontásnál kétszer is jelen voltam, 1956 októberében is, és 1990 szeptemberében is. Ilyen jellegű akció volt még Kiss Lajos politikus emléktáblájának megszüntetése. Még eltávolításra került az Erzsébet sétány elejéről az úgynevezett „zászlós fiú”, az 1919-es Tanácsköztársaság szimbóluma. Helyére Erzsébet királyné szobra került vissza.

5.5.4 Úton az önkormányzatiság felé – jövőkísértés

A várospolitikai céljainak megfogalmazása és megvalósítása során a város vezetésének teljes mértékben meg kell ismernie, figyelembe kell vennie a települési sajátosságokat, lehetőségeket, adottságokat, korlátokat, folyamatokat, tekintettel kell lennie a hagyományokra. Ehhez megfelelő politikai kultúrára van szükség. Előbbiekből következik, hogy a helyi tanácsoknak egyre inkább és fokozottabban kell a helyi önkormányzat szerepét betölteni, ilyen jellegű tevékenységét felvállalni, akkor is, ha még ennek alapvető feltételei hiányoznak. Az önkormányzat szerepe meghatározó a települések életének fejlődésére, minőségére, a közösségek funkcionálására. E téren jelentős és az utóbbi években felgyorsuló haladás ment végbe, amely nélkülözhetetlen is volt. Már hosszabb ideje állandóan feladatként és lehetőségként is megfogalmazott helyi kezdeményezés, a helyi energiák felszabadítása nagymértékben csak a helyi hatalom, az önkormányzat működése esetén lehetséges, mert akkor lesznek intézményes alapjai, keretei. Az önkormányzás minőségét meghatározza – természetesen tartalmának lényegét is jelenti –, hogy az alapvető kérdésekben milyen mértékű az önálló döntések lehetősége, szabadsági foka.

A nyolcvanas évek végén, az önkormányzatiság megteremtésének korszakát megelőzve, létrejött a Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, mint olyan szervezet, amelynek feladata lett érvényesíteni a tanácsok önkormányzati jellegét kifejező, erősítő, egyúttal közös érdekeket. Tanácsunk munkájának elismerését jelentette, hogy e szervezet megalakítását előkészítő bizottság tagja

lehettem, az alapszabály-tervezetet készítő bizottságot vezethettem, a megválasztott elnökség tagja lettem, amelynek szolgáltatás szervező bizottságát is irányíthattam.

A fejlődés azt igazolta, hogy az önkormányzatiság a tanácsok fontos jellemzőjévé lépett elő. Lényege lett a helyi mérlegelés, elemzés, vizsgálat és a döntés. Mindezt a helyi tanács testületei, szervei és annak alárendelt igazgatási szervek gyakorolták, de kívánatos volt, hogy ebben az állampolgárok helyi képviselőiből álló testületek álljanak középpontban. Ellenkező esetben az önkormányzati hatáskörök bővítése az igazgatási apparátus helyi kormányzási lehetőségeit növeli akkor, amikor a cél éppen ellenkező: a döntési mechanizmust mozgató, gyakorló képviselői testületet a szakigazgatási apparátus ne helyettesítse, hanem szolgálja ki. A tanács feladat- és hatásköreinek növelése viszont megköveteli a testületek munkaképességének javulását. Nemcsak arról van szó tehát, hogy a helyi testületek nagyobb önállóságot, több hatáskört kapjanak, hanem arról is, hogy munkastílusuk az önkormányzati követelményeknek megfelelően módosuljon, korszerűsödjön, munkamódszereik hatékonyabbak, célirányosabbak

Szelényi Károly: Tél a Kossuth utcán

legyenek. Természetesen tanácsunk számára ez útkeresést jelentett, amelynek gyakorlati tennivalóit meghatároztuk és alkalmaztuk. Példaként sorolunk fel néhányat:

- a munkaterv összeállításának és tartalmának korszerűsítése (koordináció javítása, javaslatot tévők körének bővítése, a társadalompolitikai témák növelése stb.);
- hosszabb távú munkaterv-program kidolgozása 1990-ig;
- a tisztségviselők általános, tevékenységi, törvényességi felügyeleti munkájának korszerűsítése, új módszerek és munkamegosztás kidolgozása;
- információs és vitaközpontok kialakítása;
- a tanácsi bizottságok munkájában az előkészítő, véleményező, ellenőrző funkció gyakorlásának erősítése, működésük szabályozása, szakmai hozzáértésük javítása a személyi összetétel megváltoztatásával;
- a tanácsi munka nyilvánosságának fokozása, a lakossági öntevékeny szervezetek kialakulásának ösztönzése, illetve a velük való együttműködés javítása;
- a tanácsi beruházások előkészítése során a lakosság véleményének kikérése, hasznosítása, az érintettek informálása;
- az ösztanácsi szemlélet erősítése a szakigazgatási szervek tevékenységében;
- a korszerű információszerzés, gyűjtés, feldolgozás, hasznosítás megszervezése.

Nem kívánom a városunkban alkalmazott módszereket széleskörűen ismertetni, mert ez irányú munkánk tendenciája a felsoroltakból is felismerhető, véleményezhető. Hasonló feladat korszerűsítési, munkastílus javítási vizsgálatot és követelmény kijelölést a végrehajtó bizottságra is elvégeztünk.

A helyi érdekű politizálásnak bizonyos társadalmi feltételeiről már szóltam városunk példáján. Ahhoz, hogy az önkormányzati lehetőség teljesen kibontakozzon, hogy a tanácsok valódi önkormányzatként működjenek, nem csak jogi keretek, nem csak különböző fórumok, hanem megfelelő nagyságú anyagi eszközök is kellene. Az önkormányzati funkció gyakorlásának egyik alapfeltétele a tanácsok gazdasági önállóságának megteremtése. A jelentős változások ellenére az ezzel kapcsolatos problémák köre nem szűkült a kívánt mértékben. Az egységes tanácsi pénzalap létrejötte ugyan növelte a helyi tanácsok döntési mozgásterét és önállóságát, de éppen ennek bevételi forrásaira nem volt képes döntő mértékű hatással lenni, mert azok jó része független működésének minőségétől. Példaként említem, hogy a Veszprém Városi Tanács 1987. évi bevételeinek 81,3%-a származott szabályozott bevételekből és az állami támogatásból. A bevételek 77,5%-át nem

tudtuk befolyásolni, azt kaptuk. Csupán a lakossági adók és illetékek 3,8%-os és az érdekeltségi bevételek 17,5%-os, összesen 21,3% arányú bevételi hányad volumenét tudtuk módosítani. Sem a szabályozott bevételek, sem a normatív fejlesztési lehetőség, sem a céltámogatás nagysága nem múltott közvetlenül a tanács munkáján.

A helyzetet súlyosbította, hogy a szabályozott bevételek tervezett nagyságától 1986-ban is és 1987-ben is közel 4–4%-os volumenben elmaradtunk (ez több mint a lakossági adókból, illetékekből származó egész bevétel). További negatív tényező, hogy év közben – most már többször is – forráscsökkentésre került sor, amely szintén az előbbivel azonos nagyságrendű volt. A biztosított dologi automatizmusok évek óta messze nem fedezték az árváltozások hatásait, az engedélyezett bérfejlesztések fedezetének jelentős részét sem biztosította a központi költségvetés. Megjegyzem azt is, hogy az érdekeltségi bevételek növelése, amely jórészt rajtunk múltott, nagyságánál fogva nem kompenzálhatta a többi bevételek kiesését, legfeljebb mérsékelhette azt.

Mindezek erősen kétségessé tették a helyi önkormányzati funkció érvényre juttatásához szükséges gazdasági önállóságot, mert ahhoz egy minimális nagyságrend tartozott volna, és ez nem volt meg. A bevételcsökkenések és a forráscsökkentések év közben negatívan befolyásolták a gazdálkodás stabilitását, tervszerűtlen munkavégzést eredményeztek, mert az átcsoportosításokon túl ezek már csak feladat-elmaradásokkal, elhalasztásokkal voltak kompenzálhatók. Előbbre látó, jobban szervezett központi pénzügyi szabályozással ez elkerülhető lett volna.

A gazdasági önállóság elviselhető szintjének elérése érdekében számos módszert alkalmaztunk, amelyek nagy részét a korábbiakban már ismerttettem. Azok alkalmazása tette lehetővé a VII. ötéves terv pénzügyi stabilitásának fenntartását, de az adósság elkerülését már nem.

Veszprém nyolcvanas években elért fejlődésének, az ismertett társadalmi, városfejlesztési és gazdasági eredményeknek, a nyílt várospolitikának gyakorlatának hatásai az évtized végére érezhetőek voltak lakosságunk hangulatán, kifejeztek egy izmosodó kötődést, egy terebélyesedő lokálpatriotizmust, egy növekvő elégedettséget a városhoz, a várossal. Lemérhető volt mindez a lakosság egyre gyarapodó részvételén is a helyi közéletben, a városfejlesztésért szerveződő kooperációkban, a felajánlott és a teljesített pénzügyi- és munkavállalásokban, valamint az egyre inkább erősödő, Veszprémhez kötött perspektíva-látásukban. Ez is bizonyítja, hogy ez az évtized Veszprém életében sikeres és elismerésre méltó volt, igazolja a célok kialakításának, elérésnek és az eszközök megválasztásának harmóniáját, eredményességét.

6. EPILÓGUS

Homokóránkon már az utolsó homokszemek peregtek lefelé. Elérkezett az évtized vége. Tanácsi mandátumunk lejáráóban volt. Tevékenységünkről elkészült az utolsó számadás, amelyet a Veszprém Megyei Tanács tárgyalta meg a felügyeleti ellenőrzés megállapításainak ismeretében 1989 végén. Az értékelés pozitív volt, és ez örömeinkre szolgált, mert azt jelentette, hogy a ránk bízott feladatokat elvégeztük. A megyei tanács vezetői elmondták véleményüket, azok, akik gondjaink megoldásában mindig segítettek, erkölcsileg, szakmailag és gazdaságilag támogattak bennünket.

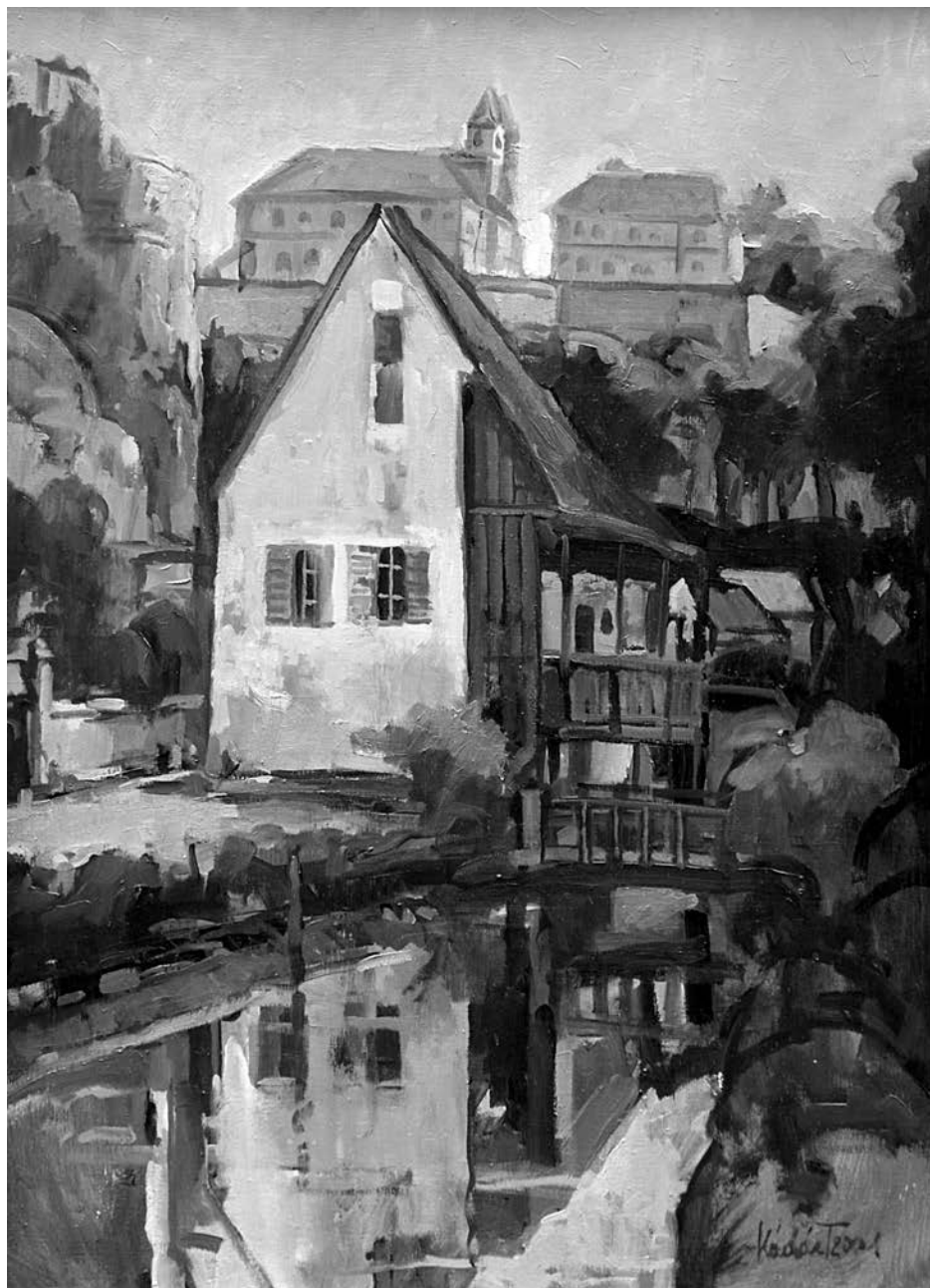
István János, a megyei tanács elnöke így minősített: *„A város elmaradott állapotból indult, de a tanács tevékenysége az elmúlt évtizedben jelentős fejlődésen ment keresztül, nagy aktivitással, kritikusan és önkritikusan, felelősséggel, eredményesen végezte munkáját. Számúzta a gigantomániát, reális stratégiát követett. Bár a pénzügyi források csökkenése itt volt a legnagyobb mértékű, nagyon sok fejlesztési és működtetési eredményt ért el, az eszközökkel jól gazdálkodott, de még mindig sok feszültség létezik. Példamutató tevékenységet folytatott a műemlékek megmentéséért. Elismerésre méltó kapcsolatrendszert alakított ki a lakossággal, a gazdasági és politikai szervezetekkel. Előtérbe került tevékenységében a vállalkozásokban való részvétel, azok létrehozása, a pénzügyi kapcsolatok fejlesztése.”*

Balogh Zsigmond megyei elnökhelyettes véleményét a következőkben fogalmazta meg: *„Viharos változások voltak Veszprémben. Az elvégzett munka eredményei jelentkezték, azok nem vitathatók el, a követelményeknek jól tettek eleget. A történelmi hagyományokra alapoztak. Levezetésre került a demográfiai hullám. Az apparátust rákényszerítették az állampolgári érdekek érvényesítésére.”*

Navracsics Tibor megyei elnökhelyettes így értékelt: *„A megyeszékhelyek között egyik legdinamikusabban fejlődő város volt az elmúlt években, ahol a történelmi értékek becsülete került előtérbe. Ami itt történt a kulturális élet területén, az országosan is példamutató.”*

Hátra volt még egy minősítés, saját magunknak, magunkról, azaz az önértékelés. Ez 1990 szeptemberében történt meg. A városi tanács úgy értékelt, hogy:

- célkitűzéseinek megfelelő gazdálkodás folyt, ezért a csökkenő pénzügyi források, valamint a hátrányos szabályozások ellenére;
- az intézmények zavartalan működése biztosított;
- a városüzemeltetés feltételei adottak;
- a folyamatban lévő beruházások folytatása lehetséges;

Kádár F. Tibor: Séd – malommal

- a pénzügyi helyzet stabil;
- nincs pénzügyi hiány; a felvett hitel az új gimnázium beruházásra fordítódott, erre feltétlenül szükség volt; mindössze 300 MFt, kedvező törlesztési konstrukcióban, e miatt az utód önkormányzatnak nem volt szüksége válságköltségvetésre;
- az ez évben még befolyó bevételek nagysága közel 500 millió Ft, a hátralévő kiadásokra elegendő;
- az előbbiekből következik: nincs kiürített kassza, sőt többletbevételek lehetségesek;
- üzemképes várost, működő intézményeket, talpon lévő gazdálkodást adunk át utódainknak;
- stratégiai célkitűzéseinket az eltelt évtizedben döntő mértékben teljesítettük (otthonteremtés, oktatás fejlesztése, arculat, városszerkezet, rekonstrukciók, gazdaságszervezés, társadalmi összefogás, saját munka korszerűsítése stb.);
- feszültségek maradtak fenn; még sok mindent jó lett volna elvégezni: nem tudtuk teljes egészében befejezni a vár- és a belvárosi rekonstrukciókat; a régi városrészek (elsősorban Dózsaváros, Jeruzsálemhegy) életkörülményeit, főként a közművek terén, nem az elvárt, indokolt mértékben javítottuk; a város útjainak állapotát nem voltunk képesek alapvetően jobbítani; erőfeszítéseink kevésnek bizonyultak a foglalkoztatási helyzet romlásának megakadályozására; egyes területeken maradtak közbiztonsági problémák; a temetők állapotjavítására tett intézkedések nem voltak elegendők; nem növekedett eléggé a zöldterületek nagysága; kevés támogatást tudtunk nyújtani a művészetek fejlődéséhez; elmaradt néhány beruházás. Hiányzott: idő, pénz, partner, kapacitás, néha a szervezettség.

Az innováció jelen volt a 80-as évtizedben a városfejlesztés és a városműködtetés gyakorlatában azok számos területén. Ilyen irányú tevékenységek közül külön említésre méltóak:

- hosszú távú fejlesztési stratégia került kidolgozásra, amelynek alapján készültek el a középtávú és éves tervek;
- elsők között valósultak meg a nagymértékű rehabilitációs munkák (Vár, belváros);
- új ipari zóna került kialakításra a későbbi ipari parkok elődjeként;
- segítettük az első külföldi-magyar vegyesvállalatok idetelepülését;
- saját vállalkozásokat hoztunk létre, vállalkozásokban tulajdonosként vettünk részt;
- a közigazgatási szervezet és tevékenység új kutatásokra alapozott korszerűsítése elkezdődött és folyamattá vált;

- külső és belső útgűrű biztosította a közúti közlekedés jobb feltételeit;
- közműalagút épült másodikként az országban;
- otthonházak épültek (fiatalok, nyugdíjasok, albérlők részére);
- a köztéri alkotások középtávú terv alapján létesültek;
- a partnervárosi kapcsolatok már a tudomány, a felsőfokú oktatás, valamint a gazdasági együttműködés szempontjai alapján jöttek létre.

Az előbbieken ismertetett értékelést a tanács elfogadta, végső határozatát ezzel meghozta és működését befejezte. Az utolsó percig helyén volt és dolgozott mindenki: a tanácsstagok, a három tisztségviselő és a 109 apparátusi dolgozó.

A hajót senki nem hagyta el.

Az új önkormányzati választások zökkenőmentesen lezajlottak. 1990. október 19-én megalakult az új testület és megválasztotta a város polgármesterét. Az átadást jogszerűen lebonyolítottuk. Ugyanezen nap délutánján akkor már „egy-kori” íróasztalomon még lezártam és aláírtam azt a 128 pontból álló 50 oldalas dokumentumot, amely az új képviselő testület megalakulásakor folyamatban lévő ügyeket, feladatokat és teendőket ismertette. Az aláírásával befejeztem tanácsai munkámat.

Irodám ajtajához léptem, lecsavaroztam róla névtáblámat, és emlékebe adtam. A pályámat itt megfutottam, melyre 10 és fél évvel korábban megbízást kaptam – Veszprémért való cselekvésre, a város fejlődéséért való munkára, történelmi és szellemi rangjának növeléséért tettekre – jól, rosszul teljesítettem, ezt ítélik meg a veszprémiek. Úgy dolgoztam, ahogy Teréz anya tanította: „Tenni a jót ott, ahol lehet, úgy ahogy lehet”.

Eltávoztam, a Kapuváry-ház kapuja halk kattanással becsukódott mögöttem. Kint októberi szürkesség vett körül, felnéztem az égre, sötét felhők borították, kerestem valahol egy-egy résnyi helyet, ahol átvillan a nap fénye, de nem találtam. Rám már nem sütött a nap. Gondolataim is ilyen borúsak voltak, derűs aztán nem akadt közöttük. Nem készültem fel erre, pedig amikor már az év elején elhatároztam, hogy nem indulok a választáson, keresnem kellett volna új lehetőséget munkára, alkotásra. Szomorúan ballagtam otthonom felé, de tudtam, hogy ott vigasztalást lelek, kis családom szeretete visszahozza számomra a jó kedvet, a bizakodást. Így is lett. Bár akkor még nem tudtam a legrosszabbat, de egy-két hónap elteltével igen: ebben a városban, de ebben a megyében sem jutott lehetőség számomra, mert valakik megakadályozták. Így az is valóság lett, hogy életemben balról-jobbról egyaránt kaptam pofonokat. Ezek után más város, sőt városok kenyerére szorultam. Székesfehérvár és Siófok készséggel biztosított képességeimnek megfelelő állást, az előbbi kétszer is, mert jó néhány év múlva a megye még egyszer kitagadott.

Azután, mint egy igazi mesének, mégis happy and lett a vége. Egy későbbi januári napon – éppúgy, mint egykor – hópelyhek hullottak rám, és mire a városközpontba értem, a napfény is körülvett. Már új évezred volt. Ekkor kaptam újra nagy lehetőséget az élettől, ismét dolgozhattam még hét évet szeretett városom további fejlődéséért.

Felhasznált irodalom

- Aczél Gábor–Zongor Gábor: *Csak az első lépés nehéz*. Veszprém. 2000. 240 p.
- Bószéné Szatmári-Nagy Anikó: *Veszprém város története a kezdetektől napjainkig*. Veszprém. 2008. 304 p.
- Géczi János: *Magánkönyv – Szabad kis zsandár versek*. Budapest. 1983. 71 p.
- Kiss Endre: *A szó elszáll*. Veszprém. 1998. 176 p.
- Kiss Endre: *Veszprémi Képeslap Anno 1999*. Veszprém. 1999. 350 p.
- Kemény Géza: *Örökké változóban*. Veszprém. 2000. 116 p.
- Lévai Béla: *20 éves a veszprémi TV találkozó*. Budapest. 1990. 80 p.
- Marton Ferenc – Scher József – Kiss Tamás: *A Veszprémi Vár helyreállítás műszaki-gazdasági programja*. Veszprém. 1984. 10 p.
- Nagy Szabolcs: „Rekonstrukció” és „rehabilitáció”. *Veszprém belvárosának Kádár-kori „modernizálása”*. In: *A Közép-dunántúli Régió városainak szocialistakori története*. Veszprém. 2012. 266 p.
- Pető Imre: *100 éves a veszprémi Petőfi Színház épülete*. Veszprém. 2008. 63 p.
- Praznovszky Mihály: *Veszprém emlékezik*. Veszprém. 1988. 32 p.
- Praznovszky Mihály: *Veszprém a XXI. század küszöbén*. Budapest. 2002. 254 p.
- Rechnitzer János: *Várospolitikai elvi kérdései*. MTA-VEAB konferencia Veszprém. 1988. 88 p.
- Sebő József: *A királyi régió*. Veszprém. 2003. 152 p.
- Szelényi Károly: *Veszprém*. Veszprém. 1996. 30 p.
- Berta Györgyné-Kirsch Magdolna: *Királyi és koronázási városok*. Budapest. 2000. 55 p.
- Thiery Árpád: *Királynék városa*. Budapest. 1981. 279 p.
- Tóth Péter: *Veszprém környéki meleg víznyerési lehetőségekről*. Várpalota. 1986. 8 p. (a városi tanács rendelkezésre készült kutatásról szóló összefoglaló.)
- Varga Béla: *Veszprém város Lexikona*. Veszprém. 2009. 976 p.
- KSH: Szemes Mária: *Településhálózat – Megyék – Városok – Községek 1980–1990*, Budapest, 1991.
- KSH: Szemes Mária: *A népesség nem és kor szerinti összetétele településként 1980–1990*. Budapest. 1991. 110 p.
- KSH: Varga Elemér – Vargáné Ország Erzsébet: *Helyzetkép a megye városairól 1985*. Budapest. 1986. 72 p.
- KSH: Szemes Mária: *Veszprém megye statisztikai évkönyve 1989*. Budapest. 1990. 283 p.
- KSH: Szemes Mária: *Veszprém megye a számok tükrében 1989*. Budapest. 1989. 50 p.
- KSH: Szemes Mária – Retz Bálintné: *Helyzetkép a megye városairól 1991*. Budapest. 1992. 76 p.
- KSH: Szemes Mária: *Jelentés 1990 évről 1991*. Veszprém. 1991. 62 p.
- KSH: Szemes Mária: *Tájékoztató 1991. I. negyedévről*. Veszprém. 1991. 51 p.

Az idézett visszaemlékezéseket csak e kiadvány részére készítették:

Bakcsi András, Bándi László, dr. Bósze Ferenc, Csabai Béla, Debreczeni Zoltán, Demény Zoltán, Fehér Tibor, † Hegyeshalmi László, dr. Heil Bálint, Melles Árpád, Ruttkay M. Gyula és Tungli József.

Munkájukért és segítségükért ezúton mondok köszönetet.

A képek elkészítéséért, rendelkezésre bocsátásáért köszönet:

Kádár F. Tibor festőművésznek, Somogyi Győző festőművésznek, Szelényi Károly fotóművésznek, a Zwicker Fotónak, Mészáros Zoltánnak, az Oliva étterem és panzió tulajdonosának és a Bósze Ügyvédi Irodának.

